AZ UTOLSÓ NAPOK JELEI

Világszerte látható egy ilyen jel, ebben a generációban

Mit mutatnak a történelmi tények, napjaink állítólagos bizonyítékaikról?

MIKOR?

CARL OLOF JONSSON — WOLFGANG HERBST

Az utolsó napok jele —Mikor?

CARL OLOF JONSSON
WOLFGANG HERBST

COMMENTARY PRESS ♦ ATLANTA

Hacsak másképp nem jelezzük, a könyvben található Szentírás-idézetek az *American Standard Version*ból származnak. Más hivatkozott bibliafordítások rövidítései::

AT *An American Translation*
JB *The Jerusalem Bible*
NAB *The New American Bible*
NASB *The New American Standard Bible*
NEB *The New English Bible*
NIV *The New International Version*
NW *The New World Translation*
RSV *The Revised Standard Version*
TEV *Today's English Version*

Manufactured in the United States of America
Typography by Graphic Composition, Inc.
Printing & binding by Arcata Graphics

ISBN: 0-914675-09-5
Library of Congress Catalog Card No.: 86-7214©0

Vigyázz, nehogy becsapjanak. ... Sokan fognak jönni az én nevemben, és azt mondják: “Én vagyok” és “Nagyon közel van az idő.” Soha ne kövess ilyen férfiakat.

— Words of Jesus Christ recorded at Luke 21:8,
The New Testament in Modern English.

Tartalom

A fordítás fordítóprogramokkal történt (DeepL pro, Google), valamint a Jehova Tanúi tanításainak és szóhasználatának figyelembevételével zajlott az ellenőrzés, korrektúra.

wharchívum @ gmail . com

v2024_11_15

ELŐSZÓ

Micsoda szörnyű háborúk, mind a külföldi, mind a belföldi! Micsoda dögvészek, éhínségek ... és földrengések feljegyezve a történelemben! — Tertullianus, *Ad* 197.

Jézus Krisztus földi eljövetele és visszatérésének ígérete nagy várakozásokat ébresztett az emberi szívekben. Az azóta eltelt tizenkilenc évszázad alatt, nem minden várakozás, bizonyult egészségesnek, szilárdan megalapozottnak akár a Szentírással, akár a tényekkel összevetve.

Úgy tűnik, hogy minden nemzedék nagy részének jellemzője volt az a meggyőződés, hogy az ő napjaik rendkívüliek. Bár tudatában voltak azoknak a nehézségeknek és csapásoknak, amelyek minden korban az emberek közös sorsát jellemezték, mégis azt a következtetést vonták le, hogy az ő idejük rosszabb –, hogy a bajok és veszélyek gyorsan növekednek a szélsőséges csapás felé, amely a világ végét fogja jelenteni.

Gyakran halljuk a "régi szép idők" kifejezést. A nosztalgia a múltat jobbnak, a jelent pedig egyre rosszabbnak tünteti fel. Ez a hozzáállás a bibliai intést juttatja eszünkbe: "Ne mondd: "Hogyhogy a régi idők jobbak voltak a mostaninál?", mert nem bölcsességből kérdezel erről." — Prédikátor 7:10, *The New American Bible*.

Egy tudós így kommentálja ezt a szöveget:

> **"Ez a feltételezés egy ostoba reflexió Isten gondviseléséről ebben a világban... Az ember annyira járatlan a múlt időkben, és annyira alkalmatlan még a jelen idők megítélésében is, hogy nem várhat kielégítő választ a kérdésre, és ezért „nem is kérdez bölcsen".**[1]

Talán éppen azért, mert ilyen mértékben "járatlanok vagyunk a múltban", könnyen belelátunk a saját korunk eseményeibe és körülményeibe egy olyan különlegességet és egyediséget, ami valójában nem is létezik.

Sok vallásos ember fejében él az a hit, hogy az armageddoni végső háború, Jézus Krisztus eljövetele az utolsó ítéletre, biztosan az ő napjaikban fog bekövetkezni. Az ember nehezen tudja elfogadni, hogy egy

1 *Matthew Henry's Commentary* on Ecclesiastes 7:10.

ilyen jelentőségű esemény ne az ő életében következzen be. Belsőleg ellenáll a gondolatnak, hogy kimaradjon belőle, hogy ne élje át a történelemmel, különösen az isteni történelemmel való személyes “randevút”. Kétségtelenül ez az oka annak, hogy az ilyen várakozásokat tápláló és serkentő könyvek gyakran nagy népszerűségnek örvendenek. Csak egy példa: Hal Lindsey *The Late Great Planet Earth* című könyve számos nyelven több mint 18 millió példányban jelent meg. Az emberek nyilvánvalóan el *akarják* hinni, hogy az ő napjuk egyedülálló, a bibliai próféciák által különlegesnek ítélt nap.

A történelem mégis azt mutatja, hogy nemzedékről nemzedékre nagy reményeket fűztek bizonyos időpontokhoz vagy jóslatokhoz, hogy aztán csalódást szenvedjenek, és sokan komolyan, sőt keserűen kiábrándultak, amikor várakozásaik nem váltak valóra.

Az ilyen hozzáállással szemben a Biblia a dolgok egyszerű valóságát fogalmazza meg, ami az emberi életet általában véve illeti, mondván:

> **Ami már megtörtént, az újra meg fog történni. Ami korábban megtörtént, az újra meg fog történni. Nincs semmi új az egész világon. Nézzétek – mondják –, itt van valami új! De nem, mindez már azelőtt is megtörtént, hogy mi megszülettünk volna. Senki sem emlékszik arra, ami a múltban történt, és az eljövendő napokban sem fog senki sem emlékezni arra, ami a mostani és az eljövendő idők között történik.”** — Prédikátor 1:9-11, *Today’s English Version*.

Akár a sötét középkorban, akár a felfedezések korában, akár az ipari korban, akár az atomkorban, akár az űrkorszakban, a mai események lényegében a múlt ismétlődései, változatai, továbbfejlesztései vagy kiterjesztései, és a földi élet, az emberiség általános fejlődése, maga az emberi természet és az emberiség egymáshoz való viszonya nagyjából ugyanúgy folytatódik, mint a múltban. Ami az egyik nemzedék számára nagy jelentőségűnek, sőt elképesztőnek tűnik, az a következő nemzedék számára nem az, és ritkán szerepel az ilyen későbbi időkben élő emberek mindennapi gondolataiban vagy gondjaiban. Bármilyen látványos is egy holdraszállás, ma vajon hányan emlékeznek annak az embernek a nevére, aki elsőként lépett a Holdra? A múlt elhalványul a jelenben elmerülő és a jövővel küzdő emberi gondolatok előtt.

A Szentírás valójában azt mutatja, hogy az egyetlen teljes változás Isten Fiának kinyilatkoztatásakor következik be, aki mindent valóban újjá tud tenni.

Ha a történelemnek van valami tanulsága számunkra, az az, hogy nem bölcs dolog “időpontot szabni” a végnek. Noel Mason szerkesztő szerint:

A zsidó és keresztény “dátummeghatározók” története, annak minden keserű csalódásával és kiábrándulásával együtt, nem fékezte meg sok keresztény vágyát, hogy kiszámítsa a véget. Egyes csoportok továbbra is ragaszkodnak dátumaikhoz, a történelem előrehaladása által okozott kínos helyzetek ellenére is. Ahelyett, hogy elismernék, téves értelmezéseiket Dániel és a Jelenések könyvéről, sokan egyszerűen figyelmen kívül hagyják a kínos helyzetet azáltal, hogy újraértelmezik a feltételezett “beteljesedést”?[2]

Az ilyen dátummeghatározó és riogató vallási írások tehát nagyon is “régi keletűek”, a keresztény korszak tizenkilenc évszázada alatt többször is előfordultak. Már az első században látjuk, amint Pál apostol a Thesszalonikában hívőtársainak ír:

Most pedig arra kérünk titeket testvérek, a mi Urunk Jézus Krisztus eljövetelének és a vele való közös találkozásunknak bizonyossága által, hogy tartsátok meg józanságotokat, és ne zökkentsen ki benneteket egyensúlyotokból semmilyen jövendölés, üzenet vagy levél, amely állítólag tőlünk származik, és azt mondja, hogy az Úr napja már eljött. Ne hagyjátok, hogy bárki bármilyen módon megtévesszen benneteket. — 2Thessalonika 2:1-3, *The New Testament in Modern English* by J. B. Phillips.

E kérés ellenére a találgatások és a jóslatok nem értek véget. A harmadik században például Cyprianus egyházatya ezt a baljós képet festette kora keresztényeinek:

Hogy a háborúk továbbra is gyakran uralkodnak, hogy a halál és az éhínség aggodalmakat halmoz, hogy az egészséget tomboló betegségek rombolják, hogy az emberi nemet a dögvész pusztítja, tudjátok, hogy mindezt megjövendölték; hogy a gonoszságok megszaporodnak

2 *Good News Unlimited* magazine. September, 1984, p. 4.

az utolsó időkben, és hogy a szerencsétlenségek változatosak lesznek; és hogy az ítélet napja már közeledik?[3]

A hatodik században Nagy Gergely pápa egy erőteljes, felkavaró prédikációban hirdette:

A mi Urunk által leírt, a világ végét előre jelző jelek közül néhányat már látunk megvalósulni. ... Mert most látjuk, hogy a nemzet felemelkedik a nemzet ellen, és hogy a mi korunkban úgy nyomják és nyomasztják a földet, mint még soha a múltban. Földrengések döntenek romba számtalan várost, amint azt a világ más részeiről gyakran halljuk. A pestisjárványok szünet nélkül pusztítanak. Igaz, hogy nem látunk jeleket a napban, a holdban és a csillagokban, de a légkör változásaiból következtethetünk arra, hogy ezek nincsenek messze.[4]

A történelem így rögzíti a végidők számtalan "prófétájának" előrejelzéseinek és kudarcainak hosszú és elkeserítő listáját. Aligha szükséges felsorolni mindazokat, akik napjainkban – mind nyomtatott szóval, mind rádió- és televíziós prédikációkkal – az utolsó időkkel kapcsolatban izgatott várakozásokat keltettek eszkatológiai vészjóslataikkal.

Vajon ez azt jelenti, hogy a várakozás érzése rossz? Semmiképpen sem, hiszen a Szentírás arra buzdít bennünket, hogy folyamatosan "résen legyünk". *Mire* figyeljünk hát? Vajon a múltbeli előrejelzések kudarcai szükségszerűen azt jelentik-e, hogy a mi nemzedékünk nem lehet kivétel, hogy a mi huszadik századunk nem tartalmazhat valóban olyan eseményeket, amelyek határozottan a mi időnket jelölik meg mint azt, amelyben a bibliai próféciák végső beteljesedést érnek el? Ha a Biblia valóban meghatároz egy bizonyos "jelet" (talán több különálló "jelből" áll), amely lehetővé teszi számunkra egy ilyen időszak azonosítását, és ha ez a "jel" most látható, akkor katasztrofális lenne számunkra, ha nem vennénk tudomásul, elítélendő lenne, ha nem járulnánk hozzá a megismertetéséhez. Másrészt, ha az ilyen állítások nem mások, mint a tények manipulációjának, és ami még rosszabb, a Szentírás manipulációjának eredményei, akkor ugyanilyen katasztrofális és elítélendő lenne számunkra, ha az ilyen állításokba vetett bizalmat támogatnánk, ha hozzájárulnánk a terjesztésükhöz.

3 Cyprian. Treatise 5. "An Address to Demetrianus." *The Ante-Nicene Fathers*, edited by A. Roberts and J. Donaldson, Eerdmans, 1978, Vol. V, p. 459.

4 Quoted in *His Appearing and His Kingdom*, by T. Francis Glasson. M.A.. D.D.. The Epworth Press. London, 1953. p. 45.

Elítélendő, mert ez azt jelentené, hogy nem engedelmeskedünk Isten Igéjének, amely óva int attól, hogy mások megtévesszenek, ami nemcsak érzelmileg, anyagilag és fizikailag lehet ártalmas, hanem az Isten valódi üzenetébe vetett hit pusztító erózióját is okozhatja.

Egyesek határozottan állítják, hogy ma ilyen "jelet" vagy "jeleket" látunk, amelyek azonosítják a mi nemzedékünket, mint amely a világ végidejében él.

Dr. Billy Graham a *Közeledő patadobogás, Az apokalipszis négy lovasa* című bestseller könyvében azt állítja:

> **Fel kell tennünk magunknak a kérdést: Ez a "vég" ideje, amelyről a Biblia oly sok helyen oly szemléletesen beszél? ... A Biblia azt tanítja, hogy a korszak végéhez közeledve számos jel lesz, amelyek könnyen észrevehetőek. Jelenleg úgy tűnik, hogy mindezek a jelek a figyelem középpontjába kerülnek.** — 126, 127. oldal.

Az 1982-ben megjelent *The Promise* című könyvében Hal Lindsey "*Figyeljetek ezekre a jelekre*" címszó alatt Jézus szavaira hivatkozik Máté evangéliumának huszonnegyedik fejezetében, és felsorolja ezeket a jeleket: háborúk, éhínség, csapások, törvénytelenség és földrengések. Ezeket és a prófécia más jellemzőit egy "nagy kirakós játék" darabkáihoz hasonlítja, majd azt mondja, hogy a zsidó állam 1948-as izraeli megalakulását követően **"az egész prófétai forgatókönyv szédítő gyorsasággal kezdett összeállni."** — 197-199. oldal.

A *Good-bye, Planet Earth* című könyvben, amely bizonyos tekintetben mintha Hal Lindsey *The Late Great Planet Earth* című könyvét követné, Robert H. Pierson hetednapi adventista szerző idézi a tanítványok kérdését Jézus eljöveteléről, majd azt mondja:

> **Olvasd el, mit válaszolt Jézus – mit mondott a te és az én időmről – a huszadik század második felében...**
>
> **Olvassátok ezeket a szavakat a jelenlegi világesemények fényében.**

Ezután következik az alcím:

> **A háború, a bűnözés, az erőszak és a félelem jelenségei, mind Jézus második eljövetelének jelei![5]**

5 *Viszlát, Föld bolygó*, Pacific Press Publishing Association. 1976, p. 48. Ahogy a 8. fejezetben látni fogjuk, nem minden hetednapi adventista forrás van ugyanazon az álásponton, mint Pierson szerzője.

Az időközben elhunyt Herbert W. Armstrong, az Isten Világegyházának alapítója és vezetője a *Plain Truth* magazin előfizetőinek így írt levelében:

> **... hadd adjak egy rövid ízelítőt arról a világról, amelyben Önök ma élnek, és amit a következő néhány év fog hozni az Önök és az én életembe. A rendkívüli VESZÉLYEK idejét éljük! ... Minden bizonyíték erre utal — szennyezés, példátlan bűnözés és erőszak, a családi élet szétesése, az erkölcs a pöcegödörben, terrorizmus, helyi háborúk Ázsiában, a Közel-Keleten, Dél-Amerikában. MINDEN jel arra mutat, hogy a jelenlegi civilizáció VÉGÉNEK IDEJÉT éljük!**
>
> **A világtörténelem legjelentősebb napjait éljük – a VÉG IDŐT, ennek a jelenlegi gonosz, boldogtalan, erőszakos világnak a VÉGÉT – közvetlenül Jézus Krisztus második eljövetele előtt.**

Bár számos forrás hirdeti, hogy napjaink valóban különböznek minden korábbi időtől, és hogy valóban olyan eseményeket és körülményeket látunk, amelyek egyértelműen a mi korszakunkat jelzik, mint a megjövendölt és végső korszakot, valószínűleg senki sem hangoztatja ezt az állítást jobban, mint a Jehova Tanúi néven ismert nemzetközi szervezet. Vezetőségük az Őrtorony Társulaton keresztül, amelynek székhelye a New York-i Brooklynban van, egy olyan világméretű kiadói birodalmat épített ki, amely puszta méretei tekintetében is páratlannak mondható. A szervezet tagságához tartozó több millió embert folyamatosan arra buzdítják, hogy legyenek tudatában az "idő sürgősségének". Válaszul a tagok minden olyan országban, ahol ilyen tevékenység megengedett, kopogtatnak az otthonok ajtaján, és olyan irodalmat kínálnak, amely vitathatatlan tényként hirdeti, hogy az utolsó napok e század második évtizedében kezdődtek, és hogy az akkor élő emberek egy része még biztosan életben lesz, amikor a vég elérkezik.

Sőt, a Vezető Testületük az ilyen tanításban való hitet hitcikkelylyé alakítja, így elengedhetetlennek minősíti az Isten és Krisztus előtti elfogadáshoz, ezért szükséges ahhoz, hogy bárki üdvösséget nyerjen. Minden olyan tag, aki komolyan megkérdőjelezi az ilyen tanítás helyességét – a Szentírás és a tények alapján –, kizárásra kerül, és ezt követően az igaz hitből "hitehagyottnak" tekintik, és teljesen elkerülik.

Ilyen tényezők miatt, és különösen azért, mert a korunk "egyediségére" vonatkozó állításaik gyakran felülmúlják – mind merészségben, mind terjedelemben – más források állításait, a szentírási tanítások és a

történelmi tények összehasonlításában ez a könyv időnként kissé szélesebb körben összpontosíthat a Jehova Tanúi Vezető Testülete és az Őrtorony Társulat által tett, napjainkra vonatkozó állításokra és előrejelzésekre.

Ennek során más, széles körben nyilvánosságra hozott források nézeteit sem veszítjük szem elől, mivel az itt vizsgált tények általában erősen befolyásolják az említett más források állításait és előrejelzéseit.

Bármelyik forrásból is származik, a lényeges kérdés az: **valóban alátámasztja-e a Szentírás ezeket az állításokat? Az események és körülmények, amelyekre oly drámai módon mutattak rá, valóban bibliai "jelnek" minősülnek-e? Valóban csak a mi századunkra és a mi nemzedékünkre jellemzőek? Mit mutatnak a tények?**

Úgy véljük, hogy a könyv szerzői által készített anyag a nagy többségünk számára rávilágít arra, hogy mennyire "idegenek voltunk a múltban", és ezért milyen könnyen bizonyulhattunk "a jelen inkompetens bíráinak". A szerzők intenzív kutatásai nyomán felszínre került történelmi bizonyítékok kétségkívül sokak számára meglepőek lesznek, mégis gondosan és hitelesen dokumentáltak. Örömmel adjuk ki ezt a munkát, bízva abban, hogy nagymértékben tisztáz néhány nagyon fontos kérdést.

A szerkesztők

1

20. századunk — a vég ideje?

A huszadik század hátralévő évei rohamosan közelednek a végéhez. Századunk már eddig is színtere volt néhány monumentális eseménynek, és talán még több is bekövetkezik.

Ha elfogadjuk számos vallási forrás állításait, akkor ez a század az utolsó napok színtere. Világszerte olyan könyvek jelennek meg, amelyek drámai módon írják le korunk eseményeit és körülményeit, mint a “vég” közvetlenségének látható bizonyítékát. Állításaikat komolyan hangoztatják, és gyakran figyelemreméltó bizonyítékokkal támasztják alá érvényességüket. E vallási források némelyike még az utolsó napok konkrét kezdőpontját is kijelöli e század kontextusában.

1914 – az utolsó napok kezdete?

Kétségtelen, hogy e források közül a leglátványosabb és legnyilvánvalóbb a Jehova Tanúi nevű világméretű vallási mozgalom. Az 1914-es év nagyon fontos szerepet játszik minden nyilvános prédikációjukban. Bizonyos végidőkről szóló könyvek több millió példányban történő terjesztését könnyen háttérbe szorítja az Őrtorony kiadványok több százmillió példánya, amelyek évente több nyelven jelennek meg, és amelyek mind az 1914-es év jelentőségét hirdetik.

Állítólag ebben az évben történt meg Jézus Krisztus megígért viszszatérése a földre, és kezdődött meg *parúziája* vagy “jelenléte”. Azt mondják, hogy ebben az évben jött létre Isten országa, és kezdődtek el az “utolsó napok”. Ez az Őrtorony tanítása szerint azt jelenti, hogy az 1914-et megélő nemzedék nem fog, sőt nem is tud elmúlni, amíg el nem jön a vég.* Ezt az állítást nem puszta lehetőségként vagy csupán valószínűségként, hanem abszolút bizonyosságként tálalták!

Az emberek mégis azt kérdezik: “Hogyan lehet 1914-nek ekkora jelentősége, amikor senki sem látta Jézust vagy az ő országát?”.

* Ez a tanítás 1990-ben megváltozott. Az 1914, mint kezdeti dátum megmaradt, de a végére vonatkozóan már csak homályos utalás van. (a szerkesztő)

Mert Jézus láthatatlanul jött el, és az ő országa *Isten láthatatlan egében* jött létre, válaszol az Őrtorony Társulat.

Ha igazak ezek az állítások, akkor nyilvánvalóan létfontosságúak mindannyiunk számára. Milyen bizonyítékok támasztják alá őket? Ezen állítólagos bizonyítékok vizsgálatakor egyúttal megvizsgáljuk a korunkban számos más vallási forrás által közzétett nézeteket, az azokból fakadó várakozás izgalmával együtt. Mert bár sok területen nagyban különböznek egymástól, a bizonyíték, amelyet a vég közelségére kínálnak, gyakran figyelemre méltóan hasonló.

Állításaik alátámasztására az Őrtorony Társulat, Jehova Tanúinak kiadója, két érvelést használ: 1) a bibliai kronológiát, és 2) az általuk 1914 óta tapasztalt "jeleket".

Röviden szólva, az Őrtorony Társulat értelmezése szerint a "pogányok ideje", vagy ahogy ők inkább fordítják, "a nemzetek rendelt ideje", amelyre Lukács evangéliuma huszonegyedik fejezetének 24. verse utal, egy 2520 éves időszak, amely Kr.e. 607-ben kezdődött és Kr.u. 1914-ben ért véget. Ezen időszak alatt a nemzetek Isten beavatkozása nélkül uralkodhattak.

De felmerülhet a kérdés: "Hogyan érhetett véget a pogány nemzetek ideje 1914-ben?". Hiszen a nemzetek még mindig ugyanúgy uralkodnak ezen a bolygón, mint azelőtt a dátum előtt. A *nemzetek* száma valójában majdnem megháromszorozódott 1914 óta! Hogyan érhetett volna véget tehát az ő idejük abban az évben? A ma létező nemzetek majdnem kétharmada számára az idejük 1914 óta kezdődött, nem pedig véget ért.

Egy másik, jelentős probléma az, hogy a számítás *kiindulópontja* – a Kr. e. 607-es év, amelyet Jeruzsálem pusztulásának dátumaként állítanak be – ellentmond történelmi tények hosszú sorának, valamint a Biblia számos szakaszának.[1]

Ahelyett, hogy ezekkel az időrendi nehézségekkel foglalkozna, az Őrtorony Társulat inkább az 1914 óta tartó "jelekre" összpontosít. Ebben nincsenek egyedül, hiszen számos más vallási szervezet jól ismert írói ugyanezekre a jelekre összpontosítanak, mint a vég közelségének bizonyítékára. Mik ezek a "jelek"?

1 E tények teljes körű bemutatását lásd Carl Olof Jonsson, *The Gentile Times Reconsidered*, 2. kiadás, Commentary Press, Atlanta, 1986.

Milyen jelet adott Jézus valójában?

Néhány nappal a halála előtt Jézus megjósolta a jeruzsálemi templom közelgő pusztulását. (Máté 24:1, 2) E jóslat miatt néhány tanítványa kérdéseket tett fel neki:

> **Mondd meg nekünk, mikor lesznek ezek, és mi lesz a jele a te eljöveteledneknek és a korszak végének?** — Máté 24:3, NASB.[2]

Mielőtt ténylegesen válaszolt volna ezekre a kérdésekre, Jézus figyelmeztette a tanítványait:

> **Vigyázzatok, hogy senki se vezessen félre benneteket – felelte Jézus –, mert sokan jönnek majd az én nevemben, és azt mondják: "Én vagyok a Krisztus", és sokakat félrevezetnek. Bizonyára háborúkról és háborúkról szóló híresztelésekről fogtok hallani – de ne ijedjetek meg. Ilyen dolgoknak valóban meg kell történniük, de ez még nem a vég. Mert egyik nemzet fegyverrel fog fellázadni a másik ellen, és egyik királyság a másik ellen, és éhínségek és földrengések lesznek a világ különböző részein. De mindez csak a szülési fájdalmak kezdete."** — Máté 24:4-8, *The New Testament in Modern English* by J. B. Phillips, Revised Edition.

A háborúk, éhínségek és földrengések mellett Jézus a következő versekben az üldözésekről, a hamis prófétákról és a növekvő törvénytelenségről is említést tesz. Vajon mindezeket az eseményeket Krisztus visszatérésének és a korszak végének pozitív, azonosító jeleiként kell-e értelmezni? Vagy éppen ellenkezőleg, Jézus valójában arra figyelmeztette tanítványait, hogy *ne hagyják magukat félrevezetni* az ilyen események által?

A gondos és körültekintő bibliamagyarázók gyakran rámutattak arra, hogy Jézus sehol sem nevezi ezeket az eseményeket eljövetelének "jeleként", hanem inkább arra figyelmezteti tanítványait, hogy ne vonjanak le ilyen következtetést, amikor ilyen jellegű katasztrófák tör-

2 Az Őrtorony Társulat *Új Világ Fordításá*ban ez a szöveg úgy lett fordítva, hogy alátámassza Krisztus láthatatlan jelenlétének gondolatát: "Mondd meg nekünk, mikor lesznek ezek a dolgok. és mi lesz a jelenléted és a dolgok rendszerének befejeződésének jele." Azonban, bár a "jelenlét" a görög *parousia* szó elsődsleges jelentése. technikai értelemben is használták, mint "egy uralkodó látogatását" jelentette. Gyakorlatilag ma már minden újkeletű görög tudós egyetért abban, hogy a *parousia* szót, amikor Krisztus második eljövetelével kapcsolatban használják, inkább technikai, mint elsődleges értelmében fordítandó. Maga a szövegkörnyezet és a használatának módja ebben az összefüggésben a Bibliában harmonizál ezzel a nézettel. Ezzel a témával e kiadványban később foglalkozunk. (Lásd a B függeléket.)

tének. Válaszának legelejétől fogva ez volt az intése: "Ne hagyjátok magatokat félrevezetni. Ne rémüljetek meg. Az ilyen dolgoknak meg kell történniük, de a vég még nem érkezett el". Arra is rámutatnak, hogy a görög "jel" szó (*to sémeion*) a Máté 24:3. versében *egyes számban* szerepel, és ezért aligha utalhatna *több* különböző eseményre.

Megfigyelték továbbá, hogy Jézus valójában csak a 27-31. versekben, Jeruzsálem pusztulásának megjóslását követően írja le visszatérését. Ekkor kezd először beszélni eljövetelének jeléről, "az Emberfiának *jeléről*" (30. vers), itt ismét *egyes számban*, pontosan úgy, mint a 3. versben.

Jézus szavai szerint ennek a "jelnek" "a mennyben" kellett megjelennie, nem pedig a földön. Ezt az Őrtorony Társulat is elismeri. Ezért kénytelenek különbséget tenni "az ember Fiának jele ... a mennyben", amely akkor jelenik meg, amikor eljön az utolsó ítéletre, és az ő eljövetelének (*parúziájának*) "jele" között, amely szerintük az 1914 óta tartó háborúkban, éhínségekben, dögvészekben, földrengésekben stb. található.[3] Ily módon nemcsak *kétféle "jelét"* kapják Krisztus eljövetelének – hanem *kétféle eljövetelük* is van, az egyik 1914-ben, a másik pedig a "nagy nyomorúság" idején.

Jézus bevezető szavait azonban nyilvánvalóan úgy kell érteni, mint a hamis következtetésekre való *figyelmeztetést* – "vigyázzatok, hogy senki ne tévesszen meg benneteket ... vigyázzatok, hogy ne riadjatok meg". Lesznek háborúk, éhínségek, dögvészek, földrengések és más bajok. Követőinek gyűlölettel és üldözéssel is szembe kellene nézniük, és nem csak egyszer, hanem sokszor a jövőben. Mindig, egészen a végéig el kellene viselniük ezeket a dolgokat. Ezt megelőzően a Jézus és tanítványai által hirdetett országról szóló evangélium a föld minden nemzetéhez eljutna. Csak ezután jönne el a vég. (Máté 24:4-14) Miután Jézus elmondta ezt az általános áttekintést a jövő történelméről, ezután elkezdett válaszolni a négy tanítvány kérdéseire: a templom pusztulására vonatkozó kérdésükre (15-22. versek), valamint a visszatérésére és a korszak végére vonatkozó kérdésükre (27. versektől kezdve).

A végidő hirdetői általában nem fogadják el Jézus válaszának ezt a természetes értelmezését. A próféciák számos népszerű magyarázója ma is ragaszkodik ahhoz, hogy Jézusnak az eljövendő bajokról szóló kezdeti szavait ne bevezetésként, hanem az eljövetelének és a végnek

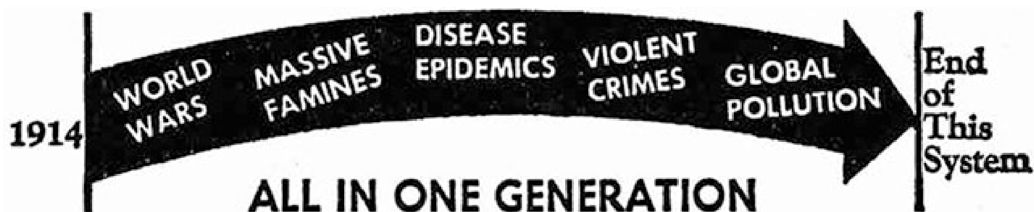
3 *Isten ezeréves királysága elközeledett* (1973), pp. 326-328.

AZ UTOLSÓ NAPOK JELEI

ahogyan egy vallási forrás ábrázolja őket

JANUARY 15, 1973 **The WATCHTOWER**

AWAKE! — APRIL 8, 1975

Jézus háborúkról, éhínségről, dögvészről, földrengésekről, törvénytelenségről, stb. szóló szavait sok magyarázó úgy értelmezi, mint eljövetelének "jelét". Az Őrtorony Társulat azt állítja, hogy 1914 óta példátlan mértékben látjuk ezt az "összetett jelet". Ez szerintük azt jelenti, hogy Krisztus *parousia*ja és az utolsó napok azzal az évvel kezdődtek, és hogy Armageddon még az 1914-es nemzedéken belül bekövetkezik

a jelére vonatkozó kérdésre adott *válaszként* értelmezze. Az Őrtorony Társulat például azzal magyarázza a görög "jel" szó *egyes számú* alakját, hogy maga a jel *több különböző tulajdonság*ból áll. Úgy beszélnek a jelről, mint "*összetett* jelről". Amikor az összes esemény – háborúk, éhínségek, dögvészek, földrengések és más nyomorúságok – *ugyanabban az időben, ugyanabban a nemzedékben jelennek meg*, akkor képe-

sek vagyunk felismerni a “jelet”, amely bizonyítja, hogy Krisztus eljött és láthatatlanul jelen van.

Ez ellen az értelmezés ellen azt a kifogást lehet emelni: Nem látott-e *minden* nemzedék ilyen “összetett jelet”?

Nem voltak mindig háborúk? Egyes történészek rámutatnak, hogy az elmúlt 5600 évben összesen csak 292 évünk volt háborúk *nélkül*. Mások úgy vélik, hogy talán nem is voltak ilyen háborúmentes évek!

Nem sújtott-e minden nemzedéket éhínség és dögvész? A történelem tanúsága szerint a háborúk jellemzően éhínségekkel és járványokkal jártak együtt. A három csapás gyakorlatilag mindig elválaszthatatlan volt egymástól, és általában több ember halt meg az éhínségekben és a dögvészekben, mint a háborúkban.

Nem tapasztalt-e minden nemzedék számos nagy földrengést “egyik helyen a másik után”? A modern szakértők által készített, az elmúlt kétezer évre vonatkozó földrengés-katalógusok bőséges bizonyítékot szolgáltatnak erre.

Az emberiség eddigi történelmét a növekvő erőszak és törvénytelenség ingadozó időszakai, valamint a keresztények különböző csoportjainak üldözése is jellemezte, akik a Királyság evangéliumát hirdették.

Ezért tegyük fel a kérdést: Hogyan különböztethetik meg az olyan események, mint a háborúk, éhínségek, dögvészek, földrengések stb. ezt a huszadik századot (vagy bármelyik időszakot ezen belül), amikor a történelem azt mutatja, hogy Jézus kora óta *minden nemzedéket* sújtott ez az úgynevezett “összetett jel”?

A legtöbb végidőt hirdető azt válaszolja, hogy ezeknek az eseményeknek a megdöbbentő *növekedése* és *fokozódása* az, ami napjaink “jelévé” teszi őket.

A *The Late Great Planet Earth* című könyvben például Hal Lindsey a tanítványoknak a Máté evangéliuma huszonnegyedik fejezetének 3. versében feljegyzett jelre vonatkozó kérdését tárgyalva kifejti:

> **Válaszul Jézus számos általános jelet adott a világ állapotára vonatkozóan, amelyeket “szülési fájdalmaknak” nevezett. Azt mondta, hogy ezek a jelek, mint például a vallási hitehagyás, háborúk, nemzeti forradalmak, földrengések, éhínség stb., gyakoriságukban és intenzitásukban növekedni fognak, akárcsak a gyermek születése előtti szülési fájdalmak.”** — 52. oldal.

Míg az Őrtorony Társulat szerint ez a növekedés és fokozódás 1914 óta nyilvánvaló, Hal Lindsey szerint inkább 1948 óta, az ő végidős “nemzedékének” kiindulópontja óta.

Robert Pierson hetednapi adventista szerző, a *Good-bye, Planet Earth* (Viszlát, Föld bolygó) című könyve, bár nem rögzíti a konkrét dátumokat, hasonló álláspontot képvisel korunk jelentőségét illetően. Amikor a háborúról beszél ebben az évszázadban, úgy fogalmaz, hogy az “olyan mértékű, amilyennek ez a világ még soha nem volt tanúja”, “olyan pusztító elemekről, amelyek felülmúlják az emberi képzeletet”; amikor természeti katasztrófákkal foglalkozik, leírja, hogy a természet most “vadul tombol körülöttünk”, hogy a föld “egyre gyakrabban és intenzívebben” remeg és reng; amikor az éhínségről beszél, idézi a “növekvő éhínségre, dögvészre, emberek nagy számának pusztulására” vonatkozó előrejelzéseket – mindezt annak megdönthetetlen bizonyítékaként mutatja be, hogy “Jézus hamarosan el fog jönni”. — 8., 15., 19-21., 23. oldal.

Dr. Billy Graham kissé óvatosan azt mondja, hogy ezek a jelek “most kerülnek a fókuszba”, és a közeljövőben felerősödnek. Az Apokalipszis négy lovasáról – a háború, az éhínség, a dögvész és a halál jelképeiről – szólva azt írja:

> **Valamikor a jövőben – egy számunkra ismeretlen időpontban – a négy lovas szörnyű patái végül példátlan intenzitással tapossák majd az emberi történelem színpadát, olyan mértékű megtévesztést, háborút, éhínséget és halált hozva magukkal, amely minden képzeletet felülmúl. ...**
>
> **Milyen közel vannak most a lovasok? Nem tudom! Csak annyit mondhatok biztosan, hogy minden jel egy tényre utal: a négy lovas patadobogása közeledik, és napról napra hangosabban és hangosabban hallatszik. ... Isten nyissa meg a fülünket, hogy meghalljuk, és a szemünket, hogy meglássuk a figyelmeztetésüket, mielőtt túl késő lenne!**[4]

Egy kicsit extravagánsabb stílusban, a Worldwide Church of God kiadványa *Famine-Can We Survive?*, a 89. és 90. oldalon azt írja:

> **A háború, a dögvész és az ÁLDOZAT e válságait már *régen* megjó-**

4 Billy Graham, *Közeledő patadobogás, Az apokalipszis négy lovasa,* 1983, 74, 76. oldal. Ebben a könyvben a szerző azt állítja, hogy a háborúk, éhínségek, dögvészek stb. a korábbi korokban csak „a lovasok előjelei” voltak, és azt állítja, hogy most „minden vadlovas árnyéka látható, amint végiggaloppozik a világon”. — 9, 77. oldal.

> **solták. Évszázadokkal ezelőtt megjósolta őket a valaha élt legnagyobb hírmondó – JÉZUS KRISZTUS. Krisztus azt mondta tanítványainak, hogy figyeljék az idők jeleit. ...**
>
> **Jézus Krisztus, a világ legnagyobb hírmondója elmondta tanítványainak, hogy mi fog történni a mi nemzedékünkben – abban a nemzedékben, amelyik látni fogja, hogy ezek a dolgok megtörténnek (lásd [Máté 24.] 3. vers). Ez a fantasztikus előrejelzés egyre inkább BETELJESEDIK!**

Szembesülve azzal a ténnyel, hogy minden korszakban voltak háborúk, éhínségek, dögvészek és így tovább, ezek a magyarázók azt állítják, akárcsak az Őrtorony Társulat, hogy e bajok *növekedése* a vég jele. De vajon a felsorolt eseményeknek valóban ez volt az az aspektusa, amelyre Jézus hangsúlyt fektetett? A háborúkkal, éhínségekkel, dögvészekkel és földrengésekkel kapcsolatban nem azt mondta a tanítványainak, hogy számítsanak ezeknek a csapásoknak a növekedésére.[5]

Mindazonáltal a végidők magyarázói közvetlenül vagy burkoltan azt az álláspontot képviselik, hogy Jézusnak az általa említett csapások fokozódására kellett gondolnia. Máskülönben ezek a "jelek" nem lennének jelek, mivel semmi sem tenné őket megkülönböztethetővé. E vallási írók közül sokan egyszerűen csak előadják állításaikat a modern kori csapások és bajok – általában nagyon drámai – leírásaival kísérve, anélkül hogy megkísérelnék megvédeni álláspontjukat az ellenkező bizonyítékokkal szemben. Az Őrtorony Társulat ezzel szemben úgy tűnik, hogy rákényszerül az ilyen védekezésre, mert rendszeresen igyekszik "megerősíteni" az állításaikba vetett bizalmat. Gyorsan érvelnek minden ellenkező bizonyítékkal szemben, és mindent megtesznek annak bizonyítására, hogy 1914 óta valóban egyedülállóan megnövekedtek a szerencsétlenségek.[6] Kiadványaik gyakorlatilag hemzsegnek az állításaikat alátámasztó kijelentésektől, idézetektől és statisztikáktól, amelyek szerint az 1914 előtti háborúk, éhínségek, dögvészek és földrengések csupán jelentéktelenek voltak az 1914 utáni terjedelmükhöz képest. *Az Őrtorony* 1985. február 1-jei számának 15. oldalán tömören és egyértelműen megfogalmazzák álláspontjukat:

5 Igaz ugyan, hogy Jézus később a növekvő törvénytelenségről beszélt, de ez nyilvánvalóan nem a világra általában vonatkozott, amely mindig is törvénytelen volt. Inkább úgy tűnik, hogy arra vonatkozott, ami – a keresztény gyülekezetben fog történni. Természetesen eltartott egy ideig, amíg a megjövendölt prófécia elérte a kinyilatkoztatás pontját.

6 Lásd: *Survival into a New Earth* (1984), pp. 22, 23.

> **Igaz, háborúk, élelmiszerhiány, földrengések és dögvészek voltak a előző korszakok évszázadain keresztül, egészen 1914-ig. (Lukács 21:11) Mindazonáltal semmi sem hasonlítható ahhoz, ami azóta történt, hogy a pogány idők abban a sorsfordító évben véget értek.**

Az igazságot kereső embernek azonban fel kell tennie magának a kérdést: **Mennyire hiteles az a megdöbbentő kép, amelyet a különböző vallási források korunkról mutatnak, ha ezt a képet az emberiség múltbeli történelmének hátterével szemléljük? Valóban megbízhatóak-e az általuk bemutatott statisztikai bizonyítékok? A *teljes* bizonyítékot felszínre hozták-e, vagy az írók nézetei és értelmezései befolyásolták a számadatok és idézetek kiválasztását oly módon, hogy az eltorzította a valós tényeket?**

Idézeteik és statisztikáik alapos vizsgálata több millió embert lephet meg, akik az ilyen kiadványok olvasása következtében úgy vélik, hogy a világ körülményei drámai módon "különlegesnek", a bibliai próféciák által egyedülállóan középpontba állított időszaknak tekinthetők az ő idejükben.

Megfelelően alapos-e az állítólagos "jel" vizsgálata?

Sokan talán visszariadnak egy ilyen kritikus vizsgálattól. Különösen az Őrtorony szervezethez kötődő milliók közül sokan úgy érezhetik, hogy ha ezt tennék, azzal a „nevetségessé tevők" mellé állnának, akik megkérdőjelezik Krisztus „jelenlétére" vonatkozó magyarázatokat, ahogyan azt Jehova Tanúi értelmezik. *Az Őrtorony* 1979. július 15-i számának 13. oldalán törvénytelennek és hamis prófétának minősíti azokat, akik cáfolják az állításait, és ennek alátámasztására Péter második levele harmadik fejezetének 3. és 4. versére hivatkozik. Az 1980. augusztus 1-jei *Őrtorony* 19. oldalán azt állította, hogy a „nevetségessé tevők" megtalálhatók „a keresztény gyülekezetben", és úgy beszélt róluk, mint akik „a Krisztus »jelenlétére« vonatkozó próféciák beteljesedését könnyítik meg".

Valahogy hasonlóan, miután megvitatja, hogy mi az, amire a vég jeleiként mutat rá, Pierson adventista szerző könyve, a *Good-bye, Planet Earth* (Viszlát, Föld bolygó) alcíme így hangzik: **Nem hiszed el? Akkor te vagy a jel!** (51. oldal) Ezután ő is idézi Péter szavait az utolsó napok kigúnyolóiról.

Ez azt jelentené, hogy aki megkérdőjelezi e források végidőkre vonatkozó elképzeléseit, az automatikusan az istentelenek közé tartozik. Vajon ez a szöveg tisztességes és becsületes felhasználása? Vajon a Péter apostol által leírt “gúnyolódók” olyan személyek, akik szilárdan hisznek abban (ahogy mi, a szerzők is), hogy “Jehova napja valóban tolvajként jön el”, és pusztulást hoz az istentelen emberekre és a gonosz dolgok rendszerére? Természetesen nem. Amint a szövegkörnyezetből kiderül, az apostol inkább olyan személyeket ír le, akik teljesen megszűntek hinni az isteni ítélet napjának esetleges – és biztos – eljövetelében, olyan *személyeket, akik megkérdőjelezik, hogy az valaha is el fog jönni.*[7]

Az, hogy a Szentírás és a történelem reflektorát bizonyos tanításokra összpontosítjuk, amelyek a korunkat jelző állítólagos bizonyítékokkal foglalkoznak, a legkevésbé sem jelenti azt, hogy kételkedünk a Biblia Krisztus “jelenlétére” vonatkozó próféciáit illetően. Éppen ellenkezőleg, komolyan megfontoltunk néhány gyakran elhanyagolt kifejezést Krisztus nagy *parousiára* vonatkozó próféciájában, ami miatt arra biztatjuk olvasóinkat, hogy őszintén gondolkodjanak el ők is. Jézus megjósolta, hogy “sokan” félre fogják vezetni az embereket az ő nevében, azt állítva, hogy “**az idő már nagyon közel van**”. Az igaz tanítványoknak nem szabadna meglepődniük, mert Jézus a továbbiakban hozzátette: “**Soha ne kövessetek ilyen embereket**.” (Lukács 21:8, J. B. Phillips fordítása).

7 A tanú olvasóra inkább az alábbi idézet hathat, amely az Őrtorony Társulat *Choosing the Best Way of Life* (1979) című könyvéből származik, és amellyel a jelen írók szívből egyetértenek: “Péter szavainak beteljesedéseként még ma is halljuk a gúnyolódók hangját. (2Péter 3:3.4) Valójában azt mondják: “Mi okunk van azt hinni, hogy Isten Fia kivégezteti az istenteleneket, és megjutalmazza tanítványait? Semmi sem változott a teremtés óta. Az élet eredeti folyamatai folytatódnak, és semmi jel nem utal arra, hogy a közeljövőben katasztrofális véget érnének. A férfiak meházasodnak, és a nőket férjhez adják, csecsemők születnek, az emberek pedig továbbra is megöregszenek és meghalnak’. Ezzel azt sugallják, hogy az Úr Jézus Krisztus soha nem jön el ítéletet végrehajtani, vagy hogy ez az esemény olyan messze van a jövőben, hogy nincs közvetlen jelentősége”. (169., 170. o.) Az ilyen személyek egészen nyilvánvalóan olyanok voltak, akik valami szokatlan, feltűnő, a korukban példátlan dolgot vártak annak bizonyítékaként, hogy a megjövendölt esemény valóban bekövetkezik. Péter szavai arra utalnak, hogy nem fognak ilyet látni, és mivel nem látják, nem gyakorolnak hitet az ítélet napjának bizonyosságában. Bármelyik időben élünk is, emberként végül mindanynyian szembe kell néznünk egy nagyon fontos véggel – az életünk végével. Az Istennel és az Ő Fiával való személyes kapcsolatunk minősége addig az időpontig mindig is a legfőbb gondunk és fontosságunk kell, hogy legyen.

Ezért bármely keresztény számára súlyos, sőt végzetes hiba lehet, ha egyszerűen behunyja a szemét, és passzívan ragaszkodik a vallási hatóságok tanaihoz. Az *Ébredjetek!* magazin 1970. november 8-i száma “A tévhitek veszélyesek lehetnek” című cikkében foglalkozott néhány tévhittel, amelyek olyan népszerű elképzelésekben találhatók, mint a fagyhalál és a futóhomok, majd így folytatta:

> **Sokkal nagyobb kárt okozhat azonban, ha ragaszkodunk a Biblia szavaival ellentétes, meggondolatlan és pontatlan vallási elképzelésekhez. Miért van ez így? Mert nem csupán a jelen élet kerül veszélybe. Sokkal inkább az örök életről van szó. Az igazság és az örök élet szorosan összefügg. ... Bizonyára az a biztonságos út, ha megtisztítjuk elménket minden tévhittől!”** — 6. oldal.

Valóban, az “igazság szeretete” elengedhetetlen az üdvösséghez, és időnként megkövetelheti, hogy hajlandóak legyünk kutatni és tanulni. (Hasonlítsuk össze a 2Thesszalonika 2:10-et.) Ha az olvasó úgy dönt, hogy ezt megteszi, természetesen nyitott szemmel kell járnia. “**Nyitott elmével rendelkezni**” — jelentette ki az Őrtorony Társulat az 1984. november 22-i *Ébredjetek!* magazinban – “**azt jelenti, hogy fogékonyak vagyunk az új információk és ötletek iránt. Azt jelenti, hogy hajlandóak vagyunk az információkat elfogultság nélkül megvizsgálni.**” — 3., 4. oldal.

A történelem szerencsétlenségeire vonatkozó információk és adatok bemutatásakor e könyv szerzői helyszűke miatt nem tudták az összes rendelkezésre álló anyagot ismertetni. Nem tértünk ki az összes olyan bibliai szövegre sem, amelyekről úgy érezzük, hogy a bemutatott magyarázatokat gazdagíthatják. Mindazonáltal tanulmányozásunkat és kutatásainkat folytatjuk, és örömmel fogadunk minden építő jellegű kritikát, valamint az e kiadványban tárgyalt témákkal kapcsolatos egyéb információt.

Nézzük meg most az éhínségekkel, földrengésekkel, dögvészekkel és háborúkkal kapcsolatos bizonyítékokat századunkban, szemben a múlttal. Úgy gondoljuk, hogy az olvasó a tényeket egészen másnak, olykor megdöbbentően másnak fogja találni, mint amit ma sokan állítanak.

2

Éhínség — ma rosszabb a helyzet?

A Föld élelmezési helyzetéről nagyon komor képet kapunk számos, a végidővel foglalkozó írásból. Az írók Jézus szavait, miszerint “éhínség lesz”, és a Jelenések könyvének hatodik fejezetében szereplő szimbólumokat úgy értelmezik, mint amelyek hatalmas és példátlan méretű globális éhínséget jósolnak.

1982-ben Hal Lindsey, bestseller író *Az Ígéret* című könyvében (198. oldal) ezt írta:

> **Jézus megjövendölte, hogy *olyan mértékű éhínség* fog kitörni világszerte, amilyet az emberiség még soha nem látott. Ma a Time, a Newsweek és a napilapok címoldalai azt a lesújtó tényt hirdetik, hogy milliók halnak éhen ebben a pillanatban. És az előrejelzések szerint az elkövetkező években további milliók fognak éhen halni....**

A *Közeledő patadobogás* című könyv 151. és 153. oldalán Dr. Billy Graham kijelenti:

> **A fehér és a vörös lovak után éhínség fog uralkodni a földön. Milliók fognak éhen halni. További milliók szenvednek majd az alultápláltságtól. ... A fekete ló és lovasa Isten figyelmeztetése az emberi szenvedésre, amely akkor vár ránk, ha az ember nem hajlandó engedelmeskedni parancsainak.**
>
> **A fekete ló és lovasa felénk dübörög. A figyelmeztető patadobogás az éhségben és betegségben haldokló gyermekek kiáltása.**

Robert Pierson, hetednapi adventista író figyelmeztet:

> **... a Föld legalább harminckét országában, ... egyes becslések szerint hétszázmillióan (az Amerikai Egyesült Államok lakosságának több mint háromszorosa) éheznek jelenleg. ...**
>
> **Második eljövetelének jeleiről szólva Jézus azt mondta: “Éhínségek lesznek ... mindenütt ...**
>
> **Egy másik félreérthetetlen jele annak az időnek, amelyben élünk. Jézus hamarosan eljön!** — *Viszlát, Föld bolygó*, 22., 24. oldal.

Az Isten Világegyháza kiadványa, *A fekete ló éhínség* (1976) a 48. oldalon a következő figyelemre méltó állításokat teszi:

> **Éhínségek mindig is voltak, de olyan éhínségek, mint amilyeneket a világ jelenleg átél, még soha. A múltban az éhínségek általában aszályokkal, háborúkkal és más természeti vagy ember okozta zavarokkal együtt jelentek meg. ... Ma a világméretű éhínség beépült a világtársadalom szerkezetébe. Az éhínség ma már emberek millióinak életformája. ...**
>
> **A mai éhínségek mind jellegükben, mind méretükben különböznek a múltbeli éhínségektől. Soha korábban a történelem egy adott időszakában nem szenvedtek több százmillióan éhezéstől és alultápláltságtól, mint manapság.**

Tagadhatatlan, hogy a Föld egyes területein a helyzet valóban zord. Ugyanígy tagadhatatlan, hogy “milliók halnak éhen ebben a pillanatban”, és hogy “gyermekek milliói halnak éhen”. A kérdés az, hogy e**z a helyzet csak napjainkra vagy csak erre a huszadik századra jellemző? Szokatlan-e – eléggé jellegzetes-e ahhoz, hogy a közelgő katasztrófa isteni jeleként mutassunk rá?**

A korábban idézett szerzők azt mutatják be, amit baljós bizonyítéknak tekintenek a megjósolt világméretű éhínségre, amely vagy már itt van, vagy nagyon közel van. Az Őrtorony Társulat ugyanolyan határozottan fogalmaz, mint az Isten Világegyháza, és kiadványaiban többször is kijelenti, hogy az emberiség történelmében példátlan éhínség ideje határozottan elérkezett. Sőt, azt állítják, hogy az emberiséget sújtó, páratlan éhínség ilyen időszaka e század második évtizede óta drámai módon beteljesedett.

Mi az igazság?

Hányan éheznek ma ténylegesen?

Úgy tűnik, nagy a zűrzavar azzal kapcsolatban, hogy hány ember éhezik ma a világon. Az Őrtorony kiadványa, a *Happiness—How to Find It* (1980) egy hírt idéz, amelyek szerint “a Földön még mindig minden nyolc emberből legalább egy szenved az alultápláltság valamilyen formájától”. (149. oldal) Ugyanezen az oldalon azonban egy másik híradásban azt idézik, hogy “több mint egymilliárd ember nem fog eleget enni ebben az évben”.[1] Ez minden négy emberből egyet jelentene a

1 Amint azt az 1983. április 15-i *The Watchtower* 7. oldala mutatja, ezt az állítást a *Vancouver*

Földön. Egy korábbi kiadvány, a *From Paradise Lost to Paradise Regained* (1958) az ENSZ egyik élelmezési szakértőjét, Josue de Castrót idézte, aki szerint *az emberiség kétharmada alultápláltságban* szenved, vagy ahogy az Őrtorony Társulat “magyarázza” a kifejezést, “lassú éhezésben”. De Castro szerint egy másik szakértő, W. P. Forrest a *világ népességének 85 százalékára* tette ezt a számot. Az utóbb említett állításokból az Őrtorony Társulat azt a következtetést vonta le, hogy “1914 óta kétszer annyi embert érintett az élelmiszerhiány vagy éhínség, mint az azt megelőző 900 évben”, és “1914 előtt soha nem volt az egész Földön élelmiszerhiány”.[2]

Mi az igazság az ilyen ellentmondásos kijelentések mögött? Hányan éheznek ma *valóban*, vagy hányan tapasztalnak “élelmiszerhiányt": “nyolcból egy” (12,5 százalék), “több mint egymilliárd” (25 százalék), “az emberiség kétharmada” (67 százalék), “85 százalék” vagy “az egész Föld” (100 százalék)?

Éhínség és alultápláltság — van különbség?

Dr. Pandurang V. Sukhatme a szakértők között az éhezés mértékéről alkotott széles körű véleményeket tárgyalva megjegyzi: **“Az első és alapvető nehézség az éhezés pontos definíciójának hiányából adódik”**.[3] A modern időkig az éhezés és az éhínség egyszerűen *az élelmiszerhiány miatti éhezést* jelentette. Így a *Társadalomtudományok Enciklopédiája* az éhínséget úgy határozza meg, mint “egy régió lakossága által a megszokott élelmiszerellátás meghiúsulása következtében elszenvedett rendkívüli állapot”.[4]

A modern tudomány azonban kibővítette az “éhség” fogalmát, és az úgynevezett “rejtett éhséget” vagy *rosszultápláltságot* is annak tekinti, amely *egy vagy több alapvető tápanyag, például különböző aminosavak, ásványi sók és vitaminok hiányát jelenti az étrendben*. Ez a “rejtett

*Sun*ból idézték, amely viszont azt állítja, hogy ez a FAO, az ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezetének becslése. Lásd még az Őrtorony Társulat *Reasoning from the Scriptures* (1985) című könyvének 235. oldalát, ahol ugyanezt az állítást megismétlik. A FAO azonban soha nem mondta, hogy egymilliárd ember *éhezik*, ami az átlagolvasónak az a benyomása lehet ebből a hanyagul megfogalmazott újsághírből.

2 *Az elveszett paradicsomtól a visszanyert paradicsomig* (1958). pp. 181. 182.

3 Pandurang V. Sukhatme, *Feeding India's Growing Millions* (London, 1965), 1. oldal. Sukhatme szerint további nehézséget jelent az étrendi szabvány hiánya és az élelmiszerfogyasztásról rendelkezésre álló statisztikák korlátai. (P. 2)

4 Frank A. Southard, Jr., in his article on „Famine” in the *Encyclopedia of Social Sciences*, Vol. 6 (New York. 1931), p. 85.

éhség” a korábbi évszázadokban természetesen kevéssé volt ismert, mivel nem ismerték ezeket az alapvető tápanyagokat, de ettől még létezett és elterjedtebb volt, mint napjainkban, amint azt ez a tanulmány is bizonyítani fogja.

Amikor tehát a modern élelmiszer-szakértők az éhezésről beszélnek, akkor általában ebben a tágabb értelemben teszik ezt. Josue de Castro, akit az Őrtorony Társulat idéz, mondván, hogy az emberiség kétharmada alultápláltságban szenved, ebben az értelemben használja az “éhezés” kifejezést, ahogy Lord Boyd Orr, a FAO (az ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete) első igazgatója is kifejti de Castro *Geography of Hunger* című könyvének előszavában:

> **A szerző által használt “éhség” kifejezést meg kell határozni. A múltban a jelentését azokra az emberekre korlátozták, akik az étvágy kielégítésére szolgáló táplálékhiány miatt lesoványodtak és éhen haltak az éhínségben. A szerző azonban a modern értelemben használja, mint az egészség megőrzéséhez szükséges mintegy negyven élelmiszer-összetevő valamelyikének hiányát. Ezek bármelyikének hiánya korai halált okoz, bár nem feltétlenül az ehető táplálék hiánya miatti lesoványodásból.**

Hozzáteszi, hogy az éhezés e kiigazított definíciója milyen hatással van a világ éhezőire vonatkozó becslésekre:

> **Ha az éhezést ebben az értelemben használjuk, akkor a háború előtti legjobb becslések szerint a világ lakosságának kétharmada éhezett. Egy nemrégiben alakult amerikai bizottság 85 százalékra tette ezt a számot.**[5]

Ezért világosan különbséget kell tenni a régi (és még mindig általános) értelemben vett éhínség, valamint az alultápláltság modern fogalma között.[6] Tehát hányan éheznek ma ténylegesen, és hányan *alultápláltak*?

5 Lord Boyd Orr, Josue de Castro (London, 1952) *Az éhínség földrajzá*nak előszavában. 5, 6. o. Ennek a könyvnek egy átdolgozott és kibővített kiadása 1973-ban jelent meg, és 1977-ben *Az éhezés geopolitikája* címmel angolra is lefordították. Ez a kiadás a következő hivatkozásokban kerül felhasználásra.

6 M. K. Bennett, a *Társadalomtudományok Nemzetközi Enciklopédiájában* (szerk. David L. Sills, 1968). rámutat: „Egy adott vitamin vagy ásványi anyag hiánya egy népességben, amit talán a skorbut, a beriberi, a pellagra, a rachitis vagy a látásromlás szokatlanul nagy gyakorisága bizonyít, nem éhínség, bár az utóbbi évtizedekben a szót az ilyen hiányokra is alkalmazták”. (5. kötet, 322. o.) Szigorúan véve a *rosszultápláltságot* is meg kell különböztetni az *alultápláltságtól*, amelyet „a kalóriabevitel elégtelenségeként” definiálnak (Sukhatme, 2.

Az éhezés és a rosszultápláltság mértéke napjainkban

Az éhezés mértékét vizsgáló újabb és alaposabb kutatások szerint, a korábbi, háború előtti becslés, miszerint az emberiség kétharmada alultápláltságban szenvedett, téves volt. Dr. P. V. Sukhatme például az indiai éhezés mértékének nagyon alapos vizsgálata után arra a következtetésre jutott, hogy Indiában a lakosság mintegy 50 százaléka szenved alultápláltságban vagy rosszul tápláltság miatt, vagy mindkettőben.[7]

Ha ez igaz Indiára, a közelmúltig a világ egyik legéhesebb országára, akkor a rosszultáplált emberek aránya a világ egészében természetesen sokkal alacsonyabb, tehát jóval kevesebb, mint 50 százalék.

Az éhezés mértékéről ma valószínűleg a legmegbízhatóbb vizsgálat az 1974-es római Élelmezési Világkonferencia előtt közzétett tanulmány.[8] A vizsgálat kimutatta, hogy a világon 460 és 900 millió ember szenved különböző fokú rosszultápláltságban vagy alultápláltságban, azaz *az emberiség 12,5-25 százaléka*. Ezek fele gyermek volt, akik közül mintegy 10 millióan szenvedtek súlyos alultápláltságban vagy éhezésben.

Ugyanazok a becslések, amelyek szerint mintegy egymilliárd ember szenved rosszultápláltságtól vagy alultápláltságtól, azt is mutatják, hogy közülük legfeljebb *40 millióan éheznek ténylegesen*. Ez *az emberiség kevesebb, mint egy százaléka!*[9]

o.). Az éhínséget viszont „meg kell különböztetni a krónikus szegénységben élő körzetek többé-kevésbé állandó alultápláltságától”. (Southard, 85. o.)

7 Sukhatme, 75. o. Sukhatme húsz évvel ezelőtti vizsgálata óta India élelmezési helyzete jelentősen javult.

8 Az Egyesült Nemzetek dokumentum: *Assessment of the World Food Situation*, az ideiglenes napirend 8. pontja (a World Food Conf. 1974), E/Conf, 6513. Nemrégiben a FAO a negyedik világélelmezési felmérés (1977) alapján úgy becsülte, hogy a fejlődő országokban (Kína kivételével) 455 millió ember szenved rosszultápláltságban és/vagy alultápláltságban.

9 Lasse és Lisa Berg svéd élelmiszer-szakértők: *Mat och makt* („Élelmiszer és hatalom”), (Avesta, Svédország, 1978). 20-25. o. Az 1984. október 22-i *Ébredjetek!* magazin közvetve egyetértett ezekkel a számadatokkal, idézve az Unesco Kurírt, amely szerint „A krónikus éhezés továbbra is emberek tízmillióinak jelent problémát:”, míg „Közel 500 millió, szegénységben stagnáló embert naponta éhínség fenyeget”. (6. o.) Tehát *százmilliókat fenyeget* az éhínség (vagyis az alultápláltság), de *tízmilliók* szenvedik el valóban. Ráadásul az 500 millió és egymilliárd közötti rosszultáplált/alultáplált emberre vonatkozó becslések valószínűleg súlyos túlzások. A közelmúltban több vezető élelmezési szakértő is bírálta őket, akik 240 millióra vagy kevesebbre csökkentenék a számot. Lásd a jól ismert élelmiszer-szakértő, D. Gale Johnson: *The Resourceful Earth*, szerkesztette Julian L. Simon és Herman Kahn (London, 1984), 76., 77. o.).

A kérdés tehát a következő: Amikor Jézus bevezető figyelmeztető szavaiban azt mondta, hogy a háborúk és földrengések mellett “lesznek *éhínségek* ... különféle helyeken” (Máté 24:7), akkor vajon a régi, köznapi értelemben vett éhínségre gondolt-e – a különféle helyeken ismétlődő és akut éhínség-katasztrófákra? Vagy a modern értelemben vett éhínségre, vagyis a krónikus rosszultápláltságra vagy alultápláltságra, amely a nem megfelelő kalóriabevitel és/vagy egy vagy több alapvető tápanyag hiánya miatt következik be?

A válasz nyilvánvalónak tűnik. Az “éhínség” görög szó, *limós*, a régi értelemben vett éhínségre utal: az élelemhiány miatti éhezésre. Figyelemre méltó az is, hogy a szót többes számban, *limol* (“éhínségek”) használják. Ez nem az alultápláltság valamilyen krónikus állapotára utal, hanem az éhínség akut katasztrófáit jelzi “különböző helyeken”.

Ha a bibliai kifejezést a világ egyes részein ma uralkodó krónikus alultápláltság és rosszultápláltság állapotára alkalmazzuk, ahogyan azt az Őrtorony Társulat teszi, és ezt az alkalmazást az 1914 óta eltelt időszakra korlátozzuk, az nemcsak Jézus kijelentésének természetes értelmezésével ellentétes. Ellentétben áll azzal a ténnyel is, hogy az emberiség nagyobb része nyilvánvalóan ősidők óta szenvedett alultápláltságtól és rosszultápláltságtól, és ez már akkor is így volt, amikor Jézus kimondta a próféciáját.

Több és rosszabb tényleges éhínséget látunk-e manapság, mint amennyit az emberiség valaha is látott a múltban? A nyers éhség – vagy akár a “rejtett éhség” – ma úgy sujtja az emberiséget, mint soha korábban? A következő vitában ezekre a kérdésekre először a világ különböző részein előfordult éhínségek történetének áttekintésével adunk választ. Ezután közelebbről megvizsgáljuk a rosszultápláltságot, különösen a rosszultápláltság vagy alultápláltság miatti gyermekhalandóságot, összehasonlítva a múltbeli problémával.

“A történelem legnagyobb éhínsége” — előtte vagy utána

Az Őrtorony Társulat évtizedek óta azt állítja, hogy az emberiség történelmének legnagyobb éhínsége és legsúlyosabb élelmiszerhiánya nem sokkal az első világháború után következett be:

> **Az első világháborút az emberiség történetének legsúlyosabb élelmiszerhiánya követte.** — *Az Őrtorony*, 1975. október 15., 634. oldal.

... az I. világháború után jött a történelem legnagyobb éhínsége" — *"Jöjjön el a te országod"*, 1981, 122. oldal; lásd még: *Örökké élhetsz a földi paradicsomban*, 1982, 150. oldal.

Milyen éhínségek vagy élelmiszerhiányok követték az I. világháborút? *Az Őrtorony* 1983. április 15-i száma megmagyarázza:

1921-ben az éhínség mintegy 5 millió ember halálát okozta az SZSZK-ban (USSR). 1929-ben Kínában az éhínség becslések szerint 3 millió ember halálát okozta. Az 1930-as években 5 millióan haltak éhen az SZSZK-ban (USSR). (5. oldal)

Ezek voltak a történelem legsúlyosabb éhínségei? Nem, nem voltak azok. Ugyanennek az *Őrtorony* számnak a szerzője, aki nyilvánvalóan végzett némi kutatást a témában, kénytelen volt ellentmondani minden korábbi ilyen irányú állításnak, és elismerte:

... igaz, hogy a történelem tele van éhínségről szóló beszámolókkal, kezdve Ábrahám és József napjaitól egészen minden idők legnagyobb feljegyzett éhínségéig, amely Kínát sújtotta 1878 és 1879 között. (1Mózes 12:10; 41:54) A becslések szerint 9 és 13 millió között mozog az éhínségben meghalt kínaiak száma" — *Az Őrtorony*, 1983. április 15., 3. oldal.

Ez a beismerés annál is érdekesebb, mert az Őrtorony Társulat kiadványai évekig azt állították, hogy a legnagyobb éhínség *Kínában* az I. világháború *után* következett be! Az 1920-1921-es észak-kínai szárazságra utalva a *From Paradise Lost to Paradise Regained* (1958) című könyvben ez állt: **"Röviddel az első világháború után Kínában a valaha volt legnagyobb éhínség következett be – 15 000 ember halt meg naponta, és 30 000 000 ember volt érintett"**.[10] A napi 15 000 első pillantásra óriásinak tűnhet – egészen addig, amíg meg nem tudjuk, hogy a helyzetet hamarosan enyhítették a kormányzati és magán, humanitárius erőfeszítések. A hozzáférhető legjobb információk szerint félmillióan (500 ezren) pusztultak el az éhínségben.[11] Bár ez ijesztő adat, az 1914 *előtti* számos más kínai éhínség halálos áldozatainak száma sokkal magasabb volt, amint az a következőkben is kiderül.

10 P. 181. Ezt az állítást azóta többször is megismételték. Lásd például „*Let Your Kingdom Come*" (1981). 122. oldal, és *You Can Live Forever in Paradise on Earth* (1982). 150. oldal.

11 Ping-ti Ho, *Tanulmányok Kína népességéről* 1368-1953 (Cambridge, Massachusetts, 1959), 233. o.; Walter H. Mallory, *China: Land of Famine* (New York, 1926). 2. o.

Következésképpen az emberiség történelmének “legnagyobb éhínsége” és “legsúlyosabb élelmiszerhiánya” *nem* “az I. világháború nyomán” következett be, ahogyan azt az Őrtorony Társulat évtizedeken át állította a kiadványait olvasóknak. Kínában sem volt “a legnagyobb éhínség” “röviddel az I. világháború után”. A legnagyobb és legsúlyosabb éhínségek vagy élelmiszerhiányok mind az elmúlt évszázadokban történtek – ez még mindig így van.

Azonban még ha a tényleges éhínségek 1914 óta nem is nőttek az *egyes éhínségek száma*, *összességében* nőtt azóta. Erre utal ugyanannak az *Őrtorony*-cikknek a szerzője, amelyet fentebb idéztünk:

> **Több ilyen élelmiszerhiányt láttunk, mint az előző generációk? Nem tudjuk biztosan megmondani, mert a statisztikák hiányosak. De ennek az évszázadnak is megvolt a maga része a természeti csapásokban, és többet szenvedett a háborútól, mint bármely más nemzedék a történelem során. Ezért lehet, hogy összességében több élelmiszerhiány volt, mint valaha.**[12]

Ebben a nyilatkozatban az *Őrtorony* írója egy másik meglepő beismerést tesz, amely a Társulat korábbi kiadványaiban nem található meg. Elismeri, hogy nem lehet *biztosan* kijelenteni, hogy az éhínségek száma növekedett, csak azt, hogy *ez lehet* a helyzet! Ha nincs meggyőző bizonyíték arra, hogy az éhínségek 1914 óta növekedtek volna *méretükben* vagy *számukban*, akkor hogyan lehet azt állítani, hogy ezek valaminek a “jelei”?

A szerző azonban óvatossága ellenére sem mutatta be a teljes igazságot a múltbeli éhínségekről. Még ha igaz is, hogy a statisztikák nem teljesek, ahhoz elég információ maradt fenn, hogy bebizonyítsuk, az éhínségek száma századunkban *csökkent* a korábbi évszázadokhoz képest! Ez a következő, a Kínában, Indiában, Európában és a világ más részein bekövetkezett múltbeli éhínségekről szóló áttekintésből ki fog derülni.

Az éhezés és az éhínség tanulmányozása

A három csapás, a háborúk, az éhínség és a dögvész közül az éhínség a legkevésbé tanulmányozott téma. Ahogy de Castro megjegyezte, a második világháború végéig nagyon keveset írtak az éhezésről: “**Az**

12 *The Watchtower*, April 15, 1983, p. 6.

éhezés problémáiról szóló minden egyes tanulmányra ezer háborús témájú publikáció jutott”.[13]

Úgy tűnik, a tudósok nem azért kerülték a témát, mert az éhezés a múltban kisebb probléma lett volna. Éppen ellenkezőleg! A múltbeli éhínségek mértéke és pusztító ereje valójában talán túlságosan is ijesztő volt ahhoz, hogy a tudósokat arra késztesse, hogy közelebbről is foglalkozzanak velük. Az “éhezésből eredő emberveszteség lényegesen nagyobb, mint a háborúk és járványok által együttvéve okozott veszteség”.[14] Joggal mondták, hogy a történelmet “addig nem fogják megérteni, amíg meg nem írtak egy szörnyű könyvet – az éhezés történetét”. Ha egy ilyen könyv megírásra kerülne – jegyezte meg E. P. Prentice –, „új megvilágításban látnánk a világ történelmét – mert az emberek *minden korban és a világ minden részén szenvedtek az éhségtől*”.[15]

Az éhínségek első alapos vizsgálatát Cornelius Walford, az angliai Royal Historical Society munkatársa végezte, aki 1878-ban és 1879-ben két hosszú cikket publikált a témában a *Journal of the Statistical Society* folyóiratban.[16] Az első cikkben Walford a világ különböző részein Kr. u. 6-tól Kr. u. 1878-ig bekövetkezett több mint 350 nagyobb éhínségről készített listát.[17]

Azóta más tanulmányok is megjelentek, amelyek általában bizonyos területekre vagy országokra korlátozódtak, és különböző időszakokra vonatkoztak. Dr. Alwin Schultz 1892-ben közzétett egy táblázatot az 1300-1499 közötti németországi éhínségekről.[18] Fritz Curschmann 1900-ban hosszú tanulmányt publikált az Európában Kr. u. 700-tól Kr. u. 1317-ig tartó éhínségekről”.[19] Leopold Delisle pedig 1903-ban publikált egy listát a franciaországi éhínségekről, amely a Kr. u. 1053-

13 Josue de Castro, *The Geopolitics of Hunger* (New York and London, 1977), p. 50.
14 Ibid.. p. 50.
15 Ibid., 401. o. (idézi E. Pannelee Prentice, *Hunger and History*, New York 1939). B. M. Bhatia is hangsúlyozza az éhínség világméretű kiterjedését a múltban: „Az Európában bekövetkezett ipari és kereskedelmi forradalmak előtt az éhínség olyan természeti csapás volt, amelytől a világ egyetlen része sem volt teljesen mentes.” — *Éhínség Indiában*, 2. kiadás (London. 1967). 1. o.
16 Cornelius Walford, “The Famines of the World: Past and Present,” *Journal of the Statistical Society*, Vol. XLI, 1878, pp. 433-1534, and Vol. XLII, 1879, pp. 79-275.
17 Walford (1878), pp. 434-449. The list also includes a few famines from the pre-Christian era.
18 Dr. Alwin Schultz, *Deutsches Leben im XIV und XV Jahrhundert*, (Vienna, 1892), pp. 639-651.
19 Fritz Curschmann, “Hungersnöte im Mittelalter,” *Leipziger Studien aus dem Gebiet der Geschichte*, ed. by Buchholz, Lamprecht, Marcks, and Seeliger (Leipzig, 1900), pp. 1-217.

1414 közötti időszakra vonatkozik.[20] A közelmúltban jelentek meg a Kínában, Indiában és a világ más részein előforduló éhínségekről szóló munkák, mely tanulmányokat a következő fejezetekben bemutatott információkhoz felhasználtuk.

Kína, "az éhínség földje"

Kína, ahol a Föld lakosságának közel negyede él, a világ legnépesebb területe – és úgy tűnik, hogy az elmúlt 2000 év nagy részében is az volt.

Ezt az országot olyan gyakran sújtották pusztító éhínségek, hogy az egész világon "az éhínség földjeként" vált ismertté.[21] Amint azt egy, az 1920-as években készült tanulmány kimutatta, az elmúlt 2000 évben az országban *évente* csaknem egy *éhínség* volt:

> **"Az élelmezési probléma ősi probléma Kínában; az éhínség a legkorábbi időktől fogva visszatérő csapás volt. A Nankingi Egyetem Mezőgazdasági Diákegyesülete által nemrégiben elkészített tanulmány azt a meglepő és jelentős tényt hozta felszínre, hogy Kr. e. 108 és Kr. u. 1911 között 1828 éhínség volt, vagyis majdnem minden évben volt egy valamelyik tartományban. Megszámlálhatatlanul sok millióan haltak éhen."**[22]

A legszörnyűbb éhínségeket az időszakos nagy aszályok okozták: **"A 620-tól 1620-ig tartó ezer évből 610 volt aszályos év egyik vagy másik tartományban, és ezek közül 203 volt súlyos éhínséggel járó év."**[23] Ezek közül legalább tizenöt olyan súlyos volt, hogy a kínaiak kannibalizmushoz folyamodtak.[24] Sok ilyen éhínségben emberek milliói halhattak meg. A számadatok azonban általában részben vagy egészben hiányoznak. Az 1333 és 1337 közötti négy év alatt például a kínai feljegyzések szerint **"csak Kiang környékén 4 000 000 ember halt éhen"**, ez utóbbi szám azt jelzi, hogy más régiókban további milliók haltak meg.[25]

Az elmúlt évszázadokból pontosabb információk állnak rendelkezésre. Az elmúlt évszázadban Kínát számos nagyon pusztító éhínség

20 Léopold Delisle, *Études sur la Condition de la Classe Agricole* (Paris, 1903). pp. 627-648.
21 Ping-ti Ho, p. 227. "Until the revolution of 1949," says de Castro, "this huge country was the quintessential region of hunger." (P. 258)
22 Walter H. Mallory, *China: Land of Famine* (New York, 1926), p. 1.
23 de Castro, pp. 271, 272.
24 Ibid., p. 272.
25 Ralph A. Graves. "Fearful Famines of the Past," The National Geographic Magazine, July 1917, Washington D.C., p. 89.

sújtotta. **"Az 1810-es, 1811-es, 1846-os és 1849-es négy éhínség állítólag nem kevesebb, mint 45 000 000 emberéletet követelt."**[26] Ezek közül "az 1849-es állítólag közel 14 millió emberéletet követelt".[27] 1854 és 1864 között "további 20 millióan vesztették életüket".[28] Aztán 1876-1879-ben jött a nagy éhínség, amelyre a korábban idézett *Őrtorony* úgy hivatkozott, mint "minden idők legnagyobb feljegyzett éhínségére", amelyben kilenc-tizenhárom millió ember pusztult el.[29]

Az a kijelentés azonban, hogy ez volt a "legnagyobb" éhínség, nem egészen pontos. Mallory 1926-ban azt írta le, hogy "a legnagyobb éhínség, amely Kína jelenlegi lakóinak emlékezetében él".[30] Néhány korábbi éhínségről ismert, hogy még ennél is halálosabb volt, például az 1849-es kínai éhínség (közel 14 millióan haltak meg), vagy az 1769-1770-ben Indiát sújtó éhínség (amely több tízmillió emberéletet követelhetett).

Az amúgy is éhínség sújtotta tizenkilencedik század vége felé, 1892-1894-ben újabb súlyos éhínség tört ki Kínában, amely körülbelül egymillió további áldozatot követelt.[31]

Így a XIX. század Kína számára a katasztrofális éhínség jegyében telt, hiszen de Castro becslése szerint ebben a században **"mintegy százmillió ember halt éhen"!**[32]

Akik ma izgalmas című könyveket olvasnak a végidő jeleiről, vajon hányan vannak tisztában a történelem e súlyos tényeivel? Ami a világszerte élő több millió Jehova Tanúját illeti, kétséges, hogy közülük akár csak egy maroknyi is ismeri az e témával kapcsolatos tényszerű bizonyítékokat.

Mit mondhatunk Kínáról a huszadik században? Megszaporodtak-e az éhínségek, akár méretükben, akár számukban (gyakoriságukban)? Nagyobb ott az éhínség 1914 óta, mint korábban? A feljegyzések nagyon érdekes fejlődést mutatnak.

26 Graves. p. 89.
27 E. J. Hobsbawm, *The Age of Capital 1848-1875* (London. 1975), p. 133. See also Maurice Bruce, *The Shaping of the Modern World 1870-1939* (London. 1958, p. 801.)
28 Hobsbawm, page 133.
29 *Az Őrtorony*, 1983. április 15., 3. o. A helyzet egyes területeken olyan kétségbeejtő volt, hogy „újra és újra" kannibalizmusról számoltak be. (Ping-ti Ho, 231. o.)
30 Mallory, p. 29.
31 Ping-ti Ho. p. 233.
32 de Castro. p. 53.

KANNIBALIZMUS — AMI GYAKORI JELLEMZŐJE AZ 1876-1879-ES NAGY KÍNAI ÉHÍNSÉGNEK

HOLTTESTEK HEVERNEK AZ ÚTON, ÉS AZ ÉLŐK EGYMÁSSAL KÜZDENEK A HÚSUKÉRT

Normális körülmények között a felsőbbrendű ember, miközben főtt húst eszik, a mészárszék és a konyhája távol van az előszobától; de ebben az éhínség éveiben az emberek egymást eszik meg. Az országból érkező levelek azt mutatják, hogy ha egy holttest temetetlenül hever, az éhezők körülveszik, készen arra, hogy késeikkel rárohanjanak, és levágják a húst, hogy élelemhez jussanak. Egyesek azért haltak meg, mert nem kaptak élelmet, az élők pedig a halottak megevésével próbálják meghosszabbítani életüket, mint hogy meghaljanak. Mire nem kényszeríti az embereket az éhínség!

Az illusztráció a *The Famine in China* (Committee of the China Famine Relief Fund, London: C. Kegan Paul and Co., 1878). (Újra megjelent: P. R. Bohr, *Famine in China and the Missionary*, Cambridge, 1972, a 20.)

Az 1914 utáni első súlyos éhínség Kínában 1920-21-ben következett be, amint azt már említettük. Mivel az elhunytak száma félmillióra rúgott, nyilvánvalóan közel sem volt Kína legnagyobb éhínsége. Ezután következett az 1928-29-es nagy éhínség, amely több mint hárommillió ember halálát okozta.[33] E két éhínség egyike sem közelítette meg a tizenkilencedik század néhány nagy éhínségének méretét, amelyekről már beszéltünk.

Az 1930-as és 1940-es években Kína Csang Kaj-sek vezetésével megpróbálta emelni a kínai nép életszínvonalát, amit a nyugati hatalmak kölcsönökkel segítettek. Ezen erőfeszítések ellenére a helyzet nem sokat javult egészen a Mao Ce-tung vezette kommunista forradalom 1949-es győzelméig. Ezt követően az új kormány energikus intézkedéseket hozott a mezőgazdasági termelés növelésére, hogy véget vessen az éhezésnek. A küzdelem figyelemre méltóan sikeresnek bizonyult:

> **Hét év alatt Kína majdnem megduplázta gabonatermelését, átlagosan évi 8 százalékos növekedéssel, ami az egész világot megdöbbentette. ... Ez a hatalmas termelésnövekedés és a növekvő termelékenységi rátákból eredő alacsonyabb költségek javították a táplálkozás színvonalát, és *megszabadították a kínai népet az éhínség szorításából*. ... Szervezett és hatékony politikai fellépés révén az új Kína tíz év alatt megoldotta legnagyobb problémáját: 700 millió lakosának élelmezését.**[34]

A győzelem azonban nem volt teljes. Egy sor kivételesen súlyos aszály 1960-ban és 1961-ben – éppen a “nagy ugrásnak” nevezett szerencsétlen gazdasági kísérlet kellős közepén – arra kényszerítette Kínát, hogy nagy mennyiségű gabonát importáljon a nyugati országokból. Régóta ismert, hogy ez a válság hatalmas szenvedést és súlyos éhínséget okozott. De csak 1984-ben, amikor a kínaiak nyilvánosságra hozták az 1964-es népszámlálás eredményeit, tudták a demográfiai szakértők megbecsülni a katasztrófa valódi mértékét. Az 1958-61 közötti négy év alatt az éhínség, az alultápláltság és a gyermekhalandóság következtében bekövetkezett halálesetek számának becsült értéke 8 és 30 millió között változik.[35]

33 Ping-ti Ho. p. 233; *The Wutchtower*, April 15. 1983. p. 5.

34 de Castro, pp. 298, 306.

35 Uo. 306-308. Lester Brown, *State of the World* (New York, 1984). p. 188; *Population and Development Review*, Vol. 7, 1. szám (1981. március), 85-97. Vol. 8, No. 2 (1982. június), 277., 278. o.; Vol. 10, 4. szám (1984. december), 613-645. o. *Scientific American*, December 1985,

Ez az éhínség tehát teljes mértékben összehasonlítható volt a múlt néhány legsúlyosabb éhínségével. Mégis egy sötét foltot jelent egy egyébként világos vagy fényes képben. És megjegyzendő, hogy a kínai élelmezési helyzetet a huszadik században még mindig nem tenné közel sem olyan kritikussá, mint a katasztrofális tizenkilencedik században.

A felsorolt átmeneti visszaesésektől eltekintve az élelmezési helyzet Kínában folyamatosan javult. 1973-ban de Castro világélelmezési szakértő azt írta:

> **1962 óta a népesség évi 2 százalékos növekedése ellenére a mezőgazdaság évi 4 százalékkal bővült, és elég jól tudott lépést tartani ahhoz, hogy az éhínség kísértetét teljesen elűzze.**[36]

Így Kína, az egykori “éhínség országa” már nem érdemli meg ezt a jelzőt. Miután évezredeken át szinte évente éhínség sújtotta ezt az országot, ebben az évszázadban – hosszú történelme során először – fokozatosan figyelemre méltó módon megszabadult az éhínség csapásától. A népesség több mint egymilliárd főre nőtt, de most erőteljes intézkedéseket hoznak a növekedés korlátozására. Az az állítás, hogy az éhínség 1914 óta növekedett, nyilvánvalóan nem igaz az emberiség

---

p. 194. A *Guinness 1983-as világrekordok könyve* (Bantam Books. 21. U.S. kiadás, 465. o.) ezt az éhínséget tévesen 1969-71-re datálta 1959-61 helyett. (Személyes levelezés.) Megjegyzendő, hogy az éhínségben elhunytak (8-30 millió) becsült száma nem korabeli szemtanúk beszámolóján alapul, hanem több mint 20 évvel a katasztrófa után készült demográfiai becslések. Ezek a becslések az 1953., 1964. és 1982. évi kínai népszámláláson alapulnak, amelyek közül az első kettő (1953. és 1964.) kétes vagy hibás minőségű, ezért „a demográfiai elemzés szempontjából korlátozottan használható”. (J. D. Durand, „Historical Estimates of World Population”, *Population and Development Review*, 3. kötet, 3. szám, 1977. szeptember, 254, 255, 260-264. o., J. S. Aird, “Population Studies and Population Policy in China”, Uo., 8. kötet, 2. szám, 272-278. “Population Trends. Population Policy and Population Studies in China” Ibid., Vol. 7, No. 1, P. 91.)

Ha az 1959-61. évi éhínség halálos áldozatainak számáról szóló legújabb becslések a katasztrófa nagyságrendjét jelzik, akkor különösnek tűnik, hogy egy ilyen súlyos válságról nemcsak a korabeli kínai vezetők nem tettek említést, hanem a katasztrófa idején Kínába látogató, képzett nyugati megfigyelők sem vették észre. Így Montgomery marsall, aki 1961-ben – a válság tetőpontján – hosszú látogatást tett Kínában, a *Times* of Londonnak adott interjújában kijelentette, hogy „nem látott éhínséget Kínában, a lakosság jól tápláltnak tűnt, és csak bizonyos termékeket adagoltak a mezőgazdasági szempontból kivételesen rossz év eredményeként”. (de Castro. 306., 307. o.)

36 de Castro, 308. o. Amióta de Castro ezt 1973-ban írta, a fejlődés tovább folytatódott. Lasse és Lisa Berg svéd élelmezési szakértők 1978-ban azt írták, hogy Kína három évtized alatt „felszámolta az éhezést és valószínűleg az alultápláltságot is.” (*Mat och makt*, Avesta, Svédország, 1978, 170. o.).

e negyedére. Éppen ellenkezőleg, az éhínség csökkent, gyakorlatilag eltűnt, a világnak ebben a nemrégiben még leginkább éhező részében!

Éhínség Indiában

Kína mellett India volt és ma is a világ legnépesebb országa. Ha Pakisztánt és Bangladest, amelyek 1947-ig India részei voltak, is beleszámítanánk, akkor a jelenlegi lakossága megközelítené a 900 milliót, ami a Föld lakosságának körülbelül egyötödét teszi ki. Kína mellett Indiában is több hatalmas éhínség volt, mint bármely más országban.

> **India ősidők óta szenved éhínségektől. Bár az indiai történelem britek előtti időszakában bekövetkezett összes éhínségről nincs összefüggő és teljes beszámoló, a rendelkezésre álló bizonyítékok arra utalnak, hogy a korábbi időkben 50 évente egyszer fordult elő *nagyobb* éhínség.**[37]

Az ősi feljegyzések pusztító éhínségekről számolnak be, amelyeket időnként kannibalizmus kísért az éhező áldozatok között. Állítólag egész tartományok néptelenedtek el Kr. u. 1022-ben és 1052-ben. **“1555-ben és 1596-ban Északnyugat-Indiában heves éhínség pusztított, ami a korabeli hírek szerint kannibalizmushoz vezetett.”**[38] 1630-ban pusztító szárazság “sújtotta Gudzsarát tartományt, és egész központok néptelenedtek el”.[39]

A feljegyzések szerint talán a legnagyobb éhínség a 1769-1770 katasztrófa volt, amely során egyes becslések szerint az indiai lakosság egyharmada pusztult el. Csak Bengáliában tízmillióan haltak meg, és valószínűleg több tízmillióan haltak meg egész Indiában.[40]

Úgy tűnik, hogy az éhínségek gyakorisága Indiában a brit gyarmatosítás 1756-os kezdete után nőtt meg. Az országban 1765 és 1858 között tizenkét éhínség és négy súlyos hiány volt.[41] Az 1860 és 1880 közötti húsz év alatt további hat súlyos éhínség következett be. Az 1860

37 B.M. Bhatia, *Famines in India*, second edition (London, 1967). p. 7.

38 Fernand Braudel, *Civilizáció és kapitalizmus 15-18. század: The Structures of Everyday Life* ((London. 1981). 76. o.). Kína és India múltbeli történelméről szólva. Braudel megjegyzi, hogy „az ottani éhínségek a világ végének tűntek”. (P. 76)

39 Graves, p. 87.

40 Walford (1878), 442. o.; Graves, 88. o. *A Guinness 1983-as rekordok könyve* a világ legnagyobb katasztrófáiról szóló táblázatához (465. oldal) csatolt lábjegyzetben megemlíti, hogy az 1770-es nagy indiai éhínség *több tízmillió ember életét követelte*. Ezt az állítást azonban nem tudtuk hitelesíteni.

41 Bhatia, pp. 7, 8, 58. Compare Walford (1878). pp. 442-449.

és 1908 közötti negyvenkilenc évből *húszban éhínség vagy hiány volt*. Az éhínségek közül több is milliók halálát okozta. **“Az 1800-as évek elejének éhínségei Andre Philip szerint Madras, Mysore és Hyderabad lakosainak felét elpusztították.”**[42] Az 1865-66-os éhínség közel hárommillió, az 1876-78-as pedig több mint ötmillió ember életét követelte.[43] A XIX. századot a század két legpusztítóbb éhínsége zárta: az 1896-98-as éhínségben több mint öt millióan haltak meg, az 1899-1900-as években pedig további 3,25 millióan.[44]

Az érdekel bennünket, hogy vajon a huszadik században nőtt-e az éhínségek száma Indiában, különösen 1914 óta. A válasz bizonyára meglepő lesz néhányak számára: **“1908 után az 1943-as végzetes bengáli tragédiáig nem volt nagyobb éhínség az országban”** – mutat rá Dr. Bhatia, az indiai éhínségek vezető szakértője.[45]

Így közvetlenül az első világháborút követő, közel három évtized alatt – abban az időszakban, amikor az Őrtorony Társulat minden eddiginél több éhínséget vizionál az “összetett jele” szerint – a hatalmas, éhező indiai félsziget egyetlen éhínséggel sem járult hozzá ehhez a “jelhez”! Miért nem? Bhatia elmagyarázza:

> **Az 1907-08-as éhínség ... fordulópontnak bizonyult az indiai élelmezési és éhínség problémák hosszú történetében. Az aszály ezt követően nem jelentett többé komoly gondot. A figyelem viszont az élelmiszerárakra, a munkahelyek elérhetőségére és a bérek mértékére irányult.**

Elmagyarázza, hogy ez mit jelentett az indiai éhínséggel kapcsolatban:

> **Az éhínség már nem az élelmiszerhiány miatti tömeges éhezést jelentette, hanem – mint néhány más modern gazdaságban – a magas élelmiszerárakat, amelyekhez nem társult arányos béremelkedés, ami a szegények élelmiszer fogyasztásának csökkenését és ezáltal féléhséget eredményezett. Az éhínség átalakult élelmezési problémává, amely azóta is velünk van.**[46]

42 de Castro, p. 320.
43 Bhatia, pp. 68, 70, 74, 108.
44 Ibid., pp. 242, 261.
45 Ibid., p. vi.
46 Ibid., 270. o. Az 1983. április 15-i *Watchtower* a 6. oldalon idézi George Borgströmet, a világ táplálkozásának egyik szaktekintélyét, aki szerint az élelmezési körülmények Indiában a XIX. és XX. században “elviselhetetlenné” váltak. De mint Dr. Bhatia, az indiai éhínségek vezető szaktekintélye kimutatta, ez a tizenkilencedik századra igaz, de nem a huszadikra,

Ennek következtében harmincöt év alatt, 1908 és 1942 között **"India számos hiányt élt át, de jelentős emberáldozatokkal járó nagyobb éhínséget nem tapasztalt"**.[47] Az 1943-as bengáli éhínség ezért sokkolóan hatott, és India nem volt rá felkészülve. Mielőtt a helyzetet ellenőrzés alá vonták volna, másfél millió szegény és tehetetlen ember halt éhen.[48] 1974-ben ismét éhínség sújtotta Bengáliát (akkor már Bangladesként vált el Indiától), amelyben több százezren haltak éhen, egy olyan éhínség, amelyet megfigyelők szerint politikai okok idéztek elő, és amely elkerülhető lett volna.[49]

Magáról Indiáról a jelenlegi méretekben Bhatia 1965-ben azt írta: **"Az elmúlt két évtizedben sikerült elkerülnünk, hogy az ország bármely részén éhen haljanak az emberek"**.[50] Ezt a nagy mennyiségű élelmiszergabona-behozatal és a nemzetközi segélyek tették lehetővé.

1966 óta az indiai vezetők keményen küzdöttek azért, hogy országukat megszabadítsák a nemzetközi jótékonyságtól való függőségtől, és a helyzet fokozatosan javult. De Castro 1973-ban írta:

> **A technikai és szervezési intézkedéseknek köszönhetően India táplálkozási helyzete, amely 1966-ig a világ legrosszabbjai közé tartozott, a fordulat jeleit kezdte mutatni. Az elmúlt két évben a mezőgazdasági termelés 8 százalékkal nőtt, ami valóságos csodának számít.**[51]

Mi a helyzet ma? India még mindig nagyon szegény ország, ennek ellenére a gazdasági fejlődés folytatódott. A *Time* magazin 1985-ben még arról tudósíthatott:

amikor a helyzet gyökeresen megváltozott. Továbbá, Borgström állítása, miszerint Indiában csak tízmillióan "táplálkoznak megfelelően", szintén nagy tévedésnek bizonyul Dr. Sukhatme gondos vizsgálata alapján, aki arra a következtetésre jutott, hogy az indiai lakosság 50 százaléka megfelelően táplálkozik! (Lásd az „Az éhezés és alultápláltság mai mértéke" alcím alatti információkat.) Borgström egyike volt az 1960-as évek „világvége prófétáinak", akik a közelgő éhínségkatasztrófára figyelmeztettek. Néhányan közülük még azt is megjósolták, hogy számos országban, élükön Indiával, az 1970-es években széles körű éhínség fog bekövetkezni – ez a jóslat teljesen meghiúsult. (Lásd például W. & P. Paddock, *Famine-1975!*, London. 1967. 60. és 61. o. Ezt a könyvet 1975 előtt többször idézték az Őrtorony kiadványaiban; azóta nem).

47 Bhatia, 309. o. Egy lábjegyzetben Bhatia hozzáteszi: „1910 és 1940 között 18 hiány volt, de az egész időszak alatt nem volt éhínség miatti haláleset." (P. 309

48 Ibid., p. 310. One expert put the death figure as high as 3.5 million. (Bhatia, p. 324)

49 Berg and Berg, p. 112.

50 Bhatia, p. 342.

51 de Castro, pp. 341, 342.

> **A legfontosabb eredmények az élelmiszertermelés terén születtek. Tizenöt évvel ezelőtt India nagymértékben importált gabonára támaszkodott, hogy éhező millióit etesse, és az aszály rendszeresen élet-halál kérdés volt. Az ország ma már önellátó élelmiszerből. 1971 óta a gabonatermelés 40%-kal nőtt, ami nagyrészt a „zöld forradalomnak", a nagy hozamú vetőmagok és a kiterjedt öntözés tudományos programjának köszönhető, amely az 1960-as évek közepén kezdődött.[52]**

Akárcsak Kínában, az éhínség képe Indiában is figyelemre méltó változást mutat. Történelme nagy részében ismétlődő éhínségek sújtották ezt a hatalmas és népes félszigetet, de a huszadik század során nagy lépéseket tett afelé, hogy megszabaduljon ettől a súlyos problémától. Nagy erőfeszítéseket tesznek a népességnövekedés megfékezésére és India örökös szegénységi problémájának megszüntetésére.

Röviden, a rosszultápláltság minden bizonnyal létezik Indiában. Ez nem új vagy rendkívüli a történelemben. Ami új és szokatlan, az az, hogy századunkban ahelyett, hogy romlana, a helyzet határozottan javul.

Eddigi vizsgálataink azt mutatták, hogy a világ két legnépesebb, éhínség sújtotta országában, Kínában és Indiában az éhínségek mérete és száma 1914 óta szembetűnő *csökkenést* mutat, ami teljesen ellentétes azzal a tendenciával, amit akkor kellett volna tapasztalnunk, ha a különböző vallási források szenzáció keltő állításai helytállóak! Mindkét országban az 1800-as években figyelemre méltóan nagyobb volt az éhínség, mint az 1900-as években. Fordítsuk tehát figyelmünket a Föld egy másik nagy népes központjára, sorrendben a harmadik: Európa.

Az éhezés európai története

Európa (keleti határa a Szovjetunióig ér) valamivel nagyobb területet foglal el, mint az Indiai-félsziget, de csak valamivel több mint feleannyi lakosa van: 500 millió. Az európai kontinensen több mint egy évszázada gyakorlatilag ismeretlenek voltak az éhínségek. Az emberek ma általában jól tápláltak, gyakran túltápláltak, sőt az alultápláltság a világ más részeihez képest Európa legtöbb országában igen csekély problémát jelent. A legtöbb ember szerencsés tudatlanságban él a kon-

52 *Time* magazine, January 14, 1985, p. 25. (Compare *Science* magazine, August 3, 1984.)

tinens múltbeli, éhínségekkel teli szörnyű történelméről. Talán még-szerencsésebbek lennének, ha tudnának róla valamit.

A mai viszonyokkal szöges ellentétben a legkorábbi időktől fogva az európai kontinensen folyamatosan éhínség pusztított, amely gyakran emberek tömegeit ölte meg, és nagy területeket pusztított el részben vagy egészben. Úgy tűnik, hogy ez a csúcspontot a középkorban érte el. A 10. századtól a 16. századig tartó 600 év alatt **“mintegy 400 nagymértékű éhínség sújtotta a kontinens és a Brit-szigetek országait”**.[53] Ezek közül sok olyan szörnyű volt, és olyan demoralizáló hatással járt, hogy az emberek még ezekben a keresztény országokban is kannibalizmushoz folyamodtak. Ezekben az évszázadokban, mondja Bhatia, **“Nagy-Britanniát és Nyugat-Európa országait ... gyakrabban fenyegették éhínségek, mint a földkerekség bármely más részét”.**[54]

A helyzet a tizenhetedik századtól kezdve valamelyest javult, de a helyi vagy kiterjedt éhínségek időről időre még a tizenkilencedik században is hatalmas pusztítást okoztak.[55]

Az a benyomás, hogy Európát ezekben az évszázadokban szinte állandó éhínségben tartották, megerősödik, ha közelebbről megvizsgáljuk az egyes országok helyzetét. Fernand Braudel történész írja:

> **Minden országos számítás szomorú történetet mutat. Franciaország, amely minden szempontból kiváltságos ország, a számítások szerint 10 *általános* éhínséget élt át a tizedik században; 26-ot a tizenegyedikben; 2-t a tizenkettedikben; 4-et a tizennegyedikben; 7-et a tizenötödikben; 13-at a tizenhatodikban; 11-et a tizenhetedikben és 16-ot a tizennyolcadikban. Bár nem lehet garantálni e tizennyolcadik századi számítás pontosságát, az egyetlen hibája a túlzott optimizmus, mivel kihagyja a száz és száz *helyi* éhínséget. ... Ugyanez elmondható Európa bármelyik országáról.**[56]

Az ókori forrásokból általában hiányoznak a halálozási adatok, a szerzők többnyire olyan általános kijelentésekre szorítkoznak, mint “nagy halandóság”, “végtelen sokan haltak meg”, “egész falvak ürül-

53 de Castro, p. 398.

54 Bhatia, p. 2.

55 Southard a *Társadalomtudományi Enciklopédia* VI. kötetében azt írja, hogy Kr. u. 1000-től Kr. u. 1855-ig 450 éhínségről tudunk Európában. (P. 85).

56 The great historian Fernand Braudel in *Civilization & Capitalism 15th-18th Cenrury: The Structures of Everyday Life* (London. 1981). p. 74.

tek ki", "a földet holttestek borították" stb. Több esetben azt állítják, hogy "az ország lakosságának egyharmada" elpusztult.[57] Hogy az olvasó számára érzékeltessünk valamit abból a szinte leírhatatlan nyomorúságból, amely Európában uralkodott ezekben az élelmezési katasztrófákban, az alábbi felsorolás néhány példát mutat be abból a több száz pusztító éhínségből, amelyek a korábbi évszázadok során a kontinenst sújtották.[58] A listát az ókori forrásokból idézett megjegyzések kísérik:

A.D.	***Szöveg***
192	*Írország*: Általános hiány volt, "Így a földek és házak, területek és törzsek kiürültek."
310	*Anglia*: 40,000 ember halt meg
450	*Olaszország*: "Amikor a szülők megették a gyerekeiket."
836	*Wales*: "A földet emberek és állatok holttestei borítják." Általános éhínség uralkodott.
879	Általános éhínség uralkodott.
936	*Skócia*: Egy üstökös után négy évig éhínség volt, "míg az emberek egymást kezdték felfalni".
963-964	*Írország*: A szülők eladták gyermekeiket élelemért".
1004-1005	*Anglia*: „Olyan éhínség uralkodott, amilyenre senki sem emlékszik." „Ez volt a legnagyobb éhínség Angliában."[59]
1012	*Anglia, Németország*: Végtelen sokan haltak éhen.
1016	*Európa*: Szörnyű éhínség egész Európában.

57 Fritz Curschmann, *Leipziger Studien aus dem Gebiet der Geschichte* (Leipzig, 1900), pp. 60-62.

58 Források: E. P. Prentice, Food, War and the Future (New York, London, 1944), 14. o.; E. Le Roy Ladurie, *Times of Feast, Times of Famine* (London. 1972). 68., 70. o.; Prof. Eino Jutikkala. „The Great Finnish Famine in 1696-1697", *The Scandinavian Economic Review*, III, 1955. 48-63. o. A római éhínségeket Traianus koráig (Kr. u. 98-117) Kenneth Sperber Gapp vizsgálta *A History of the Roman Famines to Time Trajan*, Princeton University, 1934, doktori értekezésében. Sajnos nem sikerült megszerezni ennek a disszertációnak egy példányát.

59 Néhány régi krónikás azt állítja, hogy az 1005 és 1016 közötti hosszú éhínség idején a nagyobbik sziget lakosságának a *fele* elpusztult! (Graves, 81. o.)

1069 *Anglia*: Az ember az éhségtől hajtva ember-, kutya- és lóhúst evett.”

1073 *Anglia*: Éhínség, majd olyan nagyfokú halandóság, hogy az élők nem tudták ellátni a betegeket, és nem tudták eltemetni a halottakat.

1116 *Írország*: Az emberek még egymást is megették.”

1239 *Anglia*: Az emberek megették a gyermekeiket.”

1316 *Európa*: Általános hiány és olyan mértékű halandóság következett, különösen a szegények körében, hogy az élők alig tudták eltemetni a halottakat.

1347 *Olaszország*: A szörnyű éhínség a lakosok nagy részét teljesen kiéheztette. Ezt követte a pestis.

1437 *Franciaország és más országok*: Franciaországban és számos más országban nagy éhínség söpört végig, amely két évig tartott. „A nagyvárosokban tömegek halnak meg holttesteik halomban voltak a trágyadombokon.”

1586-1589 *Írország*: A nagy éhínség idején, „amikor az egyik megette a másikat az éhségtől”.

1693 *Franciaország és a szomszédos országok*: „Apokaliptikus, középkori típusú hiány, amely emberek millióit ölte meg Franciaországban és a környező országokban.”

1696-1697 *Finnország*: Európa történetének egyik legszörnyűbb éhínsége. Az ország lakosságának egynegyede, de akár egyharmada is elpusztult.

1709 *Franciaország*: Körülbelül egymillióan haltak éhen.

1846 *Írország*: Az egész burgonyatermés elrohadt. Egymillió ember halt éhen, és még többen elmenekültek az országból, hogy elkerüljék ugyanezt a sorsot. Ez volt az utolsó nagy éhínség Európában.

Az ilyen leírásokat olvasva az ember csak szerencsésnek érezheti magát, hogy a huszadik században élhet. Hol olvashatunk ma Európa bármely részén arról, hogy milliók – vagy ezrek, esetleg százak – halnak

meg éhínség miatt? Hol olvashatunk ma még az éhínség sújtotta területeken is arról, hogy az emberek "felfalják egymást", "megeszik gyermekeiket" vagy "eladják gyermekeiket élelemért"? Igaz, hogy a Föld bizonyos területeit még mindig súlyos éhínségek sújtják, de a körülmények egyértelműen javultak. A tárolási módszerek és a kommunikáció terén elért fejlődés nagyban hozzájárult ehhez a helyzethez, és a nemzetközi segélyek az ENSZ-en, a Vöröskereszten és sok más jótékonysági szervezeten keresztül gyorsan el tudják érni az érintett területeket olyan mértékben, ami száz évvel ezelőtt még teljesen elképzelhetetlen volt – feltéve, hogy elegendő pénz áll rendelkezésre.

Ahogy Bhatia rámutat, az éhínség "1850 után szinte teljesen eltűnt Európából".[60] Az utolsó nagy éhínség a világnak ezen a részén az 1846-47-es írországi katasztrófa volt.[61]

Igaz, hogy a második világháború alatt és után Európa egyes részein, különösen Lengyelországban és Hollandiában, tízezreket fenyegetett az éhínség, és sokan éhen vagy alultápláltságban meg is haltak.[62] Az USA által kezdeményezett segélyintézkedések azonban hamarosan megváltoztatták a helyzetet. Az 1947-es amerikai Marshall-terv támogatásával **"az európai gazdaság gyorsan talpra állt, és az éhínség jelei gyorsan csökkentek az egész térségben". Rövid időn belül Európa visszanyerte háború előtti tápláltsági szintjét"**.[63] Azóta a kontinens csaknem egy teljes generáción át folyamatosan növekvő jólétet tapasztalt.

A Föld három legnagyobb népességű központjának éhínségeit vizsgálva, ahol együttesen az *emberiség több mint fele* él, egy igen figyelemre méltó fejlődést tapasztalhatunk: a huszadik században ezek a központok, amelyek a Föld legjobban éhező területei voltak, fokozatosan, szinte teljesen megszabadultak az éhínség csapásától!

Az éhínségek rendkívüli *csökkenése* ezekben az országokban több mint elégséges ahhoz, hogy megmutassuk, hogy az éhínségek bármilyen állítólagos *növekedése* ebben az évszázadban, vagy különösen 1914 óta, egyszerűen nem megalapozott. A teljesség kedvéért azonban röviden összefoglaljuk a világ többi részének múltbeli és jelenlegi élelmezési helyzetét is. Mennyivel járult hozzá Oroszország, Japán, Afrika, Amerika és más területek az állítólagos "éhségjelhez"?

60 Bhatia, p. 2.
61 de Castro, pp. 400, 401.
62 Ibid., pp. 421-424.
63 Ibid., pp. 438-440.

AZ UTOLSÓ NAGY EURÓPAI ÉHÍNSÉG: ÍRORSZÁG 1846-47

Az 1846-47-es írországi éhínség a parasztságot éhhalállal sulytotta, és arra kényszerítette őket, hogy a dologházak ajtajánál kolduljanak. Több mint egymillióan haltak éhen, és még többen vándoroltak külföldre. Ez volt Európa utolsó súlyos éhínsége, amelyre *mintegy 140 évvel ezelőtt* került sor. (Illusztráció a *Collier's Encyclopedia* 1974-es kiadásából, 9. kötet, 553. o.).

Éhínségek a világ más részein

Az éhínségek feltételezett növekedésének kutatása századunkban eddig eredménytelen volt, annak ellenére, hogy az emberiség mintegy felét már feltártuk. Az éhínség *növekedése* helyett *óriási csökkenést*

találtunk. Ha most az emberiség másik felére tekintünk, ugyanezzel a kézzelfogható tendenciával szembesülünk egyik területen a másik után: csökkenés a növekedés helyett. Számos hatalmas és népes terület ma már teljesen mentes az éhínségtől. Ezek közé tartozik Észak-Amerika, a Szovjetunió, Japán, Indonézia, a Fülöp-szigetek és a legtöbb délnyugat-ázsiai ország Afganisztántól nyugatra.

Ezeket a területeket, amelyeken ma együttesen mintegy egymilliárd ember él, az elmúlt évszázadokban számos éhínség sújtotta.

Oroszországban például az éhség mindig is meghatározó szerepet játszott. **“Az Orosz birodalom ... szinte minden évben éhínséggel küzdött.”**[64] Igaz, hogy az országot az első világháborút követő két évtizedben néhány nagy éhínség sújtotta: az egyik 1921-ben, amelyben 1-3 millióan haltak meg, a másik 1932-33-ban, amelyben öt millióan haltak meg.[65] Ezek azonban csak az utolsók voltak a többi nagy éhínség hosszú sorában. **“Oroszországot 1845 és 1922 között tizenegy alkalommal sújtotta nagy éhínség.”**[66] Az ország történelmének legsúlyosabb éhínségei közé tartozott az 1891-es, 1906-os és 1911-es három éhínség, amelyek mindegyike 1914 *előtt* következett be.[67] Az 1940-es évek óta a mezőgazdasági fejlesztések folyamatosan javították az élelmezési helyzetet, és az éhínség már nem fenyegeti az országot.

Ami *Észak-Amerikát* illeti, bizonyos indián közösségek, például a pueblo indiánok kivételével úgy tűnik, hogy Kolumbusz óta nem voltak kiterjedt éhínségek ezen a hatalmas területen![68] Az Egyesült Államokban még az alultápláltság problémái is nagyrészt csak bizonyos területekre korlátozódtak, főleg a délen. Az élelem bőségesen rendelkezésre állt az egész kontinensen.

Japán egy másik ország, amelyet a múltban időszakos éhínségek sújtottak. Az éhínség feletti győzelem a feudalizmus 1860-as években történt felszámolásával kezdődött, amelyet agrárreformok és a tudományos mezőgazdasági módszerek bevezetése követett. Jóval a második

64 Southard, p. 86.
65 Richard G. Robbins, Jr., *Famine in Russia 1891-1892* (New York és London, 1975). 172. o. A *The Watchtower* április 15-i számának 5. oldalán található nyilatkozat. 1983. évi cikke, miszerint az 1921. évi éhínségnek „mintegy 5 millió áldozata volt”, úgy tűnik, nem helytálló. „Megbízható források becslése szerint a katasztrófának 1-3 millió áldozata volt”. (Robbins, Jr., 172. o.).
66 Southard, p. 86.
67 Graves, p. 89.
68 Graves, p. 90; Southard, p. 87.

világháború előtt ezek a fejlesztések **“véget vetettek az éhínségeknek, amelyek időszakosan megtizedelték a lakosságot, és a túlélőkön a fizikai eltorzulás egész életre szóló jeleit hagyták.”**[69] Nemcsak az éhínség tűnt el, hanem az életszínvonal emelkedése és a jobb étrend, különösen az 1950-es évektől kezdve, megszabadította Japánt az alultápláltságtól és az éhezéstől is.[70]

Délnyugat-Ázsia egy másik terület, amelynek éhínség sújtotta múltja van. **“Az 1860-as évek végén és az 1870-es évek elején éhségjárvány söpört végig a keleti Indiától a nyugati Spanyolországig húzódó sávban.”**[71] Egyedül Perzsia “1,5-2 millió embert veszített el az 1871-73-as nagy éhínségben”.[72] Az alultápláltság és az éhezés még mindig uralkodik a régió számos országában, de az 1970-es évekbeli afganisztáni súlyos éhínség kivételével a nagy éhínségek, amelyek egykor ezt a hatalmas területet sújtották, már elmúltak.[73]

Mindez nem jelenti azt, hogy a súlyos éhínségek teljesen elmúltak. Időnként akut éhínség alakul ki a Föld bizonyos részein, különösen Afrikában és Dél-Amerikában, ahol az alultápláltság és az éhezés is a leggyakoribb. A két terület közül *Afrika* a leginkább érintett. Az 1980-as évek elején három-négy évig tartó, széles körű aszály sújtotta a kontinenst, amely 24 országban emberek millióit érintette, és nyilvánvalóan Etiópia volt a legdrámaibb szenvedő ország. Az ország közel 40 millió lakosából 6-7 millió embert érintett az aszály, és 1985 végére a szakértők becslése szerint mintegy egymillióan haltak éhen. Több ezren haltak meg Szudánban, Mozambikban és más országokban. Az ENSZ szervezetei (az UNDP és az UNICEF), a Vöröskereszt és számos más jótékonysági szervezet nemzetközi erőfeszítéseivel azonban sikerült megakadályozni egy sokkal nagyobb katasztrófát. Így becslések szerint az Etiópiának 1985-ben nyújtott élelmiszersegély mintegy ötmillió embert mentett meg az éhhaláltól. A legtöbb afrikai ország számára a válság mostanra véget ért, de az elkövetkező években még sok segélyre van szükség a katasztrófa megismétlődésének megakadályozásához.

Az éhínségek manapság általában széles körű nyilvánosságot kapnak. Az egyszerű tény az, hogy ez nagyrészt annak köszönhető, hogy

69 de Castro, pp. 348-351.
70 Ibid., pp. 365, 366.
71 Hobsbawn (1975), p. 133.
72 Ibid., p. 133.
73 *Ébredjetek!* February 8. 1973, p. 29. A halálozási adatok nem állnak rendelkezésre.

az éhínség egyre inkább ritkaságszámba megy az emberiség körében. A közvélemény érdeklődését ma már felkeltik a Föld távoli részein tapasztalható szükséghelyzetek, és sokan megmozdulnak, hogy támogassák a jótékonysági szervezeteket és részt vegyenek a segélyezési tevékenységekben. A múltbeli újsághírek nem értek fel a távoli területek állapotáról szóló televíziós tudósítások szemléletes hatásával; a nem megfelelő kommunikációs eszközök határozottan akadályozták a kiterjedt segélyezést. A közelmúltbeli afrikai éhínségek nyilvánossága “hivatalossá” tette azokat, a közvélemény számára ismertté, ellentétben a korábbi idők éhínségeivel. Ennek hatására egyesek azt hiszik, hogy a közelmúltbeli éhínségek a valaha volt legsúlyosabbak Afrikában.

Például az 1970-es évek elején Afrikát aszályok sorozata sújtotta, amelyek Etiópiát és a Szahara sivataggal határos országokat érintették; az ebből eredő éhínség körülbelül 100 000 ember halálát okozta.[74] Az *Ébredjetek!* magazin 1974. július 22-i száma **“Afrika történetének legnagyobb ‘természeti’ katasztrófájának”** nevezte. (6. oldal) Az ilyen kijelentések, amelyek gyakran jelennek meg különböző újságcikkekben különböző katasztrófák idején, többet elárulnak az ilyen cikkek szerzőinek – és az azokból idézőknek – tudatlanságáról, mint az ország történelméről.

A múltban Afrikát sújtó számos éhínség sokkal nagyobb volt, mint azok, amelyek századunkban sújtották a kontinenst.

Az etiópiai éhínség jelenlegi kiemelkedő szerepe miatt tanulságos lehet közelebbről megvizsgálni néhány korábbi éhínséget.

1984 februárjában számos afrikai ország képviselői találkoztak az etiópiai Addisz-Abebában, hogy megvitassák a kontinens éghajlati helyzetét és a szárazságot. A konferencián az etióp küldöttség egy dokumentumot adott ki e témáról, amely tartalmazott egy táblázatot az országukban előfordult aszályokról és éhínségekről, az i.e. 253-tól, i.sz. 1982-ig terjedő időszakra vonatkozóan.[75] Bár a dokumentum

74 *Az Őrtorony*, Április 15. 1983, p. 6. A becslések eltérnek; egyesek 200 000-re vagy még többre teszik a halálos áldozatok számát. John C. Caldwell, a száheli szárazságról szóló tanulmányában arra a következtetésre jutott, hogy a halálozási számok eltúlzottak. Megállapította, hogy „az újságok címlapjain szereplő számok a képzelet szüleményei voltak, és sok látszólag komoly jelentés alig volt jobb”. Lásd: *The Sahelian drought and its demographic implications* (Washington, D.C.: American Council on Education, Overseas Liaison Committee Paper No. 8. 1975), p. 26.

75 A dokumentum egy példányát Anders Johansson, aki a *Dagens Nyheter*, Svédország legnagyobb reggeli újságjának Afrika-tudósítójaként volt jelen a konferencián, rendelkezésünkre bocsátotta. Johansson jelenleg is ennek az újságnak a hírszerkesztője.

rámutat arra, hogy az i.sz. 1800 előtti évszázadokra vonatkozóan sok adat hiányzik, a táblázat ijesztő képet ad Etiópia múltjáról.

A felsorolt éhínségek közül sok nem csak Etiópiát, hanem “Szudánt, Egyiptomot és [nyilvánvalóan] Afrika többi részét és a Száhel-övezetet is érintette”. (14. oldal) Ezen éhínségek közül sok kétségtelenül milliók életét követelte, de “az emberi halálozásról szóló jelentések gyakorlatilag nem léteznek a jelen század első felét megelőző időszak aszályairól”. (25. oldal) A 19. századra vonatkozóan a táblázat 9 nagyobb éhínséget mutat, amelyek közül öt egész Etiópiát érintette. Ezek közül az egyikről, az 1888-92-es éhínségről a táblázat megállapítja: A lakosság mintegy 1/3-a pusztult el”. (16. oldal) Ezzel szemben a legutóbbi etiópiai éhínség a lakosság mintegy 15 százalékát érintette, és a lakosság mintegy 2,5 százaléka halt meg – ez jóval kevesebb, mint a XIX. századi éhínség áldozatainak 33 százaléka. Nem szabad persze elfelejteni, hogy a mai népesség lényegesen nagyobb, mint a múltban. A jelenlegi helyzet komolysága – amint azt az etiópiai dokumentum is mutatja – annak köszönhető, hogy az ismétlődő aszályok közötti időközök egyre rövidebbek, és az emberi visszaélések (erdőirtás és túllegeltetés) okozta talajerózió tovább súlyosbítja a helyzetet.

Az éhínség tehát kétségtelenül jelenleg is súlyos probléma Afrikában. Ez igaz. Ami nem igaz, az az a nézet, hogy ez korunkra jellemző. Afrika “a távoli ókor óta” szenvedett éhínségektől.[76] A legismertebbek az egyiptomi éhínségek. Súlyos éhínségek sorozata söpört végig Egyiptomon a tizedik és a tizenkettedik század között, amikor a mohamedánok uralták az országot. A Kr. u. 968-ban bekövetkezett éhínség “600 000 embert söpört el Fustat környékén”.[77] Egy másik, még kiterjedtebb és katasztrofálisabb éhínség 1025-ben következett be. Egy még szörnyűbb éhínség 1064-ben kezdődött, és hét évig tartott. A kétségbeesett emberek végül kannibalizmushoz folyamodtak, és az emberhúst nyíltan árulták a piacon. Ugyanilyen szenvedést és lealacsonyodást idézett elő az 1201-es és 1202-es évek szörnyű éhínsége, amikor “Egyiptom sírjait is feldúlták élelemért”.[78] Súlyos éhínségek sújtottak más afrikai országokat is. Az 1861 és 1872 közötti éhínségekben Algéria muszlim lakossága “több mint 20 százalékkal csökkent”. Marokkó az 1878-79-es éhínségben hárommillió embert veszített el –

76 de Castro, p. 367.
77 Graves, p. 75.
78 Ibid., pp. 75, 77, 79.

lakosságának közel egyharmadát. Számos más éhínség sújtotta Algériát, Tunéziát, Marokkót és más észak-afrikai országokat az évszázadok során, amint azt Dr. Charles Bois tanulmányai is mutatják.[79]

Századunkban Afrika legészakibb országaiban és Dél-Afrikában valóban javultak az élelmezési körülmények. Nem sújtja őket éhínség, bár a táplálkozási problémák egyes területeken még mindig súlyosak.[80]

Hasonlóképpen, *Latin-Amerikában* a lakosság nagy százaléka szenved alultápláltságtól, éhezéstől, és számos országban magas a gyermekhalandóság. Ez az állapot azonban nem újdonság a világnak ezen a részén. **“A múltból ered”** – mondja de Castro – **“ezeknek a területeknek a legkorábbi felfedezése óta”**. Közép-Amerikáról szólva pedig kifejti: **“Az egész Közép-Amerikában tapasztalható sokrétű hiányos étrend és az ebből eredő krónikus éhezés bizonyos értelemben az őslakosok Kolumbusz előtti kultúrájának öröksége, bár a helyzetet azóta sok tekintetben súlyosbították a gyarmati kizsákmányolás rövidlátó módszerei”**, amelyek a XVI. században kezdődtek.[81]

Az éhínség és az éhezés “végig a történelem során sújtotta Latin-Amerikát”, és különböző területeken még mindig kialakul.[82] Úgy tűnik tehát, hogy századunkban alapvetően semmi sem változott e tekintetben.

A világ múltbeli és jelenlegi éhínségeinek áttekintése itt véget ér. A vizsgálatunk során napvilágra került bizonyítékok csak egyetlen következtetésre vezethetnek, nevezetesen arra, hogy az éhínségek világviszonylatban csökkentek, méghozzá *igen szembetűnően* a huszadik században, beleértve az 1914 óta eltelt időszakot is.

Ez a fejlemény nem igazán lep meg minket. A múltban az éhínségek elsősorban a kezdetleges mezőgazdasági módszerek következményei voltak (amelyek gyakran terméskiesést okoztak, mivel az időjárás változásai könnyebben befolyásolták őket), valamint a kezdetleges kommunikációs eszközök következményei, amelyek miatt a szomszédos területekről gyakran nem lehetett segítséget kapni. Az ipari forradalom jobb mezőgazdasági eszközöket, ellenállóbb gabonafajtákat és jobb

79 Hobsbawn (1975), p. 133; *Revue pour l’Étude des Calamités*, No. 21 (Jan.-Dec. 1944), pp. 3-26; No. 26-27 (Jan. 1948-Dec. 1949), pp. 33-71; No. 28-29 (Jan. 1950-Dec. 1951), pp. 47-62. (This journal was published in Geneva, Switzerland.)
80 de Castro, pp. 374-376, 388, 389.
81 Ibid., pp. 142, 199.
82 Ibid., p. 139.

kommunikációs eszközöket hozott, és az élelmezési helyzet kezdett megváltozni:

> **Kr.u. 1800 körül Nyugat-Európában és Észak-Európában fejlődés indult meg. Amerika, amely szinte teljesen megszüntette az éhínségeket és a járványokat, csökkentette a halálozás normális szintjét is, így az átlagos élettartam az akkori 30 évről a mai 75 évre nőtt.**[83]

A krónikus alultápláltság azonban még mindig a legnagyobb éhezési probléma, amint arra a nagy európai demográfus (népességszakértő), Alfred Sauvy rámutat:

> **Míg az akut és katasztrofális éhínség szinte teljesen eltűnt, a krónikus alultápláltság még mindig problémát jelent a világ számos részén.**[84]

Felmerül tehát a kérdés, hogy vajon a rosszultápláltság és az alultápláltság ma valóban elterjedtebb-e, mint a múltban.

Alultápláltság és gyermekhalandóság a múltban és napjainkban

Amint azt korábban bemutattuk, ma az emberiség *körülbelül egy százaléka éhezik*, ami valószínűleg a történelem során ismert legalacsonyabb arány. Sokkal többen, talán *25 százalékuk rosszultáplált* vagy *alultáplált*, vagy mindkettő.[85]

Ezeknek körülbelül a fele gyermek. A rosszultápláltság és alultápláltság által közvetve okozott betegségek miatt elhunytak többsége hat év alatti gyermek.

A Jelenések könyvében szereplő, az éhséget jelképező fekete ló vágtájáról szólva Dr. Graham felhívja a figyelmet a gyermekek nyomorúságos helyzetére, mondván, hogy **“a figyelmeztető patadobogások az éhezés és betegség miatt haldokló gyermekek kiáltásai”**, és idézi a Mennonita Központi Bizottság jelentését, amely szerint **“évente tizenkét millió csecsemő hal meg a fejlődő országokban a rosszul-**

83 P. C. Matthiessen dán demográfus in *Befolkningsutvecklingen-orsak och verkan*. második kiadás (Lund, Svédország, 1972). 35. o. (A svéd kiadásból fordítva).

84 Jan Lenica és Alfred Sauvy, *Population Explosion, Abundance or Famine* (New York. 1962). Az idézet a svéd kiadásból származik (*Befolkningsproblem*. Stockholm, 1965, 44. o.)

85 Amint azt korábban kifejtettük (a 6. lábjegyzetben), az *alultápláltság* az elfogyasztott élelmiszer *mennyiségére*, míg a *rosszultápláltság* az étrend *minőségére* vonatkozik. A rosszultáplált emberek körülbelül fele, az emberiség 10-15 százaléka szintén alultáplált. Az éhezés az alultápláltság szélsőséges formája, az éhínség pedig széles körben elterjedt éhezés.

tápláltság következményei miatt”. (*Közeledő patadobogás*, 153., 154. oldal) A kép minden bizonnyal szívszorító, mélyen felkavaró. Ez nem is kérdéses. Ami azonban joggal megkérdőjelezhető, az az, hogy a helyzet csak napjainkban áll fenn.

Az Őrtorony Társulat egyértelműen a gyermekhalandósági adatok segítségével igyekszik alátámasztani “éhínségjelzését”, hogy ezzel ellensúlyozza a múltban közzétett, éhínséggel kapcsolatos bizonyítékait:

> **Az ENSZ Gyermekalapjának jelentése szerint 1981-ben 17 millió gyermek halt éhen és betegségben a világon. *Ez több, mint az 1878-79-es szörnyű kínai éhínség becsült halálos áldozatainak száma*.**[86]

De ha az 1981-es *gyermekhalandóságot* az egész világon az *1878-79-es nagy kínai éhínséggel* hasonlítjuk össze – azzal a céllal, hogy korunkat kiemelkedően éhínség sújtottként jellemezzük –, az a legjobb esetben is a tudatlanság jele, a legrosszabb esetben pedig a tisztességtelenségé. Miért? Mert, bár minden bizonnyal nem olyan egyértelműen azonosítható, mint manapság, az alultápláltság és az ebből következő gyermekhalandóság a múltban határozottan együtt járt az éhínséggel.[87] És az éhínséghez hasonlóan az alultápláltság az elmúlt évszázadokban sem volt kisebb probléma. A bizonyítékok azt mutatják, hogy nagyobb volt.

Ezt jelzi az a tagadhatatlan tény, hogy a *halandóság minden életkorban, és különösen a gyermekhalandóság folyamatosan csökkent az egész huszadik században szinte minden országban!*[88]

Erland Hofsten svéd demográfus professzor becslése szerint a csecsemőhalandóság a korábbi évszázadokban sok országban 40-50 százalékos volt, sőt egyes területeken talán még ennél is magasabb![89]

Svédországban, ahol 1749 óta vezetnek statisztikát a gyermekhalandóságról, melynek aránya 1749 és 1814 között 20-25 százalék volt,

86 *Az Őrtorony* 1983. április 15. p. 7. Úgy tűnik, hogy 1982-ben valamelyest csökkent a gyermekhalandóság. Az *1983-as UNICEF éves jelentés* azt mutatja, hogy abban az évben közel 15 millió (napi 40 000) gyermek halt meg vagy vált rokkanttá alultápláltság és éhezéssel összefüggő betegségek, például hasmenés miatt. (Pp. 3, 28)

87 Az alultápláltság az esetek többségében még ma is “láthatatlan”, még az alultáplált gyermek édesanyja számára is. Innen ered a “rejtett éhezés” kifejezés.

88 Ezt közvetve elismeri az *Ébredjetek!* 1983. augusztus 8-i száma, ahol a népesség „robbanását” a következőképpen magyarázzák: „Részben a halálozási arány világméretű csökkenése az orvosi ellátás, valamint a gazdasági és társadalmi feltételek javulása következtében. Következésképpen kevesebb csecsemő hal meg, és egyre többen élnek tovább.”

89 Erland Hofsten, *Världens befohing* („World Population”, Upsala, Sweden, 1970), pp. 94-96.

de aztán csökkenni kezdett. 1985-re elérte a 0,7 százalékot![90] Hasonló fejlődés ment végbe számos más országban, különösen Európában és Észak-Amerikában.

A fejlődő országokban lassabb volt a fejlődés, de ott is érzékelhető javulás történt, különösen a második világháború vége óta:

> **A háború óta gyakorlatilag mindenütt a szegény országokban jelentősen csökkent a halandóság. ... a halandóság minden korosztályban csökkent. *A csecsemőhalandóság csökkenése különösen jelentős volt.*[91]**

Igaz, a Föld számos szegényebb részén még mindig nagyszámú gyermek hal meg alultápláltságban. De a fejlődő országokban a csecsemőhalandóság ebben az évszázadban 40-50 százalékról 1983-ra átlagosan 9 százalékra *csökkent*, bár néhány országban még mindig 20 százalékos.[92] A modern gyógyszerek, a jobb táplálkozás és a jobb higiénia visszaszorította a halálozást és több mint kétszeresére növelte az élethosszúságot az egész nyugati világban, és hasonló fejlődés zajlik most a fejlődő országokban is, bár valamivel lassabban.[93]

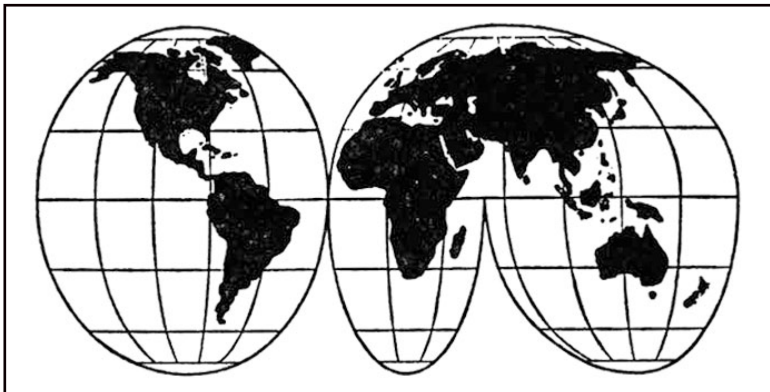
Következésképpen azok, akik a gyermekhalandósági adatokkal próbálják "bizonyítani", hogy a mi generációnkban több éhínség és alultápláltság volt, mint a korábbi évszázadokban, csak úgy tehetik ezt, ha figyelmen kívül hagyják az összes ellenkező bizonyítékot. Azt, hogy a korábbi évszázadokban évente hány millió gyermek halt meg alultápláltság és éhezéssel összefüggő betegségek miatt, senki sem tudja biztosan megmondani, mivel soha nem készültek globális becslések az éves halálozási arányról. Tekintettel azonban arra, hogy a gyermekhalandóság *negyedére, sőt ötödére csökkent* számos fejlődő országban, és akár *huszadára is csökkenhetett* a nyugati világ számos országában, könnyen belátható, hogy a korábbi évszázadokban évente sok millió

90 A svéd *Statistisku Centralbyrdn* ("Központi Statisztikai Hivatal") által rendszeresen közzétett információk szerint.

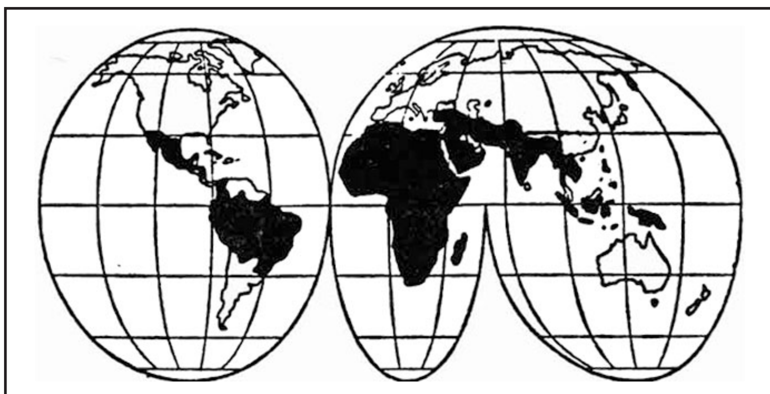
91 Erland Hofsten. *Demografns grunder* ("Basics of Demography". Lund, Sweden, 1982), p. 139.

92 Hofsten, *Varldens befolkning*, p. 96,*1985 World Population Data Sheet*, published by the Population Reference Bureau, Inc., Washington, D. C.

93 Kínában például a csecsemőhalandóság kb. 15 százalék 1950-ben 3,8 százalék 1983-ban. (Roy Prosterman, *The Decline in Hunger-Related Deaths*, 1984, 16. o.; *The 1985 World Population Data Sheet*.) Az *1983-as UNICEF éves jelentés* szerint: „Az 1940-es évek közepe és az 1970-es évek eleje között számos alacsony jövedelmű országban 50 százalékkal csökkent a gyermekhalálozási arány", bár a fejlődés üteme azóta lelassult. (7. o.)

1900-ban a Föld minden nemzetében a csecsemőhalandósági ráta meghaladta az 50-et 1000 élveszületésre vetítve.

1983-ra *84 nemzet* csökkentette a csecsemőhalandósági rátát 1000 élveszületésre vetítve 50 alá.

A hatóságok a csecsemőhalandósági rátát tekintik az általános társadalmi és gazdasági jólét legjobb mutatójának. Ha a ráta 5 százalékra (=50 halálozás 1000 élveszületésre) vagy az alá csökken, az azt jelzi, hogy az adott ország "*biztosítja az alapvető emberi szükségleteket*, beleértve az élelmet, a szállást, a ruházatot, a biztonságos ivóvizet és a higiéniát". Az a tény, hogy 1900-ban minden nemzetnél 5 százalék feletti volt a csecsemőhalandósági ráta, erősen jelzi az akkor uralkodó megfelelő táplálkozás hiányát. Az, hogy 1983-ra 84 nemzet ezt az arányt 5 százalék alá csökkentette, ugyanilyen erős jelzése annak, hogy határaikon belül az éhezés megszűnt alapvető, az egész társadalmat érintő kérdésnek lenni. (Roy L. Prosterman, *The Decline in Hunger-Related Deaths*, San Francisco 1984, pp. 1, 4; *Ending Hunger: An Idea Whose Time Has Come*, kiadta a Hunger Project 1985-ben, 384. o.; 1985 *World Population Data Sheet*, kiadta a Population Reference Bureau, Inc., Washington, D.C. 1985-ben).

gyermek halt meg éhezés és az éhezéssel összefüggő betegségek miatt – annak ellenére, hogy a világ népessége akkoriban sokkal kisebb volt!

Kétségtelen, hogy a csecsemő- és gyermekhalandóság rendkívüli csökkenése csak a fejlődő országokban több százmillió ember életét jelentette. D. Gale Johnson professzor szerint:

> **Azoknak, akik elítélik a fejlődő országok magas népességnövekedési rátáit, nem szabad elfelejteniük, hogy ezeknek az arányoknak a növekedése teljes mértékben a halálozási arányok csökkenésének köszönhető, és egyáltalán nem a születési arányok növekedésének. Óriási mértékben csökkent az emberi szenvedés, ami nagyrészt fel sem ismert – szülők százmillióinak fájdalma és gyásza, amit a csecsemő- és gyermekhalandóság csökkenése révén sikerült elkerülni.**[94]

Egy olyan világban, ahol az emberiség 99 százaléka nem éhezik, és 75 százaléka még csak nem is alultáplált, nem sokan ismerik fel, hogy ez a helyzet *új és egyedülálló* az emberiség történelmében, és hogy a múltban a szegénység és a nélkülözés annyira általános volt, hogy a legtöbb ember természetesnek, elkerülhetetlen állapotnak tekintette, és ezért ritkán kérdőjelezték meg, vagy beszéltek róla. Az *Éhség és történelem* című könyv megállapítja:

> **A lakomák jóleső alkalmak lehettek a boldog visszaemlékezésekre, de a mindennapi nélkülözésről olyan kevés szó esett, hogy egy olyan világ, amely az éhezést olyan rossznak tartja, amelytől a civilizált országokban senkinek sem szabad szenvednie, kissé nehezen érti meg, hogy a nélkülözés és az éhezés voltak azok a tartós körülmények, amelyek között az előző nemzedékek éltek. ... A mai körülmények között élő embereknek még csak halványan is nehéz felfogni, milyen volt az élet, amikor a népesség élelmiszerellátása szűkös volt olyan korokban, amikor általános volt a nélkülözés.**[95]

94 D. Gale Johnson, *World Food Problems and Prospects* (Washington, D.C., 1975). p. 19.

95 E. P. Rentice, *Hunger and History*, pp. PO, 137. Fernand Braudel francia történész így foglalja össze a világ múltbeli élelmezési helyzetét: „Az éhínség olyan kitartóan ismétlődött évszázadokon át, hogy beépült az ember biológiai rendszerébe, és beépült a mindennapjaiba. Az élet kiváltságos helyzete ellenére folyamatos volt és ismerős volt Európában. (*Civilization & Capitalism 15th-18th Century*, 73. o.) Prentice-hez hasonlóan Braudel is hangsúlyozza, hogy a múltban a „krónikus alultápláltság” az egész világon uralkodott. (91. o.) N. W. Pirie. Anglia egyik legismertebb tudósa egyetért ezzel: „Valószínűnek tűnik, hogy a tartósan vagy az év bizonyos szakaszaiban az alultápláltság az emberiség szokásos állapota volt és ezt normálisnak tekintették.” — *Hagyományos és újszerű élelmiszerforrások*, 1969. (Idézet a svéd kiadásból, megjelent: Stockholm, 1970, 32. o.)

Elkerülhetetlen egy jövőbeli éhínségkatasztrófa?

Szembesülve azzal a szilárd bizonyítékkal, hogy az elmúlt évszázadokban kétségtelenül nagyobb volt az éhínség és az éhezés, mint napjainkban, azok, akik a közelgő végzet érzését keltő anyagokat írnak, gyakran nem arról beszélnek, hogy mi történt vagy történik, hanem arról, hogy mi történhetne.

Nem nehéz olyan nyilatkozatokat találni prominens személyiségektől, amelyek valamilyen jövőbeli tragédiára utalnak. A *The Late Great Planet Earth* című könyvben (101., 102. oldal) J. Bruce Giffinget, az Ohio Állami Egyetem genetikai tanszékének elnökét idézik, aki 1969-ben kijelentette, hogy **“Ha az emberiség nem cselekszik azonnal, 1985-ben világméretű éhínség lesz, és az emberiség kihal 75 éven belül”**. Nyilvánvaló, hogy az emberiség időben “cselekedett”, mert 1985-ben semmi sem hasonlított a világméretű éhínséghez.

Hasonlóképpen, *Az Őrtorony* 1983. április 15-i száma rámutat a világ gyorsan növekvő népességére, “amely hosszú távon megterheli a világ táplálkozási képességét”, és idézi E. R. Duncan élelmiszer-szakértőt, aki szerint “ez a helyzet egyedülálló az emberi történelemben”. Vajon Duncan arra a következtetésre jutott, hogy a népesség elkerülhetetlenül meghaladja majd az élelmiszertermelés mértékét, ami a következő néhány évtizedben nagymértékű éhínséget okoz? Nem, bár elismeri a lehetőséget, nem lát okot arra, hogy ez feltétlenül be is fog következni. **“Valóban, ez előbb-utóbb igaz lehet, viszont a közelmúlt történelme azt mutatja, hogy bár a helyzet bizonytalan, néhány esetet kivéve nem katasztrofális.”**[96] Hosszú távon úgy véli, hogy a népesség “kezelhető szinten stabilizálódik”.[97]

Sok más szaktekintély is egyetért ezzel, rámutatva arra a tényre, hogy az 1940-es években megindult gyors népességnövekedés az 1960-as években érte el a tetőpontját, évi 2,0 százalék körüli növekedési rátával, majd hanyatlásnak indult. Ma a globális növekedési ráta 1,7 százalék, és sok országban erőteljes erőfeszítéseket tesznek a növekedés további korlátozására.[98] Ha ezek az erőfeszítések sikeresnek bi-

96 E. R. Duncan (editor), *World Food Problems* (Ames. Iowa. 1977), p. 3.

97 Ibid, p. xi.

98 A tény az, hogy vezető szakértők úgy vélik, a globális népesedési válság lényegében véget ért. „A népességbombát hatástalanítják” – mondta a *New Scientist* magazin 1984. augusztus 9-én. „Szinte észrevétlenül az elmúlt 10 évben a világ népességének éves növekedése 2 százalékról 1,7 százalékra csökkent. ... Az Egyesült Nemzetek Szervezete most azt jósolja, hogy a világ lakossága, ami jelenleg 4,7 milliárd körül van, 2000-re csak 6,1 milliárdot fog elérni

zonyulnak, a „népességbomba” hatástalanítható, mielőtt világkatasztrófában felrobbanna.

Ugyanilyen fontos, hogy az élelmiszertermelés eddig lépést tartott a népesség növekedésével. **“Világszerte az 1950 és 1971 közötti időszakban megduplázódott a gabonafélék termelése, miközben a népesség csak feleannyival nőtt”** – jegyzi meg Duncan.[99] A FAO (az ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete) szerint pedig még mindig nincs élelmiszerhiány a világon. Épp ellenkezőleg, a világ egészében az elmúlt években egyre nagyobb élelmiszer *többlet* keletkezik.[100] Az *UNICEF 1983-as éves jelentése* szerint **“az élelmiszertermelés 1982-ben meghaladta a népességnövekedést, és a Szaharától délre fekvő Afrika kivételével minden fejlődő régióban termésnövekedést regisztráltak”**. (6. oldal) Ha ez így van, akkor miért látjuk mégis, hogy ma tízmilliók éheznek, és százmilliók, esetleg több mint egymilliárd ember rosszultáplált vagy alultáplált?

Ahogy Edouard Saouma, a FAO jelenlegi igazgatója az 1983 októberében Rómában tartott élelmezési világkonferencián kifejtette, ezek a százmilliók alultápláltak vagy éheznek, egyszerűen *azért, mert szegények*. Nem engedhetik meg maguknak, hogy megvásárolják a ténylegesen létező élelmiszert. És ami még rosszabb: ezt a szegénységet az elmaradott országokban a fejlett országok erős gazdasági és politikai érdekei tartják fenn, amelyek nem hajlandók megosztani a bőségüket.[101]

Tehát sem a népességnövekedés, sem az élelmiszertermelés nem az igazi probléma. Köztudott tény, hogy a Föld erőforrásai a ma élő népesség sokszorosát is el tudnák látni. Sőt mi több: Az emberiségnek a történelemben először állnak rendelkezésére az eszközök, hogy ezeket az erőforrásokat ilyen mértékben kiaknázza. Ahogy de Castro megjegyzi:

(20 százalékkal kevesebb, mint egyes múltbeli becslések), és 10 milliárd körül stabilizálódik valamikor a következő évszázad végén.” (12. oldal) Lásd még: *New Scientist* of August 1984. 16. 8. és 1984. április 8., 29. o.

99 Duncan, p. 23.

100 *1982 FAO Production Yearbook* (Rome, 1983), pp. 5, 9, 75, 76, 97-101, 261, 262.

101 Ahogy James P. Grant, az UNICEF jelenlegi végrehajtási igazgatója az *1982-es UNICEF éves jelentés* 2. oldalán kifejti, az elkövetkező 15 évben mindössze évi 6,5 milliárd dollárral „lehetséges lenne csillapítani a nagyarányú éhséget és alultápláltságot.” Az elmúlt néhány évben kifejlesztett további új technikák „a legtöbb fejlődő országban... legalább felére csökkenthetik a gyermekek fogyatékosságát és halálozását a század vége előtt”. Grant szerint ezek a technikák “még olcsóbbak, mint gondoltuk volna”. (*1983-as UNICEF éves jelentés*, 3.4. o.)

MIT MONDANAK MA A VEZETŐ SZAKTEKINTÉLYEK AZ ÉHEZÉSRŐL, A MÚLTHOZ KÉPEST

“Most először lehetséges egy olyan társadalom, amelyben megszűnik a szegénység, és vele együtt a nyomor és az éhezés. Az éhezés felszámolása többé nem utópia, hanem tökéletesen elérhető cél.” — Josue de Castro: *The Geopolitics of Hunger* (New York, 1977), 447., 448. oldal.

“Minden korban és minden országban éheztek emberek, ... mégis úgy tűnik, hogy az embernek átlagosan folyamatosan jobbak a táplálkozási lehetőségei. ... bizonyára az emberek ma átlagosan valamivel jobban táplálkoznak, mint 100 évvel ezelőtt.” — *The Biology of Human Starvation* by A. Keys, J. Bozek, A. Henschel, O. Michelsen and H. Longstreet Taylor (St. Paul, 1950), pp. 3, 12.

“Egy olyan világ, amely az éhezést rossznak tartja... kissé nehezen érti meg, hogy a nélkülözés és az éhezés voltak azok a tartós körülmények, amelyek között az előző nemzedékek éltek. ... A modern körülmények között élő embereknek nehéz még csak részlegesen is felfogni, milyen volt az élet ... azokban a hosszú századokban, amikor a nélkülözés általános volt.” — E. Parmalee Prentice, *Éhezés és történelem. Az éhezés hatása az emberiség történelmére* (Caldwell, Idaho, 1951), 10., 137. oldal.

“Az éhínség az évszázadok során gyakori jelenség volt, és hajlamosak voltak többé-kevésbé normális csapásnak tekinteni. ... De minden jel arra mutat, hogy az előfordulása [a korábbi időkben] a világ szinte minden lakott területén lényegesen nagyobb volt, mint manapság.” — Bruce F. Johnston az “Éhínség” című cikkében a *Colliers Encyclopedia*, szerkesztő-rendező William D. Halsey, 9. kötet (New York, 1979), 552., 553. oldal.

“Hajlamosak lehetnénk arra következtetni az éhínségről szóló képi bizonyítékokból, amelyeket a közelmúltban a televízióban, az újságokban és a magazinokban láthattunk, hogy a világban most több az éhínség, mint korábban. A bizonyítékok azonban egyértelműen az ellenkezőjét mutatják. ... Az elmúlt évszázadban meglehetősen jelentősen csökkent az éhínség előfordulása.” — D. Gale Johnson élelmiszer-szakértő professzor, *World Food Problems and Prospects* (Washington, D. C., 1975), 17. o.

“Az egy főre jutó élelmiszerfogyasztás a világon az elmúlt 30 évben nőtt ... Az éhínség okozta halálesetek száma az elmúlt évszázadban még abszolút értékben is csökkent, nemhogy a népességhez viszonyítva. A világ élelmiszerárai évtizedek és évszázadok óta csökkenő tendenciát mutatnak ... és komoly okunk van feltételezni, hogy ez a tendencia folytatódni fog.” — Julian L. Simon és Herman Kahn: *The Resourceful Earth* (London, 1984), 16. oldal.

Ma az emberiség birtokában lévő tudás, ha intelligensen alkalmaznák, elegendő mennyiségű és minőségű élelemmel látná el az emberiséget ahhoz, hogy hosszú évekre biztosítsa a táplálkozási egyensúlyát, még akkor is, ha a népesség megduplázódna, megnégyszereződne vagy megtízszereződne.[102]

Hogy az emberiség élni fog-e ezekkel a lehetőségekkel, hogy véget vessen az éhínségnek és az alultápláltságnak, vagy sem, az természetesen megjósolhatatlan. A következő évtizedekben bármi megtörténhet, és mi nem próbálunk spekulálni vagy jósolni. Alapvetően a probléma a *felebaráti szeretet*ről szól. Hogyan reagálunk mi, keresztények, amikor a létező több millió szegény és éhező emberről hallunk és olvasunk? Ha az irántuk való érdeklődésünk a kérdésre korlátozódik: Ez nem azt jelzi, hogy valami alapvetően nincs rendben a mi "kereszténységünkkel"? Ha az ilyen éhezők iránti érdeklődésünk nem megy ennél tovább, akkor nem áll-e fenn a veszélye annak, hogy azok közé kerülünk, akiknek a mi Urunk Jézus Krisztus azt fogja mondani az "ítélet napján": **"Éhes voltam, és ti nem adtatok nekem enni."** — Máté 25:42, NIV.

102 de Castro, p. 466. "Nem véletlen," – mondta a *New Scientist* 1984, augusztus 9-én –, hogy Afrikában a legkevésbé fejlettek a gazdálkodási módszerek, és továbbra is fennáll az éhínség." (15. o.) Mégis lehetséges lenne sok ország számára Afrikában, hogy jelentősen növeljék élelmiszertermelésüket *a jelenlegi primitív módszerekkel,* a FAO (az ENSZ Élelmezésügyi és Mezőgazdasági Szervezete) szerint „ma a világ potenciális termőföldjeinek csak a fele van megművelve. Ez Afrika számos részére is igez, a 11 országban, beleértve Zaire-t, Zambiát, Angolát és Elefántcsontpartot, ahol az emberek a jelenlegi módszerekkel a jelenlegi lakosságuk ötszörösét tudnák táplálni. Kongó lakosságának húszszorosát, Gabon pedig százszorosát tudná ellátni. Összességében Afrika megtehetné, még primitív módszerekkel is, a FAO szerint, hogy a jelenlegi lakosságának 2,7-szeresét táplálja." (Ibid., 15. o.)

3

Földrengések és történelmi tények

MELYEK a földrengésekkel kapcsolatos tények napjainkban? Föld bolygónk nagyobb gyakorisággal és intenzitással reng, mint valaha az emberiség történetében?

Mint láttuk, Hal Lindsey *A késői nagy Föld bolygó* című könyvében ezt sorolta fel, mint az egyik olyan jelet, amely jelzi Krisztus királysága felállításának idejét. (52, 53. oldal) Az *Ígéretben* ismét azt állítja, hogy Jézus **"figyelmeztetett, hogy a földrengések gyakorisága és intenzitása növekedni fog, ahogy ez a régi Föld felkészül a végső kataklizmára"**. (198. oldal) A prófétai "kirakós játék" ezen darabkája állítólag napjainkban került a helyére.

Robert H. Pierson hetednapi adventista a *Good-bye Planet Earth* (1976) című könyv szerzője. Ezt írja: **"A Shaking, Quaking Planet". Under it he state**s:

> **A Földanya egyre gyakrabban és intenzívebben reng és remeg. Emberek százezrei vesztették életüket. Több ezren fognak még elpusztulni az előttünk álló nagyobb földrengésekben. Noé napjai óta soha nem volt a világ ilyen súlyosan megrázva.**
>
> **Isten ismét szól hozzánk – azt akarja elmondani, hogy rövid az időnk. Az Ő Fia, Jézus Krisztus hamarosan visszatér. A természet hangja az árvizeken, a viharokon és a földrengéseken keresztül szól.** (21., 22. oldal)

Ennek alátámasztására idézi Jézus szavait a Lukács evangélium, huszonegyedik fejezet 11. verséből.

A legfigyelemreméltóbb és legrészletesebb állításokat azonban ebben a tekintetben Jehova Tanúi és az Őrtorony Társulatuk Vezető Testülete teszi. Azt állítják, hogy Krisztus "nagy földrengésekre" vonatkozó kijelentésének (Lukács evangéliuma 21. fejezetének 11. verse) teljesedését csak 1914 óta látjuk igazán, valamint, hogy azóta az ilyen földrengések számának óriási növekedését tapasztaljuk:

A nagyobb földrengések gyakorisága körülbelül hússzorosára nőtt az 1914 előtti kétezer év átlagához képest. — *Túlélés egy új Földre* (1984), 23. oldal.

Ez egy figyelemre méltó állítás. Vajon milyen bizonyítékok támasztják alá? Mennyit tudunk valójában a múltbeli földrengésekről? Elég teljesek-e a földrengésekről szóló ősi feljegyzések ahhoz, hogy megbízható összehasonlításokat lehessen végezni a mi századunkkal? És mit jelent a “nagy” földrengés? Mi határozza meg a “nagyságát”?

Ahhoz, hogy pontosan meg tudjuk ítélni az Őrtorony Társulat állításait, először ezekre a kérdésekre kell választ találnunk.

A földrengési aktivitás rögzítése

A “rengés” és (a földre vonatkoztatva) a “földrengés” görög szava, a szeizmosz. A földrengésekkel foglalkozó tudományt ezért *szeizmológiának* nevezik.

A szeizmológia nagyon fiatal tudományág. **”... az 1850-es évek elején jelent meg a színen az első igazi szeizmológus, ahogyan mi ismerjük a kifejezést. Ő az ír származású Robert Mallet volt.”**[1] Őt követte *John Milne*, akit “a szeizmológia atyjának” neveznek.[2] Ő találta fel 1880-ban az első igazi *szeizmográfot*, és a múlt század végétől kezdve lehetővé vált a földrengések meglehetősen pontos rögzítése.[3]

Ennek következtében a szeizmológusok képesek a Földön 1903 óta bekövetkezett nagy földrengések teljes listáját bemutatni.[4] A szeizmográfot továbbfejlesztették és egyre több ország alkalmazza. De csak az 1950-es évek végére érte el ez a megfigyelőhálózat a globális méreteket.[5] Azóta lehetővé vált az összes, kisebb és nagyobb földrengések rögzítése és mérése az egész világon.

1 Peter Verney, *The Earthquake Handbook*, New York és London 1979, 47. o. Ebben nincs általános egyetértés. Professor N. N. Ambraseys például John Michellt (1724-93) tartja “az első igazi szeizmológusnak.” (Ambraseys, *Engineering Seismology*, University of London, Inaugural lecture 18 Nov. 1975, 54. o.).

2 Verney, 51. o. Mások csak “az *angol* szeizmológia atyjának” neveznék, elismerve, hogy más országok más, kortárs tudósai is jelentős mértékben hozzájárultak a szeizmológia korai fejlődéséhez. (Lásd Dr. August Sieberg értekezését a *Geologische, physikalische un angewandte Erdbebenkunde*. Jena 1923, 2,373. o.).

3 Verney, pp. 53, 54; B. Booth & F. Fitch, Earthshock, London 1979, p. 89.

4 G. A. Eiby, *Earthquakes*, London, 1968, p. 191. Ez csak a Richter-skála szerinti 7,9-es vagy annál nagyobb erejű földrengésekre igaz.

5 Markus Båth, *Introduction to Seismology*, 2nd ed., Basel, Boston, Stuttgart 1979, pp. 27, 262-266.

Nem könnyű összehasonlítani századunkban a modern szeizmológusok által feljegyzett nagy földrengések *teljes* listáját az elmúlt évszázadokéval. Ennek oka, hogy a korábbi évszázadokból viszonylag kevés és hiányos információ áll rendelkezésre. A történelmi források egyre gyérebbek, minél messzebbre megyünk vissza az időben. A. W. Lee szeizmológus 1939-ben még a modern feljegyzésekről is azt írta:

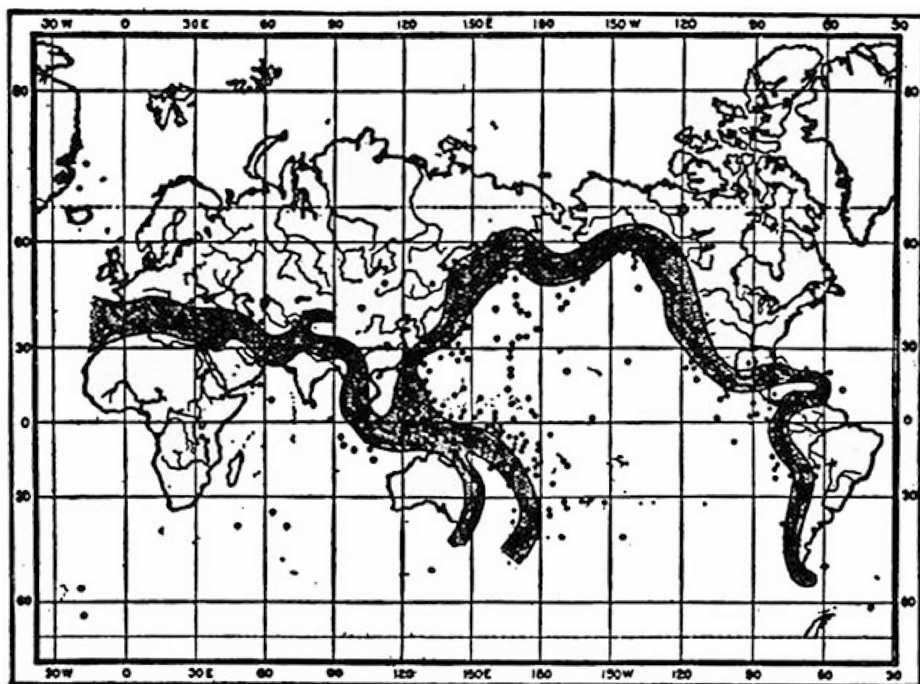
> **A statisztikák elég teljesek ahhoz, hogy megfelelő képet adjanak a jelenleg előforduló földrengések eloszlásáról, de mivel kevesebb mint fél évszázadra terjednek ki, nem elegendőek annak kimutatására, hogy a gyakoriságban történt-e valamilyen szekuláris változás.**[6]

Egy másik tényező, amely jelentősen korlátozza az ókori földrengésekkel kapcsolatos ismereteinket, az, hogy a legtöbb földrengés *Európán kívül* történik, amely az első századtól a tizenötödik századi "felfedezések koráig" a történelem nagy részében a legtöbb információ forrásául szolgált. *Az Encyclopedia Americana* szerint:

> **A világ szeizmikus energiájának mintegy 80 százaléka a Csendes-óceáni régióban szabadul fel. A Földközi-tenger térségében kezdődő és Ázsián kelet felé haladó másodlagos övezetben olyan földrengések történnek, amelyek a világ szeizmikus energiájának több mint 15 százalékát teszik ki.**[7]
>
> **"Nyugat-Európa" – írja Verney – "szinte stabil övezetnek tekinthető az Andok vagy a Tűzgyűrű [a Csendes-óceán öv] hektikus földrengéstörténetéhez képest".**[8]

Mivel az elmúlt évszázadokra vonatkozó történelmi forrásanyag néhány fontos kivételtől eltekintve Európára és a mediterrán térségre korlátozódik, könnyen felismerhető, hogy ez mit jelent. Mit tudunk például a *Kolumbusz előtti* Észak-, Közép- és Dél-Amerika "hektikus földrengéses" tevékenységéről? John Milne rámutat: **"A keresztény korszak előtti és az 1700-as év előtti feljegyzések gyakorlatilag a Dél-Európában, Kínában és Japánban történt eseményekre korlátozódnak".**[9] A mi századunkban a legpusztítóbb földrengések többsége Európán kívül fordultak elő, és a legtöbb esetben olyan területeken,

6 J. Milne & A. W. Lee, *Earthquakes and Other Earth Movements*, 7th ed., London 1939, pp. 134, 135.
7 *The Encyclopedia Americana*, 1966, under "Earthquake," p. 496.
8 Verney, p. 75.
9 *Jelentés a British Association for the Advancement of Science, Portsmouth nyolcvanadik üléséről: 1911, augusztus 31. szeptember. 7* (London 19 12), p. 649.

A világ két földrengésövét bemutató szeizmikus térkép. (R. A. Daly, Our Mobile Earth, New York & London 1926, 6. o.).

amelyekről nem állnak rendelkezésre összehasonlításra alkalmas történelmi feljegyzések a korábbi előfordulásról. Az Őrtorony Társulat – akár szándékosan, akár más okból – *e létfontosságú tényezők közül egyet sem vesz figyelembe, amikor hangzatos állításait megfogalmazza.*

Mi számít “nagy” földrengésnek?

Lukács idézi Jézus tanítványaihoz intézett szavait, melyek szerint “nagy földrengések” lesznek. (Lukács 21:11) Mit jelent a “nagy” földrengés?

A modern szeizmológusok a földrengés méretét bizonyos skálák szerint mérik. A ma általánosan használt skála az úgynevezett *Richter-skála*, amelyet C. F. Richter dolgozott ki 1935-ben. Ez a skála a földrengés során szeizmikus hullámokban *felszabaduló energia teljes mennyiségét* méri. A skálán 7,0-es vagy annál nagyobb erősségű földrengéseket “jelentős”, míg a 8,0-as vagy annál nagyobb erősségűeket

"hatalmas" földrengéseknek nevezik.[10] Meg kell jegyezni, hogy a földrengés "nagyságának" ezen a skálán kevés köze van az áldozatok számához:

> **Általában nincs egyértelmű összefüggés a megrázkódtatás nagysága és a megölt emberek száma vagy egyéb pusztítás között. Egy földrengés lehet pusztító, de nem nagy erejű.[11]**

Hasonlóképpen egy földrengés lehet nagy erejű, de nem pusztít életeket. A kaliforniai Owens-völgyben 1872-ben bekövetkezett földrengés például az elmúlt 150 év legnagyobb földrengésének számít az Egyesült Államokban, mivel a Richter-skála szerint 8,3-as erősségű volt. Ennek ellenére csak 27 ember vesztette életét, mivel a terület nagyon ritkán lakott volt.[12]

Mennyire gyakoriak a "nagy" földrengések a Richter-skála szerinti mércével mérve?

> **A számítások szerint minden évben két 7,7-es vagy annál nagyobb erősségű földrengés lesz; tizenhét 7,0 és 7,7 közötti; száz 6,0 és 7,0 közötti; és nem kevesebb, mint ötvenezer 3,0 és 4,0 közötti.[13]**

A "nagy" földrengések száma tehát e számítások szerint *évente körülbelül 19-20*. Van arra utaló jel, hogy a "jelentős" (7,0 és nagyobb erősségű) és "hatalmas" (8,0 és nagyobb erősségű) földrengések száma és erőssége növekedett az alatt az időszak alatt, amióta műszeresen mérni lehet őket, vagyis a múlt század vége óta?

Ha hihetnénk az Isten Világegyháza (Worldwide Church of God), egy egyre hangosabban prédikáló, a korszak gyors végét hirdető szervezet nemrégiben tett állításának, akkor a válasz "igen" lenne. A *The Good News of the World Tomorrow* című havilap 1986. áprilisi számának 7. oldalán Norman L. Shoaf, a mozgalom egyik szóvivője magabiztosan állította:

10 Booth & Fitch, p. 90; C. F. Richter, *Natural History*, December 1969, p. 44.
11 Båth, p. 137.
12 Verney. 96. o. Az 1906-os San Franciscó-i földrengés, amely mintegy 700 ember halálát okozta, szintén 8,3-as erősségű volt. (A három New Madrid-i földrengés. Missouri államban, 1811-12., ennél a kettőnél nagyobb volt, a becsült erősségük 8,6; 8,5, illetve 8,7 volt).
13 Verney, 72. o. *The Encyclopedia Americana*, 1966-os kiadás, "Earthquake", 496. oldal, 496. oldal, megállapítja, hogy "Ha az összes rengést a legkisebbekig beszámítjuk, valószínű, hogy az összes rengés jóval több mint egymillió lehet". E rengések nagy többségét az ember természetesen nem veszi észre, csak műszerek segítségével rögzítik.

Tudta, hogy 1901 és 1944 között, több mint négy évtized alatt mindössze három földrengés volt 7-es vagy annál nagyobb erősségű? ... Aztán 1945 és 1954 között, mindössze 10 év alatt ez a szám 21, 7-es vagy annál nagyobb erősségű rengésre ugrott. Ettől kezdve a nagy földrengések száma drámaian megnőtt. 1955 és 1964 között – egyetlen évtized alatt – 87 földrengés volt 7-es vagy annál nagyobb erősségű; 1965 és 1974 között 136; 1975 és 1984 között 133.

Jóindulatú alulértékelés lenne azt mondani, hogy ez az állítás egyszerűen képtelenség. Amikor Seweryn J. Duda professzor, a nyugat-németországi Hamburgi Egyetem neves szeizmológusa ezzel az állítással szembesült, azt írta, hogy “1901-1944 között világszerte mintegy 1000 (ezer) 7-es vagy annál nagyobb erősségű földrengés történt”. A szerzőknek írt, 1986. július 7-én kelt levele valójában ellentmondott az Isten Világegyháza teljes nyilatkozatának. Levele teljes szövegét lásd az A. függelékben.

Az egyszerű tény tehát az, hogy sem 1914 óta, sem a század bármely más későbbi időpontjában nem volt megfigyelhető ilyen egyedülálló növekedés. Valójában a modern kori szeizmológusok bizonyítékai ennek az *ellenkezőjére* utalnak.

Charles F. Richter, az Amerikai Szeizmológiai Társulat korábbi elnöke és a “Richter-skála” megalkotója a *Natural History* magazin 1969. decemberi számában megjelent cikkében hivatkozott erre a bizonyítékra:

Szórakoztató, hogy bizonyos vallási csoportok ezt a meglehetősen szerencsétlen időszakot választották ki arra, hogy azt állítsák, a földrengések száma növekszik. Részben félrevezetik őket a kisebb földrengések növekvő száma miatt, amelyeket az újabb, érzékenyebb állomások világszerte katalogizálnak és listáznak. Érdemes megjegyezni, hogy a nagy [azaz a Richter-skála szerinti 8,0 és annál erősebb] földrengések száma 1896 és 1906 között (körülbelül huszonöt) nagyobb volt, mint bármelyik tízéves intervallumban azóta.[14]

E nyilatkozat egyes részeit az 1974. február 1-jei *Őrtorony* 72. oldalán rosszallóan idézték – anélkül, hogy az olvasót tájékoztatták volna

14 *Natural History*, 1969. december, 44. o. Az *Elementary Seismology* (San Francisco 1958, 357. oldal) című művében Richter hasonlóképpen megállapítja: “Nem lehet nem észrevenni, hogy a legnagyobb sekély [azaz felszínközeli] rengések gyakoribbak voltak 1918 előtt, mint utána”.

arról, hogy a szeizmológia egyik vezető szaktekintélyétől származik. Az *Őrtorony* szerint Jézus nem valamilyen “tízéves intervallumról” beszélt, hanem egy egész “nemzedékről”.

Dr. Richter nyilatkozata azonban arra irányult, hogy bemutassa, hogy a földrengés-aktivitás állítólagos növekedése századunkban nem támasztható alá *műszeresen* mért szeizmikus adatokkal, amelyek az 1896-tól, vagy különösen az 1903-tól kezdődő időszakot fedik le.

Mégis, a nyilatkozata 1969-ben született. Mi a helyzet akkor ezzel az állítással, amelyet Hal Lindsey *Az 1980-as évek – Visszaszámlálás az Armageddonig* című könyvének 30. oldalán találunk?

> **Az 1970-es években a történelemben tapasztalt legnagyobb mértékben nőtt a földrengések száma. Valójában a rengések drámai növekedése 1976-ban sok tudóst arra késztetett, hogy azt mondják, a nagy szeizmikus zavarok időszakába léptünk.**

Ennek a kijelentésnek nincs több alapja, mint az Őrtorony Társulat és az Isten Világegyháza kijelentéseinek. Más szeizmológusok által közzétett újabb statisztikák, akik gondosan és objektíven megvizsgálták a kérdést, nemcsak megerősítik Dr. Richter állításának helyességét, hanem azt mutatják, hogy az 1970-es években is igaz volt.

1965-ben a neves szeizmológus, Seweryn J. Duda közzétette az 1897-1964 közötti időszak nagy földrengéseinek katalógusát. 1979-ben ezt a katalógust frissítették az 1965-1977 közötti időszakra vonatkozóan egy cikkben, amelyet ugyanez a szerző Markus Båth professzorral, egy másik világszerte elismert szeizmológussal közösen írt. Nagyon alapos tanulmányukból kiderül, hogy ebben a nyolcvanéves időszakban (1897-1977) évente körülbelül húsz (pontosan 19,94) nagy földrengés történt. A Richter-skála szerinti 7,0-es vagy annál nagyobb erősségű földrengések *számában* semmilyen változást nem tudtak kimutatni az 1914 utáni időszakra vonatkozóan az azt megelőző időszakhoz képest. Ami viszont a rengések *nagyságát* illeti, tanulmányukból kiderült, hogy századunk első húsz évében (1900-1920) évente körülbelül *kétszer akkora* energiakibocsátás történt, mint az azt követő teljes időszakban 1977-ig![15]

15 S. J. Duda, “Secular seismic energy release in the circum-Pacific belt,” *Tectonophysics*. 2 (1965). pp. 409-52; Markus Båth és S. J. Duda. “Some aspects of global seismicity,” Tectonophysics, 54 (1979). pp. TI-T8. Az újságok gyakran durván félrevezető adatokat közölnek a földrengésekről. Richter (1958, 5. o.) rámutat, hogy “a sajtó nyilvánosság” csak “óvatosan” használható. Viszont *Az Őrtorony* 1984. május 15., p. 25, hivatkozott a *The New York Times*ban megjelent cikkre, amely 1983-at „a földrengések évének” nevezte, mivel abban az

Az 54. oldalon található, 1912-ben közzétett táblázat (az 1899-1909-es évekre vonatkozóan) némi képet ad az 1914 előtti időszakban mért magas szeizmicitásról. A századunk elejét megelőző időszakról megbízható műszeres adatok hiányoznak, amint arra már korábban rámutattunk.

Milyen következtetést vonhatunk le ebből a nagyon alapos tanulmányból, amely arra az időszakra vonatkozik, amelyből megbízható műszeres felvételek állnak rendelkezésre? Ez a következő: Az 1897 és 1977 közötti időszakban nem mutatható ki jelentős változás a nagyobb földrengések számában. Másrészt a tanulmány szerint a *legnagyobb* földrengések gyakorisága jelentősen magasabb volt az időszak első húsz évében, mint az azt követő hatvan évben!

A bizonyítékok legyőzésére tett erőfeszítések

Magától értetődik, hogy az Őrtorony Társulat, amikor szembesül ezekkel a tudományos statisztikákkal, nem örül a szeizmológusok méréseinek. A Társulat hajlamos volt teljesen elutasítani azokat, amikor az 1914 előtti és utáni földrengések statisztikai összehasonlítását végezték, és ehelyett egy saját maguk által alkotott definíciót adtak meg arra vonatkozóan, hogy mit jelent a "nagy" földrengés. Ezt olvassuk:

évben „halálos földrengések sokasága" történtek. Ennek bizonyítására az Őrtorony reprodukált egy listát 9 rengésről egy 3 hónapos időszakból, amelyekről azt állították, hogy mind "a Richter-skála szerint számolva nagy földrengések" voltak. A listát közelebbről megvizsgálva azonban. kiderül, hogy a 9 földrengésből csak 3 "nagy", azaz 7,0 vagy annál nagyobb erősségű. Ahogy Markus Båth professzor rámutat (személyes levél, 1984. október 3-i keltezéssel), ez *nem a normális felett, hanem az alatt van*: "A *The New York Times* információi teljesen félrevezetőek. Három hónap alatt 3 7-es vagy annál erősebb földrengés esetén az ilyen rengések száma 12 lenne egy év alatt. Ez egyértelműen az átlag alatt van, amely évi 20 darab 7-es vagy annál erősebb rengés. Az újságban megjelent állítás a normálisnál alacsonyabb rengésaktivitásra utal!" Az 1983-as év sem volt "a földrengések éve" *a halálesetek számában* mérve. A *World Data Center A for Solid Earth Geophysics* (lásd később, 19. lábjegyzet) adatai szerint 1983-ban csak 2328 ember halt meg földrengésben, ami jóval az átlag alatt van.

Még 1976-ban sem volt a Hal Lindsey által állított "földrengések drámai növekedése", annak ellenére, hogy abban az évben Kínában nagy földrengés volt. Markus Båth professzor a *Bevezetés a szeizmológiába* című könyvében a következőket írja: "Az 1976-os év külön megjegyzést érdemel. Az év során számos földrengéskatasztrófa történt, a legtöbb áldozatot Kínában követelte. ... Másrészt, ha 1976-ot tisztán szeizmológiai szempontból nézzük, ebben az évben nem volt több vagy erősebb földrengés, mint egy átlagos évben." (151. o.) Az 1976 utáni időszakot kommentálva Båth professzor egy magánlevelében hozzáteszi: "Az 1976 utáni évek legalábbis mostanáig [1985-ig] egyértelmű csökkenést mutatnak a Föld szeizmikus aktivitásában, mind a nagy földrengések számát (nagy erősségű, 7,0-nál nagyobb földrengések), mind a rengések áldozatainak számát tekintve. De ez persze csak egy példa az alkalmi ingadozásra, amely mindig is előfordult". (Båth-Jonsson 1985. augusztus 21-én kelt magánlevele.)

Megaseizmikus frekvencia.

1899 és 1909 között (a nagyon erős földrengések száma nem kevesebb, mint 976 volt. Ezek közül sokat a világ minden táján, másokat az egész északi féltekén regisztráltak, és egyik sem érintett kisebb területet, mint Európa és Ázsia.

Az egymást követő hónapokban rögzített számok a következők voltak:

Year	J.	F.	M.	A.	M.	J.	J.	A.	S.	O.	N.	D.	Total.
1899 .	9	5	9	4	3	6	7	7	12	4	7	4	75
1900 .	7	3	3	2	3	4	2	4	5	6	5	3	47
1901 .	7	4	8	4	4	3	0	8	6	6	11	6	67
1902 .	12	7	9	8	4	2	4	11	8	3	6	3	77
1903 .	10	11	7	4	8	8	5	5	8	9	6	10	91
1904 .	4	2	8	9	5	8	6	8	7	6	5	6	74
1905 .	7	11	10	7	6	8	11	3	7	6	5	5	86
1906 .	14	18	20	11	4	9	5	22	12	10	8	7	140
1907 .	8	4	9	6	12	9	7	7	5	10	10	7	94
1908 .	4	6	11	5	8	4	4	12	9	8	13	6	90
1909 .	9	10	11	14	11	14	8	13	13	15	8	9	135
	91	81	103	74	68	75	59	100	92	83	84	66	976
		275			217			251			233		

Winter months . . 508 } 976
Summer months . . 468 }

F. M. Walker szeizmológus, *Report of the Eighteenth Meeting of the British Association for the Advancement of Science*, London 1912, 38. és 39. oldal. A “nagyon nagy” kifejezés itt nem a Richter-skálára utal, amely akkoriban még nem volt használatban.

Mitől lesz egy földrengés “hatalmas”? Nem az életekre és a vagyonra gyakorolt hatása miatt? A modern földrengéskutatók azonban csak akkor tartanak egy földrengést “nagynak”, ha az a Richter-skálán magasan van, amely a “nagyságrendet”, azaz a rengés által kibocsátott erőt méri.[16]

Az Őrtorony Társulat ezért a földrengés nagyságát inkább *az okozott halálesetek számában* méri. Azt állítja:

Az egyik módja annak, hogy egyértelműen bebizonyítsuk, az 1914-es generáció szokatlan a földrengések tekintetében, ha megvizsgáljuk, hogy hány halálos áldozatot követeltek.[17]

16 *The Watchtower,* February *1. 1974, p. 72.*
17 *The Watchtower*, Febmary 1, 1974, p. 73.

Némi elmélkedés után hamarosan kiderül, hogy az Őrtorony Társulat miért ezt a módszert részesíti előnyben a földrengések “nagyságának” kiszámításakor. Számos olyan hibát tartalmaz, amelyeknek a legtöbb ember nincs tudatában, és a Társulat állításainak hitelessége ettől a ténytől függ. Amikor azonban világosan láthatóvá válnak a hamis előfeltételek, amelyekre a Társulat az érveit *alapozza*, statisztikáik elveszítik *meggyőző* erejüket. Gondoljunk csak bele:

Először is, ahogyan arra már korábban rámutattunk, a földrengésekre és a halálos áldozatok számára vonatkozó adatok sokkal ritkábbak az elmúlt évszázadokból a töredékes történelmi források miatt, amelyek ráadásul az 1700-as év előtt “gyakorlatilag a dél-európai, kínai és japán eseményekre korlátozódnak”. Tehát az az elképzelés, hogy teljesen pontos összehasonlításokat lehet végezni a mai és a történelmi földrengések halálozási adatai között, egyszerűen nem igaz.

Másodszor, a századunkban bekövetkezett gyors népességnövekedés és urbanizáció nagyon is indokoltan növelte a nagy földrengések halálos áldozatainak számát, különösen akkor, ha ezek sűrűn lakott területeket sújtottak. A halálesetek számának növekedése tehát nem lenne érvényes mutatója a “nagy földrengések” számbeli növekedésének. Joggal kérdezhetjük azt is: Jézus, amikor “nagy földrengésekről” beszélt, valóban a rengések vagy az áldozatok számának növekedéséről beszélt? Egyszerű kijelentése az volt, hogy a háború, az éhínség és a dögvész mellett “nagy földrengések lesznek”. Minden, ami ezen túlmutat, emberi feltételezés, a szavaiból többet olvasunk ki, mint amenynyit ténylegesen mondanak.

Annak ellenére, hogy a szeizmológiai mérések helyett a halálozási számokat választják, az Őrtorony Társulat nem habozik a Richter-skálán alapuló, földrengésekkel kapcsolatos kijelentéseket idézni, amikor az a kedvezőbb a tanításuk indoklására – anélkül, hogy ezt közölnék az olvasókkal. Például az *Őrtorony* fentebb idézett száma (1974. február 1.) az 1914 óta történt földrengésekről szóló állítások hosszú sorát mutatja be, amelyekről azt állítják, hogy “nagy tekintélyű referenciamunkákból” származnak (bár nem adnak meg hivatkozásokat):

Kína (1920), “a történelem egyik legszörnyűbb katasztrófája”. Japán (1923), “[Japán] történelmének legsúlyosabb katasztrófája”. Pakisztán (1935), “a történelem egyik legnagyobb földrengése”. El Salvador (1951), 'El Salvador történelmének legpusztítóbb földren-

gése'. Egyiptom (1955), “Egyiptom történelmének legsúlyosabb földrengését élte át”. Afganisztán (1956), “az ország történelmében legsúlyosabbnak tartott földrengés”. Chile (1960), “a történelem során egyetlen földrengés sem volt ennél nagyobb hatósugarú”. Alaszka (1964), “a valaha Észak-Amerikában feljegyzett legnagyobb földrengés”. Peru (1970), “a legsúlyosabb természeti katasztrófa, amelyet a nyugati féltekén valaha is feljegyeztek.”[18]

De az olvasót nem tájékoztatják arról, hogy az olyan kifejezések, mint a “legnagyobb”, “legsúlyosabb”, “leghatalmasabb” stb. ezekben a nyilatkozatokban több esetben nem a földrengések halálos áldozatainak számára vonatkoznak, és legalábbis néhány esetben egyértelműen a Richter-skálára utalnak, amelyről ugyanez a cikk azt mondta, hogy nem lehet a földrengések “nagyságának” mérőeszköze!

Így az 1964-es alaszkai földrengés – “a valaha Észak-Amerikában feljegyzett legnagyobb földrengés” – csak 114 (egyes források szerint 131) emberéletet követelt, noha a Richter-skála szerint 8,5-es erősségű volt![19]

Az a kifejezés, hogy “a legnagyobb, ... valaha feljegyzett legnagyobb”, az összehasonlítás idejét tovább korlátozza arra az időszakra, amikor a földrengéseket *műszeresen* mérték, azaz a múlt század végétől kezdődően. A vizsgált földrengések közül néhány nem volt “nagy”, sem a Richter-skála szerint, sem az emberéleteket követelő földrengések számát tekintve. Az “El Salvador történetének legpusztítóbb földrengésének” nevezett rengés erőssége mindössze 6,5 volt, és 400 emberéletet követelt (egy másik forrás szerint 1100-at), míg az állítólagos “Egyiptom történetének legsúlyosabb földrengése” 6,3 volt, és mindössze 18 emberéletet követelt![20]

Az idézett kijelentések közül több biztosan nem tudományos leírás. Inkább a katasztrófa közvetlen hatása alatt keletkezett, szenzációhajhász újságcímeket tükrözik. Bár az említett földrengések némelyike (Kína 1920, Japán 1923, Pakisztán 1935, Peru 1970) valóban nagyon nagy volt, és több ezer emberéletet követelt, a legtöbb szeizmológus

18 *The Watchtower*, Febmary 1, 1974, p. 74.

19 Booth & Fitch, 80. o.; Robert A. Ganse és John B. Nelson, *Catalog of Significant Earthquakes 2000 B.C.* – 1979. Boulder, Colorado 1981, 63. o. (A World Data Center A for Solid Earth Geophysics SE-27 jelentése).

20 Ganse & Nelson, pp. 56. 58. The earthquake in Afghanistan in 1956 claimed 220 lives according to some tables, 2.000 according to others.

bizonyára habozna bármelyiket is a “legsúlyosabbnak” vagy “legnagyobbnak” nevezni az adott ország történetében.

Nemrégiben az Őrtorony Társulat új definícióval állt elő a “nagy” földrengésről. Az *Ébredjetek!* magazin 1984. október 22-i száma szerint a legutóbbi statisztikai számítások szerint most már olyan földrengések tartoznak ide, amelyek megfelelnek legalább az alábbi feltételek *egyikének*:

Magnitúdó .... 7,5 vagy több a Richter-skála szerint
Halálesetek ....100 vagy több
Kár ....5 millió dollár (USA) vagy annál nagyobb összegű kár, megsemmisült ingatlan. — 6. oldal.

A “nagyság” mérésére ezeket a mércéket használja a Watch Tower Society 1985-ös kiadványa is, a *Reasoning from the Scriptures* (Az érveljünk a Írásokból), 236. oldal.

Meglepő módon a korábban elutasított Richter-skála mostanra fontos szerepet kapott a statisztikáikban. Ha közelebbről megvizsgáljuk a számításaikat, az ok hamarosan nyilvánvalóvá válik. Míg a szeizmológusok helyesen csak arra az időszakra vonatkozóan végeznek összehasonlításokat a Richter-skála alapján, amikor a földrengéseket műszeresen, azaz a múlt század vége óta szeizmográffal mérik, addig az Őrtorony Társulat úgy dönt, hogy *az elmúlt 2000 év*et is bevonja az összehasonlításba! Ez nagyon torz összehasonlítást eredményez. Hogyan?

Bár igaz, hogy a szeizmológusok a múlt számos nagy földrengésére vonatkozóan *becsülték* meg a földrengések erősségét, az 1900 előtti pusztító földrengések többségére vonatkozóan ilyen becslések nem állnak rendelkezésre.[21] Ezek a pusztító földrengések nyilvánvalóan nem felelnének meg az Őrtorony Társulat által felállított első kritériumnak – függetlenül attól, hogy valójában milyen nagy erejűek voltak![22] Ha

21 Úgy tűnik, hogy az ilyen jellegű becslések általában szerepelnek a Ganse és Nelson által készített katalógusban. (Lásd a korábbi 19. lábjegyzetet.)

22 Ezzel kapcsolatban figyelemre méltó, hogy az *Őrtorony*. 1974. február 1. 72. o., azt állítja, hogy “a legnagyobb erősségű földrengések némelyike ... az óceánok alatt van”, és hogy ezek “gyakorlatilag semmilyen hatással nem voltak az emberekre”. A “potenciálisan káros földrengésekről” (3,8-as és nagyobb) szólva J. H. Latter szeizmológus az *Advancement of Science*-ben (1969. június, 365. oldal) még azt is mondja, hogy “a túlnyomó többség a tenger alatt vagy lakott területektől távol történik”. Mivel az ilyen rengések a legtöbb esetben a műszeres regisztráció előtt észrevétlenül elhaladnának, világos, hogy a Társulat magnitúdó-kritériuma durván eltorzíthatja a földrengések gyakoriságára vonatkozó valós tényeket.

pedig a másik két kritérium közül legalább az egyiknek nem felelnek meg, akkor kényelmesen kizárják őket a számításokból!

Ami a második kritériumot illeti, már rámutattunk arra, hogy a halálozási adatok gyakran hiányoznak az ókori feljegyzésekből, különösen akkor, ha a veszteségek csak néhány száz vagy annál kevesebb embert értek. Valójában sok olyan súlyos földrengés, amely viszonylag kevés halálos áldozattal járt, teljesen figyelmen kívül maradhatott a korai feljegyzésekben. Ez pedig azt jelentheti, hogy számtalan “minősített” múltbeli földrengés maradt ki a Társulat önkényesen felállított összehasonlítási mércéje alapján!

Ugyanez igaz a károkozásra, az Őrtorony Társulat által felállított harmadik kritériumnál is.[23] A károk sokkal jobban felmérhetők a modern földrengések esetében, mint a korábbiaknál. Emellett, mivel manapság sokkal több épület van – ráadásul nagyobbak és kifinomultabbak –, az Őrtorony Társulat által végzett összehasonlításnak szükségszerűen igazságtalannak kell lennie a múlttal való összehasonlításban. Ezt hangsúlyozza N. N. Ambraseys, aki a londoni Imperial College of Science and Technology műszaki szeizmológia professzora. Ő azt mondja, hogy:

> **... egy régi földrengés pontos megismétlődése napjainkban nemcsak a károsodott szerkezetek típusában, hanem a károk mértékében is különbözni fog. Egyes esetekben a modern szerkezetek súlyosabban károsodnak, mint a régi épületek. Egy távoli, tíz évszázaddal ezelőtti nagy földrengés, gyakorlatilag semmilyen kárt nem okozott volna Isztambulban, Ankarában vagy Jeruzsálemben; ugyanez a földrengés ma, ugyanezekben a városokban, nagyszámú régi építményben okozna kárt.**[24]

Természetes, hogy számos korábbi földrengés, bár jelentős károkkal járt, nem felelt meg az Őrtorony Társulat “legalább 5 millió $ vagyontárgy megsemmisülés” kritériumának, ami nyilvánvalóan egy önkényesen meghatározott szempont.

Látható, hogy az Őrtorony Társulat által javasolt új kritériumok úgy vannak kitalálva, hogy a lehető legtöbb 1914 *utáni* földrengést *minősítsék* “nagy földrengésnek” és a lehető legtöbbet *kizárják* az azt *meg-*

---

23 Bár Ganse és Nelson, katalógusukban megpróbálták megbecsülni az ilyen károkat a múltbeli földrengések esetében, számos esetben ez nem lehetséges, “ismeretlennek” nyilvánították.

24 N. N. Ambraseys, “Value of Historical Records of Earthquakes” *Nature*, Vol. 232, August 6, 1971, p. 379.

előző időszakból. Egyáltalán nem lepődünk meg azon, hogy az ilyen ferde és elfogult érvelésen alapuló számítások a “nagy” földrengések óriási növekedését *mutatják* századunkban a korábbi időkhöz képest. Az imént idézett *Ébredjetek!* cikk megállapította:

> **1914 óta a bejelentett földrengések éves átlaga ugrásszerűen megnőtt. Tizenegyszer annyi van, mint ahány átlagosan évente volt az ezt megelőző 1000 évben. És hússzorosa az 1914-et megelőző 2000 év átlagának.**[25]

A világ jelenlegi szeizmológiai helyzete valójában nem alkalmas az elmúlt két évezred statisztikai összehasonlítására. Ennek az az oka, hogy – amint azt már bemutattuk – a korábbi évszázadok földrengéseiről rendelkezésre álló adatok sokkal ritkábbak. Valójában *egész kontinensekre* vonatkozóan teljesen hiányoznak az elmúlt két évezred nagy részéről, és különösen az 1700 előtti időszakról. Hasonlóképpen, csak ebben az évszázadban sikerült feljegyezni az óceáni medrekben vagy lakatlan régiókban bekövetkező nagy erejű rengéseket, pedig azok túlnyomó többsége ezekben a régiókban következik be.

Azt is meg kell jegyezni, hogy a korábban idézett számításban alkalmazott összehasonlítási módszer egy másik csalárd elemet is tartalmaz, amelyet a gyanútlan olvasó nem ismerhet fel könnyen. Az 1914 előtti összehasonlítási időszakot több ezer évre visszamenőleg kiterjesztve az időben, hogy a földrengésekről való gyenge jelentés hosszú korszakait is magába foglalja, az Őrtorony Társulat természetesen nagyon alacsony *éves átlagot* kap, még a későbbi évszázadokra is, amikor az esetek száma valójában növekedett. Ez elrejti a legutóbbi évszázadokból ismert súlyos földrengések nagy számát, és kiegyenlíti azokat a korábbi évszázadok segítségével, amikor a jelentéskészítés hiányos volt. Elrejti továbbá, hogy ez a módszer nem mutat többet 1914-re, mint az elmúlt 200-300 év bármely más időpontjára. Az 1914-es év kiválasztása szeizmikus “fordulópontként” tehát teljesen önkényes. Ezzel a módszerrel ugyanúgy ki lehetne választani például 1789-et, amikor

25 *Ébredjetek!* 1984. október 22., 6. o. Figyeljük meg a “bejelentett földrengések” megfogalmazást! Ez azt jelzi, hogy a Társulat tudja, hogy a múltbeli nagy rengésekről szóló írásos feljegyzések hiányosak. A gyanútlan olvasó azonban valószínűleg nem veszi észre ezt a megkülönböztetést. A Társulat nyilvánvalóan azt akarja, hogy olyan következtetést vonjon le, amely szerint 1914 óta valóban óriási mértékben megnőtt a földrengések száma. Így a Társulat *Túlélés egy új Földre* (1984) című könyve nem habozik kijelenteni, hogy a nagy földrengések gyakorisága “körülbelül hússzorosára nőtt ahhoz képest, mint ami az 1914 előtti kétezer év átlaga volt”. (p. 23)

a francia forradalom kezdődött, vagy 1939-et, amikor a II. világháború kezdődött, és hasonló eredményekre jutnánk. Bármelyik dátumot is választanánk az elmúlt 200-300 év során vízválasztónak, az azt követő modern jelentések teljes mértékben kihasználnák, ami az éves átlag látszólagos nagymértékű növekedését eredményezné.

Nyugodtan kijelenthetjük, hogy bármely tudós, aki ilyen módon ferdít és manipulál statisztikai adatokat egy tudományos folyóiratban, gyorsan leleplezőndne mint csaló. Egy vallási lapban azonban, amelyet gyanútlan emberek milliói olvasnak, akik úgy érzik, hogy bűn lehet megkérdőjelezni a vezetőiket, az ilyen számítások könnyen úgy mennek át, mintha szilárdan megalapozott tények lennének.

Amikor Jézus “nagy földrengéseket” jósolt, nyilvánvalóan nem gondolt semmilyen modem szabványra, például a Richter-skála szerinti erősségre, vagy a halálos áldozatok vagy a károk bizonyos minimális mértékére, vagy a modern pénzszabványok szerint kiszámított károkra. Az Őrtorony Társulat ilyen mércéinek használata nem tetszik nekünk, hiszen a keresztények számára természetesnek kellene lennie, hogy elsősorban a Bibliához forduljanak tisztázásért. Igaz, azt találjuk, hogy a Jelenések könyve tizenegyedik fejezetének tizenharmadik versében “nagynak” nevezik azt a földrengést, amely egy város “tizedét” megrongálja és “hétezer ember halálát okozza”. Azonban a Máté evangéliuma huszonnyolcadik fejezetének második versében és az Apostolok Cselekedeteinek tizenhatodik fejezetének huszonhatodik versében “nagynak” nevezett két földrengésről nem derül ki, hogy bármilyen számottevő kárt okozott volna, nemhogy emberéletet követelt volna. Mégis a Társulat mindkettőt bizonyítékként fogadja el, hogy “Jézus szavai az első században beteljesedtek” a nagy földrengésekkel kapcsolatban![26]

Magából a Szentírásból tehát csak arra lehet következtetni, hogy Jézus általános értelemben beszélt “nagy földrengésekről”, olyan rengésekről, amelyek kisebb-nagyobb súlyossággal érintik az embereket, a vagyont és a tájat. Ésszerűen nem gondolhatott bizonyos időpontok

26 *The Watchtower,* 1983. május 15., 5. o. Az *Ébredjetek!* 1968. augusztus 8-i számának 30. oldalán a Társulat hangsúlyozta, hogy az abban az évben június második felében bekövetkezett földrengés, amely “16 ember életét követelte és 100 embert megsebesített”, beteljesítette a “szentírási próféciákat”, bár nem vették figyelembe a nagyságrendet vagy a vagyoni értéket. Egyetértünk azzal, hogy ez a földrengés megfelelt Jézus próféciájának, még akkor is, ha a Társulatnak most, a legújabb kritériumai fényében el kellene utasítania. Számtalan ilyen földrengés volt azóta, hogy Jézus szavai elhangzottak.

előtti és utáni éves halálesetek átlagos számáról szóló statisztikákra! Mindazonáltal, mivel ezek a számok igen fontos szerepet játszanak a Társulat számításaiban, most rátérünk statisztikáinak közelebbi vizsgálatára.

Hogyan kell “bizonyítani” statisztikákkal?

Az *Ébredjetek!* magazin 1984. január 22-i számának 25. oldalán a “Félrevezethet-e a statisztika?” című cikkben a következőket írta:

> **A számok nem hazudnak, mondják nekünk. De legyünk résen. Őszintén használva nagyon informatívak és hasznosak lehetnek. A statisztikákat azonban úgy is be lehet mutatni, hogy félrevezessenek.**

Az alábbiakban bemutatott példákból kiderül, hogy ennek a figyelmeztetésnek olyan jelentősége van, amelyet írója valószínűleg nem is ismert.

Az *Ébredjetek!* 1961. február 22-i számának 7. oldala szerint 1914 előtt a földrengésekben elhunytak becsült éves száma 5000 volt.

De 1974-ben az Őrtorony Társulat csökkentette ezt a számot. *Az Őrtorony* ugyanezen év február 1-jei száma a *Nature Science 1971-es évkönyvének* egy állítását idézte, amely szerint “több mint hárommillió ember (valószínűleg négymillió)” halt meg földrengésekben az elmúlt 1000 évben. Becslések szerint 1914 óta legalább 900 000-en haltak meg közülük, a Társulat a következő ellentmondásos statisztikát mutatta be (73. oldal):

Földrengés halálesetei évente

1914 előtt:	3,000
1914 óta:	15,000

Ugyanezeket a statisztikákat az *Ébredjetek!* 1977. január 8-i számában (15., 16. oldal) újra közzétették. Az 1980-ban megjelent *Boldogság, hogyan találd meg* című könyvnek azonban sikerült jelentősen “javítania” a számokon, amint azt a 149. oldalon található táblázat mutatja:

Földrengés halálesetei

1914-ig akár	1,800 évente,
1914 óta	25 300 évente

Az, hogy az éves halálozások száma négy év alatt (1974 és 1980 között) ilyen mértékben – évi 15 000-ről 25 000-re – növekedhetett, viszonylag egyszerűen megmagyarázható:

1976-ban Kínát az évszázad legnagyobb gyilkos földrengése sújtotta. A nyugati újságok – egy Hong Kongból érkező korai jelentéstől félrevezetve – először 650 000 vagy annál is több halálos áldozatot (egyesek szerint 800 000-et) számoltak. Ha ezt a számot elosztjuk az 1914 óta eltelt évek számával (62 év, 1915-től 1976-ig bezárólag), akkor átlagosan – csak ebből az egy földrengésből – közel 10 500 halálos áldozatot kapunk évente. Egyetlen nagy földrengés tehát egy egész generációra nézve is figyelemre méltó statisztikát eredményezhet! Ha e földrengés helyett a Kínában 1556-ban bekövetkezett nagy földrengést vennénk, amely a feljegyzések szerint mintegy 830 000 áldozatot követelt, és ezt a halálozási számot elosztanánk ugyanennyi évvel (62), akkor csak ebből az egy földrengésből átlagosan évi 13 400 halálos áldozatot kapnánk.[27] (Ha ehhez hozzáadnánk a század más katasztrofális földrengéseit is, az nyilvánvalóan jelentősen megnövelné az éves halálesetek számát a tizenhatodik században).

Az Őrtorony Társulat módszerével azonban a statisztikák nemcsak az éves halálozási arány növekedését eredményezik 1914 után 15 000-ről 25 300-ra. Azt is sikerült elérniük, hogy az 1914 *előtti* éves halálozások száma évi 3000-ről (az 1974-es statisztikájuk szerint) mindössze 1800-ra *csökkent* (az 1980-as statisztikájuk szerint)! Ez valóban zavarba ejtő. Hogyan jutottak erre az új számadatra?

A válasz az, hogy a legutóbbi (és alacsonyabb) statisztikák nem az elmúlt 1000 év során bekövetkezett földrengések 3-4 millió áldozatának becsült számán alapulnak, mint a Társulat korábbi statisztikái, hanem egy *sokkal kisebb értéken*, 1059 év alatt bekövetkezett 1 973 000 áldozaton. Ebben az a rendkívüli, hogy ez az új adat nem egy modern szeizmológus becslése, hanem egy olyan adat, amelyet maga az Őrtorony Társulat állított elő az *1914 előtti 1059 évben bekövetkezett, szó*

27 Erről a rengésről általában azt mondják, hogy több emberéletet követelt, mint bármely más, a történelemben feljegyzett földrengés. Ezt azonban felülmúlhatta az 1201. július 5-én Felső-Egyiptomot és Szíriát sújtó földrengés, amely egyes ókori feljegyzések szerint mintegy 1 100 000 emberéletet követelt. Ha ezt a számot elosztjuk egy 62 éves időszakkal, akkor 17 740 éves átlagot kapunk. Ez magasabb szám lenne, mint a 20. századra vonatkozó helyes szám, 15 700, ahogyan az ebben a szakaszban látható. Lásd S. Alsinawi és H. A. A. Ghalith, “Historical Seismicity of Iraq,” *Proceedings of the First Arab Seismological Seminar, Seismological Unit of Scientific Research*. Bagdad, Irak, 1978. december; továbbá Ganse és Nelson. 6. o.

szerint több ezer pusztító földrengés közül kiválasztott, mindössze 24 nagyobb földrengés halálos áldozatai számának összesítésével!

Az új ábrázolás először az 1977. február 22-i *Ébredjetek!* magazin 11. oldalán jelent meg. Az 1915-1976 közötti időszak 43 földrengésének felsorolása kapcsán ez állt:

> **Érdekes, hogy az 1059 éves időszak (i. sz. 856-tól 1914-ig) alatt a megbízható források mindössze 24 nagyobb földrengést sorolnak fel, amelyeknek 1 972 952 halálos áldozata volt. De hasonlítsuk össze ezt a mellékelt részleges listával, amely 43 földrengést említ, csak az i. sz. 1915 és 1976 közötti 62 év alatt, amelyekben 1 579 209 ember halt meg. ... A földrengés-tevékenység 1914 óta bekövetkezett drámai megugrása segít bizonyítani, hogy most Jézus jelenlétének idejét éljük.**

Az az állítás, miszerint "a megbízható források mindössze 24 nagyobb földrengést sorolnak fel a 856 és 1914 közötti 1059 évre vonatkozóan", olyan távol áll az igazságtól, hogy szinte lehetetlen megérteni, hogy bárki, aki akár csak elemi ismeretekkel is rendelkezik a témában, hogyan tehet ilyen kijelentést. *A megbízható források ugyanis szó szerint több ezer pusztító földrengést sorolnak fel ebben az időszakban!* (Ennek bizonyítékairól e fejezet utolsó részében lesz szó.) És ezzel még korántsem ért véget a dolog. Az *Ébredjetek!* cikk írója azt a 24, 1914 előtti földrengést veszi alapul, és megpróbálja összehasonlítani őket az 1914-et követő 62 év földrengéseivel. De míg a 24 korábbi földrengés mindegyike *nagy* katasztrófa volt, most egy olyan modern listával hasonlítja össze őket, amely nagy *és kisebb* katasztrófákat egyaránt tartalmaz (egyeseknél a halálos áldozatok száma 52, 65, 115, 131 és így tovább).

Ez az egyenlőtlen összehasonlítási módszer vagy puszta figyelmetlenség, vagy szándékos elfogultság és a tények manipulálásának eredménye. De a képet tovább torzítja az író azáltal, hogy az 1914 utáni listáját "részlegesnek" írja le, ezzel azt sugallva, hogy az 1914 *előtti* 1059 évre kiosztott 24 nagy földrengés *teljes* szám! Ez az állítás olyannyira tényidegen, hogy az már szinte komikus.[28]

Pedig, az Őrtorony Társulat ilyen abszurd számadatokra építette kiadványaiban az 1914 előtti és utáni éves halálozások átlagos számát.[29]

28 A Társulat szerzője a *You Can Live Forever in Paradise on Earth* (1982) című tankönyvében ezt a 24 földrengést egyértelműen a *nagy* földrengések teljes listájaként mutatja be, mondván, hogy "Kr. e. 856-tól 1914-ig 24 *nagy* földrengés volt csak". (P. 151)

29 *Happiness How to Find It*, 19d0, 149. o.; ugyanez az érdekes statisztika ismét megjelent az

A tendencia nyilvánvaló. Az Őrtorony Társulat statisztikáiban, míg az *1914 utáni* éves halálozások száma emelkedett, addig az *1914 előtti* éves halálozások átlagos száma folyamatosan csökkent, a következőképpen:

Éves földrengés okozta halálesetek 1914 előtt

Társulati statisztikák, 1961:	5,000 évente
Társulati statisztikák, 1974:	3,000 évente
Társulati statisztikák, 1980:	1,800 évente

Ha ez a tendencia még 20 évig ugyanilyen ütemben folytatódna, akkor az 1914 előtti éves halálozási szám az Őrtorony Társulat statisztikáiban nullára csökkenne!

De akkor hány ember halt meg földrengésekben a múltban? A hiányos forrásanyag miatt senki sem tudja teljes bizonyossággal megmondani, és a becslések is eltérőek. **“Becslések szerint több mint hétmillió ember vesztette életét földrengésekben”** – írta Verney.[30] Egy másik forrás szerint Krisztus óta valószínűleg tízmillióan haltak meg földrengésekben.[31] Egy kiváló szeizmológus, Båth professzor azonban azt mondja:

> **Becslések szerint a történelem során 50-80 (egy becslés szerint 74) millió ember vesztette életét földrengésekben vagy azok közvetlen utóhatásaiban, mint például tűzvészek, földcsuszamlások, szökőárak stb. következtében.**[32]

Nyilvánvaló tehát, hogy a múltbeli földrengésekben bekövetkezett éves halálesetekre vonatkozó becslések éppúgy eltérnek egymástól, mint a teljes halálozási számra vonatkozó becslések, amelyeken alapulnak. A népességnövekedés fontos tényező. Mivel a világ népességének mintegy fele a földrengésövezetekben él, nem lenne meglepő, ha a földrengésekben elhunytak száma lépést tartana a népesség növe-

---

1983. május 15-i *The Watchtower*-ben. 7. o. (111. táblázat).

30 Verney, 7. o. J. H. Latter szeizmológus becslése szerint “Kr. u. 1000 óta legalább ötmillió ember halt meg földrengések következtében, és félmillió vulkánkitörések következtében”. De hozzáteszi: **Valószínű, hogy a maximális számok ennél két-háromszor magasabbak”**, azaz 10-15 millió Kr. u. 1000 óta. Ez átlagosan legfeljebb 1,5 milliót jelentene évszázadonként. (*Advancement of Science*, 1969. június, 362. o.)

31 *New York Times*, 1950. augusztus 20. Hasonlítsa össze: *Ébredjetek!* 1960. december 22., 14. o.

32 Båth, 137. o. A *Time* magazin 1975. szeptember 1-jei számában hasonlóan fogalmazott: „A feljegyzett történelem során a földrengések – és az általuk kiváltott árvizek, tüzek és földcsuszamlások – becslések szerint 74 millió emberéletet követeltek.”

kedésével ezeken a területeken. Ez azonban nem bizonyítaná, hogy a földrengések száma vagy súlyossága növekedett.

Az 1914 előtti földrengésekre vonatkozó számaik és az eltolódó halálozási statisztikáik mellett az Őrtorony Társulat közzétette a földrengések listáit a halálozási adatokkal együtt az 1914-es évtől kezdődően. Érdekes módon ezekben a listákban a halálozási számok is változnak listáról listára, és több esetben eltérnek a hiteles jelentésekben szereplő adatoktól. A két legutóbbi lista – amelyet az *Ébredjetek!* 1977. február 22-i számában, a 11. oldalon, és *Az Őrtorony* 1983. május 15-i számában, a 7. oldalon tettek közzé – összehasonlítása a következő eredményt adja:

Földrengések:	Halálozási adatok az *Ébredjetek!* 2/22/1977	Halálozási adatok Watchtower 5/15/1983
1920, China	180,000	200,000
1939 Turkey	23,000	30,000
1950, India	1,500	20,000
1962, Iran	10,000	12,230
1972, Nicaragua	6,000	10,000
1976, China	655,235	800,000
Total:	875,735	1,072,230

Mint látható, a halálozási számok a legutóbbi listán összesen közel 200 000-rel emelkedtek! Ez nem jelenti azt, hogy a számokat szándékosan meghamisították. A különböző művekben közzétett, a földrengések halálos áldozatait feltüntető listák is gyakran eltérnek egymástól. De az Őrtorony Társulat listái egyértelmű tendenciát mutatnak arra, hogy ezekben a művekben mindig a *legmagasabb*, nem pedig a *legmegbízhatóbb* számokat választják, nyilvánvalóan annak érdekében, hogy a huszadik század földrengéseit a lehető "legnagyobbnak" mutassák be, miközben ugyanilyen nyilvánvaló a tendencia, hogy az 1914 *előtti* földrengések számát és méretét *csökkentik*. Ez pedig nem az adatok becsületes, objektív felhasználása.

Valójában a leghitelesebb munkák gyakran sokkal alacsonyabb számadatokat közölnek, mint amilyeneket az Őrtorony Társulat a fent idé-

zett 1914 utáni mindkét listáján megad. Az 1920-as kínai földrengés, amely a Társulat szerint 180 000 vagy 200 000 emberéletet követelt, az *Encyclopedia Americana* szerint körülbelül 100 000 áldozatot követelt.[33] Hasonlóképpen az 1976-os nagy kínai földrengés, amely a Társulat legutóbbi listája szerint 800,000 halálos áldozatot követelt, a kínai hatóságok által közzétett adatok szerint valójában 242,000 emberéletet követelt![34] A szeizmológusok ma már általában ezt az alacsonyabb számot tartják helyesnek.[35] Mivel a Társulat által 1914 óta közzétett, a földrengésekben bekövetkezett éves halálesetekre vonatkozó legutóbbi becslése olyan adatokon alapul, amelyek 650 000 halálos áldozattal számolnak erre a rengésre vonatkozóan, az itt említett korrekció akár egyharmaddal is csökkenti a Társulat által bemutatott tényleges halálos áldozatok számát![36]

A különböző művekben található eltérő adatok világosan mutatják, hogy milyen veszélyes feladat az 1914 előtti és utáni földrengések között a *halálozási adatok alapján* összehasonlításokat végezni. Az is látható, hogy milyen könnyű látszólag nagyon figyelem felkeltő és meggyőző, de *teljesen félrevezető* statisztikai képet alkotni, egyszerűen úgy,

33 *Encyclopedia Americana*, 1966, "Earthquake", 498. oldal. Båth (141. oldal) ugyanezt a 100 000-es számot tünteti fel. Az 1923-as japán földrengés, amely a Társulat listája szerint 143 000 emberéletet követelt, az *Encyclopedia Americana* szerint 95 000 halálos áldozatot követelt. De amint azt C. F. Richter (*Elementary Seismology*, 562. oldal) kimutatta, aki a halálos áldozatok számát 99.331-ben adja meg, további 43.476 embert eltűntként jelentettek be. A teljes halálos áldozatok száma tehát valószínűleg 143.000 volt. Az *Encyclopedia Americana* egy esetben lényegesen magasabb számot közöl, mint *Az Őrtorony*. Ez az 1939-es Török földrengés, amelyről az enciklopédia azt állítja, hogy mintegy 100.000 emberéletet követelt, míg az *Őrtorony*, akárcsak Båth, Ganse & Nelson és más szeizmológusok, 30.000-re teszi a halálos áldozatok számát.

34 Egy hongkongi jelentés először tévesen 655.237-re tette a halálos áldozatok számát, amelyből a nyugati becslések 650.000-800.000-re származtak. Amikor végül a kínai hatóságok, akik eleinte minden információt titokban tartottak a katasztrófáról, nyilvánosságra hozták a földrengésről szóló információkat, a halálos áldozatok számát 242.000-re tették. („A Kínai Szeizmológiai Társaság jelentése az 1976. július 28-i eseményről", Dalian Meeting 1979 Xihua News Agency. Vö. Ganse & Nelson, 70. o., 148. o., ref. 61.) A *Dallas Times Herald* 1983. szeptember 3-i száma a következőképpen foglalta össze az új információt: "A tisztviselők most 148 ezerre teszik a Tangshan halálos áldozatainak számát, további 81 ezer súlyos sérült mellett. A Tangshan, Peking és Tianjin által lehorgonyzott halálos háromszögben további közel 100.000 ember halt meg, ami a hivatalos halálos áldozatok számát 242.000-re emelte. Nyugati becslések szerint a halálos áldozatok száma elérte a 800 000-et."

35 Båth professzor 1984. október 3-án kelt személyes levelében kifejti: "Egy közelmúltbeli példa [a túlzásokra] az 1976. évi 27/7-es kínai földrengés (149. oldal a »bevezetőmben«), amelyre Hongkong (!) közvetlenül a rengés után túlságosan magas értéket adott meg. Jóval később (valójában túl későn ahhoz, hogy könyvemben szerepeljen) egy hivatalos kínai jelentés az áldozatok számát 242 000-ben adta meg, amit ma már helyes számnak tartanak."

36 Båth professzor 1984. október 3-i levelében rámutat, hogy a huszadik században a földrengésekben évente átlagosan 15 706 ember halt meg (szemben a Társulat által megadott 25 300-zal).

hogy a sokféle közzétett listából csak azokat a számadatokat választjuk ki, amelyek a legjobban alátámasztják az előre kialakított nézetet. Ez a legjobb esetben is sekélyes kutatásról és felelőtlen újságírásról, a legrosszabb esetben pedig szándékos megtévesztésről árulkodik.

Hogyan kell “bizonyítani” idézetekkel

A földkéreg szeizmikus aktivitása nem teljesen állandó. Úgy tűnik, hogy a múlt különböző időszakaiban a tevékenységnek különböző ciklusai voltak, nagyobb és kisebb aktivitású időszakokkal. A bizonyítékok azonban azt mutatják, hogy hosszabb távon az aktivitás stabil volt. A fent említett ingadozások tehát csak kisebb eltérések az általános mintázatban. Egyes népszerű írók úgy vélik, hogy a Föld most a fokozott aktivitás egyik időszakát éli. “Most arra utaló jelek vannak, hogy a Föld bolygó a növekvő földrengés-aktivitás korszakába lép” — írja Verney.[37]

De kétséges, hogy ezzel bármelyik szeizmológus egyetértene. Igaz, *Az Őrtorony* 1983. május 15-i száma azt állítja, hogy Keiiti Aki szeizmológus “a nagy földrengések intenzitásának és gyakoriságának nyilvánvaló megugrásáról beszél az elmúlt száz évben”, bár azt állítja, hogy az 1500 és 1700 közötti időszak ugyanolyan aktív volt”. (6. oldal) Nehéz belátni, hogy egy ilyen kijelentés hogyan lehet hasznos az Őrtorony Társulat számára, mivel az “elmúlt száz évet” öleli fel, nem pedig az 1914 utáni sokkal rövidebb időszakot.

Aki professzor kijelentésének valódi jelentőségét azonban az Őrtorony Társulat nyilvánvalóan elhallgatta. Az Őrtorony Társulatnak írt levelében Aki professzor *nem utalt* arra, hogy az elmúlt száz év során a földrengések aktivitása *valóban* vagy *ténylegesen* megnövekedett volna. Teljes kijelentése így hangzott:

> **A nagyobb földrengések intenzitásának és gyakoriságának az elmúlt száz évben tapasztalt nyilvánvaló megugrása minden valószínűség szerint a <u>földrengések jobb regisztrálásának</u> és az emberi társadalom földrengéskárokkal szembeni fokozott sebezhetőségének**

37 Verney, 7. oldal. Az *Ébredjetek!* 1981. április 8-i száma szintén idézte Robert I. Tillinget, az Amerikai Földtani Intézet Geokémiai és Geofizikai Hivatalának vezetőjét, aki azt mondta, hogy “vannak olyan jelek, amelyek szerint mind a vulkánok, mind a földrengések világszerte növekednek”. Markus Båth professzor azonban, aki a földrengés-tevékenység egyik vezető szaktekintélye, megjegyzi, hogy “Tilling állítása téves. A Föld szeizmikus aktivitásában nem történt növekedés”. (Személyes levél 1984. október 3-án)

köszönhető. (Keiiti Aki 1982. szeptember 30-án kelt levele az Őrtorony Társulatnak. A levél másolatát az A. függelék tartalmazza).

Ebből a levélből világosan kiderül, hogy az *Őrtorony* magazin visszaélt a nekik átadott információkkal. Aki professzornak az Őrtorony Társulathoz írt leveléből kiderül, hogy amikor "a nagyobb földrengések intenzitásának és gyakoriságának látszólagos megugrására" utalt, a "látszólagos" kifejezést egyértelműen a *látszólagos* megugrás értelmében használta, nem pedig abban az értelemben, hogy az nyilvánvaló vagy észrevehető. Ugyanebben a mondatban ugyanis kijelentette, hogy az ilyen "látszólagos" hullámzás "minden valószínűség szerint a földrengések jobb rögzítésének és az emberi társadalom földrengés károkkal szembeni fokozott sebezhetőségének köszönhető". Az Őrtorony Társulat jónak látta elhagyni ezt a részt, és ezzel az idézett mondatnak olyan értelmet adott, ami nem is létezik.

Aki professzor valódi álláspontja az, hogy századunkban egyáltalán nem nőtt a földrengési aktivitás, és hogy a Föld szeizmikus aktivitása évezredek óta stagnál. Aki professzor 1985. szeptember 5-én kelt, a szerzőknek írt magánlevelében kifejti:

> **Határozottan úgy érzem, hogy a szeizmikus aktivitás évezredek óta stacionárius. Megpróbáltam meggyőzni Jehova Tanúit a szeizmicitás stacionaritásáról, a Kínában az 1500 és 1700 közötti időszakra kapott adatokkal, de csak gyenge hangsúlyt fektettek a közzétett nyilatkozatra.** (A levél teljes terjedelmét lásd az A. függelékben).

Nyilvánvaló tehát, hogy az *Őrtorony* úgy idézte Aki professzort, hogy elrejtette valódi álláspontját és nézeteit. Aki professzor, amikor szembesült azzal, ahogy az Őrtorony Társulat felhasználta a levelét, megjegyezte: "egyértelmű, hogy azt a részt idézték, ami számukra kedvező, és <u>kiiktatták a mondanivalóm lényegét</u>", nevezetesen, hogy a szeizmikus aktivitás lényegében stabil volt, nem növekedett. (Keiiti Aki levele a szerzőknek, 1986. június 16-án kelt).

Sajnálatos de azt kell mondanunk, hogy az ügy "bizonyításának" ez a módszere semmiképpen sem kivételes a szervezet kiadványaiban, amint azt a következőkben, további példák is bizonyítják.

1950 szeptemberében a *Scientific American* magazin rövid hírt közölt a földrengésekről. Ennek részeit idézték az Őrtorony kiadványaiban, újra és újra, mintegy húsz éven keresztül, mint a *legfőbb* bizonyí-

tékát annak az állításuknak, hogy a nagy földrengések száma 1914 óta megnövekedett. Az Őrtorony Társulat által idézett mondatok a következők:

> **A nagyobb rengések régebben csoportosan történtek, és minden egyes aktív időszakot pihenőidőszak követett. ... Az aktivitási időszakok azonban egyre rövidebbek és egyre közelebb kerültek egymáshoz. 1948 óta a minta új szakaszba lépett, évente körülbelül egy nagy rengés következik be.**[38]

Ezek a mondatok a szövegkörnyezetükből kiragadva erősen azt a benyomást keltik, hogy századunkban, és különösen 1948 óta *megnőtt* a nagy földrengések száma. Az egész hír gondos vizsgálata azonban egészen más benyomást kelt. Az olvasó kedvéért a fenti hírt teljes egészében közöljük.

Földrengésminták

Képesek lesznek-e a szeizmológusok egy nap előre jelezni a földrengéseket? A Kaliforniai Technológiai Intézet munkatársai úgy tűnik, tettek egy lépést ebbe az irányba. Bizonyítékot találtak arra, hogy a földrengések az egész világon egy durva ismétlődési mintát követnek, és egy világméretű stresszrendszerhez kapcsolódnak.

Az intézet szeizmológiai laboratóriumának kutatói azt a 48 nagy földrengést vizsgálták, amelyek 1904 óta, a megbízható műszeres megfigyelések kezdete óta történtek szerte a világon. A vizsgálat a rendkívül pusztító erejű sekély földrengésekre korlátozódott, amelyek kevesebb mint 45 mérfölddel a földfelszín alatt következnek be. Mindezek a rengések “olyan rendezettek és szabályosak, mint egy fűrész vágóéle”.

A nagyobb rengések régebben csoportosan történtek, és minden egyes aktív időszakot pihenőidőszak követett. Így 1904 és 1907 között heves aktivitás volt, majd 10 évig nyugalom következett, kivéve két rengést 1911-ben és 1912-ben. Négy további aktív időszak következett 1917 és 1948 között, amelyeket nyugalmi időszakok választottak el egymástól. Az aktív időszakok azonban egyre rövidebbek lettek, és egyre közelebb kerültek egymáshoz. 1948 óta a mintázat új szakaszba lépett, évente körülbelül egy nagy rengéssel. A földkéregben lévő feszültségek ahelyett, hogy évek alatt halmozódnának fel, most úgy tűnik, hogy olyan gyorsan szabadulnak fel, ahogyan keletkeznek.

Annak a “globális erőnek” a természete, amely ezt a rendezett mintát irányítja, ismeretlen. Az egyik feltételezés szerint a Föld forgási sebességének a Nap és a Hold árapály-erőiben bekövetkező enyhe változások miatti időszakos növekedése megnövelheti a Földet, és ezáltal eléggé kinyílnak a varratai ahhoz, hogy a felgyülemlett feszültségek felszabaduljanak.

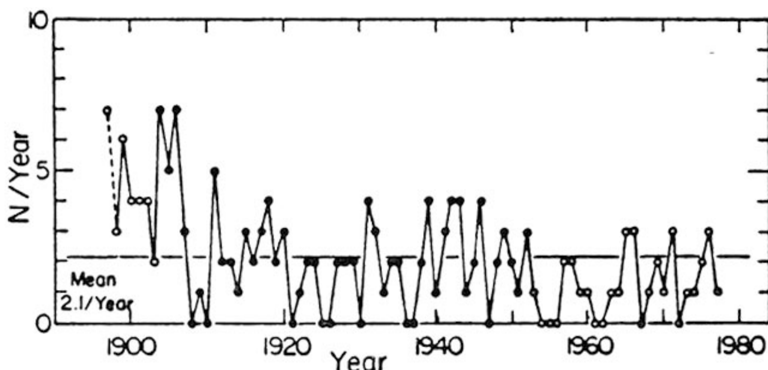
Scientific American, 1950. szeptember, 48. oldal.

38 *Scientific American*, 1950. szeptember, 48. o. Az idézet megtalálható például az *Ébredjetek!*, 1956. március 8., 7., 8. oldal; az *Ébredjetek!*, 1960. december 22., 14., 15. oldal; *The Watchtower*, 1961, 628. oldal; az *Ébredjetek!*, 1965. október 8., 16. oldal; és az *Aid*, 1971, 478. oldal. Minden esetben az idézet volt az egyetlen bizonyíték a földrengés-aktivitás növekedésére 1914 óta!

Valóban azt állítja a hír, hogy 1948 óta megnőtt a nagyobb földrengések száma? Azt állítja, hogy azóta hevesebbek vagy pusztítóbbak lettek? Nem, nem azt állítja. A cikk a nagy földrengések egy speciális típusáról szóló tanulmányra hivatkozik, "a rendkívül pusztító sekély rengésekre, amelyek kevesebb mint 45 mérfölddel a földfelszín alatt következnek be". 1904 és 1950 között negyvennyolc ilyen rengés történt, vagyis *átlagosan évente körülbelül egy ilyen rengés*. De míg korábban ezek a rengések csoportosan jelentkeztek, majd egy pihenőidőszak következett, 1948-ban a minta új szakaszba lépett, "évente körülbelül egy nagy [azaz 8,0 erősségű vagy erősebb] rengéssel". A földrengések átlagos száma tehát továbbra is változatlan maradt.

Egy tízéves időszakon belül, ha az első évben négy nagy földrengésből álló csoport, a hatodik évben egy másik, háromból álló csoport, a tizedik évben pedig egy harmadik, háromból álló csoport következik be, és a közbeeső évek nyugodt évek, akkor a tízéves időszak alatt összesen tíz nagy földrengés következik be. Ez ugyanaz lenne, mintha a tízéves időszak alatt minden évben lett volna egy nagy földrengés. A teljes szám mindkét esetben *ugyanaz* lenne.

A NAGY "SEKÉLY RENGÉSEK" SZÁMA, 1897-1977

Ez az ábra az 1897-1977 közötti *nagy sekély rengések* éves számát mutatja, amelyek a Richter-skála szerinti 7,8-as vagy annál nagyobb erősségűek voltak. Ezek általában a legpusztítóbb rengések, különösen, ha sűrűn lakott területeket érintenek. Az 1985. szeptember 19-én Mexikóvárosban bekövetkezett nagy földrengés ebbe a kategóriába tartozik. Évente átlagosan körülbelül 2,1 ilyen típusú rengés történik. Századunkban nem figyelhető meg az ilyen rengések számának növekedése. Ami azokat illeti, akik 1914-et fordulópontnak neveznék, tény, hogy a számuk az 1914 előtti időszakban volt a legmagasabb! (K. Abe & H. Kanamori in *Tectonophysics*, Vol. 62, 1980, 196. o.).

Maga a *Scientific American* híréből egyértelműen kiderül, hogy *sem a földrengések összessége, sem a mérete nem növekedett*. Csak két-három mondat, kontextusból kiragadott idézésével az ellenkező benyomást lehetett kelteni.

Båth és Duda szeizmológusok korábban említett tanulmánya szerint 1897 és 1977 között évente körülbelül 20 nagyobb (7,0 vagy annál nagyobb erősségű) földrengés történt. Ebben a mintázatban az egész időszakra vonatkozóan nem lehetett kimutatni jelentős változást, kivéve, hogy a legnagyobb földrengések gyakorisága 1920 előtt majdnem kétszer akkora volt, mint az azt követő, 1977-ig tartó teljes időszakban. A *Scientific American* 1950. szeptemberi számában említett “új szakasz” tehát viszonylag jelentéktelen epizód lehetett a nagyobb mintázatban.[39]

Ennek ellenére az Őrtorony Társulat által a szövegkörnyezetből kiragadott mondatokat újra és újra felhasználják, hogy “bizonyítsák”, hogy a földrengések 1948-ban új és *hevesebb* szakaszba léptek, és hogy ez a szakasz *azóta is tart*. Hosszú távon természetesen nem lehetett leporolni a *Scientific American* 1950 szeptemberi cikkét minden alkalommal, amikor ezt “bizonyítani” kellett.[40]

39 Azt is meg kell jegyezni, hogy az “új szakasz” legfeljebb három évnyi ideig, 1948 és 1950 között jelent meg, amikor az információkat közzétették. Az információból természetesen nem derülhetett ki, hogy az “új szakasz” 1950 után is folytatódni fog-e. Természetesen ez egy csekély bizonyíték lenne ahhoz, hogy ilyen megdöbbentő állításokat lehessen ráépíteni.

40 Bizonyíthatóan felismerték, hogy az 1950-es *Scientific American* cikk elavult, megújításra szorult. A Watch Tower Society 1971-ben megjelent *Aid to Bible Understanding* című bibliai szótárában, ezért szokatlan módon használta fel ezt az idézetet, méghozzá úgy, hogy további hamis látszatot keltett, amint azt a következő idézet mutatja: “Jézus földrengéseket jósolt meg nagy számban és erősségben, mint második jelenléte jelének egyik jellemzőjét. (Máté 24:3,7,8; Márk 13:4,8) Kr. u. 1914 óta méginkább, de főleg 1948 óta a földrengések, különösen a nagy földrengések száma megnövekedett. 1948 előtt ezek csoportosan történtek, a két időszak között pihenőidőszakkal, de azóta szinte évente van egy nagyobb rengés, a nagyszámú kisebb mellett.” — Lásd: *The Encyclopedia Americana*, Annuals, 1965-1967, a »Földrengések« címszó alatt. (*Segédlet a Biblia megértéséhez*, 178. o.). A *Scientific American* mondatai szinte szó szerint megismétlődnek ebben a szótárban, de nem az említett (akkor már mintegy húsz éves) magazinra hivatkoznak forrásként. Ehelyett az *Encyclopedia Americana* 1965-1967-es évfolyamára hivatkoznak, nyilvánvalóan azért, hogy aktuálisabbá tegyék ezt a “bizonyítékot”, és jelezzék, hogy az 1948-50-es szakasz még mindig fennáll. A probléma azonban az, hogy ez az enciklopédia egyáltalán nem mond semmit egy ilyen “új fázisról” 1948-tól, sem a földrengés-aktivitás növekedéséről századunkban! Az Őrtorony kiadványok gyanútlan és hűséges olvasója természetesnek veszi, hogy az idézett új forrás megerősíti az ilyen növekedésről szóló állítást. Nagyon valószínűtlen, hogy ellenőrizni fogja a hivatkozást, hogy kiderítse, nem vezetik-e félre. Az állítások alátámasztásának ez a módja távolról sem őszinte, különösen mivel az állításokat az 1914 utáni állítólagos földrengések növekedésének egyedüli bizonyítékaként mutatják be.

Egy új “bizonyíték” továbbfejlesztve

1978-ra a *Scientific American* magazinban megjelent nyilatkozatot mintegy húsz éven át az Őrtorony Társulat a *legfőbb* vagy *egyetlen* semleges “bizonyítékként” használta a földrengések 1914 óta tartó állítólagos növekedésére. 1978-ban azonban egy másik “bizonyítékot” kezdtek idézni, amely azóta gyakorlatilag az egyetlen “semleges” bizonyítékforrásként szolgál. Ezen új bizonyíték forrásának és megbízhatóságának közelebbi vizsgálata újabb érdekes leckét ad nekünk a Társulat módszeréről, az idézetek segítségével történő „bizonyítás” tekintetében.

Az 1977-ben bemutatott téves állítás, miszerint “a megbízható források csak 24 nagyobb földrengést sorolnak fel” Kr. u. 856-tól 1914-ig, hamarosan egy másik, igen váratlan módon válik hasznára az Őrtorony Társulatnak. Egy évvel az állítás közzététele után, az olasz *Il Piccolo* folyóirat 1978. október 8-i számában egy Geo Malagoli nevű író a következő nézeteket fejtette ki:

> **A mi generációnk a nagy szeizmikus aktivitás veszélyes időszakát éli, amint azt a statisztikák is mutatják. Valójában egy 1059 éves időszak alatt (856-tól 1914-ig) megbízható források csak 24 nagyobb földrengést tartanak számon, amelyek 1 973 000 halálos áldozatot követeltek. Ha azonban ezt a számot összehasonlítjuk a közelmúlt katasztrófáinak részben teljes listájával, akkor azt találjuk, hogy mindössze 63 év alatt 1 600 000 ember halt meg az 1915 és 1978 között bekövetkezett 43 földrengés következtében. A drámai növekedés tovább hangsúlyoz egy másik elfogadott tényt – a mi generációnk sok szempontból szerencsétlen.** (Idézve a *The Watchtower* 1983. május 15-i számából, 6. oldal).

Geo Malagoli állítása, hogy a halálos áldozatok száma a “nagy szeizmikus aktivitású időszakot jelzi”, elárulja, hogy ő nem szeizmológus.[41] Az azonban biztos, hogy az *Ébredjetek!* magazin olvasója. Egy alapos összehasonlításból ugyanis kiderül, hogy kijelentése gyakorlatilag szóról szóra megegyezik az Őrtorony Társulat másfél évvel korábban közzétett kijelentésével. (Lásd a 62. oldalt.)

41 A magas szeizmikus aktivitás nem feltétlenül jelent magas halálozási számokat. Ahogy Båth idézet a 11. lábjegyzetben) rámutat: “Általában nincs egyértelmű összefüggés a rengés erőssége és a megölt emberek vagy egyéb pusztítások száma között”. Csak ha a szeizmikus aktivitás sűrűn lakott területeken jelentkezik, akkor lehetnek magas halálozási számok. A szeizmológusok ezért a szeizmikus aktivitást műszerekkel mérik, nem pedig halálos áldozatokról szóló jelentésekkel.

Teljesen nyilvánvaló, hogy Malagoli “információinak” forrása a korábban idézett 1977. február 22-i *Ébredjetek!* magazin volt. Az apró eltérések könnyen megmagyarázhatók. A számokat kerekítette: 1,972,952-ről 1,973,000-re, és 1,579,209-ről 1,600,000-re. Mivel egy év telt el azóta, hogy a számok eredetileg az *Ébredjetek!* című folyóiratban megjelentek, a 62 évet (1915-től 1977-ig) szintén 63 évre (1915-1978) emelte. De ettől eltekintve minden részlet megegyezik. És innentől kezdve ez a Geo Malagoli kezdett újra és újra megjelenni az Őrtorony kiadványaiban, valahányszor a földrengések témája szóba került – a semleges, pártatlan földrengésügyi szaktekintély pozíciójába emelve!

Malagoli *Il Piccolo*-ban tett kijelentését először az 1979. június 15-i *Őrtorony* (11. oldal) vette át és idézte “Betekintés a hírekbe” címszó alatt, anélkül, hogy az olvasót tájékoztatták volna arról, hogy Malagoli viszont az *Ébredjetek!* magazintól kölcsönözte információit. A következő évben – 1980-ban – Malagoli és állítása ismét megjelent, ezúttal a *Happiness How to Find It* című könyvben, ahol a 148. oldalon őt idézik, mint az egyetlen “bizonyítékot”, amelyet a földrengések 1914 óta tartó állítólagos növekedéséről mutattak be. Néhány hónappal később, az 1980. október 8-i *Ébredjetek!* című lapban Malagolit ismét egyetlen bizonyítékként mutatják be:

> **Valóban megnőtt a földrengések gyakorisága? Az olasz *Il Piccolo* magazin megfigyelte: A mi generációnk a nagy szeizmikus aktivitás veszélyes időszakát éli, amint azt a statisztikák is mutatják. Majd az elmúlt ezer évre vonatkozó számadatokat mutatott be ennek igazolására.** (20, 21. oldal)

És természetesen elkerülték annak a ténynek az említését, hogy az “előállított számadatok” eredeti forrása maga az Őrtorony Társulat.

1981-ben Malagolit idézte a Társulat “*Jöjjön el a te országod*” című könyvének 113. oldalán, 1982-ben pedig háromszor is hivatkoztak “az ő” ábrázolására: az *Ébredjetek!* április 8-i számában, a 13. oldalon, *Az Őrtorony* április 15-i számában, a 9. oldalon, és az új tanulmánykötetben, a *You Can Live Forever in Paradise on Earth* 151. oldalán. Minden alkalommal Malagoli számadatai voltak az egyetlen “bizonyíték”, amelyet a megnövekedett földrengés-tevékenységre vonatkozóan bemutattak. *Az Őrtorony* 1983. május 15-i számában megjelent, a földrengés-tevékenységről szóló külön értekezésben Malagoli végül ismét

előkerült, mint a legfőbb tanú (az Őrtorony Társulat saját félrevezető statisztikái mellett) a földrengés-tevékenység 1914 óta tartó állítólagos növekedésére. Bármilyen hihetetlen, ezúttal az ő kijelentését használták fel annak “cáfolására”, amit egy hiteles földrengésügyi szaktekintély, Keiiti Aki állít, nevezetesen, hogy az 1500 és 1700 közötti időszak ugyanolyan aktív volt, mint az elmúlt 100 év!

Így azt találjuk, hogy az Őrtorony Társulat legfőbb, igen, az egyetlen látszólag “semleges” és “pártatlan” bizonyítéka arra, hogy a földrengések aktivitása 1914 óta megnőtt, egy olasz író, aki viszont – kétségtelenül jóhiszeműen – egyenesen az *Ébredjetek!* magazinból kölcsönözte “információit”. Ez az “információ” a múltbeli szeizmikus aktivitásról azonban teljesen téves, és semmi köze a tényleges történelmi bizonyítékokhoz. Az a tény, hogy a Társulat újra és újra bemutatta ezeket a hamis – látszólag semleges forrásból származó – információkat, hogy “bizonyítsa” a “jel” értelmezését 1914 óta, arra kellene, hogy késztessen minden becsületes olvasót, aki kiadványait olvassa, hogy megkérdezze, vajon ez a Társulat valóban megérdemli-e a bizalmat a figyelemre méltó állításai iránt.

A szövegkörnyezetből kiragadott idézetek, amelyeknek más, ferde értelmet adnak, a számok és adatok elfogult kiválasztása, a statisztikákkal való visszaélés, sőt azok hamisítása, amelyeket aztán úgy mutatnak be, mintha külső, semleges forrásból származnának – ezeket a módszereket alkalmazzák az Őrtorony kiadványai annak az állításnak az alátámasztására, hogy a földrengések és az áldozataik száma 1914 óta ugrásszerűen megnőtt. Hogyan lehetséges, hogy hívő és tiszteletreméltó embereknek tartott személyek ilyen módszerekhez folyamodnak?

Az *Ébredjetek!* 1984. május 22-i számában megjelent “Csalás a tudományban” című cikk rámutatott, hogy az olyan elkötelezett tudósok, mint Ptolemaiosz, Galilei, Mendel, Newton és mások néha számadatok manipulálásához, adatok kiválasztásához, sőt, akár adatok hamisításához is folyamodtak elméleteik alátámasztása érdekében. A cikk aztán azt írja, hogy **“bármennyire is lelkiismeretes és becsületes egy tudós vagy bárki, más dolgokban, amikor a saját hírneve vagy érdekei forognak kockán, egészen dogmatikussá, irracionálissá, sőt vakmerővé válhat, vagy rövidre zárhatja az utat”**. (6. oldal) Hang-

súlyozva, hogy **“a tudománynak is vannak csontvázai a szekrényben”**, így zárul a cikk:

> **Alkalmi kiszolgáltatottságunknak rá kellene ébresztenie bennünket arra, hogy bár a tudományt és a tudósokat gyakran piedesztálra emelik, alaposan át kellene értékelni a piedesztálon elfoglalt helyüket.** (8. oldal)

Tegyük fel a kérdést!: Amikor egy vallási szervezet “szekrényében” találunk ilyen “csontvázakat”, nem kellene-e ennek hasonló átértékelésre késztetnie azt a felmagasztalt pozíciót, amelyet az adott szervezet magának tulajdonít?

Földrengések a történelem fényében

Melyek tehát a múltbeli földrengések valós tényei? Ha – amint azt a szeizmológusok egyértelműen bizonyítják – a 856 és 1914 közötti időszakban *több ezer* pusztító földrengés történt, hogyan lehetséges, hogy valaki azt állítsa, hogy “csak 24 nagyobb földrengés volt” ebben az időszakban? Az egyik lehetőség az, hogy egy ilyen felsorolást a “Földrengés” bejegyzés alatt találtak meg valamilyen szakkönyvben. Az enciklopédiák és más referenciaművek gyakran mutatnak be táblázatokat a múlt nagy földrengéseinek rövid válogatásával. *De egyetlen esetben sem találtunk olyan listát, amely a teljesség igényével készült volna*. Éppen ellenkezőleg, általában így vagy úgy tájékoztatnak arról, hogy a bemutatott lista nem teljes. Így Frank Press és Raymond Siever szeizmológusok a népszerű *Föld* című tankönyvük (San Francisco 1974) 651. oldalán a “**Néhány** a világ legsúlyosabb földrengései közül (az elvesztett emberéletekben)” címszó alatt 32 (figyelem!) földrengést sorolnak fel 856-tól 1914-ig. Nyilvánvaló, hogy csak a tényekben durván járatlan író állíthatja őszintén, hogy az 1914 előtti történelem csak 24 nagy földrengést ismer! Csak egy ilyen író lenne képes arra is, hogy a következő állítást írja az 1974. május 8-i *Ébredjetek!* 18. oldalára:

> **Továbbá a múlt nagy földrengései általában elszigetelt események voltak, amelyek évekre, sőt évszázadokra estek egymástól. Egyetlen nemzedék alatt nem volt belőlük sok.**

Hal Lindsey *Az 1980-as évek — Visszaszámlálás Armageddonig* (1981) című könyvének 29. oldalán egy figyelemre méltóan hasonló kijelentés olvasható:

A történelem során sok nagy földrengés történt, de a meglepően jól őrzött feljegyzések szerint a múltban nem fordultak elő túl gyakran. A 20. században azonban példátlanul megnőtt e szerencsétlenségek gyakorisága. Valójában az 1950 óta eltelt 10 éves időszakok mindegyikében nagyjából megduplázódott az évtizedenkénti földrengések száma.

Bár a legcsekélyebb tényalapot is nélkülözik, az ilyen kijelentések olyan ember elhamarkodott benyomását kelthetik, akinek a történelem során bekövetkezett földrengésekről szóló fő, talán egyetlen információja a nagyobb földrengések részleges válogatását tartalmazó táblázatok felszines áttekintése volt.

Amint az már kiderült, a szeizmológusok által gondosan kidolgozott földrengéskatalógusok sokkal több nagy földrengést sorolnak fel a 856-1914 közötti időszakra vonatkozóan. Emiatt az Őrtorony Társulat szükségesnek érezte, hogy megpróbálja aláásni az e katalógusokba vetett bizalmat. Az *Ébredjetek!* magazin 1974. május 8-i számában ez állt:

A múlt "nagy" földrengéseiről szóló történelmi feljegyzések sem ébresztenek bizalmat a hitelességükkel kapcsolatban. Ez volt a véleménye a neves katalógusírónak, John Milne-nak. "Ezekben a katalógusokban" – olvashatjuk a *Földrengések és más földmozgások* című könyvének 1939-es kiadásában (A. W. Lee által átdolgozott és újraírt) – "sok ősi földrengés esetében bizonytalanok a dátumok, sőt az évszámok is. Az eredeti írásokban számos pontatlan vagy homályos utalás található". (18. oldal)

Ezzel a szövegkörnyezetéből kiragadott idézettel az Őrtorony Társulat elveti a múltban bekövetkezett földrengések ezreiről szóló, szakemberek által gondosan összeállított modern katalógusokat. Valóban az volt John Milne és A. W. Lee véleménye, hogy ezeket a katalógusokat figyelmen kívül lehet hagyni, mert az ősi dokumentumok gyakran "pontatlan vagy homályos utalásokat" tartalmaznak, és mert "sok rengés esetében bizonytalanok a dátumok, vagy akár az évek"? Milne kijelentése a *szövegkörnyezetében nézve* egészen más benyomást kelt az olvasóban:

A földrengések eloszlásának vizsgálatához a világ különböző részein a történelmi időkben számos katalógusban gyűjtötték össze a rendelkezésre álló információkat. A régebbi katalógusok, amelyeket a

különböző országok történelmében található jelentések alapján készítettek, szükségszerűen hiányosak, és nem adnak valós képet a szeizmikus jelenségek eloszlásáról az egész Földön. Ezekben a katalógusokban számos ősi földrengés dátumát, sőt évszámát is bizonytalanságok jellemzik. Az eredeti írásokban számos pontatlan vagy homályos utalás található, és az időpontokat gyakran valamilyen kevéssé ismert számítási rendszer szerint adják meg. Az ókori földrengésekre vonatkozó bejegyzések többnyire széleskörű katasztrófákra utalnak.[42]

A teljes egészében és a szövegkörnyezetében olvasva Milne (és Lee) katalógusokra vonatkozó becslése egészen más értelmet nyer. Lényegében arra mutatnak rá, hogy mivel a *régebbi* katalógusok *hiányosak*, az ősi földrengések valós száma valójában *nagyobb* volt, és ezek a katalógusok ezért nem adnak valós képet a korábbi szeizmikus aktivitást illetően a valós helyzetről. Az egyes dátumokat vagy évszámokat érintő bizonytalanságok szerintük annak köszönhetőek, hogy a dátumokat gyakran valamilyen ma már kevéssé ismert számítási rendszer szerint adták meg. Ez tehát semmiképpen sem jelenti azt, hogy az ókori források e tekintetben figyelmetlenek és ezért megbízhatatlanok lennének – ezt a benyomást az Őrtorony Társulat keltette azzal, hogy az állítást kiragadta a szövegkörnyezetéből, és az idézetet egy mondat közepén megszakította. Az a megállapítás sem jelenti annak tagadását, hogy az ősi földrengések leírásai néha “pontatlan vagy homályos utalásokat” tartalmaznak, hogy ezek a földrengések valóban megtörténtek.

Ha az ókor egyik tanult klasszikus írójához fordulunk, érdekes illusztrációt kapunk a múltbeli földrengések meglévő katalógusainak hiányosságáról. A híres római író, Seneca nem sokkal Kr. u. 65-ben bekövetkezett halála előtt azt állította, hogy a gyakori földrengések már régóta jellemzőek voltak az ókori világra:

Hányszor sújtott le városokat Ázsiában, hányszor sújtott le a földrengés! Hány várost nyeltek el Szíriában, hányat Macedóniában! Hányszor tette romba Ciprust ez a fajta pusztítás! Hányszor omlott össze Páfosz! Nem ritkán egész városok teljes pusztulásáról érkeznek hozzánk hírek. (*Seneca Ad Lucilium Epistulae Morales*, fordította Richard M. Gummere, II. kötet, London & New York, 1920, 437. o.).

42 John Milne & A.W. Lee, *Earthquakes and Other Earth Movements*, seventh edition, London 1939, p. 134.

Egyetlen létező földrengéskatalógus sem állíthatja, hogy az ebben az állításban feltételezett összes katasztrofális sokkot magában foglalná. Valójában csak nagyon kevés, Kr. u. 65 előtti földrengést sikerült konkrétan azonosítani. De mindenképpen hiba lenne ebből azt a következtetést levonni, hogy a földrengéses katasztrófák “nem történtek túl gyakran” a múltban, ahogyan azt Lindsey szerző állítja, és ahogyan azt az Őrtorony *Ébredjetek!* magazinja sugallja. Seneca személyes tanúsága szerint már az első században is figyelemre méltó gyakorisággal fordultak elő. Az, hogy ma kevés, vagy egyáltalán nem ismert konkrétumot tudunk ezekről a pusztító rengésekről, természetesen nem jelenti azt, hogy nem történtek meg.

Több szeizmológus is megjegyezte, hogy a modern földrengéskatalógusok, amelyek messze nem túlozzák el a múltban bekövetkezett rengések számát, valójában csak a rengések egy kis kisebb részét sorolják fel. 1971-ben például N. N. Ambraseys, a londoni Imperial College of Science and Technology szeizmológusa arról számolt be, hogy csak a Földközi-tenger keleti részén Kr. u. 10 és 1699 között mintegy 2200 “nagyobb rengést” azonosított. Miután hozzákezdett a korabeli forrásanyagok és a közelmúltbeli régészeti bizonyítékok újbóli és aprólékos vizsgálatához ezen a figyelemre méltó szeizmikus területen, kijelentette:

> **A Kr. u. 10-től 1699-ig terjedő időszakban eddig azonosított kisebb és nagyobb földrengések száma összesen valamivel több mint 3000, ami körülbelül hússzorosa a modern katalógusokban ugyanerre az időszakra felsorolt valódi földrengések számának.**[43]

Ambraseys professzor még nem publikált dokumentált tanulmányt ezekről az eredményekről, de a katasztrofális földrengések sorozata, amely Kr. u. 447-ben – Attila hun második inváziójának évében – sújtotta a Kelet-római Birodalmat, valószínűleg a fent említett 2200 nagyobb rengés között van. Ezekről E. A. Thompson történész révén értesülünk, aki *A History of Attila and the Huns* (Oxford, Anglia, 1948) című könyvének 91. oldalán a következőket állítja:

> **Amikor a hun századok megindulni készültek, a rómaiakra az első számú katasztrófa sújtott le. Evagrius szerint az a földrengéssorozat, amely 447. január 26-án kezdődően négy hónapon át sújtotta a keleti**

43 N. N. Ambraseys in *Nature*, August 6, 1971, pp. 375, 376.

birodalmat, a történelem legsúlyosabbja volt. Egész falvakat nyeltek el, és számtalan katasztrófa történt szárazföldön és tengeren egyaránt. Trákia, a Hellészpont és a Kükládok mind szenvedtek. A földrengések kezdete után három-négy napig, úgy tudjuk, vízfolyásokban ömlött az eső az égből. A hegyek a földdel egyenlővé váltak. Konstantinápolyban számtalan épületet döntöttek le, és ami a legrosszabb, Anthemius hatalmas falainak egy része, köztük nem kevesebb mint ötvenhét torony, a földre zuhant.

Ezek a Kr. u. 447-ben bekövetkezett katasztrofális rengések *azonban nem szerepelnek a jelen munka szerzőinek rendelkezésére álló földrengéskatalógusokban.*

A szeizmológusok csak a múlt század közepe óta tanulmányozzák intenzíven a múltban bekövetkezett földrengések adatait. Robert Mallet, “az első igazi szeizmológus” nemcsak az elődei által összeállított régebbi katalógusokat vizsgálta, hanem egész Európa könyvtárait is átkutatta, ősi földrengésekről szóló feljegyzéseket keresve. Végül a Brit Egyesület 1852-54. évi jelentéseiben (*Reports of the British Association*) közel hétezer földrengést tartalmazó katalógust tett közzé, amely Kr. e. 1606-tól Kr. u. 1850-ig terjedt![44] Ahogy Milne és Lee rámutatott, ezek a bejegyzések “nagyrészt kiterjedt katasztrófákra”, azaz nagy és pusztító erejű földrengésekre vonatkoznak.

De ez csak a kezdet volt. Amikor John Milne, “a szeizmológia atyja” 1875-ben Tokióba érkezett, “a japán archívumokban több mint kétezer földrengésről szóló feljegyzést talált”.[45] Japánban több mint kétezer éven át vezették a pusztító földrengések folyamatos listáját! Hamarosan Kínában is hasonló feljegyzéseket fedeztek fel. A kínai feljegyzések Kr. e. 1100-ig nyúlnak vissza, és “meglehetősen teljesek Kr. e. 780 körülről, az észak-kínai Csou-dinasztia idejéből”.[46]

Rövid időn belül számos szeizmológus elkezdte gondosan kidolgozni a különböző országok rengéseinek katalógusát. Így Davison *History of British Earthquakes* című munkája csak Angliában – a földrengésektől távol eső országban – Kr. u. 974-től 1924-ig 1191 rengést sorol fel.[47] Olaszországban Mario Baratta az 1901-ben megjelent *I Terremoti*

44 Milne/Lee, 2. o.; Verney, 50. o. Katalógusához Mallet mintegy hétezer könyvet és röpiratot tartalmazó bibliográfiát csatolt.
45 Verney, p. 76.
46 Milne/Lee, p. 135. BoothIFitch, p. 76.
47 Milne/Lee, p. 135.

d'Italia című művében 1364 földrengésről ad számot, amelyek Kr. u. 1-től 1898-ig megrázták Olaszországot.[48] Hasonló katalógusok felsorolják az Ausztriában, Oroszországban, Kínában, Japánban stb. történt földrengéseket.[49]

A modern kori szeizmológusok legnagyobb földrengésgyűjtője azonban a francia, F. Montessus de Ballore gróf volt. 1885-től 1922-ig minden idejét a földrengések tanulmányozásának és katalogizálásának szentelte. **“Legnagyobb munkáját azonban soha nem publikálta. Ez egy monumentális katalógus, a világ minden részén a legkorábbi történelmi idők óta bekövetkezett földrengésekről, 171 434 földrengésről tartalmaz adatokat”!** A kéziratot a párizsi Földrajzi Társaság könyvtárában őrzik, ahol 26 méternyi könyvespolcot foglal el.[50]

John Milne is több évet töltött a világ minden tájáról származó földrengések katalógusának összeállításával. Tanulmányát csak a *pusztító* földrengésekre korlátozva, 4151 *pusztító földrengést* sorol fel a Kr. u. 7 és 1899 közötti időszakban.[51] A Kr. u. 1700 előtti bejegyzések, amelyek “gyakorlatilag a Dél-Európában, Kínában és Japánban történt eseményekre korlátozódnak”, logikus okokból ritkábbak.[52] Milne csodálatra méltóan szigorúan kezelte forrásait. Kijelenti:

> **Nemcsak bizonyos kisebb földrengéseket hagytak ki, hanem amikor a nagyobb földrengésekről szóló beszámolók alapjául szolgáló információk bizonytalanok voltak, ezeket is elutasították.**[53]

Milne az általa felsorolt földrengések erősségét az I, II és III skála szerint jelölte meg, a III a legpusztítóbb földrengésekre utalt, “azokra, amelyek városokat romboltak le és kerületeket pusztítottak el”, falakat repesztettek, régi épületeket döntöttek össze, és így tovább “a középponttól 100 mérföldes távolságig”. Csak a múlt században (a XIX. században), amikor a feljegyzések a legteljesebbek, mintegy 370 III. osztályú földrengést jegyeztek fel. Ha összehasonlítunk ennyi dokumentált bizonyítékot, az Őrtorony Társulat gyakorlatilag nevetségessé

48 Milne (191 1; see footnote 9 above), p. 655.
49 Milne (1911), 655-658. o. Wong Wen-Hao történelmi feljegyzésekből összeállított listája Kínára vonatkozóan 3394 földrengést tartalmaz Kr.e. 1767-től Kr.u. 1896-ig! *Comptes Rendus Congres Géol. Interntl*. XIII, Belgium 1922, fasc. 2, Liege 1925. pp. 1161-1197.
50 Milne/Lee, pp. 137, 138.
51 Milne (191 1). pp. 649-740. Milne/Lee, p. 138.
52 Milne (1911). p. 649.
53 Milne (1911). p. 651.

válik a csupán 24 nagy földrengésre való hivatkozásával 856 és 1914 között.

Valójában azóta már felismerték ezt. 1985 nyarán kiadtak egy nyilatkozatot, amelyben elismerték, hogy az 1914-et megelőző 2000 évben 856 súlyos földrengés volt. (Lásd: *Érveljünk az Írásokból*, 1985, 236. oldal.) Bár valóban tettek egy lépést a helyes irányba, ez a számadat is távol áll a tényleges igazságtól. Ezen az új számadaton alapuló érvek valójában ugyanolyan megtévesztőek, mint a korábbi számadatokon alapuló érvek. (Lásd a 79. oldalon található kísérődobozt.)

A múltbeli különböző földrengések *halálos áldozatainak számáról* az ősi feljegyzések gyakran hallgatnak, vagy csak igen hiányos információkat közölnek. Az *Ébredjetek!* 1982. július 8-i számának 16. oldalán azt állította, hogy “Jézus próféciájának elmondásától 1914-ig a történelem öt olyan földrengést jegyez fel, amelyek mindegyike 100 000 vagy annál több emberéletet követelt”, míg “az 1914 óta eltelt időszakban még legalább négy ilyen szuperföldrengés történt”.

Hogy bemutassuk, mennyire téves ez az állítás, a következő táblázat 24 ilyen “szuperföldrengést” mutat be a Kr. u. 532 és 1914 közötti időszakból. Ezek közül talán *hét* (természetesen vannak bizonytalanságok) csak a tizennyolcadik században történt.[54]

54 Robert A. Ganse és John B. Nelson. *Catalog of Significant Earthquakes 2000 B.C. – 1979,* Boulder, Colorado, 1981, 3-33. o. (A World Data Center A for Solid Earth Geophysics SE-27-es jelentése.) A Messina/Reggio rengésről lásd A. Imamura, *Theoretical and Applied Seismology*, Tokyo 1937, 140, 202, 204. o., amely szerint Messinában mintegy 83 000, Reggióban pedig kb. 20 000 ember halt meg. Egyéb felhasznált források: A többi forrás a következők: N. N. Ambraseys in *Revue pour l’étude des calamités*. No. 37, Geneve, 1961. december, 18. o.; J. H. Latter, “Natural Disasters,” *Advancement of Science*, 1969. június, 363, 370. o.; N. N. Ambraseys & C. P. Melville, *A History of Persian Earthquakes*. Cambridge 1982; R. A. Daly, *Our Mobile Earth*, New York & London 1926; A. T. Wilson, “Earthquakes in Persia,” *Bulletin pub of the School of Oriental Studies*. London Institution, VI. kötet (1930-32); Dr. A. Sieberg in *Handbuch der Geophysik* (szerk. Prof. B. Gutenberg), IV. kötet, Lipcse 1932; és James Cornell, *The Great International Disaster Book*, New York 1979. A halálozási adatok változóak, és több esetben egyes források a táblázatunkban szereplőnél lényegesen magasabb számokat adnak meg. Így a New Catalog of *Strong Earthquakes in the U.S.S.R. from Ancient Times through 1977* (A World Data Center SE-31 jelentése, 1982. július) 200 000-300 000 halálos áldozatot ad meg az iráni Gansya 1139-es földrengésére. Cornell (153. oldal) az 1693-as szicíliai földrengés halálos áldozatainak számát 153 000-re teszi, Sieberg (in Gutenberg, 854. oldal) pedig 150 000 halottat ad meg az 1703-as japán földrengésre. Az iráni Tabrizban 1721-ben és 1780-ban bekövetkezett két földrengés esetében a becslések 250 000-re, illetve 205 000-re terjednek. (Ambraseys/Melville, 54, 184, 186. o.) Két másik viszonylag közelmúltbeli rengés, amely “szuperföldrengés” lehetett, az 1855-ös japán földrengés, amely 106 000 emberéletet követelhetett (Sieberg in Gutenberg, 854. o.). és az 1905-ös indiai Kangra földrengés, amelyről Cornell (139. o.) azt mondja, hogy “egyes más jelentések szerint közel 370 000 ember halt meg Közép-Indiában, amikor több falu teljesen elpusztult”. A táblázatban egyik sem szerepel.

856-1914-ig 24 FÖLDRENGÉS

Az Őrtorony Társulat a *You Can Live Forever in Paradise on Earth* (1982) című tankönyvében azt állította, hogy "Kr. u. 856-tól 1914-ig mindössze 24 nagyobb földrengés volt". (151. oldal)

Nyilvánvalóan elvetve ezt az állítást, három évvel később az *Érveljünk az Írásokból* (1985) című tankönyv már sokkal több földrengésről ír, ugyanerre az időszakra vonatkozóan (381, 382. oldal):

A Colorado állambeli Boulderben található National Geophysical Data Centerből származó adatokkal, amelyeket számos szabványos referenciamű egészített ki, 1984-ben egy táblázat készült, amely csak azokat a földrengéseket tartalmazza, amelyek a Richter-skála szerint 7,5-ös vagy azt meghaladó erejűek, vagy amelyek legalább 5 millió dollár (USA) értékű ingatlan kárt eredményeztek, vagy amely 100 vagy több halálesetet okozott. A számítások szerint 856 ilyen földrengés volt az 1914 előtti 2000 év során. Ugyanez a táblázat azt mutatta, hogy 1914 után mindössze 69 év alatt 605 ilyen rengés volt. Ez azt jelenti, hogy az előző 2000 évhez képest az évi átlag 1914 óta húszszorosára nőtt.

A boulderi adatközpont valóban alátámasztotta az állítást?

Wilbur A. Rinehart, a coloradói Boulderben található Nemzeti Geofizikai Adatközpont szeizmológusa "a statisztikákkal való visszaélésnek" nevezte ezt a kijelentést, és kijelentette, hogy "sem ebben, sem más évszázadban nem volt jelentős növekedés a földrengések számában". (A kérdéseinkre adott teljes válaszát lásd az A. függelékben).

Mi a helyzet a "húszszoros növekedéssel"?

A Földközi-tenger keleti medencéjének korlátozott területéről írva a neves szeizmológus, N. N. Ambraseys 1971-ben megállapította:

A Kr. u. 10-től 1699-ig terjedő időszakban eddig azonosított összes földrengés, kisebb és nagyobb, összesen valamivel több mint 3000, ami körülbelül húszszorosa a modern katalógusokban ugyanerre az időszakra felsorolt valódi földrengések számának. ... a nagyobb rengések esetében, amelyek száma összesen mintegy 2200, az anyag homogenitása az egész időszakra vonatkozóan kielégítőnek bizonyul."
— Nature magazin, 1971, augusztus 6., 375., 376. oldal.

Ezek a megállapítások önmagukban is teljesen semmissé teszik az Őrtorony Társulat állításait.

Vezető szeizmológusok véleménye

Az Őrtorony Társulat közleményét a földrengések 1914 óta bekövetkezett 20-szoros növekedéséről a világ számos vezető szeizmológusának is elküldtük. Mindannyian elutasították az állítást, és egyikük sem gondolta, hogy századunk bármilyen szempontból is egyedülálló lenne a nagy földrengések számát illetően. A kapott válaszok egy részét a Függelékben (A. függelék) közöljük.

	Location	*Halottak*
A.D. 532	Syria	130,000
678	Syria	170,000
856	Iran: Qumis Damghan	200,000
893	India: Daipul	180,000
893	Iran: Ardabil	150,000
1138	Egypt, Syria	230,000
1139	Iran: Gansana	100,000
1201	Upper Egypt, Syria	1,100,000
1290	China: Chihli	100,000
1556	China	830,000
1641	Iran: Dehkwargan, Tabriz	300,000
1662	China	300,000
1669	Sicily (Etna eruption)	100,000
1693	Sicily: Catania and Naples	100,000
1703	Japan (tsunami)	100,000
1721	Iran: Tabriz	100,000
1730	China: Chihli	100,000
1730	Japan: Hokkaido	137,000
1731	China: Peking	100,000
1737	India: Calcuth	300,000
1780	Iran: Tabriz	100,000
1850	China	300-400,000
1876	Bay of Bengal (tsunami)	215,000
1908	Italy: MessinalReggio	110,000

Ha ezt az információt összevetjük az *Ébredjetek!* írójának korábban idézett nyilatkozatával, fájdalmasan nyilvánvalóvá válik, hogy az Őrtorony kiadványok kutatása milyen feltűnően felületes, és hogy az állítások valójában mennyire felelőtlenek.

Sok esetben nagyszámú halálos áldozatot követeltek a földrengéseket kísérő események vagy következmények, például szökőárak, vulkánkitörések, földcsuszamlások, tüzek és hasonló tényezők. De ez ugyanúgy igaz az 1914 után bekövetkezett “szuperföldrengések” némelyikére is. Az 1920-as kínai földrengés 100 000 halálos áldozatát például elsősorban a rengés által kiváltott földcsuszamlás okozta. Az 1923-as japán földrengés tűzvihart okozott, amely a 143 000 áldozatból 38 000-ért felelős. Azt is hozzá kell tenni, hogy a fenti táblázat ter-

mészetesen nem állítja, hogy az összes 1914 előtti “szuperföldrengést” felsorolja.

A népességnövekedést figyelembe véve ésszerűnek tűnhet az a várakozás, hogy századunkban több ember halt meg földrengésekben, mint a korábbi évszázadokban.[55] Az *Ébredjetek!* magazin 1974. május 8-i számának 19. oldalán található alábbi kihívás ezért meglehetősen biztonságosnak tűnik:

> **Összesen több mint 900 000 ember halt meg földrengésekben 1914 óta! Vajon egyetlen “nemzedék” is képes-e felérni ezzel a szörnyű rekorddal? Jézus földrengésekről szóló próféciái most is érvényesek.**

Bár ez a szám az *Ébredjetek!* magazinban megjelent nyilatkozat megjelenése óta eltelt évek alatt néhány százezerrel nőtt, mi mégis felvesszük a kesztyűt, amelyet az Őrtorony kihívása jelent.

Mivel a Kr. u. 1700 előtti történelmi bejegyzések “gyakorlatilag a Dél-Európában, Kínában és Japánban történt eseményekre korlátozódnak” (Milne), az 1714-től kezdődő generációt választjuk, és összehasonlítjuk az 1914 utáni generációval. Az *Ébredjetek!* 1977. február 22-i számában található, az 1915-1976 közötti időszakra vonatkozó táblázatot frissítettük, hogy az 1983-ig terjedő éveket is (1983-ig bezárólag) tartalmazza. Az 1976-os nagy kínai földrengésre vonatkozó számadatot a táblázat alján korrigáltuk, utalva az *Ébredjetek!* egy későbbi nyilatkozatára. (Lásd a 83. oldalt.)

Az eredmények azt mutatják, hogy az 1915 és 1983 közötti földrengések halálos áldozatainak száma 1 210 597, ami éves átlagban 17 545 halálos áldozatot jelent.

A mellékelt táblázat (a bal oldalon), amely 1715 és 1783 között 43 nagyobb földrengést sorol fel, összesen 1 373 845 halálos áldozatot mutat, ami körülbelül 163 000-rel több és éves átlagban 19 911-et jelent!

Annak bizonyítására, hogy 1914 valóban szeizmikus “fordulópont” volt, *Az Őrtorony* 1983. május 15-i száma 50 pusztító földrengésre hivatkozott az 1914 és 1982 közötti 68 év alatt. (7. oldal) Ezért elkészítettünk egy táblázatot az 1914-et *megelőző* 68 évre (1847-1914)

55 Båth professzor rámutat, hogy “a tengerparti területeken következnek be leggyakrabban a rengések, és mindig is ezek voltak a legsűrűbben lakott területek”. Így “nem lehet a föld teljes lakosságával számolni, mint a korábbi időkre vonatkozó támpontokkal”, amikor a múltbeli földrengések áldozatainak teljes számát becsüljük meg. (Személyes levél 1984. október 3-án.)

A FÖLDRENGÉS ÁLDOZATAINAK ÖSSZEHASONLÍTÁSA

1715-1783: **1915-1983:**

(Lásd *Ébredjetek!* 1977. Feb. 22.)

Év	Terület	Halottak	Év	Terület	Halottak
1715	Algeria	20,000	1915	Italy	29,970
1717	Algeria	20,000	1920	China	180,000
1718	China	43,000	1923	Japan	143,000
1719	Asia Minor	1,000	1927	China	200,000
1721	Iran	100,000	1932	China	70,000
1724	Peru (tsunami)	18,000	1933	U.S.A.	115
1725	Peru	1,500	1935	India (Pakistan)	60,000
1725	China	556	1939	Chile	30,000
1726	Italy	6000	1939	Turkey	23,000
1727	Iran	77,000	1946	Turkey	1,300
1730	Italy	200	1946	Japan	2,000
1730	China	100,000	1948	Japan	5,131
1730	Japan	137,000	1949	Ecuador	6,000
1731	China	100,000	1950	India	1,500
1732	Italy	1,940	1953	Turkey	1,200
1736	China	260	1953	Greece	424
1737	India	300,000	1954	Algeria	1,657
1739	China	50,000	1956	Afghanistan	2,000
1746	Peru	4,800	1957	Iran (Northern)	2,500
1749	Spain	5,000	1957	Iran (Western)	2,000
1750	Greece	2,000	1960	Chile	5,700
1751	Japan	2,000	1960	Morocco	12,000
1751	China	900	1962	Iran	10,000
1752	Syria	20,000	1963	Yugoslavia	1,100
1754	Egypt	40,000	1964	Alaska	131
1755	China	270	1966	Turkey	2,529
1755	Iran	1,200	1968	Iran	11,588
1755	Portugal	60,000	1970	Turkey	1,086
1755	Morocco	12,000	1970	Peru	66,794
1757	Italy	10,000	1971	U.S.A.	65
1759	Syria	30,000	1972	Iran	5,057
1763	China	1,000	1972	Nicaragua	6,000
1765	China	1,189	1973	Mexico (Western)	52
1766	Japan	1,335	1973	Mexico (Central)	700
1771	Japan (tsunami)	11,700	1974	Pakistan	5,200
1773	Guatemala	20,000	1975	China	200
1774	Newfoundland	300	1975	Turkey	2,312
1778	Iran (Kashan)	8,000	1976	Guatemala	23,000
1780	Iran (Tabriz)	100,000	1976	Italy	900
1780	Iran (Khurasan)	3,000	1976	Bali	600
1783	Italy (Calabria)	60,000	1976	China	242,000*
1783	Italy (Palmi)	1,504	1976	Philippines	3,373
1783	Italy (Monteleone)	1,191	1976	Turkey	3,790
			1977-1983	addition:	44,623+
Total	1715-1783:	1,373,845	Total	1915-1983:	1,210,597
Annual	average:	19,911	Annual	average:	17,545

* Lásd a 65. oldal 34. lábjegyzetét; Hasonlítsa össze az *Ébredjetek!* 1982. július 8., p. 13.

+ A Ganse & Nelson 44 623 halálozási adatot sorol fel erre az időszakra.

Év	*Terület*	*Halottak*	*Év*	*Terület*	*Halottak*
1847	Japan	34,000	1882	Italy	2,313
1850	China	300-400,000	1883	Italy	1,990
1851	Iran	2,000	1883	Greece, Asia Minor	15,000
1851	Italy	14,000	1883	Java	36,400
1853	Iran (Shiraz)	12,000	1885	India	3,000
1853	Iran (Isfahan)	10,000	1887	France	1,000
1854	Japan	34,000	1887	China	2,000
1854	El Salvador	1,000	1891	Japan	7,283
1855	Japan	6,757	1893	Western Turkmenia	18,000
1856	Java	3,000	1896	Japan	27,122
1857	Italy	10,000	1897	India (Assam)	1,542
1857	Italy	12,000	1902	Guatemala	2,000
1859	Ecuador	5,000	1902	lbrkestan	4,562
1859	Turkey	15,000	1903	lbrkey	6,000
1861	Argentina	7,000	1905	India (Kangra)	19,000
1863	Philippines	10,000	1905	Italy	2,500
1868	Peru	40,000	1906	Colombia	1,000
1868	Ecuador, Colombia	70,000	1906	Formosa	1,300
1872	Asia Minor	1,800	1906	Chile	20,000
1875	Venezuela, Colombia	16,000	1907	Jamaica	1,400
1876	Bay of Bengal	215,000	1907	Central Asia	12,000
1879	Iran	2,000	1908	Italy	110,000
1879	China	10,430	1909	Iran	6-8,000
1880	Greece (Chios)	4,000	1910	Costa Rica	1,750
1881	Asia Minor	8,866	1912	Marmara Sea coast	1,958
Total victims for 68 years previous to 1914					1,148,973-1,250,973
			Annual average:		17,149-18,671

FORRÁSOK: Båth: *Bevezetés a szeizmológiába* (1979); Richter: *Elemi szeizmológia* (1958); Imamura: *Elméleti és alkalmazott szeizmológia* (1937); Ganse-Nelson: *Jelentős földrengések katalógusa* (1981); Ambraseys: *Earthquake Hazard and Vulnerability* (1981); Ambraseys-Melville: *A perzsa földrengések története* (1982); Latter: *Természeti katasztrófák* (*Advancement of Science*, 1969. június); Press-Siever: *Föld* (1974); *Handbuch der Geophysik* (szerk. Prof. B Gutenberg), Band IV (Berlin 1932)

vonatkozóan, amely megbízható forrásokból összeállított 50 pusztító földrengés részleges listáját tartalmazza. Ez nagyon meggyőzően bizonyítja, hogy 1914 nem lehetett olyan figyelemre méltó fordulópont, mint amilyennek az Őrtorony Társulat állítja.

Természetesen egyetlen ilyen táblázat sem teljes. A 18. századtól kezdve számos nagy földrengésről nem ismert a halálos áldozatok száma, a korabeli feljegyzések csupán azt az információt adják, hogy "sokan" haltak meg ezekben a földrengésekben. Még ha mindhárom táblázatot ki is egészítenénk a halálos áldozatok számával a három érintett időszak további földrengéseinek bevonásával, az összehasonlítás akkor is csak azt mutatná, hogy az 1914-es generáció semmiképpen sem egyedülálló a földrengések tekintetében.[56] (Lásd a 84. oldalt.)

Láttuk, hogy az Őrtorony Társulat különböző állításait egytől egyig megcáfolják a történelmi tények, — hogy a Kr. u. 856-1914 közötti időszakban csak 24 nagy földrengés volt, hogy a múlt nagy földrengései "évekre, sőt évszázadokra" estek egymástól, hogy a történelem csak öt "szuperföldrengést" jegyez fel Krisztus korától 1914-ig, és hogy egyetlen 1914 előtti generáció sem ér fel az azt követővel a földrengések áldozatainak számát tekintve. Valóban lehetséges, hogy az Őrtorony kiadványok írói ennyire nem ismerik a múltbeli földrengéseket — vagy csak megpróbálják eltitkolni az olvasóik elől az igazságot? Mi inkább azt hisszük, hogy *elsősorban* nem voltak tisztában a tényekkel. De ha így van, akkor rendkívül figyelemre méltó, hogy azt a szervezetet, amely állítja magáról, hogy Jézus Krisztus felhatalmazásával rendelkezik az idők jeleinek értelmezésére, napjaink emberisége számára, a statisztikák és a történelmi tényekkel való egyezőségének az ellenőrzése ilyen kevéssé érdekli.

Végül, mit mondanak maguk a szeizmológusok az általános képet illetően? Találtak-e bármilyen jelentős különbséget a földrengések gyakorisága között 1914 óta a korábbi évszázadokhoz képest? J. Milne és A. W. Lee szeizmológusok kijelentették, hogy **"semmi sem utal arra, hogy a szeizmikus aktivitás a történelmi idők során jelentősen megnőtt vagy csökkent volna"**.[57] Ezzel Markus Båth professzor is egyetért: **"A korábbi évszázadokra vonatkozóan nem rendelkezünk ugyanolyan megbízható statisztikákkal, de egyáltalán nincs**

56 A 18. századi földrengésekről szóló táblázathoz felhasznált források: Ganse & Nelson katalógusa; Milne (1911), 686-698. o.; Robert Giffen a *Journal of the Statistical Society.* Vol. XLI. London 1878, 442-444. o., Charles Davison: *Nagy földrengések*. London 1936; Akitune Imamura, *Theoretical and Applied Seismology*, Tokyo 1937; Richter (1958); Båth (1979). 139. oldal; Booth & Fitch, 78. oldal; és *Encyclopedia Americana: Annals*, 1965-67, 498. oldal. Ha figyelembe vesszük, hogy a Föld mai lakossága hatszor akkora, mint a 18. században (1770-ben kb. 750 millió). és a földrengések áldozatainak számát az összlakosság arányában nézzük, akkor a 18. század messze felülmúlja a 20. századét!

57 Milne/Lee, page 155.

jele annak, hogy az aktivitás az idők folyamán megnövekedett volna.”[58]

Mivel az ősi feljegyzések egyre ritkábbá és hiányosabbá válnak, minél messzebbre megyünk vissza az időben, természetes, hogy a legutóbbi évszázadokból több és jobb információval rendelkezünk, mint a korábbiakból. Van azonban egy kivétel: Japán. Amint azt korábban bemutattuk, a japánok a Krisztus születése előtti időkig visszanyúlóan vezetik a pusztító földrengések nyilvántartását abban az országban, ahol gyakori a szeizmikus aktivitás. Milne katalógusa szerint a kilencedik századtól a tizenkilencedikig minden egyes században feljegyzett *pusztító* földrengések száma Japánban a következő:

Évszázad	*Pusztító földrengések száma Japánban*
9th	40
10th	17
11th	20
12th	18
13th	16
14th	19
15th	36
16th	17
17th	26
18th	31
19th	27

Saját évszázadunkban 1983-ig körülbelül 20 valamilyen jelentőségű földrengés történt Japánban, ami arra utal, hogy az egész jelenlegi évszázadban *összesen* talán 25-30 földrengés történt.[59] Ezeket a számokat értékelve Milne és Lee arról számolt be, hogy “**az adatok azt a következtetést támasztják alá, hogy a történelmi idők során a szeizmikus aktivitás mennyisége nem változott számottevő mértékben**”.[60]

58 Båth professzor, 1983. június 17-én kelt magánlevél. Lásd még Richter, ahogy korábban idéztük, *Natural History*, 1969. december 44. oldal és A. függelék.

59 Compare the table by Milne/Lee (pp. 232-2351. Eiby (pp. 191-195). Båth (pp. 114-117). and the statements by Verney (p. 77). Also Ganse & Nelson.

60 Milne/Lee, p. 156.

AMIT VEZETŐ SZEIZMOLÓGUSOK MONDANAK A MAI ÉS A MÚLTBELI FÖLDRENGÉSEKRŐL

“Semmi nem utal arra, hogy a szeizmikus aktivitás a történelmi idők során jelentősen nőtt vagy csökkent volna.” — J. Milne és A. W. Lee szeizmológusok, *Earthquakes and Other Earth Movements*, hetedik kiadás (London, 1939), 155. oldal.

“Egyes vallási csoportok ezt a meglehetősen szerencsétlen időpontot választották ki arra, hogy azt állítsák, a földrengések száma növekszik. Részben félrevezetik őket a kisebb földrengések növekvő száma miatt, amelyeket az újabb, érzékenyebb állomások világszerte katalogizálnak és listáznak. Érdemes megjegyezni, hogy a nagy földrengések száma 1896 és 1906 között nagyobb volt, mint bármelyik tízéves intervallumban azóta.” — Charles Richter professzor a *Nemzeti Történelem*ben, 1969. december, 44. o.

“A korábbi évszázadokra vonatkozóan nem rendelkezünk ugyanilyen megbízható statisztikákkal, de egyáltalán nincs jele annak, hogy az idő múlásával az aktivitás növekedett volna.” — Markus Båth professzor, 1983. június 17-én kelt magánlevelében.

“Minden bizonnyal egyetértek Båth és Richter professzorok értékelésével, miszerint sem ebben, sem más évszázadban nem nőtt jelentősen a földrengések száma.” — Wilbur A. Rinehart, a coloradói Boulderben található World Data Center szeizmológusa. 1985. augusztus 8-án kelt magánlevél.

A Föld egyik legnagyobb földrengésveszélyes régiójának számító mediterrán térség szeizmicitásának szakértője szerint:

“Egészen biztos, hogy ebben az évszázadban nem nőtt a Földközi-tenger szeizmikus aktivitása. Éppen ellenkezőleg, a Földközi-tenger keleti részén az aktivitás ebben az évszázadban szokatlanul alacsony volt a 10-12. és a 18. századhoz képest.” — N. N. Ambraseys professzor 1985. augusztus 9-én kelt magánlevelében.

“Határozottan úgy érzem, hogy a szeizmikus aktivitás évezredek óta stacionárius... Kiváló geológiai bizonyítékot kapott a stacionaritásról Kerry Sieh professzor a Caltech-en, a San Andreas törésről.” — Keiiti Aki szeizmológus, a Los Angeles-i Dél-Kaliforniai Egyetem Geológiai Tudományok Tanszékének professzora. 1985. szeptemberi keltezésű magánlevél.

“Vannak arra utaló jelek, hogy a világméretű szeizmikus aktivitás – ha a 7-es vagy annál nagyobb erősségű földrengésekben fejezzük ki – folyamatosan csökkent a 20. század elejétől napjainkig tartó időszakban.” — Seweryn J. Duda, a Hamburgi Egyetem geofizika professzora. 1986. július 7-én kelt magánlevél.

(A fent idézett magánlevelek teljes terjedelmükben a függelékben találhatók.)

Következésképpen semmiféle bizonyíték nem erősíti meg a különböző vallási források – köztük az Isten Világegyháza, egy hetednapi adventista szerző, és nevezetesen az Őrtorony Társulat – állítását, miszerint századunkban a földrengések aktivitása jelentősen eltér a korábbi évszázadokhoz képest. Minden rendelkezésre álló információ az ellenkezőjére utal. Az Őrtorony Társulat változó, csavaros, koordinálatlan állításai, a tényekkel és számadatokkal való zsonglőrködésük annak bizonyítására, hogy növekedés történt, csalásnak bizonyultak – remélhetőleg nem szándékosan, hanem a feltűnően gyenge kutatás, a felületes elemzés és a vágyálmok eredményeként.

4

Járványok — múlt és jelen

A KÉPEK gyakran mélyebb hatást gyakorolnak az elménkre, mint a szavak. A nem bizonyított vagy téves állítások meggyőzőbbnek és igazabbnak tűnhetnek, ha drámai és látványos illusztrációk kísérik őket.

Az *Ébredjetek!* magazin 1983. november 22-i számának címlapján például egy olyan kép látható, amelyen emberek próbálnak menekülni egy szörnyű tengeri hullám elől, amely szinte az egész oldalt betölti. A kiemelt betűk az egész oldalon azt hirdetik, hogy az emberiséget ma "járványok árasztották el". Az illusztráció ügyesen mutatja be az Őrtorony Társulat állítását, miszerint az emberiség 1914 óta a pestisek és járványok óriási növekedését tapasztalja. Igaz ez? Helyesen mutatja be a kép a valós tényeket?

Hasonlóan fogalmaz egy másik, végidőt magyarázó, Hal Lindsey is:

> **Jézus azt mondta, hogy csapások söpörnek végig a világon a visszatérése előtt. A tudósok már évek óta úgy érzik, hogy az emberiséget korábban fenyegető nagy csapások gyakorlatilag ellenőrzés alatt vannak. De csak az elmúlt néhány évben nagy járványok milliókat öltek meg, és bár némelyikük ellen rendelkezésre állnak oltóanyagok, nincs mód arra, hogy a világ tömegeit beoltsák.**[1]

Így, miközben elismeri, hogy változás következett be "az emberiséget korábban fenyegető nagy csapások" tekintetében, Lindsey szerző, aki szerint 1948 óta az emberiség egy isten által megjelölt időszakba lépett, legalábbis arra utal, hogy ma is vannak bizonyítékok arra, hogy "csapások söpörnek végig a világon".

Feltehetjük tehát a kérdést, hogy melyek ennek az évszázadnak a "nagy járványai"? Milyen mértékben "árasztották el" az emberiséget vagy "söpörtek végig a világon" 1914, 1948 vagy korunk bármely más feltételezett "prófétai dátuma" óta?

1 The Promise (1982), page 198.

Awake!

NOVEMBER 22, 1983

DELUGED BY EPIDEMICS

THERE IS A WAY OUT

Századunk legnagyobb járványa az úgynevezett spanyolnátha volt, amely 1918-1919-ben gyorsan végigsöpört a világon, és 15-25 millió ember halálát okozta.

Az Őrtorony Társulat azonban ennél sokkal tovább megy, és azt állítja, hogy ez volt a legnagyobb csapás, nemcsak századunk, hanem *az egész emberiség történelmében*. A *You Can Live Forever in Paradise on Earth* (1982) című tankönyv például a 151. oldalon ezt írja:

> **Közvetlenül az első világháború után több ember halt meg a spanyolnáthában, mint az emberiség történetében bármelyik járványban.**[2]

Ennek az állításnak a bizonyítására az Őrtorony Társulat néha idézett egy amerikai magazint, a *The Saturday Evening Post* 1959. szeptember 26-i számát, amelyben egy író azt állította, hogy **"sem azelőtt, sem azóta nem volt olyan feljegyzett járvány, amely az 1918-1919-es halálesetek számát tekintve elérte volna"**.[3]

Egy ilyen kijelentés azonban csak azt mutatja, hogy az újságíró nagyon kevés kutatást végzett a múlt nagy, pusztító járványairól.

Elég itt a fekete halálra emlékeztetni, a nagy pestisre, amely a XIV. századtól kezdve újra és újra meglátogatta az emberiséget, és amely csak Európában 25-40 millió emberéletet követelt az első támadás során, az 1347 decembere és 1350 decembere közötti három év alatt. Az 1918-1919-es spanyolnátha ezzel szemben csak 2-3 millió emberéletet követelt Európában, és mindezt annak ellenére, hogy Európa lakossága 1347 óta megnégyszereződött![4]

A fekete halál mellett a múltban több olyan járvány is volt, amely a spanyolnáthánál súlyosabban befolyásolta az emberiség történelmét, amint az a következő vizsgálatból kiderül.

Milyen más járványok "árasztották el" tehát az emberiséget 1914 óta? A spanyolnátha említése után az Őrtorony Társulat korábban említett tankönyve így folytatja:

> **A járványok és a betegségek azonban továbbra is tombolnak. Évente milliók halnak meg szívbetegségben és rákban. A nemi betegségek gyorsan terjednek. Más szörnyű betegségek, mint a malária, a**

2 Lásd még a hasonló kijelentéseket az *Ébredjetek!* Március 8. 1971, 3. oldal. és a *The Watchtower* of 1982. április 15., 9. oldal.
3 Lásd Az 1961-es Őrtorony 128. oldalát és az 1975. október 15-i Őrtorony. 634. oldal.
4 Ébredjetek!, July 22. 1956. pp. 22-24; Ébredjetek!, March 8, 1971, p. 6.

csigaláz és a folyómenti vakság, országról országra terjednek, különösen Ázsiában, Afrikában és Latin-Amerikában.[5]

Igaz, hogy ezek a betegségek egyes területeken széles körben elterjedtek. Minket azonban az érdekel, hogy: Van-e valami új vagy más ebben a helyzetben? Elszaporodtak-e ezek a betegségek a huszadik században? Több és nagyobb járványt élt át az emberiség ebben a században, mint az emberi történelem bármely más időszakában?

Mi a helyzet más járványokkal, amelyek a múltban emberek millióit ölték meg, mint például a himlő, a bubópestis és a kolera?

És mi a helyzet a szívproblémákkal és a rákkal? Ezek a betegségek valóban "dögvészek" abban az értelemben, ahogyan Lukács bibliai író használja ezt a szót a Lukács 21:11-ben?

Nyilvánvaló, hogy mielőtt közelebbről megvizsgálnánk a pestisjárványok borzalmas történetét, van egy másik kérdés, amelyre először választ kell adnunk: Mi a pestis?

A "pestis" jelentése

Márk evangéliumi beszámolójában nem említi a pestisjárványokat azok között a csapások között, amelyekről Jézus beszélt, Lukács (és egyes kéziratok szerint talán Máté is) azonban igen:

... nagy földrengések lesznek, és több helyen éhínség és dögvész." — Lukács 21:11, ASV.

Ebben a versben a görög szó, amit "pestisnek" fordítanak, a *loimoi*, a *loimós* többes száma. W. E. Vine szerint ez a szó "pestist, bármilyen halálos fertőző betegséget" jelent.[6] A szó csak egyetlen másik helyen fordul elő az Újszövetségben, az Apostolok Cselekedetei huszonnegyedik fejezetének 5. versében, ahol a zsidó vezetők vádolják Pál apostolt Félix helytartó előtt, mondván:

Mert úgy találtuk, hogy ez az ember egy dögvészes alak [görögül: *loimós*], és lázadások szítója az egész világ zsidósága körében, és a názáretiek szektájának vezetője. (ASV)

5 *You Can Live Forever in Paradise on Earth* (1982), p. 151.
6 *Vine's Expository Dictionary of New Testament Words*, Nemrövidített kiadás, MacDonald Publishing Company (McLean, Virginia), 862. o. A *Loimós* tehát általában "pestis" (lásd *King James Version, American Standard Version, New International Version* és *Goodspeed*), vagy "pestis" (lásd *The Jerusalem Bible* és *The New English Bible*).

Bár a *loimós* szót ebben a szövegben metaforikusan használják, egyértelmű, hogy az utalás nem pusztán valamilyen betegségre, hanem fertőző betegségre, dögvészre vonatkozik. E zsidó vezetők szemében Pál veszélyes fenyegetést jelentett, egy fertőző felforgatót, akinek tanításai járványos betegségként terjedtek az egész római világban, és mindenütt lázadást okoztak a zsidók körében.

A jól ismert bibliamagyarázó Albert Barnes, akit az Őrtorony 1983. május 1-jei számának 3. oldalán idézünk, szintén hangsúlyozza, hogy a Lukács 21:11-ben a *loimoi* “tomboló, járványos betegségekre” utal.[7]

A *loimós* szó tehát a halálos, járványos betegségekre vagy dögvészre korlátozódott. Érdekes, hogy az Őrtorony Társulat *Aid to Bible Understanding* című bibliai szótárában a “pestis” meghatározása a következő: **“Bármilyen gyorsan terjedő fertőző betegség, amely képes járványos méreteket elérni és halált okozni”**. (1295. oldal) Ez a meghatározás kiválóan adja meg a *loimós* jelentését. Amikor általánosabban beszéltek a betegségekről, a görögök más kifejezéseket használtak, például a *nósos*. Ezt a kifejezést használják például a Máté 4:23-ban, ahol az áll, hogy Jézus “mindenféle *betegséget*” (*nósos*) gyógyított. Ugyanez a vers említi a “mindenféle *betegséget*” is, ami a görög *malakia* szót fordítja. Egy harmadik kifejezés a betegségre az *astheneia* volt, ami “gyengeséget” jelent. Ezt a szót Lázár betegségére használják János evangéliuma tizenegyedik fejezetének 1-6. verseiben.

Ennek a nyelvi kitérőnek az oka a következő: az Őrtorony Társulat, amikor azt próbálja bizonyítani, hogy 1914 óta a dögvészek száma növekszik, a *szívbajt* és a *rákot* a dögvészek közé sorolja, amelyek állítólag Jézus szavait teljesítik Lukács evangéliuma huszonegyedik fejezetének 11. versében. Ahogy a fent idézett tankönyv ezzel kapcsolatban mondja: “Évente milliók halnak meg szívbajban és rákban”. Valójában a Társulat hajlamos a Lukács 21:11-ben említett dögvészek közé sorolni mindenféle betegséget, legyen az fertőző vagy nem fertőző, halálos vagy nem halálos.

Az Őrtorony 1983. május 1-jei számában például egy cikk a “Betegség — az utolsó idők jele?” címet viselte. Ugyanennek a számnak a 7.

7 A görög *thánatos*, “halál” szót a pestisre vagy járványra is használták, például a Jelenések 6:8-ban. A fakó lovon ülő lovas neve *Thánatos* volt (általában “halálnak” fordítják). Őt követte *Hádész*, a görög mitológiában az alvilág istene, akit itt nyilvánvalóan a halál vagy a sír szimbólumaként használtak. Nekik adták “a hatalmat a föld egynegyede felett, azzal a joggal, hogy karddal és éhínséggel, dögvész (görögül: *thánatos*) és vadállatokkal öljenek”. (The *New English Bible*) Ezek a csapások az Ezékiel 14:21-re utalnak, ahol a héber dögvész szót, *deber*, a görög *Septuaginta* változatban *thánatos*nak fordítják.

oldalán a betegségekről szóló táblázat a rákkal kezdődik és a szklerózis multiplexszel végződik. Ezeket, valamint az influenzát és a maláriát leszámítva a táblázatban említett betegségek közül sok más betegségnek ma már alig vagy egyáltalán nincs halálozási aránya.[8]

Bár halálosak, a rák és a szívproblémák nem pestisek a bibliai értelemben. Nem "tomboló, *járványos* betegségek" vagy *fertőző* betegségek, még akkor sem, ha a *The New York Times Encyclopedic Almanac 1970* történetesen "világjárványnak" nevezi a koszorúér-katasztrófát. Bár ezt nyilvánvalóan átvitt értelemben mondták (mivel a pandémia valójában egy széles körben elterjedt *fertőző* betegségre utal), az Őrtorony hamarosan megragadta a kijelentést, és a pestisek állítólagos növekedésének alátámasztásaként hivatkozott rá.[9]

Amikor azonban Lukács, aki maga is orvos volt, a görög *loimós* szót választotta, minden bizonnyal azt hihetjük, hogy szándékosan tette ezt. Tudta, hogy Jézus nem közönséges jellegű betegségekről (*nósos*), hanem *fertőző*, *járványos* betegségekről vagy *dögvészről* beszélt. Az a tény, hogy az Őrtorony Társulat a rákot, a szívbetegségeket és másfajta nem fertőző betegségeket is a megjósolt dögvészek közé sorolja, nemcsak a saját bibliai szótárában szereplő definícióval áll ellentétben. Ez azt is jelzi, hogy írói tudják, hogy a valódi pestisek – a szó helyes (és bibliai) értelmében vett járványok – *nem* szaporodtak 1914 óta.

Közeledő patadobogás című könyvében Billy Graham helyesen definiálja a "pestis" szót, amely "minden olyan fertőző betegséget jelent, amely halálos kimenetelű". (186. oldal) Később, amikor Jézusnak a dögvészről szóló kijelentésére hivatkozik Lukács evangéliuma huszonegyedik fejezetében, Dr. Graham a "pestis" szót használja a

8 Bár a *folyami vakság*, vakságot okozhat, nem halálos. Tízéves hadjárat után a WHO-nak (az Egészségügyi Világszervezetnek) mostanra sikerült kordában tartania a folyami vakságot Nyugat-Afrikában, ahol ez a betegség a legelterjedtebb. (Lásd a *World Egészségügyi* magazin 1985. októberi száma, 6, 8, 19, 24. oldal)

A *lupusz* és a *csigaláz*, ritkán okoz halált. A csigaláz halálozási aránya ma már nem csak elhanyagolható a korábbi évszázadokhoz képest, hanem a földrajzi kiterjedés is jelentősen csökkent számos olyan országban, amelyet korábban súlyosan érintett a betegség, például Kínában, Japánban, a Fülöp-szigeteken, Brazíliában, Venezuelában, Puerto Ricóban, Egyiptomban, Marokkóban, Szudánban, Kongóban, Malawiban, Zimbabwéban és Maliban. (Lásd a *World Health* magazin 1984. decemberi számát).

A *Chagas-kór* végső soron halálhoz vezethet, de nyilvánvalóan ma sem gyakoribb, mint a múltban. És bár ma talán 350 millió ember szenved *maláriában*, ez valójában a betegség 1914 óta tartó *erőteljes csökkenését* jelenti. A korábbi évszázadokban az emberiség több mint egyharmada szenvedett tőle, és évente sok millióan haltak bele. Az első világháború kitörésekor még mindig 800 millió ember – a Föld akkori lakosságának 45 százaléka – szenvedett tőle. (Schrader, 184. o.) Ma (1986), az utóbbi évek gyors növekedése ellenére, már csak körülbelül 7,5 százalék szenved tőle.

9 See for instance *The Watchtower* of october 15, 1975, page 634.

járvány szinonimájaként, és furcsa módon most már kiterjeszti az alkalmazását olyan dolgokra is, mint a rovarok járványa, sőt, még egy floridai esetre is utal, amikor “varangyok milliói egész megyéket leptek el”. A jelenlegi idők “csapásai” közé sorolja a “változó éghajlati mintákat” is. (192., 193. oldal) Egyik ilyen dolog sem felel meg a “pestis” korábban megfogalmazott definíciójának. A varangyok vagy a változó időjárási minták sem illenek bele a Lukács és János által a Jelenések könyvében használt szavak jelentésébe.

Történészek és a pestis

Tény, hogy olyan korban élünk, amikor a járványos betegségek viszonylag jelentéktelen szerepet játszanak a korábbi évszázadok pusztításaihoz képest. Emiatt a mai emberek nehezen tudják elképzelni azoknak a katasztrófáknak a borzalmas mértékét, amelyek az elmúlt nemzedékek során újra és újra megfertőzték az emberiséget. Amint William H. McNeill professzor, Amerika egyik legkiválóbb történésze rámutat, a múlt számos nagy pestisjárványának halálozási száma olyan magas volt, hogy sok modern történész, aki csak a saját járványos fertőzéssel kapcsolatos tapasztalatai alapján ítél, hajlamos túlzásnak tekinteni a múlt számos nagy járványának tömeges pusztításáról szóló ősi beszámolókat. Kijelenti:

> **A járványos betegségek, amikor döntő jelentőségűvé váltak békében vagy a háborúban, megnehezítették a múlt megértésére tett erőfeszítéseket. A történészek következésképpen lekicsinyelték az ilyen epizódokat.**[10]

De az orvosok és más kutatók, akik McNeillhez hasonlóan tanulmányozták a pestisjárványok történetét, nem értenek egyet egyes történészek azon kísérletével, hogy a korábbi évszázadok ilyen járványainak hatását lekicsinyeljék. Folke Henschen professzor, egy nemzetközi hírű patológus például a fertőző betegségek történeti áttekintésében megjegyzi:

> **A fertőző betegségek ... valószínűleg az emberiség legveszélyesebb ellenségei voltak, sokkal inkább, mint a háború és a tömeggyilkosság. Ha az ember tanulmányozza a múlt állandó járványait és a szárazföldi és tengeri hiánybetegségeket, rájön, hogy az egész civilizáció**

10 William H. McNeill, *Plagues and Peoples* (Anchor Press/Doubleday, Garden City, New York, 1976). rövidítetlen kiadás, p. 4. Lásd még a 120. 135. oldalt.

könnyen elpusztulhatott volna, és egyfolytában csodálkozik, hogy az emberiség túlélte.[11]

Tekintsük át tehát az emberiség különböző korszakait, amelyek Krisztus korát követték, hogy aztán jobban meg tudjuk ítélni a mai helyzetet és körülményeket a témánkkal kapcsolatban. Az alábbiakban csak néhány példa következik, amelyet a pestisek történetéből gyűjtöttünk össze. Aki mélyebben szeretne elmerülni a témában, annak ajánljuk McNeill könyvét (Plagues and Peoples), amely valószínűleg a legjobban kutatott és legjobban dokumentált áttekintése az emberiséget az elmúlt 2000 évben meglátogató pestisjárványoknak.[12]

Pestisek a római korban

A római korban számos széles körben elterjedt és igen halálos járvány sújtotta a világot. Az alábbiakban a legsúlyosabbak közül néhányat említünk:

1. *Kr. u. 165*-ben római katonák Mezopotámiából járványt (valószínűleg himlőt) hoztak a Földközi-tenger térségébe. A történelem tanúsága szerint az egész római birodalomban elterjedt, és körülbelül tizenöt évig tombolt. A halálozás óriási volt. Az érintett helyeken a lakosság negyede-harmada meghalt. A pestis **“elindította a mediterrán területek lakosságának folyamatos hanyatlási folyamatát, amely – néhány helyi gyógyulás ellenére – több mint fél évezredig tartott”**.[13]

2. *Kr. u. 251 és 266* között újabb nagy pestisjárvány pusztított, a római. Ezúttal a halálozás még nagyobb volt. A járvány tetőpontján csak Róma városában naponta 5000-en haltak meg. Ebben a században más csapások is bekövetkeztek: polgárháborúk, barbár inváziók és többszörös éhínség. Az általános pusztítás olyan nagy volt, hogy egy népességszakértő, J. C. Russell becslése szerint a Római Birodalom lakossága 50 százalékkal csökkent az augusztusi idők és Kr. u. 543 között.[14]

3. *A 310-312-es években* Kínát olyan járvány sújtotta, amely gyakorlatilag kiirtotta az északnyugati tartományok lakosságát, megölve

11 Folke Henschen, *The History of Diseases* (London: Longman, Green and Co. Ltd, 1966. p 21.
12 A mű rövidített zsebkiadásban is elérhető az Anchor Books sorozatban.
13 McNeill, p. 116. Körülbelül ugyanebben az időben, Kr.u. 161-162-ben hasonló járvány tört ki Kínában, amely az északnyugati határon szolgáló hadsereg 30-40 százalékát ölte meg. (McNeill, 132. o.) A következőkben szereplő összes idézet a nem rövidített kiadásból származik.
14 McNeill, 116-118, 321. A kortárs szerzők szerint a 251-es pestisjárvány “az egész ismert világra kiterjedt”. — Raymond Crawfurd, *Csapások és pestis az irodalomban és művészetben* (Oxford, 1914). p. 74.

az ott élők 98-99 százalékát. Ezt tíz évvel később, 322-ben egy másik járvány követte, amely az ország szélesebb régiójában a lakosság 20-30 százalékát ölte meg.[15]

4. *542-543-ban*, Jusztiniánusz bizánci császár (527-565) uralkodása idején érte el Európát az úgynevezett "jusztiniánusi pestis. Északkelet-Indiából, vagy Közép-Afrikából származott. Erről a pestisről jó információink vannak, mert egy korabeli szemtanú, az orvos, történetíró és prefektus Prokopiosz gondos és részletes leírást hagyott hátra az akkori nyomorúságról. Az ő leírásának köszönhetően sikerült azonosítani a pestist a *tüdő*- és/vagy *bubópestissel*, ugyanazzal a pestissel, amely a 14. században végigsöpört a világon, és amelyet később fekete halálnak neveztek el.[16] Mielőtt 542-ben elérte volna Európát, Konstantinápoly, Prokopiosz szülővárosa súlyos csapást szenvedett:

> **Konstantinápolyban naponta 5-10 ezer embert ölt meg. Görögországon keresztül átterjedt Itáliába, és tizenöt év múlva elérte a Rajnát. Ott megfordult, és visszafelé menet ismét Konstantinápolyon haladt keresztül, de akkor sem veszített a virulenciájából. Becslések szerint a Keleti Birodalom elvesztette lakosainak felét. Sok város kihalt.**[17]

A "jusztiniánuszi pestis" összesen 100 millió emberéletet követelt.[18] McNeill és Henschen egyaránt hangsúlyozza, hogy a harmadik és a hatodik század pestisei jelentős szerepet játszottak a Római Birodalom hanyatlásában.[19] A bubópestis visszatért és rendszeresen tombolt egészen Kr. u. 750-ig. McNeill a *fekete halálhoz* hasonlítja kiterjedésében és halálozásában:

> **A történelmi bizonyítékok valóban azt sugallják, hogy a hatodik és hetedik századi járványok a mediterrán népek számára a XIV. századi, sokkal hírhedtebb fekete halálhoz hasonló jelentőséggel bírtak. A betegség minden bizonnyal az érintett régiókban kezdetben a vá-**

15 McNeill, pp. 132, 135.
16 Procopius, *Persian Wars*, II, 22.6-39; McNeill, p. 322.
17 Matts Bergmark svéd orvostörténész *Eraín pest till polio* („A pestistől a gyermekbénulásig") című könyvének harmadik kiadása (Stockholm, 1983). 11. oldal.
18 Lásd Az Őrtorony 1977. június 15-i 359. oldalát.
19 McNeill, 120. o.; Henschen, 78. o. Henry E. Sigerist professzor a *Civilization and Disease* (Ithaca, New York, 1945) című művében azt állítja, hogy a jusztiniánuszi pestis véget vetett a Római Birodalomnak mind keleten, mind nyugaton, és megállapítja: "A 6. század tehát fordulópontot jelent a mediterrán világ történetében, és Jusztiniánusz nagy pestise demarkációs vonalként jelenik meg a két korszak között. ... A régi világ összeomlott, és romjain lassan egy új civilizáció kezdett felemelkedni". (113-115. o.)

roslakók nagy részének elhalálozását okozta, és a népesség általános csökkenése csak évszázadok múlva állt helyre.[20]

A bubópestis több halálos hullámban Ázsiát is elérte. A legkorábbi kínai leírás Kr. u. 610-ből származik. 642-ben Kwantung tartományban pusztított. 762-ben a tengerparti tartományokban tört ki, és “Shantung tartomány lakosságának több mint a fele meghalt”.[21] 806-ban Cekian tartományban a lakosság több mint felét kiirtotta.[22]

Ugyanebben az időszakban Japánban több nagyon súlyos járvány is pusztított. A Kr. u. 808-ban kitört járvány következtében “a lakosság több mint fele elpusztult”, és hasonló pusztításról számolnak be egy másik, 994-995-ben lecsapó betegség kapcsán is.[23]

Rövid időközönként továbbra is számos országban pusztított a pestis. Az angolszász források nem kevesebb, mint negyvenkilenc járványkitörést említenek Kr. u. 526 és 1087 között. Az arab források több mint ötven különböző pestisjárványt sorolnak fel Egyiptomban, Szíriában és Irakban 632 és 1301 között. A kínai feljegyzések 288 pestisjárványról számolnak be Kr. u. 37 és 1911 között! Amint McNeill rámutat, a források természetesen korántsem teljesek.[24]

Késő középkor, a fekete halál ideje

Az 1347-es év vége felé a rettentő tüdő-/bubópestis ismét Európát sújtotta. Mielőtt odaérkezett volna, már egész Ázsián végigsöpört. A járvány már 1331-ben kitört a kínai Hopei tartományban, ahol a jelentések szerint minden tíz emberből kilencet megölt. 1353-ban és 1354-ben Kína nyolc különböző, szétszórtan fekvő részén tombolt. A korabeli krónikák szerint e területek lakosságának “kétharmada” meghalt.[25]

Az 1346-ban Európába eljutott pletykák arról szóltak, hogy a szörnyű járvány Kínából “a Tatárföldön (Közép-Ázsián) át Indiába Perzsiába, Mezopotámiába, Szíriába, Egyiptomba és egész Kis-Ázsiába” terjedt. Tuchman történész elmondása szerint, “olyan pusztító halálo-

20 McNeill, p. 127
21 Ibid., p. 134.
22 Ibid., pp. 134, 135.
23 Ibid., pp. 140, 141.
24 Ibid., 128., 334., 293-302. oldal. Egyiptomot Kr. u. 541-től kezdve a XIX. századig állandó csapások sújtották. Az 1053-1060 közötti éhínség idején Kairóban egy időben naponta 10 ezren haltak meg, 1201-ben pedig az egész egyiptomi lakosság kétharmada halt meg néhány hónap alatt! “Úgy tűnik, Szíria is elvesztette lakosságának felét a Kr. u. II. és a Kr. u. VIII. század között.” — T. H. Hollingsworth. *Historical Demography* (London és Southampton, 1969). pp. 308, 309.
25 McNeill, p. 162.

zásról számoltak be, mely szerint állítólag India szinte elnéptelenedett, egész területeket borítottak holttestek, senki sem maradt életben”.[26]

A járvány a karavánutakon keresztül nyugat felé terjedt, és 1346-ban érte el a Krímet. Onnan hajóval terjedt el a Földközi-tenger térségében. A halálos áldozatok száma (vagy “kihalás”) pusztító volt. “Úgy tűnik, Egyiptom lakosságának körülbelül egyharmada halt meg az első támadásban, 1347-1349-ben.”[27] Szicílián keresztül, ahol félmillió ember halt meg, a pestis elérte Itáliát, ahol a lakosság több mint felét megölte.[28]

Olaszországból a katasztrofális fertőzés nyugat és észak felé terjedt az európai kontinensen. Franciaországban a lakosság legalább egyharmada (egyes becslések szerint háromnegyede) kipusztult. (Erről az időszakról rendelkezésre állnak olyan nyilvántartások, amelyekből kiindulva egyértelműen bizonyítható, hogy a pestisjárvány gyorsan és figyelemre méltó módon családok ezreit irtotta ki. A kolostorok és hasonló helyek, ahol jelentős számban éltek egymással szoros kapcsolatban, különösen nagy károkat szenvedtek, a lakosok száma időnként százról mindössze kettő-háromra csökkent. J. F. K. Hecker tizenkilencedik századi tudós becslése szerint Lengyelország elvesztette lakosainak háromnegyedét, Németországban pedig megállapításai szerint “200 000 vidéki kisváros ... veszítette el összes lakóját”.[29]

1348 augusztusára a pestis átjutott a csatornán Angliába. Kilenc hónap alatt a lakosság felét kiirtotta. Ugyanezen az őszön egy angol hajó Izlandra hozta a pestist, és ott is elpusztult a lakosság fele. Norvégiában, ahol 1349 nyarán tört ki a pestis, a lakosság kétharmada meghalt. Ugyanebben az évben végigsöpört Dánián, egyes vidékeken a falvak akár 40 százaléka is teljesen elnéptelenedett, majd 1350 tavaszán elérte Svédországot. Az év vége előtt Svédországban a lakosság egyharmada meghalt.[30]

26 Barbara W. Tuchman, *A Distant Mirror. The Calamitous 14th Century*. London: MacMillan London Limited, 1979, page 93. See also McNeill, page 190.

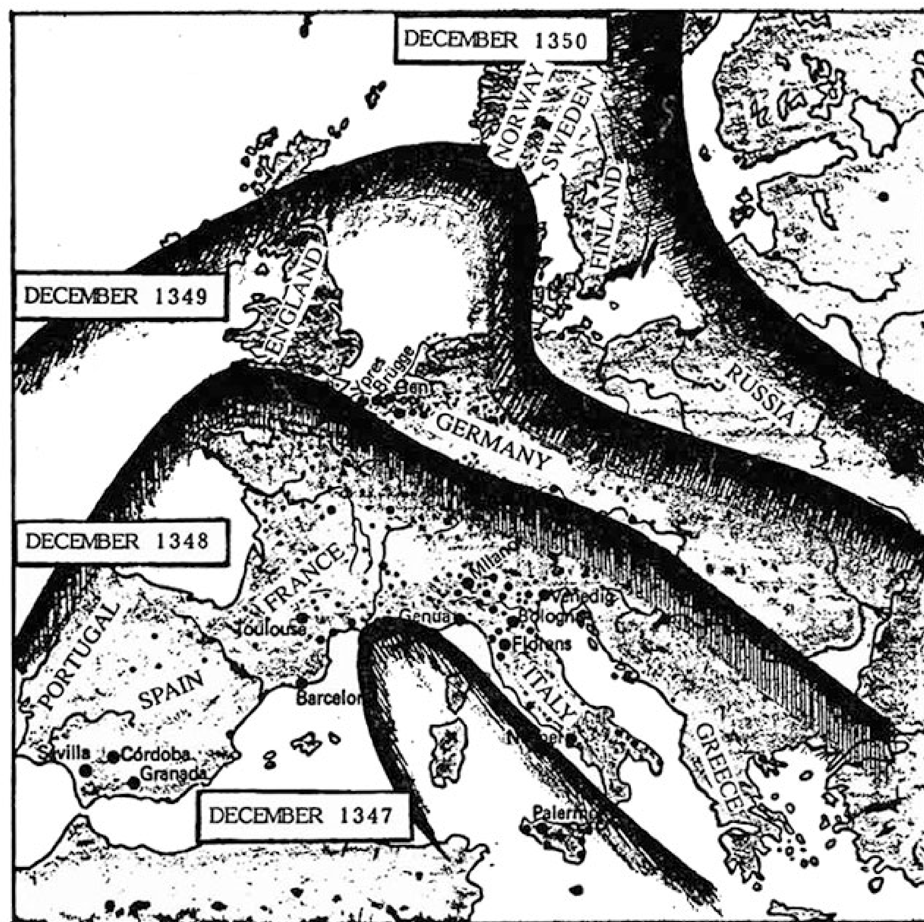
27 McNeill, 187. o. Kairóban 1348-ban egy nap alatt 20 000-en haltak meg. (Hollingsworth, 309. o.) Becslések szerint az egész iszlám világ (Közel-Kelet és Észak-Afrika) hasonló arányú veszteségeket szenvedett el: “1349-re az egész iszlám világot elborította a fekete halál. Az általános lakosság mintegy harmada, a városokban élők talán 40-50%-a halt meg”. (Robert S. Gottfried, The Black Death, London, 1983, 41. o.).

28 Ez a XIX. századi tudós, J. F. K. Hecker becslése, akinek a számadatai a legkonzervatívabbak mind közül. Lásd George Deaux, The Black Death 1347 (a Turning Points in History sorozatban, szerkesztette: Sir Denis Brogan, London, 1969). 75. o.

29 George Deaux, pp. 111-114; Bergmark, p. 52; Tuchman (1978). pp. 92ff.

30 Bergmark, pp. 28-30; K. Lunden in Bra Böckers Varldshistoria („Good Books’ World History”), Vol. 6 (Hoganils, Sweden, 1984), p. 26.

A FEKETE HALÁL EURÓPAI LEFOLYÁSA
1347 DECEMBER – 1350 DECEMBER

A fekete halál Európa és valószínűleg az egész világ lakosságának mintegy egyharmadát megölte. Csak Európában 25-40 millióan haltak meg 1347 decembere és 1350 decembere között. Azóta egyetlen katasztrófa sem érte el ezt a félelmetes pusztítást.

Európa soha nem felejteti el a halál e hihetetlen mértékű látogatását. A kortársak *Magna mortalitasnak* – a Nagy Halálnak – nevezték.[31] Az európai összhalálozásra vonatkozó becslések az összlakosság negyedétől a feléig terjednek, ami azt jelenti, hogy az 1347-50 közötti első

31 The “Black Death” is a later term given to subsequent visitations of the plague, although it is now generally used of the first attack in 1347-1350.

pestisjárvány során 25-40 millió ember pusztult el.[32] Néhány becslés az európai népesség háromnegyedét, azaz 60-75 millió főt is elérte, de ezek valószínűleg túlbecsült adatok.

Az egész világra vonatkozó teljes számadatot természetesen nehéz megbecsülni, különösen azért, mert az ázsiai országokról nincsenek adatok. Az *Őrtorony* 1977. június 15-i száma a 359. oldalon idézi a *Science Digest* magazint, amely szerint a pestis világszerte 62 millió emberéletet követelt. Az 1983-as *Guinness Rekordok Könyve* (465. oldal) ezzel szemben 75 millióra teszi a számot. Tekintettel a rendelkezésre álló információkra, például Kínára vonatkozóan, ez a szám biztosan nem túl magas. Valójában még az is lehet, hogy alulbecsült. Froissart, egy 14. századi krónikás úgy becsülte, hogy a világ lakosságának egyharmada halt meg, és ahogy George Deaux történész rámutatott, "Froissart becslésével széleskörű egyetértés van".[33] E becslés szerint a halálesetek száma jóval 100 millió fölött van.

És mégsem ez volt a vége.

A tüdő- és bubópestis az 1347-1350 közötti első heves támadás után újra és újra visszatért. Az emberek közel négy évszázadon át rettegésben éltek. 1346-tól 1720-ig, amikor Európában utoljára tört ki heves pestisjárvány, 60-70 európai járványról tudunk. Ez azt jelenti, hogy a pestis ebben az időszakban átlagosan minden hatodik évben járt Európában.[34]

Csak a tizennegyedik században, a kezdeti támadást követően további hat járvány tört ki Európában. Gyakran az érintett városok lakosságának 30-50 százaléka halt meg ezekben az újabb pusztításokban.[35]

32 McNeill, p. 168. A *Collier's Encyclopedia* (1974. 4. kötet, 234. o.) azt mondja, hogy Európában összesen 25 millió haláleset történt „J. F. K. Hecker statisztikái, a legalacsonyabbak az összes szakértő közül". A legújabb tanulmányok azt mutatják, hogy Hecker becslése túl alacsony volt. (K. Lunden, 17-22. o.) 1931-ben A. M. Campbell professzor arra a következtetésre jutott, hogy „a számok ... úgy tűnik, hogy ... alátámasztják a becsléseket", miszerint a fekete halál következtében Európa által elszenvedett népességveszteség jobban közelít a feléhez, mint az egynegye". (*The Black Death and Men of Learning*, New York, 1931, 145. o.)

33 George Deaux, 111., 144. o. A Föld lakossága a becslések szerint körülbelül 450 millió fő lehetett a fekete halál kitörése előtt. (E. Hofsten, Befolkningslara, Lund, Svédország, 1982, 16. o.)

34 Bergmark, p. 37.

35 Michael Nordberg svéd történész szerint a járványok eredménye "legalább olyan félelmetes volt, mint 1348-50-ben". A következő példákat hozza fel: "London lakosságát a járványok miatt az alábbi veszteségek érték: 1563: 25-30 százalék; 1593: kb. 18 százalék; 1603: 22-26 százalék; 1625: kb. 25 százalék; 1636: majdnem 10 százalék; 1665 (The Great Plague) kb. 28 százalék. Még nagyobb veszteséget jelentett számos észak-olaszországi város számára az 1630-as súlyos járvány: Milánó 35-40 százalék; Velence 35 százalék; Padova 44 százalék;

MIT MONDANAK A VEZETŐ SZAKTEKINTÉLYEK A FEKETE HALÁL

“Szinte biztos, hogy a legszörnyűbb látogatás, amelynek az emberiség valaha is ki volt téve.” — Folke Henschen professzor, *The History of Diseases* (London, 1966), 79. oldal.

“A fekete halál olyan példátlan katasztrófa volt, amelynek egyetlen párhuzama a bibliai özönvíz története és a 20. századi előrejelzések egy teljes atomháború hatásairól.” — George Deaux, *The Black Death* 1347 (London, 1969), 143., 144. oldal.

“Kétségtelenül a legsúlyosabb katasztrófa, amely valaha is érte az emberiséget.” — Michael W. Dois, *The Black Death in the Middle East* (Princeton, New Jersey, 1977), vii. oldal.

“A feljegyzett történelem leghalálosabb katasztrófája.” — Barbara Tuchman, *A Distant Mirror. The Calamitous* 14th Century (London, 1979), xiii. oldal.

“[A] legnagyobb válság, amellyel az emberi fajnak szembe kell néznie.” — Isaac Asimov, *A Choice of Catastrophes* (London, 1980), 242. oldal.

“Az egyetlen lehetséges összehasonlítás egy modern nukleáris vagy bakteriológiai háború hipotetikus következményeivel lehetne.” — A neves francia történész, Emmanuel Le Roy Ladurie, *The Mind and Method of the Historian* (Brighton, Sussex, Anglia, 1981), 71. oldal.

“A legnagyobb ökológiai felfordulás, a fekete halál hatását a huszadik század két világháborújához hasonlították. Bizonyos mértékig ez igaz. De a fekete halál ... még ennél is lényegesebb változásokat idézett elő. ... E természeti és emberi katasztrófa hatásai mélyrehatóan megváltoztatták Európát, talán jobban, mint bármely más eseménysorozat. Már csak ezért is a fekete halál a történelem legnagyobb biológiai-környezeti eseményének és a nyugati civilizáció egyik legfontosabb fordulópontjának tekintendő.” — Robert S. Gottfried, *The Black Death* (London, 1983), 163. oldal.

“A világot valaha ért legnagyobb katasztrófa a bubópestis járványszerű terjedése volt, amely a világ népességének egyharmadát megölte, mialatt végigvonult a XIV. századi Európán és Ázsián.” — James Cornell, *The Great International Disaster Book* (New York, 1979), 70. oldal.

Európa népessége tovább csökkent. Az 1380-as évekre mintegy 40 százalékkal, a század vége felé pedig közel 50 százalékkal csökkent.[36] A legalacsonyabb szintet 1440 és 1480 között érte el.[37]

Ugyanez a tendencia figyelhető meg a világ más részein is. Kr. u. 1200 körül Kína lakossága 123 millió fő volt. Ez 1393-ra mindössze 65 millióra csökkent. Bár a történészek ezt a csökkenést általában a pestissel egy időben dúló polgárháborúnak tulajdonítják (a háborút a mongol uralom elleni kínai reakció okozta, és a mongolok kiűzésével végződött), McNeill minden bizonnyal reálisabb, amikor a drasztikus csökkenésért a pestisre hárítja a legnagyobb felelősséget.[38] Ismétlem, a tizenhatodik században Kínát állítólag szinte teljesen elnéptelenítette a bubópestis.

Bár ez a csapás 1720 után gyakorlatilag eltűnt Európából, a világ más részein továbbra is tombolt. Még 1906 és 1911 között is 7,5 millió embert ölt meg a pestis Indiában.[39]

Mindezek fényében nem nehéz megérteni, hogy a hatóságok miért tesznek olyan kijelentéseket, mint amilyenek a mellékelt keretes listában szerepelnek, a XIV. századi első támadásra utalva.

Ez a tüdő-/bubópestis azonban, amely 1350 után több száz éven át ismételten meglátogatta az emberiséget, nem az egyetlen járvány volt, amely ezekben az évszázadokban pusztított a világon. Mint a következőkben láthatjuk, más pusztító járványok sorozata is kísérte.

Kr. u. 1500-tól 1800: a szifilisz és a himlő kora

Az 1492-ben kezdődött óceánjáró expedíciók a járványok új korszakát nyitották meg, amely az egész világra nézve végzetes következményekkel járt.

A tizenötödik század végén a szifilisz eljutott Európába, talán Kolumbusz tengerészei hozták be Amerikából. **“Az ezt követő években a betegség egész Európában, Afrikában és Ázsiában elterjedt, és**

Parma 50 százalék; Verona 59 százalék; Brescia 45 százalék; Cremona cca. 60 százalék és Mantova 69 százalék!”. (*Den dynamiska medeltiden*, Stockholm, 1984, 32. o.)

36 Tuchman (1979), 119. o. Hasonló pusztítások történtek Afrikában és Ázsiában. Kínában például 1380-ban a pestis további 13 millió embert ölt meg. (*Collier's Encyclopedia*, 4. kötet, 1974. 234. o.)

37 McNeill, p. 169.

38 Ibid., pp. 163, 190.

39 *Ébredjetek!*, July 22, 1956, pp. 22-24.

mindenütt nagyon rosszindulatúvá vált.”[40] Annak ellenére, hogy manapság sok szó esik a szifiliszről, nem a huszadik, hanem a tizenhatodik századot nevezhetjük a “szifilisz évszázadának”. A betegség mindenütt, a társadalom minden rétegében, az otthonokban, a nyilvános fürdőkben, a nyilvános házakban, a gyermekek és a felnőttek körében egyaránt jelen volt. A betegség gyakorisága ijesztő volt, és a szervi elváltozások nagyon súlyosak voltak. Milliók haltak bele. A betegséget az utódok is örökölték, vakok, süketek vagy más módon torzszülött gyermekek jöttek világra.

A tizenhatodik század óta a szifilisz egyre gyengébb és kevésbé katasztrofális. A szifiliszt századunk elejéig gyógyíthatatlannak tartották, de azóta különböző antibiotikumokat fejlesztettek ki ellene. Mára a halálozás az első világháború előtti szint töredékére csökkent. Bár még mindig velünk van, a szifilisz már nem öl meg milliókat, mint a tizenhatodik században.[41]

Még ha a szifiliszt Kolumbusz tengerészei hozták is Amerikából az Óvilágba, ahogy egyes kutatók vélik, ez a betegség korántsem volt olyan katasztrofális az európaiak számára, mint azok a járványok, amelyeket az amerikai őslakosok kaptak cserébe az európaiaktól.

Amikor az európaiak Amerikába érkeztek, olyan járványos betegségeket hoztak magukkal, amelyek évszázadok óta tomboltak az Óvilágban, és amelyekkel szemben az eurázsiai népesség bizonyos fokú immunitást fejlesztett ki.

Az indián lakosság viszont teljesen védtelen volt ezekkel az új fertőző betegségekkel szemben. Az eredmény egy teljes katasztrófa volt, amelynek valódi nagyságrendje csak a közelmúltban vált világossá. Ennek oka, ahogy McNeill elmagyarázza, az, hogy a történészek a második világháború előtt szisztematikusan alábecsülték Amerika Kolumbusz előtti népességét, nyolc és tizennégy millió közé téve a teljes számot.

> **A legújabb becslések azonban, amelyek az adománylistákból, misszionáriusi jelentésekből és alapos statisztikai érvekből vett mintavételen alapulnak, megtízszerezték és még többszörösére növelték ezeket a korábbi becsléseket, és a hódítás előestéjén az indiánok népességét körülbelül százmillióra teszik, amelyből huszonöt-harminc**

40 Bergmark, p. 59.
41 Bergmark, pp. 83, 87, 91. See also Rent Dubos, Mirage of Health (New York, 1959), chapter six, and Ébredjetek!. September 8. 1984, page 3.

millió a mexikói és körülbelül ugyanennyi az andoki civilizációkhoz köthető.[42]

Nem Cortez katonái, hanem a *himlő* hódította meg az aztékok királyságát Mexikóban 1520-ban. Cortez katonái hozták magukkal a betegséget Hispanioláról (ma azok a szigetek, ahol a Dominikai Köztársaság és Haiti található), ahová két évvel korábban érkezett Európából. A Mexikóban kitört himlőjárvány gyorsan átterjedt Guatemalára, majd délebbre. 1525-re vagy 1526-ra elérte a dél-amerikai inka birodalmat, ahol ugyanúgy előkészítette az utat Pizarro hódítása előtt, mint néhány évvel korábban Cortez számára Mexikó meghódítása előtt. A halálozás szörnyű volt. A kezdeti pusztítás után a teljes lakosság mintegy harmada meghalt![43]

A himlőt más járványok követték. 1530-1531-ben Mexikóban és Peruban kanyarójárvány terjedt el, amely nagyszámú emberéletet követelt. Ezt tizenöt évvel később egy másik járvány követte, valószínűleg tífusz. Aztán 1558-1559-ben halálos influenzajárvány pusztított Amerikában. Úgy tűnik, hogy ez a járvány világméretű volt. Európában 1556-ban tört ki, és négy évig tartott, katasztrofális következményekkel. Becslések szerint Anglia elvesztette teljes lakosságának 20 százalékát, és hasonló veszteségek más országokban is előfordultak. A korabeli japán források is említést tesznek erről a szörnyű influenzáról, elmondva, hogy “nagyon sokan meghaltak” benne.[44]

Az indián népességre nézve ezek és más járványkitörések pusztító következményekkel jártak. Cortez hódítása után ötven évvel, 1568-ban a járványok hatására Mexikó lakossága 25-30 millióról kevesebb mint hárommillióra, 1605-re pedig egymillióra csökkent. Hasonló csökkenés következett be Amerika más részein is.[45]

A tizenhetedik század közepére két másik nagyon halálos betegséget is behurcoltak Afrikából Amerikába: a *maláriát* és a *sárgalázat*. Mindkét betegség új volt az indiánok számára, ezért a következmények rendkívül súlyosak voltak. A malária “úgy tűnik, hogy befejezte

42 McNeill, 203. és 204. o. Vö. még Fernand Braudel, a kiváló európai történész *Civilization and Capitalism 15th-18th Century* című munkájában található értekezést: *The Structures of Everyday Life* (London, 1981). pp. 35-38. Továbbá Emmanuel Le Roy Ladurie: *The Mind and Method of the Historian* (Brighton, Sussex, Anglia, 1981). 72, 76, 77. o.

43 McNeill, p. 209.

44 McNeill, 209. o. Bár a halálozási adatok hiányoznak, könnyen elképzelhető, hogy ez az influenzajárvány a kiterjedés és a halálozás tekintetében az 1918-1919-es spanyolnáthához hasonlítható volt.

45 Braudel, p. 36; McNeill, pp. 204, 205.

az amerikaiak pusztítását a trópusi alföldeken, így szinte teljesen kiürítette a korábban népes területeket".[46] A sárgaláz pedig, amely 1648-ban Nyugat-Afrikából érte el a Karib-térséget, hasonlóan pusztító hatással volt az indián népességre. Mivel nem alakult ki immunitás (ahogyan az Afrikában sokaknál viszont igen), szinte akadálytalanul megölt minden felnőttet, aki megfertőződött vele.[47]

Mindezen pusztítások után mi volt a végeredmény az amerikai kontinens őslakosai számára? McNeill összefoglalja:

> **Összességében az indián lakosságot ért katasztrófa olyan méreteket öltött, amit nehéz elképzelni, hiszen olyan korban élünk, amikor a járványos betegségek nem számottevők. A Kolumbusz előtti népesség és az indián népességgörbék mélypontja közötti 20:1 vagy akár 25:1 arányok többé-kevésbé helytállónak tűnnek, a nagy helyi eltérések ellenére. Az ilyen hűvös statisztikák mögött hatalmas és ismétlődő emberi gyötrelmek húzódnak meg, ahogy egész társadalmak széthullottak, értékek omlottak össze, és a régi életmódok elvesztették minden értelmüket.**[48]

Egyszerűbben fogalmazva ez azt jelenti, hogy az indián népesség teljes csökkenése Észak-, Közép- és Dél-Amerikában 95 vagy 96 százalékos volt, vagyis a 100 millióról mindössze 5 vagy 4 millióra csökkent!

Az Amerikát sújtó járványok Európát is elérték, bár a következmények nem voltak olyan súlyosak. A himlő a Római Birodalom hanyatlása után jelent meg Európában, de csak a tizenhatodik században terjedt el széles körben. 1614-ben Ázsiából kiindulva járvány terjedt el Európa és Afrika nagy részén. A tizennyolcadik században a himlő csak Európában hatvanmillió embert ölt meg. A halálozás különösen magas volt a gyermekek körében. A fertőzöttek 25-35 százaléka halt meg – és gyakorlatilag minden gyermek elkapta a fertőzést![49] Európa-szerte otthonok milliói vesztették el fiatalabb tagjaikat a himlő támadása miatt.

46 McNeill, p. 213.
47 Ibid., p. 214.
48 Ibid., p. 215.
49 Bergmark, pp. 114, 115.

Alfred Rethel művész által készített fametszet, amely az 1846-62-es harmadik kolerajárvány tragikus hatásait ábrázolja. (Újraközölte: M. Bergmark, *Fran pest till polio*, Stockholm 1983, 204. o.)

Tizenkilencedik század: kolera, kanyaró, skarlát — és a változás időszaka

A kolera volt a tizenkilencedik század nagy pestisjárványa. Elsősorban a fertőzöttek ürülékével szennyezett vízzel vagy élelmiszerrel terjed. Egyetlen járvány sem ölt olyan gyorsan, mint a kolera, és a legutóbbi időkig a halálozási arány nagyon magas volt: 50-80 százalék.

1817-ig ezt a járványt csak Indiában ismerték. Abban az évben kezdett északnyugat felé terjedni, és 1823-ban elérte a Kaszpi-tenger partján fekvő oroszországi Asztrahán városát. Egy újabb 1826-os lökés 1829-ben ismét Oroszországba hozta, és onnan hirtelen átterjedt Európába, Amerikába és a világ többi részére, hét éven át mindenütt rémületet és halált okozva. A következő hatvan év alatt további négy járvány söpört végig az egész világon, az utolsó 1883-1896 között. Az

öt járvány a becslések szerint világszerte mintegy 100 millió ember halálát okozta.[50]

A kanyaró és a skarlát is inkább a tizenkilencedik századhoz tartozott, mint bármely más századhoz. 1840-ig a kanyaró volt a gyermekhalandóság leggyakoribb oka. 1840 és 1880 között ezt a szerepet a skarlát vette át, amely ebben az időszakban az összes halálozás négyhat százalékáért volt felelős, nemcsak a gyermekek, hanem minden korosztály körében. 1880 és 1915 között ismét a kanyaró volt a legnagyobb gyermekhalálozási ok.[51] A múlt század másik nagy járványa a *tífusz* és a *tuberkulózis* volt, ez utóbbi még mindig évente mintegy hárommillió ember halálát okozza.

A tizenkilencedik század a nagy járványok ellenére a legtöbb nagy pestisjárvány tekintetében fordulópontot jelentett. Már a század elején megkezdődött a himlő elleni nagyszabású oltás és vakcinázás egyik országban a másik után. Louis Pasteur mikroorganizmusokkal kapcsolatos felfedezése után kezdték megérteni a járványos betegségek valódi okait, ez pedig drámai orvosi felfedezések sorozatát hozta magával, különösen az 1880-as évektől kezdve.

Azóta a legtöbb nagy járvány ellen kifejlesztettek oltóanyagokat, antibiotikumokat és más megelőzési, védekezési és gyógymódokat, például a bubópestis, kolera, sárgaláz, szifilisz, tífusz, tuberkulózis és malária ellen. Századunkban a himlőt gyakorlatilag kiirtották. Az utolsó ismert esetet 1977 októberében jelentették Szomáliából.

Valójában a *nagy* járványok közül csak egy maradt, amelyet a modern orvostudomány még nem tudott ellenőrzés alá vonni: Az *influenza*. Igaz, hogy a kolera még mindig kitör néhány területen, különösen Ázsiában, de a higiénia és a szennyvízelvezető rendszerek fejlődése csökkentette előfordulását; ma már hatékony kezelést alkalmaznak (különösen a folyadékellátás terén), és a halálozás ma már alacsony. Az influenza ezzel szemben még mindig alkalmanként világméretű járványokat okoz.

Mivel ez a járvány az 1918-1919-es nagy járványban mintegy húszmillió ember halálát okozta, az Őrtorony Társulat folyamatosan erre

50 Bergmark, 191,207-209. o., Herbert L. Schrader, *Und dennoh siegte das Leben* (Stuttgart, 1954), 64-67, 70, 71. o., Herbert L. Schrader, Und dennoh siegte das Leben (Stuttgart, 1954). A kolera még mindig tombol a világ egyes részein, különösen Ázsiában, ahol világjárványszerű. De hatékony kezelési intézkedéseket (folyadékellátás) alkalmaznak, és a halálozási arány ma már alacsony.

51 Dubos, chapter 6.

hivatkozik, mint a legjobb bizonyítékra, hogy alátámassza azt az állítását, miszerint 1914 óta egyre több a járvány. Ezért helyénvalónak tűnik, hogy az elmúlt évszázadok és járványaik áttekintését az 1918-1919-es spanyolnáthával kapcsolatos néhány megjegyzéssel zárjuk. Valóban egyedülálló volt ez a járványos betegség a pestisek történetében? Egyáltalán egyedülálló volt-e az *influenza*járványok történetében?

Influenza — “az utolsó nagy pestis”

Szinte minden korban a legtöbb ember azt gondolta, hogy saját korának problémái és katasztrófái olyan nagyok voltak, hogy az emberiség történetében biztosan páratlanok voltak.[52] Ennek az az oka, hogy a legtöbb ember, bár jól ismeri saját korának csapásait, például a háborúkat, éhínségeket, bűncselekményeket, földrengéseket és járványokat, általában nagyon keveset tud arról, hogy a múltban milyen mértékű és gyakoriságúak voltak ezek a nyomorúságok.

Nem meglepő tehát, hogy a mai problémák sokak számára egyedinek tűnhetnek. Még a szakértők is, akik sokat tudhatnak a mai világ éhezéséről, betegségeiről és hasonló csapásokról, ritkán mélyedtek bele, hogy e problémák milyen mértékűek voltak a korábbi évszázadokban. Ezért néha szenzációs kijelentéseket tehetnek századunk egyik vagy másik katasztrófájának “egyediségéről” – olyan kijelentéseket, amelyek egyszerűen nem igazak, mégis ezek a vélemények széles körben nyilvánosságra kerülhetnek és elfogadottá válhatnak. Az 1918-1919-es *spanyolnáthával* kapcsolatos néhány, az Őrtorony irodalomban idézett állítás egyértelműen ebbe a kategóriába tartozik. Mik tehát a tények a “spanyolnáthával” kapcsolatban?

Dr. Edwin Oakes Jordan neves bakteriológus szerint az 1918-1919-es spanyolnátha 21 642 283 ember halálát okozta.

Ennek több mint fele, azaz tizenkét és fél millióan haltak meg Indiában.

További kétmillióan haltak meg Európában, és körülbelül hétmillióan a világ más részein.[53]

52 Lásd Dr. N. W. Pirie “Bevezetőjében” *Food Resources Conventional and Novel*, London, 1969 vonatkozó megállapításait.

53 Dr. Edwin Oakes Jordan, Epidemiás influenza (1927); Encyclopaedia Britannica, 12. kötet (1969), 242. o.; *Ébredjetek!*, 1971. március 8, 6. o. Az *Ébredjetek!* 1977. február 22-i számának 29. oldalán idézett egyik szakértő úgy véli, hogy a 21 millió halálos áldozat “valószínűleg” “durván alulbecsült”, mivel ez a mennyiség csak Indiára vonatkozhat. Ha ez alátámasztható lenne, akkor a teljes halálozási szám 30 millióra emelkedne.

Amint e fejezet elején rámutattunk, az Őrtorony Társulat egy amerikai magazint idézve azt állítja, hogy ez az influenza volt a világtörténelem legnagyobb járványa, és hogy több ember halt meg benne, **“mint az emberiség történetében bármelyik járványos betegségben”**. A múlt pestisjárványairól bemutatott értekezésből most már minden figyelmes olvasó számára világosnak kell lennie, hogy ez az állítás szöges ellentétben áll a történelmi tényekkel. Az állítás teljesen hamis.

A múltban számos nagy járvány több emberéletet követelt, mint a spanyolnátha. Mint fentebb látható, a hatodik században a “Jusztiniánusz pestis” a becslések szerint 100 millió emberéletet követelt. A XIV. századi fekete halál valószínűleg 75 millió embert ölt meg. Az 1520-as évek himlőjárványa csak Amerikában több mint 30 millió embert ölhetett meg – az indián lakosság egyharmadát. A tizenkilencedik században pedig a kolera öt nagy járványban mintegy 100 millió ember életét oltotta ki. E kolerajárványok némelyike egyenként jóval több mint húszmillió ember halálát okozta, és ezért mindegyikük teljes mértékben összehasonlítható volt a spanyolnáthával. Nyilvánvaló, hogy a spanyolnátha nem a “legnagyobb” vagy “legpusztítóbb” járvány volt az emberiség történetében.

Talán éppen ezért a spanyolnáthával kapcsolatos Őrtorony-állítások néha a *halálozási arányra* összpontosítanak, vagyis azt állítják, hogy a spanyolnátha nagyobb *százalékban* ölte meg a megfertőződötteket, mint bármely más ismert járvány. Így az *Ébredjetek!* magazin 1971. március 8-i számában a spanyolnátháról szóló cikk a “Minden idők leghalálosabb gyilkosa” címet kapta. A harmadik oldalon a cikk aztán egy meg nem nevezett szaktekintélyt idézett, aki azt állította:

> **Ha a járvány folytatta volna a matematikai gyorsulás ütemét, a civilizáció könnyen eltűnt volna a Földről néhány hét alatt.**[54]

Ez az állítás azonban teljesen abszurd. Általános becslések szerint mintegy 525 millióan – az emberiség több mint egynegyede – betegedett meg influenzában. Ebből 15-25 millióan meghaltak, és körülbelül 500 millióan meggyógyultak. Az átlagos halálozás tehát körülbelül négy százalék volt.[55] Mit jelent ez? Azt jelenti, hogy ha a Földön min-

54 Az állítás megismétlődik a Watch Tower Society új evolúciós könyvében, a *Life — How Did It Get Here?* (1985) 225. oldalán, ahol a hivatkozás szerint a forrás Joseph E. Persico, Science Digest, 1977. március, 79. oldal.

55 Bergmark, 260. o. Jordan és Henschen szerint az emberiség mintegy 50 százaléka (egymilliárd ember) megbetegedett, ami az átlagos halálozási arányt két százalékra csökkentené. Henschen ezt 0,25 százalékra teszi, ami túl alacsony. (*Encyclopaedia Britannica*, 12. kötet,

den egyes ember megbetegedett volna az influenzában, az emberiség nagy többsége – körülbelül 96 százaléka – túlélte volna. *A civilizáció nyilvánvalóan soha nem volt veszélyben!*

Az influenzajárványok általában gyorsan alakulnak ki, és gyorsan terjednek a lakosság nagy százalékában. Gyakran 25-40 százalékuk érintett. A halálozás azonban általában alacsony.

Ezek a jellemzők az 1918-1919-es járványra is igazak voltak, bár a körülbelül négy százalékos halálozás magasabb volt a szokásosnál.[56] Tény azonban, hogy a történelem során a legtöbb nagy járványnak *sokkal magasabb* volt a halálozási aránya, mint a spanyolnáthának. A *tífusz* és a *vérhas*, amelyek a múltban a háborúk állandó kísérői voltak, néha a fertőzöttek 20, illetve 50 százalékát is megölték. A *sárgaláz* halálozási aránya 60 százalékos vagy annál is nagyobb volt.[57] A kolera a megbetegedettek 50-80 százalékával végzett. A *bubópestis* okozta halálozás 30 és 90 százalék között mozgott, míg a *tüdőpestis* – a fertőzés másik típusa az 1347-1350-es fekete halál járvány idején – halálozási aránya 100 százalék volt, és nem volt ismert túlélő![58]

Nyilvánvaló, hogy messze nem lenne helyes a spanyolnáthát, amelynek átlagos halálozási aránya 4 százalék, “minden idők leghalálosabb gyilkosának” nevezni, ahogyan azt az Őrtorony Társulat teszi. A történelem más nagy járványaihoz képest ehelyett az egyik legkevésbé halálos gyilkos volt!

A leggyorsabb gyilkos?

A harmadik állítás szerint a spanyolnátha *gyorsabban* szedte áldozatait, mint bármelyik korábbi járvány. **“Az egész történelemben nem volt ennél erősebb, gyorsabb halálos látogatás”** — írta az *Őrtorony* 1977. június 15-i száma a 359. oldalon, a *Science Digest* magazinra hivatkozva. Ekkor rámutattak, hogy míg a fekete halál *három év alatt*

1969, 242. o.; Henschen, 52. o.) A legtöbb helyen a halandóság jóval alacsonyabb volt a Jordan és Henschen által javasolt két százalékos globális értéknél, például az Egyesült Államokban, ahol 0,5 százalék volt. Néhány helyen viszont jóval magasabb volt. Indiában a lakosság négy százaléka halt meg, Nyugat-Szamoán pedig a lakosság 20-25 százaléka, azaz 38 000 emberből 7500 halt meg. (W. I. Beveridge, *Influenza: The Last Great Plague*, London, 1977, 31. o.; *The Watchtower*, 1978. aug. 1. 29. o.)

56 Encyclopaedia Britannica, Vol. 12 (1969), 242. oldal. A halálozás azonban nem volt egyedülálló az influenzajárványok között. A korábbi influenzajárványok némelyike sokkal magasabb mortalitású volt!

57 Bergmark, pp. 141, 154, 232.

58 McNeill, p. 168.

62 millió emberéletet követelt világszerte, addig a spanyolnátha mindösszе *négy hónap alatt* 21 milliót.

Amire a cikk nem hívja fel az olvasó figyelmét, az az, hogy a spanyolnátha nem csak négy hónapig tartott. Körülbelül *tizenkét* hónapig tartott, 1918 kora tavaszától 1919 tavaszáig.[59] A csúcspontját 1918 őszi hónapjaiban érte el, amikor a legmagasabb volt a halálozás. Ha azonban a spanyolnátha legnagyobb halálozási *csúcsidőszakát* összehasonlítjuk a fekete halál és más korábbi járványok, például a jusztiniánusi pestis *teljes időtartamával*, akkor minden bizonnyal torz képet kapunk a halálozási arányokról, mert ezeknek a korábbi járványoknak is voltak csúcsidőszakaik! Ahhoz, hogy helyes eredményt kapjunk, "almát almával kell összehasonlítanunk", nem pedig almát körtével. Vagy a spanyolnátha és a fekete halál *csúcspontjai* alatti halálozási arányt kell összehasonlítanunk, vagy pedig a két betegség *átlagos* halálozási arányát a *teljes időtartamuk* alatt. Így a spanyolnátha körülbelül egy év alatt 21 millió embert ölt meg, míg a fekete halál három év alatt legalább 62 millió ember életét oltotta ki – ami szintén körülbelül 21 milliót jelent évente![60]

Ez két okból is figyelemre méltó. Először is azért, mert a fekete halál idején a leggyorsabb közlekedési eszköz a vitorlás hajó volt. Ezzel szemben a spanyolnátha idején az autók, a vonatok és a gőzhajók gyorsabb utazási módokat biztosítottak. Így a vírusok és baktériumok, amelyeknek korábban hetekig vagy hónapokig tartott egyik kontinensről a másikra terjedni, ma már viszonylag rövid idő, néhány nap alatt megtehették ugyanazt a távolságot.

Másodszor, ez azért is figyelemre méltó, mert a világ népessége a fekete halál idején csak egynegyede volt annak, mint 1918-ban. A fekete halál három év alatt a Föld lakosságának legalább *14 százalékát* (a legóvatosabb becslés szerint 450 millióból 62 milliót), vagyis évente körülbelül 5 százalékát ölte meg, míg a spanyolnátha egy év alatt az emberiség valamivel több mint *egy százalékát* (1800 millióból 21 milliót).[61]

59 Beveridge, pp. 21, 42, 43.

60 Ha kifogásolják, hogy a spanyolnátha több mint 21 millió, talán 25 millió vagy még több embert ölt meg, akkor ne feledjük, hogy a fekete halál is valószínűleg több mint 62 millió embert ölt meg világszerte, talán 75 milliót vagy még többet.

61 Isaac Asimov, amikor rámutat, hogy a fekete halál "a bolygó teljes népességének egyharmadát ölhette meg", összehasonlítja a spanyolnátha vírussal, és arra a következtetésre jut: "Az influenzajárvány azonban a világ lakosságának kevesebb mint 2 százalékát ölte meg, hogy a Fekete Halál páratlan maradjon!" (*A Choice of Catastrophes*, London, 1980, 241, 243. o.)

A fekete halál tehát a spanyolnáthával ellentétben sokkal inkább megérdemli, hogy a történelem *legkeményebb* és *leggyorsabb* halálosztójaként emlegessük.

A legelterjedtebb gyilkos?

Végül a spanyolnáthát “figyelemre méltónak nyilvánítják, mert világszerte tombolt”.[62] De számos korábbi járvány is az egész világon elterjedt, köztük néhány influenzajárvány is. Ezek közé tartozott az 1556-1559, 1580, 1732-1733, 1781-1782, 1830-1833, 1857-1858 és 1889-1890 közötti influenzajárvány. Ezek mindegyike gyorsan terjedt az egész világon, és a lakosság nagy százalékát érintette.[63]

Az egyik leghalálosabb influenzajárvány az 1556-1559-es világjárvány volt, amely, mint már említettük, Anglia és néhány más európai ország teljes lakosságában minden ötödik embert megölt. 1580-ban Ázsiából indult a járvány, amely Afrikában, Európában és Amerikában is elterjedt. A korabeli feljegyzések arról számolnak be, hogy **“hat hét alatt Európa szinte valamennyi nemzetét megfertőzte, akik közül minden huszadik ember volt csak mentes a betegségtől, akik így csodálkozás tárgyává váltak”**.[64] Egyes területeken a halálozás igen magas volt. Róma városában 9000-en haltak meg; egyes spanyol városokról azt mondták, hogy “a betegség miatt, szinte teljesen elnéptelenedett”.[65]

Az 1781-1782-es influenzajárvány, amelyet “minden európai országból, Kínából, Indiából és Észak-Amerikából jelentettek”, egyes helyeken a lakosság kétharmadát, illetve háromnegyedét is megtámadta.[66] E járványok némelyike jelentős halálozási arányt ért el. Nagy-Britanniában az “1847-es nagy influenzát” a kolera pusztításával hasonlították össze, “mivel több volt az influenza halálos áldozata, mint a kolera halálos áldozatai az 1832-es nagy járvány idején”.[67]

Összefoglalva, az 1918-1919-es spanyolnátha minden szempontból messze nem volt az emberiség történetének “legnagyobb” járványa.

62 *The Watchtower*. August 1, 1978, p. 29.
63 Beveridge, pp. 26-30; McNeill, p. 209.
64 Beveridge, p. 26.
65 Ibid., p. 26.
66 Ibid., p. 28.
67 Ibid., p. 29; McNeill, p. 209.

Ami a teljes emberveszteséget illeti, a múltban számos más járvány több embert ölt meg, mint az 1918-1919-es járvány.

A halálozási *arány* sem volt a legmagasabb a múlt nagy járványai közül. Inkább alacsony volt sok korábbi járványhoz képest. Ebből a szempontból nem a "leghalálosabb", hanem a történelem nagy pestisjárványai közül a legkevésbé halálos.

Az az állítás, hogy a spanyolnátha volt minden idők "leggyorsabb" gyilkosa, szintén hamisnak bizonyult, mivel ez az állítás a statisztikák hibás használatán alapul.

Végül az 1918-1919-es influenza világméretű kiterjedése semmiképpen sem volt "figyelemre méltó", mivel számos korábbi járvány, köztük számos influenzajárvány is világszerte tombolt.

Miben volt tehát kivételes a spanyolnátha? Egyedülálló volt-e valamilyen szempontból? Lehet, hogy egy szempontból egyedülálló volt, bár még ezt is lehetetlen bizonyítani. A spanyolnátha több embert ölt meg, mint bármelyik korábbi influenzajárvány. Úgy tűnik, hogy ez sok szakértő véleménye. Az *Encyclopaedia Britannica* szerint **"Az 1918-as járvány volt a történelem legpusztítóbb [influenzajárványa]"**.[68] Dr. Beveridge az influenzajárványokról szóló áttekintésében hajlik arra, hogy egyetértsen, és először úgy jellemzi, hogy **"az emberiség által valaha tapasztalt legnagyobb [influenzajárvány]"**.[69] Pedig erről korántsincs meggyőződve. Az emberiséget az ókor óta rendszeresen meglátogatták influenzajárványok, amelyek közül több is világméretű volt, és magas halálozási aránnyal járt. A történelmi feljegyzések azonban nem teljesek, és a halálozási adatok általában hiányoznak. Beveridge, aki röviden ismerteti a spanyolnáthát közvetlenül megelőző 200 év tizenhat nagyobb influenzajárványát, az utóbb említett betegségről szóló értekezését a következő mondattal zárja:

> **Az 1918-19-es világjárvány messze a legsúlyosabb volt a <u>közelmúltban</u>, és mára egészen kivételesnek tartjuk. Azonban talán nem egyedülálló. A történelmi beszámolókból ítélve <u>a korábbi időkben néhány járvány, amely lehetett influenza, ugyanilyen pusztító volt."</u>**[70]

A spanyolnátha tehát még ebben a tekintetben sem volt egyedülálló.

68 *The Encyclopaedia Britannica*, Vol. 12 (1969), p. 242.
69 Beveridge, p. 32.
70 Beveridge, pp. 32, 33.

Megszaporodtak-e a járványok ebben az évszázadban?

Ahhoz, hogy a modern kori kép megfeleljen annak az állításnak, hogy most egy egyedülálló és prófétikusan megjelölt időszakban élünk, bizonyítékot kellene találnunk arra, hogy korunkban megnövekedett a pestisjárványok száma. Dr. Graham az Apokalipszis négy lovasáról szóló értekezésében, bár nem állítja konkrétan, hogy ez történik, mégis ír **"annak a 40 000 gyermeknek az élettelen alakjáról, akik éhségben és betegségben haltak meg abban a rövid időben, amíg ti aludtatok"**, és hozzáteszi: **"Számold össze a pestis és dögvész harmadik világbeli áldozatait, akik most végigsöpörnek a Föld éhínség és aszály sújtotta városain és falvain"**. (*Közeledő patadobogás*, 184. oldal) Később, amikor kijelenti, hogy az Úr **"figyelmeztetett bennünket, hogy lesznek csapások"**, így folytatja: **"A tudósok ma olyan baktériumokról, vírusokról és rovarokról figyelmeztetnek bennünket, amelyek rendkívül ellenállóak a sugárzással, antibiotikumokkal vagy rovarirtó szerekkel szemben. Egyesek úgy érzik, hogy a természet hanyatlását már befolyásolták a modern vegyi anyagok"**. (192. oldal)

Mit találunk valójában, ha "összeszámoljuk a harmadik világ pestis és dögvész áldozatait" – vagy akár a Föld többi részének áldozatait – a mi időnkben? Azt a növekedést találjuk-e, amire sok végidőkről szóló magyarázó figyelmeztet? Vannak-e egyáltalán lényeges jelek arra, hogy a közeljövőre vonatkozóan sötétedő kilátások mutatkoznak?

A válasz, amelyet minden szakavatott kutató – történészek, orvosok és más, a témát tanulmányozó tudósok – adnak erre a kérdésre, egyöntetű: a pestisjárványok nem szaporodtak ebben az évszázadban. *Csökkentek*. Gondoljunk csak ezekre a megfigyelésekre:

Folke Henschen professzor, patológus:

> **A fertőző betegségeket, amelyek egy-két generációval ezelőtt még a megbetegedési és halálozási statisztikáink legnagyobb csoportját alkották, az orvostudomány fejlődése visszaszorította.**[71]

Matts Bergmark, orvostörténész:

> **... éppen a fertőző betegségek csökkentek.**[72]

Herbert L. Schrader, orvostörténész:

71 Henschen, p. 1.
72 Bergmark, p. 326.

> **... a pestis legyőzői a legnagyobb győzelmet aratták, amelyet a világtörténelem hatezer éve alatt valaha is arattak: a korai halál feletti győzelmet.**[73]

William H. McNeill professzor, történész:

> **A legtöbb helyen a járványos betegségek jelentéktelenné váltak, és számos fertőzésfajta ritkává vált ott, ahol korábban gyakoriak és súlyosak voltak. Az emberi egészség és vidámság nettó növekedését nehéz eltúlozni; valójában ma már képzelőerőre van szükség ahhoz, hogy megértsük, mit jelentettek korábban a fertőző betegségek az emberiségnek, vagy akár saját nagyapáinknak.**[74]

A pestisjárványok pusztításának ez az óriási csökkenése, amely a múlt század vége óta folyamatosan folytatódik, az orvostörténet által szilárdan megállapított tény, amelyet egyetlen tájékozott embernek sem jutna eszébe tagadni. Bár Hal Lindsey író 1948-ra teszi a végidők nemzedékének kezdetét, elismeri, hogy **“a modern orvostudománynak köszönhetően a pestisjárványok egyre inkább a múlt eseményeinek tűnnek”**. Ezért csak a közeljövőben való esetleges újjáéledésükre vonatkozó várakozását tudja kifejezni, mondván: **“De vannak olyan új tényezők, amelyek a pestiseket a jövőre nézve reális lehetőséggé teszik.”**[75]

Az Őrtorony Társulat azonban határozottan elutasítja azt a tényt, hogy a járványos betegségek száma ebben az évszázadban csökkent. Kénytelen ezt tagadni, *mert széles körben közzétett prófétai értelmezései és állításai azt sugallják, hogy a járványok nem csökkentek, hanem növekedtek.* Ezért kétségbeesetten ragaszkodik a világ különböző részein még mindig kiemelkedő fertőző betegségek listájához, és folyamatosan ezekre hivatkozik annak az elképzelésnek az alátámasztására, hogy a “jel” 1914 óta teljesedik a Földön.

Az egyik gyakran említett példa a *malária*. Az *Őrtorony* 1983. május 1-jei száma például rámutat, hogy ez a betegség évente egymillió öt év alatti gyermeket öl meg Afrikában, és hogy **“világszerte jelenleg**

73 Schrader, p. 278.
74 McNeill, p. 287.
75 Hal Lindsey, The 1980s *Countdown to Armageddon* (New York, 1981), 30, 32. o. Az “új tényezők” — az éhező vagy alultáplált emberek száma, amely a világ legszegényebb régióinak túlnépesedésével, és az ebből eredő higiéniai problémákkal, gyógyszer- és orvoshiánnyal függ össze — “a betegségek táptalajaivá teszik ezeket a szegény területeket” — mondja Lindsey. (32. oldal) A túlnépesedéstől eltekintve azonban egyik “új tényező” sem igazán új ezeken a területeken. Ezek évszázados problémák.

több mint 150 millió ember szenved a malária hidegrázástól, láztól és egyéb tüneteitől”. (7. oldal)

Az olvasóknak azonban nem mondják el, hogy e betegség kiterjedése századunkban *erősen csökkent*. Amint arra egy korábbi lábjegyzetben rámutattunk, *a korábbi évszázadokban az emberiség* több mint egyharmada szenvedett ettől a betegségtől, és a *malária okozta halálozás a múltban sokkal magasabb volt*, mint ma, amikor gyógyszerekkel orvosilag elnyomható.[76] A korábbi évszázadokban a malária mélyen befolyásolta az emberi társadalmakat az egész világon:

> **Indiában sok évszázaddal a jelen korszak előtt a “betegségek királyának” nevezték, és az ókori Kínában is ismerték. Hogy – mint egyes történészek állítják – döntő szerepet játszott-e Görögország és Róma bukásában, és okozta-e azokat a rejtélyes elnéptelenedéseket, amelyek hatalmas romokat hagytak maguk után a Srí Lanka-i Polonnaruwában és a Demokratikus Kampucheában található Ankor-Watban, nem lehet megállapítani; az azonban bizonyos, hogy a malária az emberiség egyik nagy csapása volt.”**[77]

Az első világháború kitörésekor még mindig 800 millió ember szenvedett maláriában. Azóta a modern gyógyszerek jelentősen csökkentették a betegség okozta halálozást, és különösen a II. világháború vége óta a DDT és más rovarölő szerek nagy földrajzi területeket szabadítottak meg a betegségtől. Ahogy egy szakértő írja:

> **Földrajzilag a malária egész Európából, a Szovjetunió majdnem teljes területéről, a Közel-Kelet számos országából, az Egyesült Államokból és a Karib-térség nagy részéből, Dél-Amerika északi és déli részének nagy területeiről, Ausztráliából és Kína nagy részéről megszűnt.**[78]

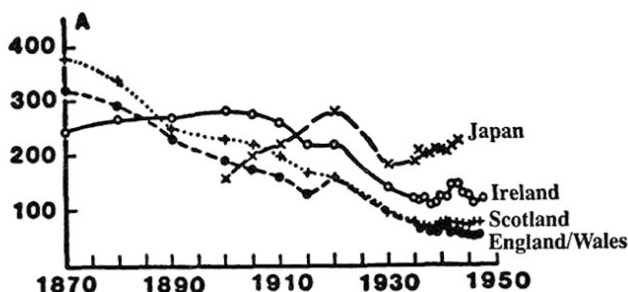
Így a maláriás esetek száma 1955-re 800 millióról körülbelül 250 millióra, az 1970-es évekre pedig mintegy 150 millióra csökkent. Sajnos az elmúlt tíz évben az esetek száma megugrott, mivel egyes területeken a szúnyogok egyre jobban ellenállnak a rovarölő szereknek.

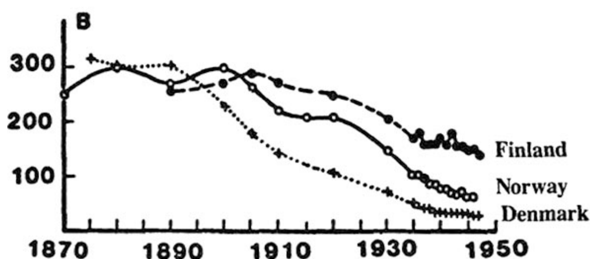
76 See earlier footnote 8.

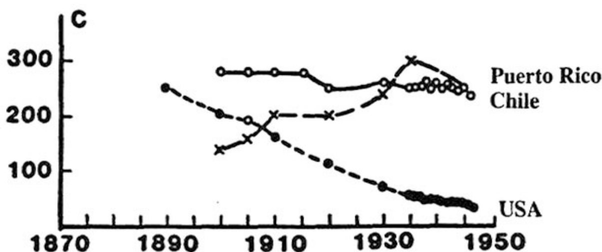
77 J. H.-G. Hempel in *World Health*, az Egészségügyi Világszervezet magazinja, 1982. április, 6. o. “Nem a vandálok és a gótok, hanem a malária volt Róma végső hódítója”. (Bergmark, 223. o.)

78 Hempel, 9. o. A fejlődés sok helyen igen drámai volt: “Indiában a maláriás megbetegedések számát 1935-ben évi 100 millióra becsülték, és egymillió halálesettel járt. Amint megkezdődött a DDT használata, a malária bejelentései meredeken csökkentek, míg 1965-re már csak 100,000 esetet regisztráltak, halálesetek nélkül.” (Ibid.)

A TUBERKULÓZIS OKOZTA HALÁLOZÁS CSÖKKENÉSE, 1870-1950

A tuberkulózis okozta halálozás 100 000 lakosra vetítve a különböző országokban 1870-1950. Századunk elején csak Európában évente mintegy egymillió ember halt meg tuberkulózisban. Sok elmaradott országban a tuberkulózis továbbra is magas, de világszerte figyelemre méltó csökkenés tapasztalható századunk kezdete óta. (Dr. Britt-Inger Puranen, *Tuberculosis*, Umea, Svédország, 1984, 115., 318., 348. o. Újraközölve: R. & J. Dubos, 1953, C. diagram).

Az Egészségügyi Világszervezet legutóbbi számítása szerint az esetek száma jelenleg (1985) 365 millió. (Lásd az 1985. január 8-i *Ébredjetek!* 29. oldalát.) Ez még mindig kevesebb, mint a fele az I. világháború idején tapasztaltaknak. A jövőbeli kilátások ígéretesnek tűnnek, mivel új rovarölő szereket és maláriaellenes gyógyszereket fejlesztenek ki; a legújabb kutatások szerint a malária elleni vakcina a következő néhány éven belül elérhetővé válhat.[79]

Talán még ennél is figyelemre méltóbb a *tuberkulózis* visszaszorításában elért haladás, amely az *Őrtorony* korábban említett száma szerint (1983. május 1., 4. oldal) évente mintegy 3 millió ember halálát okozza. Az olvasónak itt sem mondják el, hogy ez a betegség a múlt század közepén terjedt el a legnagyobb mértékben, amikor könyörtelenül megölte a lakosság egytizedét. A XIX. században a tuberkulózis még "a leghalálosabb betegség volt Európában".[80] A tuberkulózis bacillus 1882-es felfedezése óta különböző vakcinákat és gyógyszereket fejlesztettek ki e betegség ellen, amelyek a halálozás folyamatos csökkenését eredményezték, különösen az első világháború után.[81] (Lásd a mellékelt ábrát.)

Annak bizonyítékaként, hogy "az Apokalipszis negyedik lovasa napjainkban lovagol", Dr. Graham a herpes simplex II-t és az AIDS-et a "káros csapások" és "pusztító betegségek" közé sorolja.[82]

Az Őrtorony Társulat a nemi betegségeket, *mindenekelőtt* a szifiliszt, a gonorrheát, a klamídiát, a herpeszt és újabban az AIDS-et is rendszeresen az "utolsó idők jeleinek" részeként említi.[83]

Bár fájdalmas, a *herpesz szimplex* biztosan nem halálos betegség, és semmiképpen sem felel meg a pestis bibliai definíciójának.

A *szifilisz*, mint korábban említettük, a tizenhatodik században volt a legpusztítóbb, amikor emberek milliói haltak bele. Bár azóta is folytatja pusztítását, a *halálozási arány csökkenő* tendenciát mutat. 1909 óta állnak rendelkezésre olyan gyógyszerek, amelyek részben megfékezik (1909-ben a szalvarsán, 1943 óta a penicillin). A II. világháború után néhány évtizedig csökkent a megbetegedések száma, de az 1960-as

79 *World Health*, September, 1983, p. 30; *Science*, August 10, 1984, pp. 607, 608; *Nature*, August 16, 1984.
80 Schrader, p. 213.
81 Schrader, p. 241-246.
82 *Approaching Hoojbeats*, pp. 193, 194.
83 *Ébredjetek!*, September 8, 1984. pp. 3-10.

évektől kezdve több országban ismét emelkedik, bár a halálozási arány továbbra is csökken.[84]

A *gonorrhea* is széles körben elterjedt volt a múltban. “A legrégebbi betegségek közé tartozik” – írja az *Encyclopaedia Britannica*, és már az ókori kínaiak, arabok, görögök, hinduk és rómaiak is ismerték.[85] Nem lehet megmondani, hogy a gonorrhea ma elterjedtebb-e, mint a múltban, bár az 1950-es évek közepe óta világszerte növekedés tapasztalható, egy csökkenő időszakot követően. A szifiliszhez hasonlóan penicillinnel kezelhető. Igaz, hogy a gonokokkuszok egyre inkább ellenállóvá váltak a penicillinnel szemben, ugyanakkor jellegük megváltozott, ami enyhébb tüneteket eredményezett.[86] Bár a szövődmények néha súlyosak lehetnek, a gonorrhea okozta halálozás elhanyagolható. Ez igaz a *klamídiára* (amely bizonyos tekintetben hasonlít a gonorrheára) és, mint említettük, a *herpeszre* is. Mivel a görög pestis szó, *loimós*, meghatározása szerint “minden halálos fertőző betegség”, ezért nehéznek tűnik e három betegség bármelyikét a Lukács 21:11-ben említett pestisek közé sorolni.

Az AIDS-nek viszont magas a halálozási aránya, amit az is mutat, hogy a betegek 80 százaléka két évvel a diagnózis felállítása után meghalt. De vajon *járványos* betegség-e az AIDS? Egy betegség akkor járványos, ha “elszabadul és gyorsan terjed a közösségben sok ember között, mint fertőző betegség”.[87] Elmondható-e ez ma az AIDS-ről?

Bizonyos, hogy az AIDS-vírussal (HTLV-III) *fertőzöttek* száma egyes országokban magas.[88] Amennyire azonban ismert, csak egy kisebbség – a magas kockázatú csoportokban a fertőzötteknek 5-20 százaléka – fog ténylegesen megbetegedni.[89] Továbbá, mivel a vírus nem a levegőn keresztül vagy közönséges érintkezéssel terjed, hanem szexuális, különösen homoszexuális kapcsolatok, fertőzött vér és vérké-

84 *The Encyclopaedia Britannica*, 22. kötet (1969). 946. o.; P. R. Cox, Demography, 5. kiadás (Cambridge, 1976), 126, 127. o. Néhány országban az esetek száma tovább csökkent. Svédországban például 1984-ben már csak 176 szifiliszes eset volt. (Statens Bakt. Lab., Svédország).

85 *Encyclopaedia Britannica*, Vol. 22 (1969), p. 949.

86 Bergmark, 97, 98. o. Néhány országban tovább csökkent. Svédországban 1969-ben 34,624 eset volt, de 1984-ben már csak kb. 7000. (Stat. Bakt. Lab.)

87 *Webster's New World Dictionary*, Compact Desk Edition (1963), p. 160.

88 A becslések szerint az Egyesült Államokban a fertőzöttek száma félmilliótól egymillióig terjed. Közép-Afrikában, ahonnan a betegség feltételezhetően ered, a nagyvárosok lakosságának 6-10 százalékát tartják fertőzöttnek.

89 A svéd Ukurtidningen (“Az orvosi folyóirat”) 1985. május 15-i száma, 1849., 1868. oldal. A hosszú lappangási idő miatt — akár öt év, esetleg hosszabb — a pontos számadat nem ismert. Az Egyesült Államokban élő 0,5-1 millió fertőzöttnek “több mint 10 százaléka... valószínűleg a következő öt év során fog megbetegedni”. (*Nature*, 1985. április 25. 659. o.)

szítmények transzfúziója, valamint intravénásan beadott kábítószerek révén, a közvetlen “kockázati csoportokon” (aktív homoszexuálisok, hemofíliások és intravénásan kábítószerrel visszaélők) kívül a fertőzés kockázata csekély.

Az AIDS-esetek aránya az Egyesült Államokban a kockázati csoportokon kívül nem növekszik, hanem állandó maradt – körülbelül egy százalék – az elmúlt néhány évben, és becslések szerint az Egyesült Államokban a kockázati csoportokon kívüli emberek esélye az AIDS megbetegedésre “kevesebb, mint egy az egymillióhoz”. (The *Discover* magazin 1985. decemberi száma, 31., 49. o.) 1986 júniusára világszerte mintegy 30 000 AIDS-es esetet ismertek, amelyből több mint 21 000 az Egyesült Államokban történt. Ezeknek körülbelül a fele meghalt. Néhány évvel ezelőtt az Egyesült Államokban a bejelentett esetek megduplázódási ideje hat hónap volt, de azóta elhúzódott, jelenleg (1986) körülbelül 12-14 hónapig. Ez azt jelzi, hogy a terjedés üteme lassul. Mindez azt is jelenti, hogy a betegség nem terjed gyorsan, mint egy általános járvány.

Kétségtelen, hogy az AIDS egy nagyon veszélyes fertőzés, amely végül több százezer ember halálát okozhatja, ha nem sikerül megfékezni.[90] De nagyon valószínűtlennek tűnik, hogy valaha is a múlt nagy járványaihoz hasonló méreteket fog ölteni. Sten Iwarson professzor, a svédországi Göteborg fertőző klinikájának vezetője és az AIDS egyik vezető szaktekintélye a svéd *Göteborgs-Posten* 1985. június 2-i számában megjelent interjúban kifejtette:

> **Az AIDS napjaink legveszélyesebb betegsége, de mint járvány csak bizonyos kockázati csoportokra korlátozódik. Az AIDS nem hasonlítható a fekete halálhoz vagy a spanyolnáthához, amelyben milliók haltak meg. Más a terjedés módja, és más a társadalom. ... Az AIDS közösüléssel és vérátömlesztéssel terjed, és csak bizonyos kockázati csoportokra korlátozódik. Bár a kockázati csoportokon kívül kisebb számban is megbetegedhetnek, valójában semmi sem utal arra, hogy általános járvánnyá alakulna.**

Hogy mi lesz ebből az új fertőzésből, azt természetesen csak a jövő tudja megmondani. Mindenesetre egy *jövőbeli* járvány puszta lehetősége nem használható fel annak bizonyítására, hogy 1914 óta a jár-

90 1984. áprilisban a kutatók bejelentették, hogy izolálták az AIDS-et okozó vírust, de a vakcina “még több évre van”. (Nature, 1984. április 25. 659. o.) Egyes becslések szerint 1991-ig körülbelül 300 000-en fognak AIDS-ben megbetegedni.

ványok száma növekedett, és a nemi betegségek áttekintése az azóta eltelt hetven év alatt sem támasztja alá ezt az állítást.

E tények fényében egyáltalán nem meglepő, hogy a végidők magyarázói, és különösen az Őrtorony Társulat, megpróbálják javítani a “pestis jelét” azáltal, hogy túllépnek a valódi pestis határain, és más, nem fertőző betegségeket hoznak be további “bizonyítékként”. Így az “utolsó napok jelének” tárgyalásakor az *Őrtorony* 1983. május 1-jei száma az 5. oldalon azt írja:

> **A tudomány messze van attól, hogy legyőzze a betegséget és a betegségeket. Például a szívbetegségek továbbra is a korai halálozás vezető okai az iparosodott országokban.**

Bár ez az állítás önmagában véve pontos, valójában nagyon is egyértelműen bizonyítja, hogy a pestisjárványok, a szó valódi értelmében, *csökkentek* századunkban. Hogyan?

Mert a korábbi évszázadokban a korai halálozás fő oka nem a Társulat által említett szívbetegség volt, hanem éppen a *járványok* vagy *fertőző betegségek*. A bekövetkezett változást mutatva Hofsten professzor kijelenti:

> **Ma már mindenütt a világon, lényegesen alacsonyabb a halálozási arány, mint a múltban. Észak- és Nyugat-Európában 1800 körül kezdődött a halandóság csökkenése irányába mutató markánsabb fejlődés.**

A fejlett országok helyzetéről Hofsten így folytatja:

> **Ha a halálozási okokat vizsgáljuk, azt találjuk, hogy a fertőző betegségek mint halálozási okok mára szinte teljesen eltűntek. Korábban ezek a betegségek minden korosztályt érintettek, és elsődleges okai voltak akkoriban a gyermekek és a fiatalok meglehetősen magas halálozási arányának.**[91]

A tizenkilencedik század előtt az átlagos élettartam 20 és 30 év között volt.[92] Ma, világviszonylatban ez a szám több mint kétszerese. Az iparosodott országokban a várható élettartam elérte vagy meghaladja a 75 évet, míg a fejlődő országokban 30 és 60 év közé emelkedett.[93]

91 Erland Hofsten, *Varldens befolkning*, 2. kiadás (Uppsala, 1970) 90., 91. o.
92 Poul Chr. Matiiessen, *Befolkningsurvecklingen — orsak och verkan*, (Lund, 1972), p. 34.
93 Mathiessen, pp. 36, 42. See also Roland Pressat, *Demographic Analysis* (Chicago, 1972). pp. 71-75.

AMIT A VEZETŐ HATÓSÁGOK MONDANAK A PESTISJÁRVÁNYOKRÓL MA ÉS A MÚLTBAN

“A mikrobák “közös piacának” megteremtése ... egy különösen intenzív, gyors, drámai, mondhatni apokaliptikus szakaszon ment keresztül a nagyjából 1300-1600 közötti időszakban. A kórokozók globális elterjedéséből eredő emberáldozatoknak ebben a három évszázadban sem előtte, sem azóta nem volt párja.” — Emmanuel Le Roy Ladurie francia történész, *The Mind and Method of the Historian* (Brighton, Sussex, Anglia, 1981), 30. oldal.

“Mi, akik civilizált országokban élünk, ahol az orvostudomány óriási fejlődést ért el, és ahol a higiéniát hirdetik és gyakorolják, nem tudunk semmit olyan járványokról, amelyek a középkorban egész kontinenseken söpörtek végig.” — Leo Huberman, *Az ember világi javai. A nemzetek gazdagságának története* (New York és London, 1968), 50. oldal.

“A fertőző betegségek, amelyek még egy-két nemzedékkel ezelőtt a megbetegedési és halálozási statisztikáinkban a legnagyobb csoportot alkották, de az orvostudomány fejlődése miatt visszaszorultak.” — Folke Henschen professzor, *The History of Diseases* (London, 1966), 1. oldal.

“Sok szempontból úgy tekinthetünk a huszadik század közepére, mint a történelem egyik legfontosabb társadalmi forradalmának végére, a fertőző betegségek, mint a társadalmi élet jelentős tényezőjének gyakorlatilag teljes megszűnésére.” — Sir MacFarlane Burnet, *Natural History of Infectious Disease* (Cambridge, 1962), 3. oldal.

“A legtöbb helyen a járványos betegségek jelentéktelenné váltak, és sokféle fertőzés ritka lett ott, ahol korábban gyakoriak és súlyosak voltak. Az emberi egészség és jókedv nettó növekedését nehéz eltúlozni; sőt, ma már képzelőerőre van szükség ahhoz, hogy megértsük, mit jelentettek korábban a fertőző betegségek az emberiségnek, vagy akár saját nagyapáinknak.” — William H. McNeill professzor, *Plagues and Peoples* (New York, 1976), 287. oldal.

“A pestis legyőzői a legnagyobb győzelmet aratták, amelyet a világtörténelem hatezer éve alatt valaha is arattak: a korai halál feletti győzelmet.” — Herbert L. Schrader, *Und dennoch siegte das Leben* (Stuttgart, 1954), 278. oldal.

“A huszadik század legjelentősebb vívmánya talán a nagy járványok felszámolása, amelyek egykor egész nemzeteken – és kontinenseken – söpörtek végig, milliókat megnyomorítva, megsebezve és megölve.” — James Cornell, *The Great International Disaster Book* (New York, 1979), 182. oldal.

Nyilvánvaló, hogy előbb-utóbb minden ember meghal. Az okok különbözőek. Ha a halál későn következik be az életben, az okok általában degeneratív vagy öregedési betegségek.[94] A rák és a szívbetegségek pedig – elsősorban – öregedési betegségek. Bergmark a rákról írva azt mondja, hogy “**Ez a rettegett betegség viszonylag ritka az 50 év alattiak körében**.”[95] Schrader pedig mind a rákról, mind a szívbetegségekről megállapítja:

> **A két leggyakoribb halálozási ok [a fejlett országokban] a múlt századfordulón még mindig a tuberkulózis és a kolera volt. Ma a szív- és keringési betegségek és a rák, olyan szenvedések, amelyek valamelyikének általában egy idős vagy idő előtt elhasználódott szervezet ki van téve.**[96]

Ezért különbséget kell tennünk “a szervezet elöregedése miatti halálozások (lényegében a szív- és keringési rendszer betegségei, valamint a rák) és a fertőzések vagy balesetek miatti halálozások között.”[97] A pestisek fertőzések. A szívbetegségek és a rák nem azok. Mint látható, a fejlett országokban az utóbbiak a vezető halálozási okok és ez azt bizonyítja, hogy ezekben az országokban jelentősen csökkent a pestis okozta halálozás.

Bár a fejlett országokban jelenleg a szívbetegségek és a rák a vezető halálozási okok, ez automatikusan azt jelenti, hogy ezekben az országokban ezek a betegségek növekedőben vannak? Az Őrtorony Társulat azt állítja, hogy igen, mondván az *Őrtorony* 1985. január 15-i számában, a 11. oldalon:

> **A fejlett nemzetekben a rák, a szívproblémák, a cukorbetegség, a májzsugor és az érzelmi zavarok száma növekszik.**

Ami a rákot illeti, ez egyszerűen nem igaz. A világhírű rákkutató, Richard Peto professzor a *Göteborgs-Posten* című svéd lapnak adott interjújában (1984. október 20.) azt mondta: **“A közvélemény körében elterjedt tévhit, hogy a rákos megbetegedések száma növekszik. Ez azonban téves. Ha évről évre összehasonlítjuk a betegség**

94 Ez természetesen a dohányzás okozta tüdőrák kivételével. Svédországban a rákos megbetegedések mintegy 15 százalékát okozza a dohányzás; Angliában ez az arány kétszerese.
95 Bergmark. p. 327.
96 Schrader, pp. 278, 279. See also T. H. Hollingsworth, *Historical Demography* (London and Southampton, 1969), p. 23.
97 Pressat, p. 84.

gyakoriságát ugyanazon korcsoporton belül, akkor inkább csökkenést tapasztalunk – a tüdőrák kivételével”.

Összességében ugyanez igaz a szívbetegségekre is. Bár egyes országokban, például Svédországban egyre több a szívinfarktus, a kutatók körében köztudott, hogy a legtöbb más iparosodott országban, köztük az USA-ban is csökkenő tendenciát mutat.[98]

Az történik tehát, hogy a rák és a szívproblémák egyre később jelentkeznek az életben. Az ok? Egész egyszerűen az, hogy napjainkban az emberek összességében jobb egészségnek örvendenek – és hosszabb életet élnek.

Ma, a huszadik század utolsó negyedében az emberek még mindig megbetegszenek, és még mindig meghalnak. De csak egy kis töredékük hal meg pestisben, kevesebb, mint valaha az ismert történelem során. Az egyes szerzők és vallási források által drámaian megrajzolt borzalmas előjelek és ijesztő jelenetek ellenére a tények azt mutatják, hogy századunk egészségügyi képe nem sötétebb, hanem mérhetően világosabb az emberiség egésze számára.

98 Erre hívta fel a figyelmet például Dr. Lars Wilhelmsson svéd szívkutató a *Göteborgs – Tidningen* című svéd lap 1985. február 10-i számában (5. o.). Lásd még Dr. A. E. Harper, “Nutrition and Health in the Changing Environment,” in *The Resourceful Earth*, szerkesztette J. L. Simon és H. Kahn (Oxford és New York, 1984), pp. 490, 507-511)

5

Figyelemre méltó tények a háborúkról

Egyetlen józan gondolkodású ember sem szeretné lekicsinyelni a modern hadviselés által teremtett fenyegetést. A háború pusztító ereje az elmúlt ötszáz év során a technikai fejlődésnek köszönhetően megnőtt, amely három szakaszra osztható:

1) A *puskapor* bevezetése a csatatéren ahhoz vezetett, hogy a tizenötödik században az íjakat és a számszeríjakat puskaporos fegyverekkel váltották fel.

2) A tizennyolcadik századi *ipari forradalom*mal érkezett el a következő szakasz. Ezzel együtt a tizenkilencedik században számos új és még halálosabb fegyvert találtak fel, például revolvereket, géppisztolyokat, kézigránátokat, tábori aknákat és víz alatti aknákat („torpedókat”). Mindezeket és sok másfajta új technológiai eszközt használtak a hadviseléshez, például az amerikai polgárháborúban (1861-1865). Ez a fejlődés századunkban is egyre gyorsuló ütemben folytatódott. A II. világháború előtti legfontosabb fegyverzeti újdonságok a tankokat, tengeralattjárókat és repülőgépeket érintették, amelyeket valamilyen mértékben már az I. világháborúban is használtak, bár akkor még kísérleti stádiumban voltak.

3) A *nukleáris korszak* a fejlődés harmadik és legdrámaibb szakasza, melybe 1945-ben léptünk a Hirosimára ledobott első *atombombával*. Ezzel a lépéssel az emberiség a történelemben először szembesült a globális önpusztítás kísértetével.

Mivel ez a helyzet, ez azt jelenti, ahogyan egyesek állítják, hogy a huszadik századunk az emberi történelem legháborúsabb időszaka? Arra szolgál-e ez, hogy napjainkat egyértelműen a bibliai próféciában “a vég idejeként” megjelölt korszakként azonosíthassuk?

A *Késői nagy bolygó Föld* című könyvben a szerző a háborúk mai állapotát hozza fel bizonyítékként arra, hogy Jézus szavai Máté evangéliuma huszonnegyedik fejezetében a mi korunkban teljesednek be. **“A háborúk gyakorisága és intenzitása ebben az évszázadban je-**

lentősen megnőtt” – állapítja meg, és utal a második világháború óta “a földgolyónkon zajló folyamatos harcokra”.[1]

Robert Pierson adventista író, hangsúlyozva, hogy **“az elmúlt hatvanöt évben olyan mértékű háborúk voltak, amilyeneknek a világ még soha nem volt tanúja”**, úgy látja, hogy ezek a vég jelei, és a prófécia a mi korunkban egyedülálló módon teljesedik be.[2]

Dr. Billy Graham, bár konkrét dátumokat nem határoz meg, hasonlóképpen kifejezi azt a meggyőződését, hogy Jézus háborúkról szóló kifejezése a háborúk valamilyen egyedi fokozódására és eszkalálódására vonatkozik. A “jelekről beszélve, amelyek mostanában látszanak előtérbe kerülni”, azt mondja:

> **... az egyik legfontosabb jel, amiről beszélt, a háborúskodás növekvő intenzitása volt.**
>
> **Az emberiségnek mindig is voltak háborúi, de soha nem olyan méretűek, mint amilyeneket Jézus a Máté 24-ben és a Jelenések könyve 6. fejezetében megjósolt.**[3]

A legkonkrétabb, legrészletesebb és legfigyelemreméltóbb állításokat azonban az Őrtorony Társulat tette, amely óriási jelentőséget tulajdonít az 1914-ben Európában kitört háborúnak. Ezt a legfontosabb bizonyítékként tekintik arra, hogy Krisztus visszatért, és “a dolgok rendszerének befejezése” abban az évben kezdődött. Azt állítják, hogy Jézus, a Máté evangéliuma huszonnegyedik fejezetének 7. versében megjósolta az *első világháborút*, mint a “láthatatlan jelenlét” jelének kezdeti jellemzőjét 1914-től. Vajon 1914 valóban az a nagy “fordulópont” volt-e a történelemben, aminek az Őrtorony Társulat állítja?

Mi a helyzet az *Őrtorony* kiadványaiban az 1914-1918-as konfliktusról megjelent egyéb hangzatos állításokkal? Valóban ez volt a történelem első világháborúja? Valóban teljesen váratlanul tört ki, hirtelen véget vetve egy hosszú békeidőszaknak? Igaz-e az az állítás, hogy ez az egy háború “hétszer nagyobb volt, mint az előző 2400 év mind a 901 nagyobb háborúja”?[4] Más szóval, az Őrtorony Társulat statisztikái

1 Hal Lindsey, *The Late Great Planet Earth*, 147. oldal.
2 Robert H. Pierson, *Goodbye, Föld bolygó*, 8, 11-15. o.
3 Billy Graham, *Közeledő patadobogás, Az apokalipszis négy lovasa,* 127., 128. oldal.
4 Ezt a kijelentést, amelyet a *Collier's* magazin 1945. szeptember 29-i számában megjelent rövid hírből idéztek (sokszor anélkül, hogy előzetesen ellenőrizték volna a pontosságát), gyakran megismételték az *Őrtorony* kiadványaiban Lásd például az 1975. október 15-i *The Watchtower*, 633. oldal, továbbá az 1982. április 15-i 8. oldal, és a *You Can Live Forever in Paradise on Earth* (1982), 150. oldal.

megfelelnek-e a tényeknek, vagy a számokat “feljavították”, hogy az 1914-es évet minél jobban kiemelhessék?

Jézus megjósolta az első világháborút?

Amikor Jézus, a Máté evangéliumának huszonnegyedik fejezetében, a 6. és 7. versekben megjövendölte, hogy háborúk lesznek, akkor vajon a *világháborúkra* utalt? Tartalmaznak-e szavai olyan kijelentéseket háborúkról, amelyeket 1914 előtt egyetlen nemzedék sem látott beteljesedni a saját korának háborúiban?

Az a gondolat, hogy a Máté evangéliuma huszonnegyedik fejezetének 7. verse az első világháborúra és az azt követő háborúkra utal, a “nemzet nemzet ellen támad, és ország ország ellen” kifejezésen alapul.[5] Úgy vélik, a megfogalmazás arra utal, hogy Jézus egy nagy háborúra gondolt, olyan háborúra, amelyben sok nemzet és királyság vesz részt: *Az első világháború!* Meg kell azonban jegyezni, hogy az eredeti görög szövegben a “nemzet” (*éthnos*) és a “királyság” (*basileia*) szavak egyes számban szerepelnek. Így az *Anchor Bible* (W. F. Albright és C. S. Mann, *Matthew*, 1971) ezt írja: **“Mert egyik nép a másik ellen támad, egyik királyság a másik ellen”**. (Lásd még J. B. Phillips fordítását, az 1972-es átdolgozott kiadást.) Ez a figyelmet általában a háborúkra irányítja, nem pedig kifejezetten a “világháborúkra” vagy akár csak szükségszerűen a nagyobb háborúkra.

Ezt az a tény is megerősíti, hogy Jézus a kijelentését a héber Szentírásban vagy az Ószövetségben található hasonló kifejezésekből kölcsönzött kifejezésekkel fogalmazta meg, mint ami például Ézsaiás 19:2-ben és a 2Krónika 15:6-ban is olvasható. Természetesen e szö-

5 Korábban az Őrtorony Társulat úgy vélte, hogy a 6. versben említett “háborúk és háborúkról szóló jelentések” az I. világháborút megelőző háborúkra vonatkoztak, míg a 7. vers az I. világháborút és az 1914 óta zajló más nagyobb háborúkat írja le. (*From Paradise Lost to Paradise Regained*, 1958, 178, 179. o.) A két verset azonban nem lehet ilyen módon elválasztani egymástól, mert a 7. versben szereplő “mert” (görög *gar*) szó világosan mutatja, hogy ez a vers egyszerűen *az előző vers magyarázata!* A gondolat a következő: “Háborúkról és háborúk híreszteléséről fogtok hallani, de ne ijedjetek meg, azt gondolva, hogy közeleg a vég. Mert sok háború és egyéb baj lesz” stb. A Társulat végül rájött, hogy a két vers ugyanarra a fajta háborúra vonatkozik. Így *az Őrtorony* 1970. január 1-jei száma elismeri: “Azzal, hogy Jézus úgy folytatja, nemzet nemzet ellen fog támadni, és királyság királyság ellen, azt magyarázza, hogy háborúkról és háborúk híreiről fognak hallani”. (43, 44. oldal) Ezt a nézetet az április 1-jei *Őrtorony* még mindig fenntartja. 1983-ban, ahol a 4. oldalon az áll, hogy Jézus a 7. versben “folytatta a magyarázatot” arra, amit a 6. versben mondott. Ez teljesen helyes – de az Őrtorony Társulat számára ennek az a következménye, hogy kénytelen természetellenesen mindkét verset az 1914 óta tartó háborúkra alkalmazni!

vegek egyike sem foglalkozik világháborúkkal. Az első közülük még *csak egy nemzeten belüli háborúra, polgárháborúra utal:*

> **És felbuzdítom az egyiptomiakat az egyiptomiak ellen, és harcolni fognak, ki-ki a testvére ellen, és ki-ki a szomszédja ellen, város a város ellen, és ország az ország ellen.**[6]

Az, hogy Jézus nem a "nemzet nemzet ellen és ország, ország ellen" kifejezést használta, különösen világháborút nem, abból a tényből is kitűnik, hogy leírása *magában* foglalta a Római Birodalmon belüli háborúkat és lázadásokat, amelyek megelőzték Jeruzsálem és a templom Kr.u. 70-ben történt lerombolását, és abban csúcsosodtak ki. Ezzel még az Őrtorony Társulat is egyetért, de azt állítja, hogy a háborúk és egyéb nehézségek, amelyek Jeruzsálem Kr. u. 70-ben bekövetkezett pusztulásához vezettek, az 1914 óta a földön lévő bajok prófétai előképe voltak.[7] A Társulat ezért megpróbálja a Kr. u. 70 előtti időszakot különösen erőszakos és zavaros időszaknak ábrázolni, amely tele volt háborúkkal, lázadásokkal, éhínségekkel és földrengésekkel.

De az egyszerű igazság az, hogy ez az időszak nem volt rosszabb e tekintetben, mint a történelem sok más korszaka. Valójában korszakunk első évszázada a történelem viszonylag legbékésebb és legzavartalanabb korszaka volt! Ez része volt a hosszú és jól ismert békeidőszaknak, amelyet *Pax Romaná*nak, "római békének" neveztek, és amely Kr. e. 29-től körülbelül Kr. u. 162-ig tartott. **"Ez, a Pax Romana korszaka volt talán a hadtörténelem legkevésbé eseménydús időszaka"** — a két hadtörténész, R. Ernest Dupuy és Trevor N. Dupuy szerint.[8] A legfontosabb törést ebben a békés időszakban a fent említett, a Római Birodalmon belüli lázadások jelentették, amelyek Júdeában Jeruzsálem és templomának lerombolását okozták Kr. u. 70-ben.[9]

6 Ézsaiás 19:2, ASV. Ézsaiás próféciája nyilvánvalóan a Kr. e. VIII. század utolsó évtizedeiben és a Kr. e. VII. század első évtizedeiben teljesedett be, amikor Egyiptom több kisebb "királyságra" vagy tartományra esett szét, amelyeket helyi királyok kormányoztak, akik többször háborúztak egymással, míg végül a 25. dinasztia etiópiai királyai átvették az ország irányítását.

7 Lásd az *Isten ezeréves királysága elközeledett* (173) című könyv 16. fejezetét. *Az Őrtorony* 1975. május 1-jei száma elismeri, hogy "Jézus 'nemzet nemzet ellen és ország ország ellen' kifejezésének volt egy első századi alkalmazása is, tehát nem korlátozódik a világháborúkra". (274. oldal)

8 R. Ernest Dupuy és Trevor N. Dupuy, *The Encyclopedia of Military History* (New York, 1970), 122. oldal.

9 A Róma elleni zsidó felkelés egy szélesebb körű lázadás része volt, amely az egész Római Birodalomra kiterjedt, és a Néró halála utáni évben, Kr. u. 68-69-ben tetőzött, "amikor Servius Galba, aki másodszor is konzul volt Titus Vinius kollégájával, megkezdte azt az évet, amely mindkettőjüknek a halált hozta, és majdnem Róma bukását jelentette". (Tacitus *Historae*, I, 11.)

Következésképpen sem a tényleges megfogalmazásban, sem a későbbi eseményekben semmi sem utal arra, hogy Jézusnak a Máté evangéliuma huszonnegyedik fejezet 6. és 7. versében tett kijelentése az eljövendő háborúkról, kifejezetten a világháborúkra és az 1914 óta lezajlott más nagy háborúkra vonatkozik. Szavai a történelem során vívott bármelyik fajta államközi és polgárháborúra illenek, és e szavak nyilvánvalóan figyelmeztetésként hangzottak el, hogy megtanítsa tanítványait arra, hogy ne tekintsenek az ilyen csapásokra az ő eljövetelének és a korszak végének “jeleként”. Mi a helyzet tehát az Őrtorony Társulat hangzatos állításaival az 1914-ben bekövetkezett állítólagos egyedülálló és jelentős változásról?

Az első világháború történelemi “fordulópontot jelentett”?

Amikor Jézus visszatér “hatalommal és nagy dicsőséggel”, az emberi történelembe való beavatkozása a jelen korszak *lezárását* jelenti. Azért jön, hogy lezárja azt. A tanítványai tudták ezt, és ezért kérték azt a jelet, amely *egyszerre* jelzi az ő eljövetelét és a korszak lezárását.[10] Jézus beavatkozása, hogy lezárja ezt a korszakot, nem lesz elhúzódó ügy. Birtokában lesz “Minden hatalom ... a mennyben és a földön”, gyorsan megdönti ezt az egész rendszert, és ezért a jövőbeli beavatkozását a Noé napjaiban bekövetkezett özönvíz eljöveteléhez hasonlította, amely hirtelen érte utol az akkori gyanútlan embereket, és gyorsan véget vetett az akkor fennálló korszaknak. **“Így lesz az ember Fiának eljövetele [görögül: *parúziája*] is”**. (Máté 24:37-39) Hasonlóképpen, Jézus az ő eljövetelét Szodoma városának hirtelen és gyors elpusztításához hasonlította Lót napjaiban, és hozzátette: **“Ugyanígy lesz azon a napon is, amikor az Emberfia megjelenik”**. (Lukács 17:28-30) A “kinyilatkoztatni” (*apokalúpto*) igét itt egyértelműen a Máté evangéliuma huszonnegyedik fejezetének 39. versében szereplő “eljövetel” (*parúzia*) párhuzamaként használjuk. Mindkét szó ugyanarra az eseményre utal: Krisztus eljövetelére, hogy lezárja a jelen korszakot.

Krisztus eljövetele és a jelen korszak lezárása valóban nagy *fordulópont* lesz az emberiség történetében. Amikor az Őrtorony Társulat Krisztus eljövetelét és a “korszak befejezésének” kezdetét 1914-től kezdődően datálja, akkor nemcsak arra kényszerül, hogy ezt a “befe-

10 Máté 24:3. A görög *synteleía tou aionos* kifejezés ebben a versben szó szerint azt jelenti, hogy “a korszak befejezése”. Lásd a Társulat *The Kingdom Interlinear* című művét, 141. oldal.

jezést" egy egész emberöltőre (1914-től az Armageddonig, amely állítólag rövidesen bekövetkezik) nyújtsa ki, és így Jézus saját kijelentéseivel ellentétben igen hosszúra nyúljon. Arra is kényszerül, hogy az 1914-es évet a történelem *nagy fordulópontjává* tegye. Ennek bizonyítékaként a Társulat gyakran idézi azt, amit egyes történészek, újságszerkesztők és politikusok mondtak az I. világháborúról és 1914-ről. **"Sok történész helyesen mutat rá arra az évre, mint az emberiség sorsfordító évére"** — állította a *The Watchtower* 1980. október 15-i számának 14. oldalán. Igaz ez?

Nem az. Ez egy durva félrefordítása annak, amit ezek a történészek valójában mondtak. Egyikük sem állította, hogy 1914 volt az emberiség sorsfordító éve. Az Őrtorony Társulat által idézett történészek azt mondják, hogy 1914 "az egyik" fordulópont volt a történelemben, "korunk fordulópontja", és így tovább. Egyikük sem állította, hogy 1914 volt a történelem fordulópontja. A Társulat idézeteiben következetesen elmulasztja azt a tényt, hogy a történészek a történelem számos különböző fordulópontjára mutatnak rá, *amelyek közül 1914 csupán egy*. Ez az alkalmazott módszer, hogy csak azokat a részeket idézik, amelyek látszólag alátámasztják az érvelésüket, súlyosan félrevezető lehet, amint azt a következő példák is mutatják majd.

Az Őrtorony "*Jöjjön el a te országod*" című kiadványa (1981) többek között Barbara W. Tuchman történészt idézi, aki a következőket mondta az "*Augusztus ágyúi*" című könyvében (1962): **"Az első világháború a történelem egyik nagy megrázkódtatása volt"**.[11] Tuchman kijelentését megvizsgálva azonban azt találjuk, hogy a Társulat úgy döntött, hogy egy fontos részét nem veszi tudomásul. Teljes állítása így hangzik: **"A francia forradalomhoz hasonlóan az első világháború is a történelem egyik nagy gyötrelme volt"**.[12] Miért hagyta ki az Őrtorony Társulat a "francia forradalomhoz hasonlóan" szavakat? Nyilván azért, mert az 1914-re vonatkozó egyedülálló állításokat gyengítette volna egy olyan idézet, amely a francia forradalmat egyenrangúvá teszi az 1914-1918-as konfliktussal. A történészek ugyanis a francia forradalmat még nagyobb történelmi fordulópontnak tartják, mint az I. világháborút!

11 "*Let Your Kingdom Come*", Watchtower Bible and Tract Society, 1981, p. 115.
12 Barbara W. Tuchman, *The Guns of August — August 1914*, the Four Square Edition, 1964 & 1965. The quotation is found under "Sources" at the end of the book.

A "*Jöjjön el a te országod*" ugyanazon az oldalán az Őrtorony Társulat idézi az 1979. augusztus 4-i *The Economist* magazint is, amelyben a szerkesztő a következőket írta: **"1914-ben a világ elvesztette azt a koherenciát, amelyet azóta sem sikerült visszanyernie. ..."** De az olvasó elől elrejtik, hogy a szerkesztő ugyanebben a cikkben az 1914 utáni időszakot az 1789 és 1848 közötti időszakhoz hasonlítja, amely ugyanolyan instabil, háborúkkal, zavargásokkal és erőszakkal teli volt, mint a mi korunk, és azt sugallja, hogy a történelem ritmikus mintát követ – **"Két generációnyi felfordulás és erőszak, majd két generációnyi konszolidáció és nyugalom, majd újabb két generációnyi zűrzavar, majd ... ?"** (10. oldal) Mit mondott tehát a szerkesztő valójában az 1914 utáni időszakról? Csak annyit, hogy úgy tűnik, a történelem egy múltbeli általános ciklikus mintát követ!

A történelemben valóban sok "fordulópont" és megrázkódtatás volt, és könnyű lenne számos oldalt megtölteni történészektől származó idézetekkel, amelyek ezt bizonyítják. De néhány példa is elég.

A Római Birodalom hanyatlásáról az ötödik században:

> **Ez az időszak a világtörténelem egyik nagy fordulópontja volt.**[13]

Az ipari forradalomról, amely az 1780-as években kezdődött:

> **Minden számítás szerint ez volt valószínűleg a világtörténelem legfontosabb eseménye, legalábbis a mezőgazdaság és a városok feltalálása óta.**[14]

A francia forradalomról 1789-1799:

> **A francia forradalom a modern Európa életének legfontosabb eseménye. Megérdemli, hogy a reformáció és a kereszténység felemelkedése mellé soroljuk, mert hozzájuk hasonlóan lerombolta a világ olyan mérföldköveit, amelyekben emberek nemzedékei élték le az életüket.**[15]
>
> **Ma, a huszadik század közepén, annak ellenére, ami a még nem is öreg emberek életében történt, itt Amerikában vagy a világ bármely más részén, ahol Európa országai már nem élvezik korábbi vezető szerepüket, még mindig elmondható, hogy a tizennyolcadik század végi francia forradalom volt a modern civilizáció nagy fordulópont-**

13 Dupuy & Dupuy (1970). 166. o.
14 E. J. Hobsbawm, *The Age of Revolution* (London, (1962), 29. o.
15 *Cambridge Modern History*, Cambridge University Press, 1904. Vol. 8.

ja.[16]

Az 1904-1905-ös orosz-japán háborúról:

> **Pszichológiai és politikai szempontból Japán háborús győzelme fordulópontot jelentett a világtörténelemben."**[17]

Az első atombomba 1945-ös hirosimai ledobásáról:

> **Ennek az időszaknak az utolsó napjaiban új korszak köszöntött be a hadviselésben és a történelemben: a nukleáris korszak, amelyet az 1945. augusztus 6-án Hirosimára ledobott első atombomba vezetett be.**[18]

Azt, hogy az 1914-1918-as világháború a világtörténelem egyik fordulópontja volt, senki sem próbálja tagadni. De a kérdés az: vajon az a legfőbb fordulópont volt-e, amit az Őrtorony Társulat akar belőle kiemelni? Vajon ilyen fordulópontra gondoltak-e a tanítványok, amikor Jézus eljövetelének és a korszak végének jelét kérték? Ilyen következtetést sem Jézusnak a tanítványai kérdésére adott válaszából, sem a történészek állításaiból nem lehet levonni.

Az 1914-1918-as háború hirtelen "elvitte a békét a földről"?

A békét és a biztonságot 1914-ben hirtelen és váratlanul elvették a földről – állítja az Őrtorony Társulat, idézve a Jelenések könyve hatodik fejezetének 4. versét a tüzes lovon ülő lovasról, akinek "megadatott, hogy elvegye a békét a földről, hogy egymást lemészárolják". (NW) Mivel a Társulat úgy véli, hogy ez a lovas 1914-ben kezdte meg halálosztó útját a földön, megpróbálja bemutatni, hogy azelőtt az év előtt béke uralkodott a földön, egy olyan béke, amelyet a háború kitörésével hirtelen és váratlanul "elvettek".

Ennek bizonyítására a Társulat nem történészeket, hanem néhány idős államférfit és két Jehova Tanúját idéz! A két államférfit, Konrad Adenauert és Harold Macmillant gyakran emlegetik az Őrtorony kiadványaiban, mivel idős korukban úgy emlékeztek vissza fiatal korukra, mint a béke, a biztonság és az optimizmus idejére, ami 1914-ben "hir-

16 The noted historian R. R. Palmer in the preface to George Lefebvre's *The Coming of the French Revolution* (New York: Vintage, 1947). p. v.
17 Dupuy & Dupuy, pp. 926, 1014.
18 Ibid.

telen, váratlanul" eltűnt.[19] Az *Ébredjetek!* magazin idézi Ewart Chitty-t is, aki 16 éves volt a háború kitörésekor, és George Hannant, aki 15 éves volt akkoriban. Hannan úr azt állítja, hogy **"Senki sem számított az első világháborúra. ... Az emberek azt mondták, hogy a világ túlságosan civilizálódott a háborúhoz. De a világháború a semmiből jött, mint derült égből a villámcsapás"**.[20]

Vajon a háború előtti időszakról alkotott kép megfelel-e a történelmi valóságnak, vagy csak sok idős ember szokását tükrözi, hogy idealizálja a "régi szép időket"? Honnan tudhatjuk meg a háború előtti korszakról a valódi tényeket: egy idős ember gyermekkori emlékeiből, vagy egy történésztől, aki alaposan tanulmányozta a korszakot? Chitty és Hannan mindketten egész életükben Jehova tanúi voltak, amit az *Ébredjetek!* nem említ. Az, hogy az 1914 előtti időszakról alkotott képük megegyezik az Őrtorony Társulatéval, ezért kevéssé figyelemre méltó. Hannan kijelentését, miszerint "Senki sem számított az első világháborúra", össze kell hasonlítani azzal, amit a Társulat első elnöke, C. T. Russell mondott erről 22 évvel a háború kitörése előtt. Az akkori félelemre és nyugtalanságra utalva 1892-ben Russell kifejtette:

> **... a napilapok, a hetilapok és a havilapok, a vallási és a világi lapok folyamatosan az európai háború kilátásairól értekeznek. Megjegyzik a különböző nemzetek sérelmeit és törekvéseit, és azt jósolják, hogy a háború elkerülhetetlen egy nem is olyan távoli napon, hogy bármelyik pillanatban elkezdődhet valamely nagyhatalmak között, és hogy a kilátások szerint végül mindannyiukat érinti.**[21]

Az igazság az, hogy az 1914-es nagy háború egyáltalán nem volt meglepetés. *Gyakorlatilag mindenki számított rá!* A világ már évtizedek óta készült a háborúra, és a nemzetek állig fel voltak fegyverkezve. Mindenki a "gyújtó szikrára" várt. R. R. Palmer és J. Colton történészek *A modern világ története* 1815 óta című könyvükben ezt írják:

> **Az európai államok soha nem tartottak fenn olyan hatalmas hadsereget békeidőben, mint a huszadik század elején. ... Kevesen akarták a háborút; néhány szenzációhajhász író kivételével mindenki a békét szerette volna Európában, de mindenki természetesnek vette,**

19 *The Watchtower*, May 1.1982. p. 14.
20 *Ébredjetek!*, May 8. 1981. p. 6. Chitty and Hannan are both Jehovah's Witnesses of long standing. See *The Watchtower*, February 15. 1963, pp. 118-120. and *The Watchtower*, January 15. 1970, pp. 56-61.
21 *The Watch Tower*. January 15. 1892, pp. 19-21. Reprints, p. 1354.

> **hogy egy nap háború lesz. Az 1914 előtti utolsó években az a gondolat, hogy a háború előbb-utóbb biztosan kitör, valószínűleg egyes országok államférfiait hajlandóbbá tette a háború kirobbantására.**[22]

Néhány évig Russell lelkész és követői bizonyos mértékig osztották ezeket a várakozásokat, de soha nem számítottak arra, hogy a háború olyan későn, 1914-ben fog bekövetkezni. 1887-ben például Russell az Európában elterjedt félelmet és a fegyverkezési versenyt kommentálva azt írta a *Zion's Watch Tower* februári számában:

> **Mindez úgy néz ki, hogy jövő nyáron olyan háborút indítanak, amely Európa minden nemzetét érintheti.** (2. oldal)

Amikor ez nem történt meg, Russell óvatosabban nyilatkozott a háborús kilátásokról. "Nem osztjuk őket" – írta 1892-ben – "Vagyis nem gondoljuk, hogy egy általános európai háború kilátásai olyan markánsak, mint ahogyan azt általában feltételezik". Egy ilyen háború nem illett bele Russell lelkész prófétai sémájába, aki ehelyett az egész világra kiterjedő anarchiát vizionált. Ha mégis kitörne egy általános európai háború, annak jóval 1914 előtt kellett bekövetkeznie. Így Russell azt mondta:

> **Még ha háború vagy forradalom törne is ki Európában hamarabb, mint 1905-ben, azt nem tekinthetjük a megjósolt súlyos bajok egy részének. Legfeljebb annak előfutára, puszta "csetepaténak" tekinthetnénk ahhoz képest, ami jönni fog.**[23]

Russell lelkész és társai úgy vélték, hogy a világméretű anarchia és minden emberi kormányzat elpusztulása 1914 előtt bekövetkezik – ekkorra elérkezik az Armageddon csúcspontja, és Isten Országa fel fog állni a földön –, ezért úgy vélték, hogy az általánosan várt európai háborúnak jóval az említett időpont előtt kell bekövetkeznie, valószínűleg "1905 körül", ahogy Russell mondta is.[24]

22 R. R. palmer and Joel Colton, A *History of the Modern World Since 1815*, fifth edition (New York, 1978), pp. 654, 655.

23 *Az Őrtorony* 1892. január 15, 19-21. oldal. Újranyomás, 1354. o.

24 Az Őrtorony Társulat, úgy téve, mintha Russell jóslatai valóra váltak volna, gyakran idézte a *The World Magazine* augusztus 30-i számát 1914-gyel kapcsolatban (Legutóbb a *The Watchtower* 1984. április 1-jei számában, 5, 6. oldal.) Az említett magazin "Minden királyság vége 1914-ben" című cikkében azt állították, hogy "Az Európában kitört rettenetes háború beteljesített egy rendkívüli próféciát". Ezután bőségesen idézik Russell lelkész publikációit, mégpedig olyan módon, hogy az olvasónak az a benyomása támad, hogy Russell előre látta a háborút. Russell lelkész számos publikációjának beható ismerete és az ezekből való megfelelő kijelentések stílusa, szóhasználata arra utal, hogy a cikk szerzője vagy Russell közeli munkatársa volt, vagy tőle kapta az anyagot. Gyakorlatilag lehetetlen lenne, hogy egy

END OF ALL KINGDOMS IN 1914

"Millennial Dawners" 25 Year Prophecy

According to the Calculations of Rev. Russell's "International Bible Students," This Is the "Time of Trouble" Spoken of by the Prophet Daniel, the Year 1914 Predicted in the Book "The Time Is at Hand," of which Four Million Copies Have Been Sold, as the Date of the Downfall of the Kingdoms of Earth.

The World Magazine, August 30, 1914.

"Millennial Dawners" 25 Year Prophecy

AWAKE! — OCTOBER 8, 1973

The Turning Point Foreseen— by Whom?

But did you know that, long before 1914—in fact, more than a quarter of a century before—persons were pointing ahead to that year as one to be of great significance for all mankind? History shows that sincere Bible students, known today as Jehovah's witnesses, did just that. Note this:

Back on August 30, 1914, the New York *World*, in its magazine section, said, "The terrific war outbreak in Europe has fulfilled an extraordinary prophecy." It went on to state:

"For a quarter of a century past, through preachers and through press, the 'International Bible Students' [Jehovah's witnesses] . . . have been proclaiming to the world that the Day of Wrath prophesied in the Bible would dawn in 1914."

Amint azt a New York World Magazine 1914. augusztus 30-i száma mutatja, az Őrtorony alapítója, C. T. Russell azt várta, hogy Krisztus királysága 1914-ben véget vet minden földi királyságnak. A jóslat nyilvánvalóan kudarcot vallott. A nemzetek nemcsak hogy megmaradtak, hanem azóta megháromszorozódott a számuk. Mivel azonban a World Magazine – a háború kitörésekor – tévesen azt állította, hogy “Az Európában kitört félelmetes háború beteljesített egy rendkívüli próféciát”, az Őrtorony kiadványai többször is hivatkoztak a cikkre. Mégis, amikor végre kinyomtatták a tényleges cikk képét az *Ébredjetek!* című lapban, a kínos címet: “MINDEN KIRÁLYSÁG VÉGÉT 1914-ben”, levágták. Csak tizenegy évvel később jelent meg a teljes kép, a cím visszaállításával, az 1984. április 1-jei *The Watchtower*ben. A szervezet nem jósolta meg az első világháború eljövetelét, és amit megjósolt, minden emberi kormányzat végét 1914-ben, az hamisnak bizonyult. A cikket mégis úgy mutatták be, mint ami az 1914-re vonatkozó állításaiknak kedvez, olyan állításoknak, amelyek ma már teljesen mások, mint 1914 előtt voltak.

Valóban a béke és biztonság hosszú korszaka előzte meg azt, amit ma I. világháborúnak nevezünk? Bizonyára igaz, hogy az 1848-tól 1914-ig tartó időszak némileg nyugodtabb volt az ezt *megelőző* és az *azt követő időszak*hoz képest, amelyet néha *belle epoque*-nak, "csodálatos korszaknak" neveznek. Ez az elnevezés azonban félrevezető. Barbara W. Tuchman, a nemzetközi hírű történész külön tanulmányt készített az első világháborút megelőző évtizedekről. 1890-1914 közötti időszakot felölelő tanulmányának előszavában így fogalmaz:

Nem ezt a könyvet akartam írni, amikor elkezdtem. Az előítéletek egytől egyig eltüntek, ahogy nyomoztam. A korszak nem volt aranykor vagy Belle Epoque, kivéve a kiváltságos osztály vékony rétegét. ... Minket maguk a kor emberei vezettek félre, akik a háború szakadékán visszatekintve, életük korábbi felét a béke és biztonság szép naplemente fátylával borítva látják. Nem tűnt olyan aranyszínűnek, amikor ők a közepén voltak. Az ő emlékeik és nosztalgiájuk alakította a háború előtti korszakról alkotott képünket, de megfelelő kutatásokon alapuló szabályt ajánlhatok az olvasónak: a korszakkal egykorú személyek minden olyan kijelentése, hogy milyen szép volt abban a korszakban, 1914 után fog kiderülni.[25]

Igaz, hogy Európa 1914 előtt az egyik leghosszabb békeidőszakát élte át. Az Őrtorony Társulat egy meg nem nevezett európai történészt idéz, aki 1914 augusztusáról így nyilatkozott: **"E végzetes hónap első napjaiban véget ért az egyik legbékésebb időszak, amelyet kontinensünk valaha is megélt."**[26] *Ez azonban csak Európára volt igaz, és meg kell jegyezni, hogy ugyanez a kontinens 1945 óta körülbelül ugyanilyen hosszú békeidőszakot élt át!*

A világ többi részén 1914 előtt gyakorlatilag mindenütt gyakori háborúk dúltak. Mondja Otto Koenig osztrák tudós:

Ha azonban valaki elkezdene beszélni a régi szép időkről, a hosszú békeidőszakról, körülbelül 1871-től 1914-ig, akkor csak fel kellene nyitnia a történelemkönyv lezárt lapjait: a búr háború Dél-Afrikában, a boxerlázadás Kínában, az orosz-japán háború, a Illinder-lá-

átlagos semleges újságíró ennyire jártas legyen Russell lelkész publikációiban. A valóságban Russellnek a cikkben idézett jóslatai a "nagy bajra", az "armageddoni csatára", "minden királyság végére" és Isten Királyságának földi megalapítására vonatkoztak. *Ezek az események nem teljesedtek be 1914-ben*, ahogy Russell megjósolta. Egyik sem. Másrészt, pedig ami bekövetkezett, a világháború, az nem volt Russell próféciái között.

25 Barbara W. Tuchman, *A büszke torony*, A Portrait of the World Before the War, 1890-1914 (New York, 1966 [első nyomtatás 19621). xiii, xiv. o.

26 *Az Őrtorony*, 1984. április 15, 5. o.

zadás Macedóniában, a balkáni háborúk és Bosznia megszállása, az Olaszország és Abesszínia közötti háború, a Mahdi-lázadás, a Herero-lázadás Német-Délnyugat-Afrikában, a berberek és a franciák közötti háborúk Algériában, háborúk Indokínában, forradalmak Dél-Amerikában – és ez csak egy válogatás a hosszú “békeidőszak” háborús eseményei közül.’[27]

Ezekben a háborúkban emberek milliói haltak meg. Ez bizonyosan nem volt egy békés korszak. Még az úgynevezett “béke” Európában is csak a nagyhatalmak közötti béke volt. Más háborúk is folytak Európában, például a két balkáni háború 1912-ben és 1913-ban, amelyekben Bulgária, Szerbia, Görögország, Montenegró, Törökország és Románia vett részt. Emellett az “európai béke” egyáltalán nem volt béke, biztonsággal. Éppen ellenkezőleg, ez egy *félelemben* élt béke volt – a háborútól való félelem, amelyről mindenki tudta, hogy be fog következni. A történészek ezt az európai békeidőszakot általában “a fegyveres béke korszakának” nevezik.[28]

A háború előtti helyzet tehát nagyon hasonlított ahhoz a helyzethez, amely 1945 óta uralkodik a Földön: Európában a viszonylagos béke generációja, számos korlátozott háborúval a világ számos más részén. Az az állítás tehát, hogy az I. világháború a világbéke és biztonság hosszú korszakának vetett véget, hamis állítás. Az 1914 előtti korszak ugyanúgy tele volt félelemmel, bizonytalansággal, erőszakkal és háborúkkal, mint a történelem legtöbb más korszaka.

Az I. világháború — az első “világháború”?

“Az 1914-es generációt megelőzően egyetlen nemzedék sem élt át világháborút, nemhogy kettőt” – állította *az Őrtorony* 1983. július 15-i száma (7. oldal). **“A történészek széles körben egyetértenek abban, hogy az I. világháború volt az első globális méretű háború”** – állította az 1981. május 8-i *Ébredjetek!* magazin (8. oldal). Igaz ez?

Nem, a történészek “széles körben nem értenek egyet” ezzel az állítással. Az, hogy az első világháborút ma első világháborúnak nevezik,

27 Otto Koenig, *Das Paradies vor unserer Tür* (Wien, München, Zürich. 1971). 391. o. (Németből fordítva.)

28 Field-Marshal Viscount Montgomery of Alamein, in *A History of Warfare*, Collins (London 1968). page 443, states: “The years between 1870 and 1914 were years of armed peace in Europe and of frequent small wars throughout the rest of the world.” Swedish historian Anton Nystriim says that „a state of half-war” prevailed in Europe between 1870 and 1914. (*Före, under och efter 1914*, Stockholm, 1915, p. 141.)

nem jelenti azt tényszerűen, hogy az volt a történelem első világháborúja. Bár ma sokan talán nem tudják, de azok az emberek, akik átélték az 1914-1918-as konfliktust, egyszerűen csak “Nagy Háborúnak” nevezték. Csak amikor 1939-ben egy újabb világháború tört ki, akkor kerültek használatba az “első” és a “második” kifejezések, hogy megkülönböztessék az egyik konfliktust a másiktól. *De 1914 előtt más “világháborúk” is voltak, pontosan ugyanabban az értelemben, mint az első világháború!*

A “világháború korszaka” valójában a tizennyolcadik század elején kezdődött.[29] Nyolcvan év alatt három világháborúra került sor, és még a század vége előtt elkezdődött a negyedik! Ezeket a tényeket számos történész hangsúlyozza. Gondoljunk csak bele:

1. *A spanyol örökösödési háború* (1702-1713), amelyben Franciaország, Nagy-Britannia, Hollandia és Ausztria játszott főszerepet, és a konfliktus Észak-Amerikára is kiterjedt, Palmer és Colton történészek szerint **“az első olyan háború volt, amelyet “világháborúnak” lehet nevezni, mivel Európa vezető hatalmaival együtt a tengerentúli világot is érintette”.**[30]

2. *A hétéves háború* (1756-1763) a tizennyolcadik század *második* világháborúja volt: **“A hétéves háború nagyobb mértékben volt világháború, mint az osztrák örökösödési háború** [1740-1748]”.[31] E konfliktus globális kiterjedését mindenki hangsúlyozza: **“A világ mind a négy kontinensét és az összes nagy óceánt felölelte”**.[32] Poroszország, Ausztria, Nagy-Britannia, Franciaország, Oroszország, Svédország, Spanyolország és a Szent Római Birodalom német államainak többsége is belekeveredett a küzdelembe. A kérdések között szerepelt

29 Montgomery, p. 315.

30 R. R. Palmer & Joel Colton, *A History of the Modern World to 1815*, ötödik kiadás (New York, 1978). 184. o. A spanyol örökösödési háború tárgyalásáról, A *New Cambridge Modern History* (VI. kötet, Cambridge, 1970) megemlíti a Nagy Északi Háborút (1700-1721) is. amelyet ugyanebben az időben vívtak, és megállapítja: “A két nagy konfliktus, amely a tizennyolcadik századot nyitotta meg, igazi világháborút eredményezett”. (410. oldal) Lásd még: *The Encyclopedia Americana*, 1984, 23. kötet, 86. oldal.

31 A nagyra becsült svéd *Världshistoria* (Világtörténelem), szerkesztette Sven Tunberg és S. E. Bring, Norstedt & Soner, 10. kötet (Stockholm 1930), 182. o. Ha, mint e műből kiderül, az osztrák örökösödési háború (1740-1748), is “világháborúnak” nevezhető: a hétéves háború valójában a harmadik világháború volt! Egy másik történész, aki az osztrák örökösödési háborút “világháborúnak” nevezi, Eirik Hornborg, aki rámutat, hogy azt “Európában, Amerikában, a nyugat-afrikai partokon, Indiában és a világtengereken” vívták. (*Världshistorien*, Stockholm, 1962, 224. o.)

32 Stig Boberg, *1700-talets historia* (Koppenhága, Oslo, Stockholm: Scandinavian University Books), 31. o. Az *Ébredjetek!* magazin 1970. december 8-i számának 21. oldalán elismeri, hogy a hétéves háború “Európa szinte minden nemzetét érintette, és világszerte – Indiában Észak-Amerikában, Németországban és a tengereken vívták”.

Észak-Amerika és India ellenőrzése is. Ez a háború volt az, amely Nagy-Britanniát a világ vezető birodalmi hatalmává tette, nagyrészt a híres államférfinak és vezetőjének, William Pittnek köszönhetően. Pitt, aki 1756-ban, a háború kitörésének évében került hatalomra, briliáns stratégiája révén győzelmek sorát aratta szerte a világon. Montgomery ezért “a világháború stratégájának” nevezi őt.[33] Egyes történészek e tekintetben még Churchillnél is nagyobbnak tartják.

3. *Az amerikai függetlenségi háború* (1775-1783) volt a *harmadik* háború ugyanabban a században, amelyet a történészek a “világháborúk” közé sorolnak: **“A függetlenségi háború több háború volt egyben. Többek között nemzeti függetlenségi háború, polgárháború és végül világháború volt”**.[34] A háborút az 1778-as saratogai brit vereség tette világháborúvá. **“A saratogai vereség ... az egész világon vívott általános háború kezdetét jelentette”** – mondja Piers Mackesy történész.[35] A háborúról szóló munkájának második része ezért a következő alcímet viseli: *Az 1778-as világháború*.[36] Montgomery Viscount is hangsúlyozza ezt a változást 1778-ban: **“A háború most már egy másik világháború volt”**.[37]

Egy történelmi életrajzíró így írja le a háborút:

> **... ami egy Anglia elleni amerikai forradalomnak indult, világméretű háborúvá fajult. Francia és spanyol flották harcoltak a britek ellen a La Manche-csatornában, Nyugat-Indiában és Gibraltárban. A spanyolok elfoglalták Nyugat-Floridát. Oroszország, Dánia, Svédország és Poroszország csatlakozott, hogy megtörje Anglia Franciaország és Spanyolország elleni blokádját. Hollandia is haditengerészeti készleteket szállított Franciaországnak, és olyan bőségesen ellátta Amerikát Nyugat-Indiából, hogy Anglia hadat üzent neki. A két haditengerészetük a végsőkig harcolt az Északi-tengeren. Anglia hajóinak és embereinek sora most körbeérte a Földet.”**[38]

4. *A napóleoni háborúk* (1792-1815), a francia forradalmat követő soknemzetiségű konfliktus, a tizennyolcadik században kezdődő *negyedik* világháború. Palmer és Colton történészek kifejtik:

33 Montgomery, pp. 317, 320.
34 Az Egyesült Államok, *A Companion to American Studies*; szerk. Dennis Welland (London, 1974), 158. o.
35 Piers Mackesy, *The War for America 1775-1783* (London, 1964). 147. o.
36 Mackesy, 121. o. Vö. xvi. oldal.
37 Montgomery, 321. o.
38 Irving Stone, *Those Who Low* (New York: Doubleday & Company, 1965). pp. 311, 312.

Kényelmes úgy gondolni az 1792 és 1814 közötti harcokra, mint egy "világháborúra", ami valóban így is volt, hiszen nemcsak egész Európát érintette, hanem olyan távoli helyeket is, mint Spanyol-Amerika, ahol a függetlenségi háborúk kezdődtek, vagy Észak-Amerika belseje, ahol az Egyesült Államok 1803-ban megvásárolta Louisianát, és 1812-ben megkísérelte Kanada meghódítását.".[39]

Más történészek egyetértenek abban, hogy a napóleoni háborúkat világháborúként írják le. A neves norvég történész és államférfi, Halvdan Koht **"több mint húsz évig tartó, minden kontinensen vívott világháborúnak"**[40] nevezi ezt a konfliktust. Cyril Falls, a hadtörténelem professzora pedig a napóleoni háborúkat követő nagy háborúkat említi, és megjegyzi:

Ezek közül azonban egyik sem volt olyan típusú világháború, mint a tizenkilencedik század első tizenöt évében [az 1801-1815 közötti napóleoni háborúk], amelyek nemcsak egész Európát, hanem kisebb mértékben a földkerekség minden kontinensét érintették.[41]

Következésképpen az Őrtorony Társulat állítása, miszerint az I. világháború volt "az első globális méretű háború", bizonyítottan hamis, ahogyan az az állítás is, hogy "az 1914-es generációt megelőzően egyetlen nemzedék sem élt át világháborút, nemhogy kettőt". A történészek tehát "széles körben nem értenek egyet" az ilyen téves állításokban, mivel általában jobban tájékozottak ennél. Ellenkezőleg, tudják, hogy a "világháborúk kora" a XVIII. században kezdődött, amely nyolcvan év alatt (a Társulat definíciója szerint egy "generáción" belül) *három nagy világháborút* élt meg, és a negyedik világháború még ugyanennek a századnak a vége előtt tört ki!

De talán az I. világháború kiterjedtebb, "globálisabb" volt, mint az azt megelőző világháborúk? Ezt állítja *az Őrtorony* 1984. május 1-jei száma:

Az első világháború volt addig, messze a legnagyobb és legpusztítóbb emberi konfliktus. (4. oldal)

39 Palmer & Colton, *A History of the Modern World to 1815*, ötödik kiadás (New York, 1978), 382. és 383. o. Winston Churchill, miután a hétéves háborút és az amerikai függetlenségi háborút is "világháborúnak" nevezte, a napóleoni háborúkat "a világháborúk leghosszabbikának" nevezi. (*Az angol nyelvű népek története*. Vol. III, kötet, London, 1957, 312. o. [cf. vol. II. kötet, London, 1956, pp. 123, 163]).

40 Halvdan Koht, *Folkets Tidsalder*, Stockholm 1982, 7. o.

41 Cyril Falls, *A Hundred Years of War* (London, 1953). 161. o.

Ez az állítás sem igaz. A korábbi világkonfliktusok némelyikével ellentétben az I. világháború nagyrészt Európára korlátozódott. Montgomery tábornok, aki az I. és a II. világháborúban is harcolt, és mindegyikben fontos szerepet játszott, elmagyarázza:

> **Összességében azonban elmondható, hogy a háború az Európán kívüli hadszíntereken kisebb stratégiai jelentőséggel bírt. Az 1914/18-as háború alapvetően európai háború volt. Később "világháborúnak" nevezték, mivel a brit birodalom számos részéből származó kontingensek szolgáltak Európában, és mivel az Egyesült Államok 1917-ben csatlakozott az antant hatalmakhoz. A valóságban azonban, mivel a tengeri hatalom szerepe többnyire passzív volt, ez kevésbé volt "világháború", mint néhány korábbi konfliktus, például a hétéves háború.**[42]

Az első és a második világháborút összehasonlítva Montgomery azt mondja:

> **Míg az 1914-18-as háborút aligha lehetett világkonfliktusnak nevezni, addig a Hitler által 1939-ben kirobbantott háborúról nem lehet így gondolkodni.**[43]

Egy tapasztalt és jól tájékozott, világhírű történész és katonai tábornok ilyen kiegyensúlyozott és körültekintő ítéleteit mérlegelni kell azokkal a hatalmas és egyedi állításokkal szemben, amelyeket a Watch Tower Society az 1914-1918-as háborúhoz fűz.

Az első "totális háború"?

Igaz, hogy az első világháború volt az első *totális* háború? Ez egy másik, az Őrtorony kiadványaiban gyakran hangoztatott állítás. Így a Társulat új könyve, a *Reasoning from the Scriptures* (1985) 235. oldalán azt állítja, hogy **"Először volt háborúban az összes nagyhatalom"**. Az 1981. május 8-i *Ébredjetek!* magazin pedig még a *World Book Encyclopedia*-t is képes idézni:

> **Az első világháborúban a történelemben először ismerte meg az emberiség a totális háborút.** (6. oldal)

Az olvasók azonban nem tudják meg, hogy a történészek többsége nyilvánvalóan nem ért egyet ezzel az állítással.

42 Montgomery, 470. o.
43 Ibid., 497. o.

Mi az a “totális háború”? Általánosságban a “totális háború” olyan háború, amelyben nemcsak a hadsereg, hanem egy nemzet gazdasága és ipara is mozgósításra kerül.[44]

Az így definiált totális háború nem az első világháborúval kezdődött. R. Ernest Dupuy és Trevor N. Dupuy hadtörténészek szerint az amerikai polgárháború (1861-1865) volt az első totális háború ebben az értelemben:

> **Mivel mindkét fél nemzetgazdasága teljesen integrálódott a háborús erőfeszítésekbe, az amerikai polgárháború valóban az első modern értelemben vett “totális” háború volt.**[45]

Ennek ellenére úgy tűnik, hogy a történészek általában a korábbi *napóleoni háborúk*at tekintik az első totális háborúnak. Montgomery, aki egyetért azzal, hogy az amerikai polgárháború valóban “a totális háború példája volt, kíméletlenül végrehajtva”, azt mondja, hogy a totális háborút 1793-ban vezették be először, amikor a franciák 1793. augusztus 23-i törvényükkel “meghirdették a totális háború korszakát”.[46] E. J. Hobsbawm pedig a francia forradalmat követő válság leírásában kifejti:

> **Válsága során a fiatal Francia Köztársaság felfedezte vagy feltalálta a totális háborút; a nemzet erőforrásainak teljes mozgósítását a sorkatonaság, a fejadagok és a szigorúan ellenőrzött hadigazdaság révén, valamint a katonák és a civilek közötti különbségtétel eltörlését, akár belföldön, akár külföldön.**[47]

Cyril Falls történészprofesszor is a napóleoni háborúkig vezeti vissza a totális háború eredetét. A százéves háború című könyvében a II. világháború tárgyalásakor azt mondja:

44 Dupuy & Dupuy, 916. és 1016. o. G. Graninger és S. Tagil rámutatnak, hogy “a történelemben egyetlen háború sem volt totális abban az értelemben, hogy minden jelentős nemzet, sőt talán az összes nemzet is részt vett volna a konfliktusban”. (*Historia i centrum och periferi*, 3. rész, Lund, 1973, 164. o.)

45 Dupuy & Dupuy, 820. o.

46 Montgomery, 332, 550. o.

47 E. J. Hobsbawm, *A forradalom kora, Europe 1789-1848*, (London, 1962). 67. o. Churchill egyetért ezzel: “A történelemben először fordult elő, hogy egy állam teljes embererejét és erőforrásait totális háborúra vezényelték le”. (Churchill, III. kötet, 229. o.)

> **Politikai szempontból a háború a “totalitás” felé való további elmozdulást jelentette, amely folyamat a napóleoni háborúkban kezdődött.**[48]

Így azt, amit első világháborúnak nevezünk, nem lehet úgy jellemezni, mint ami jelentősen különbözik számos korábbi világkonfliktustól. Számos más világháború és totális háború előzte meg. De – az Őrtorony Társulat ragaszkodik hozzá, hogy – **sokkal nagyobb volt, mint minden korábbi háború, sőt “hétszer nagyobb, mint az előző 2400 év összes nagy háborúja együttvéve”**. Igaz ez?

Mennyire volt valójában “hatalmas” a “Nagy Háború”?

Az 1914-es dátum hangsúlyozásának szükségessége arra késztette az Őrtorony Társulatot, hogy az I. világháborút teljesen abszurd méretekben tüntesse fel Jehova Tanúi előtt. Mi a helyzet például azzal az állítással, hogy ez a háború “hétszer nagyobb volt, mint az előző 2400 év 901 nagyobb háborúja együttvéve”?

Ebben az állításban a legcsekélyebb igazság sincs, amint az hamarosan kiderül.

A háború nagyságáról, az érintett személyek számáról, a veszteségek mértékéről stb. szóló nyilatkozatok gyakran jelentősen eltérnek egymástól. Nem nehéz kiválasztani a legborzasztóbb számadatokat, amelyeket egyes írók, rovatvezetők és politikusok különböző könyvekben és újságrovatokban közölnek, és így olyan képet alkotni a háborúról, amely még csak távolról sem hasonlít a valósághoz. A Társulat pontosan ezt tette az I. világháborúval.

Ahhoz, hogy a lehető legtisztább képet kapjunk az első világháborúról és az azt megelőző háborúkról, olyan történészekhez és más tudósokhoz kell fordulnunk, akik a történelem során a háborúkat valóban mélyrehatóan és tudományos alapossággal tanulmányozták. A háborúk ilyen tudományos tanulmányozása az 1930-as évek óta folyik, és az ilyen tanulmányok két úttörője Lewis Richardson és Quincy Wright. Az utóbbi években munkájukat mások is átvették, például J. David Singer, Melvin Small és Francis A. Beer. Az alábbiakban közölt információk főként az ő munkáikból származnak, néhány más megbízható történeti forrásokból.

48 Cyril Falls, p. 350.

Hány nemzet vett részt az 1914-1918-as konfliktusban? Az Őrtorony kiadványa, a *Happiness How to Find It* (1980) egy újságírót idéz, aki szerint az I. világháborúban részt vevő országok “a világ népességének több mint 90 százalékát” tették ki. (146. oldal) Nem magyarázza azonban, hogy *mennyi* ilyen ország volt, vagy ami még fontosabb, hogy pontosan *milyen módon* “vettek részt” a háborúban. Hasonlóképpen, *az Őrtorony* 1980. október 15-i számának 15. oldalán azt állítja, hogy az I. világháború “a Föld majdnem minden országát érintette” – de nem ad magyarázatot *arra*, hogy ezek az országok hogyan voltak “érintettek”.

Ahogy Montgomery tábornok hangsúlyozta, az I. világháború “alapvetően európai háború” volt, és így “kevésbé volt “világháború”, mint néhány korábbi konfliktus”. Bár igaz, hogy a háborúban valamikor közvetlenül vagy közvetve részt vevő nemzetek száma összesen 33 volt – az akkor létező nemzetek mintegy *fele* –, tény, hogy ezek többsége igen jelentéktelen szerepet játszott a háborúban.

Így a szövetséges erők 10 nemzetből, a központi hatalmak 4 nemzetből álltak, ami összesen 14 nemzetet jelent.[49] Francis Beer csak 12 hadviselő felet sorol fel, lábjegyzetben magyarázza, hogy **“Ez a lista nem tartalmazza a nem európai hadviselő feleket, mint Kína, Japán, Thaiföld, latin-amerikai országok, valamint egyes kisebb európai hadviselő feleket, mint Görögország, Luxemburg és Portugália, amelyek mind viszonylag kis szerepet játszottak a háborúban”**.[50] Singer és Small, akik különösen pontos adatokat közölnek, a független hadviselő felek számát tizenötre teszik.[51]

Az I. világháború tehát nem volt nagyobb – és biztosan nem volt “hétszer nagyobb”, mint az összes korábbi nagy háború együttvéve több mint kétezer éve. Még a tizennyolcadik századi “világháborúk” korábban ismertetett kvartettjénél sem volt nagyobb. Ezek a korábbi többnemzetiségű háborúk nagyon is valóságos értelemben túlmutattak egyetlen kontinensen, például Európán.

Az első világháború legijesztőbb aspektusa a halálos áldozatok száma volt. Ha – ahogyan azt állították – valamilyen szempontból rosszabb volt, mint a korábbi háborúk, akkor úgy tűnik, hogy az elesettek

49 Quincy Wright, *A Study of war*, rövidített kiadás (Chicago. 1969). 58. o.; Dupuy & Dupuy, 990. o.

50 Beer, 37. o.

51 J. David Singer és Melvin Small, *A háború bére 1816-1965*. A Statistical Handbook (New York, London, Sydney, Toronto, 1972), 116. és 117. o.

számát tekintve. Mennyire volt "óriási" az I. világháború ebből a szempontból a múlt néhány nagy háborújához képest?

Az I. világháború halálos áldozatainak száma az 1914 előtti háborúkhoz képest

A háború messze legsúlyosabb aspektusa nyilvánvalóan az öldöklés. **"Az áldozatok adják a háborúk jelentőségét. Ez az az aspektusa a háborúnak, ami leginkább egy betegséghez teszi hasonlóvá."**[52]

Hányan haltak meg az első világháborúban? 37 508 686 személy állítja az 1961. február 22-i *Ébredjetek!* magazin 6., 7. oldala. Ennek az információnak a forrásaként az 1946-os *World Almanac*-ra hivatkozik.

Az *Ébredjetek!* magazinnak azonban meg kellett volna említenie, hogy ez a szám nem közvetlenül a harcok miatt elhunytakra vonatkozik, hanem magában foglalja azt a sok millió embert, akik a háborútól eltérő okok miatt haltak meg, mint például az éhínség és a *spanyolnátha*!

Így az *Ébredjetek!* magazin 1983. október 8-i számának 12. oldalán a fent említett számadatot majdnem felére csökkenti, mintegy 21 millióra (9 millió katona és 12 millió civil). Az *Ébredjetek!* (1971. október 8., 16. oldal) 14 millió halottat adott meg (9 millió katona és 5 millió civil). Valószínűleg még ez a szám is félrevezető.

A legpontosabb táblázatok szerint 8-8,5 millió katona esett el a háborúban.[53] A civil halottak száma nagymértékben eltér. Dupuy és Dupuy 6 642 633 főt ad meg, de kifejezetten kijelentik, hogy ez a szám magában foglalja a járványos betegségek és az alultápláltság miatt elhunytakat is, nem pedig a közvetlenül a katonai akciók következtében elhunytakat.[54] Francis A. Beer táblázata 1 374 000 civil halálesetet ad meg, bár rámutat, hogy néhány ország esetében hiányoznak a számadatok.[55]

A háború közvetlen következményeként elesettek – katonák és civilek – száma a legmegbízhatóbb becslések szerint 10-12 millió volt, talán valamivel több. További milliók haltak meg más okok miatt a

52 Beer, 34. o.
53 Dupuy and Dupuy, p. 990.
54 Ibid.
55 Francis A. Beer, *Béke a háború ellen* (San Fmcisco, 1981). 37. o. Beer szerint: "Az I. világháborúban több mint 8 millió katona és 1 millió civil halt meg". (36. o.) Ez összesen több mint 9 millió katonát és civilt jelentene, ami valószínűleg alábecsült adat.

háborús időszak alatt, például alultápláltságban és járványos betegségekben, különösen az 1918-as spanyolnáthában.

Mi a helyzet az 1914 előtt lezajlott háborúkkal? Hogyan viszonyulnak ezek az I. világháborúhoz a halálos áldozatok számát tekintve? Ha, ahogyan az Őrtorony kiadványai állítják, az I. világháború “hétszer nagyobb” volt, mint az azt megelőző 2400 év összes nagy háborúja együttvéve, akkor úgy tűnik, hogy az összehasonlítást elsősorban ebből a szempontból, a gyilkosságok szempontjából kell elvégezni. Ez azt jelentené, hogy az 1914 előtti 901 nagy háború mindegyike csak a hetedét követelte az I. világháborúban elesett 10-12 millió embernek, vagyis összesen mintegy 1,5 millió áldozatot! Vagy ha más, háborúval kapcsolatos okokat, például az éhínséget és a betegségeket is beleszámítjuk, és az 1946-os *World Almanac* jóval nagyobb adatát vesszük, amely szerint az I. világháborúban 37 508 686 ember halt meg, akkor is csak körülbelül 5 millióra korlátozódik a 901 korábbi nagy háborúban elesettek száma. A rendelkezésre álló bizonyítékok alátámasztják ezt a nézetet?

A múltbeli háborúkban elszenvedett veszteségeket nyilvánvaló okokból nem egyszerű megbecsülni. Gaston Bodart, aki alaposan tanulmányozta az elmúlt háromszáz év háborúiban elszenvedett veszteségeket, megjegyezte:

> **A hadseregek tényleges veszteségeiről lelkiismeretesen összeállított feljegyzések csak a spanyol örökösödési háború után, azaz 1714 után találhatók a legtöbb katonai hatalom levéltárában. A megbízható adatok még ezt követően is csak a nagyobb csatákra, a fontosabb ütközetekre és ostromokra korlátozódnak. Az egyes háborúk összes veszteségeit csak 1848 után állították össze.**[56]

A polgári halálos áldozatok esetében a helyzet még nehezebb:

> **A különböző kormányok csak a közelmúltban vezettek ilyen jellegű hivatalos feljegyzéseket, a XIX. század második feléig egyáltalán nem, és még az 1850 utáni feljegyzésekben is nagy hiányosságok vannak. Ezért a statisztikai jelentések vagy táblázatok, gyakorlatilag csak a hadseregek veszteségeire korlátozódnak.**[57]

56 Gaston Bodart, L.L.D., *Losses of Life in Modern Wars* (London, New York, 1916). p. 12.
57 Ibid., p. 12.

Semmi okunk sincs azonban azt gondolni, hogy a korábbi háborúkban a civil halálos áldozatok aránya az összes veszteséghez viszonyítva kisebb volt, mint az I. világháborúban. Éppen ellenkezőleg, gyakran sokkal nagyobb volt, mint például a hugenotta háborúkban, a parasztháborúkban (1524-1525) és a harmincéves háborúban.[58]

Tényleg lehetséges, hogy az 1914-et megelőző 2400 év alatti 901 nagy háborúban mindössze 5 millió ember vesztette életét? Hogy megmutassuk, mennyire abszurd ez az elképzelés, az alábbiakban néhány példát hozunk az 1914-et közvetlenül megelőző évszázadok háborúiról, *amelyek mindegyike több mint egymillió*, sőt, egyes esetekben több millió *emberéletet* követelt.

1. *A harmincéves háború* (1618-1648), egy nemzetközi konfliktus, amelyben mintegy *10 nemzet* vett részt, a becslések szerint *2-3 millió katona* vesztette életét. A civil halálos áldozatok azonban sokkal ijesztőbbek voltak, nem utolsósorban a háború okozta éhínségek és betegségek miatt.[59] Ma a legtöbb szakértő úgy véli, hogy a teljes német lakosság 30-40 százaléka, azaz *7-8 millió* civil halt meg a háború következtében![60] Ez megdöbbentő adat, messze felülmúlja az I. világháború polgári haláleseteit az adott ország esetében. R. R. Palmer történész megjegyzi, hogy **“még a második világháború sem volt olyan pusztító Németország számára, ami a puszta elnéptelenedést illeti, mint a harmincéves háború. Nagyon is lehetséges, hogy az emberek úgy pusztulnak, mint a legyek, anélkül, hogy bevetnék a tudományt a pusztítás elősegítésére. A modern háború borzalmai nem különböznek teljesen azoktól a borzalmaktól, amelyeket a férfiak és nők a múltban átéltek”**.[61]
2. *A mandzsu-kínai háború.* 1644-ben Kínát megszállták a mandzsuk (Mandzsúriából), akik egy hosszadalmas háborúban kezd-

58 *Az Őrtorony* 1983. április 1-jei száma idézi Wright professzort, aki azt állítja, hogy a második világháborúban kivételesen sok civil halt meg. (6. oldal) Azt viszont nem említik, hogy Wright hozzáteszi, hogy “egészen addig a háborúig [a II. világháborúig] a polgári veszteségek a XVII. század óta inkább csökkentek”. (Wright, 60. oldal) Ebbe a csökkenésbe beletartozott az I. világháború is!

59 Egykor úgy becsülték, hogy a harmincéves háborúban 25 millióan, vagyis a teljes német lakosság háromnegyede halt meg, de ezt a számot a modern történészek felülvizsgálták. Lásd az *Ébredjetek!* április 22-i számát. 1972, 13. oldal; vö. Beer, 48. oldal.

60 Swedish historian Göran Rystad in Da arat ditt namn ..., Sveriges Radios förlag (Uddevalla, 1966), p. 63.

61 R. R. Palmer, A History of the Modern World (New York, 1952), p. 133.

ték meg az ország meghódítását, amely a becslések szerint *25 millió emberéletet* követelt — körülbelül kétszer annyit, mint ahány katona az I. világháborúban halt meg![62] A mandzsuk ezt követően 1912-ig uralták Kínát.

3. *A spanyol örökösödési háború* (1701-1714), amely 10 európai nemzetet, valamint a világ más részein lévő európai gyarmatokat érintő háború volt, "jóval több mint egymillió" áldozatot (halottat és sebesültet) követelt a hadseregekben, "akik közül legalább 400 000-en áldozták életüket".[63] A civil veszteségek azonban sokkal súlyosabbak lehettek. **"Egyetlen más háborúban sem volt annyi ostrom, mint a spanyol örökösödési háborúban"** – mondja Bodart. **"Az ostromok veszteségei mindkét oldalon sokkal nagyobbak voltak, mint a csatáké, ... Az ostromlott városok lakosainak halálos áldozatai, a seregek által hurcolt betegségek, a camisardok, és végül e halálos párharc nyomán kialakult éhínség okozta halálesetek száma óriási lehetett. Statisztikák azonban ezekről a pontokról sajnos teljesen hiányoznak"**.[64] Még egy óvatos becslés is több mint egymillióra teszi a halottak számát.
4. *A hétéves háború* (1756-1763), amely az egész világon zajlott, csak a hadseregekben valószínűleg több mint egymillió emberéletet követelt. Franciaország körülbelül 350 000 katonát vesztett, az osztrák veszteségek pedig körülbelül 400 000 (halottak és sebesültek) voltak. A porosz veszteségek "kétségtelenül súlyosabbak" voltak.[65] További százezrek haltak meg más nemzetek hadseregeiben és a civilek között.
5. *A napóleoni háborúk* (1792-1815) körülbelül ugyanannyi nemzetet érintettek, mint az I. világháború. Becslések szerint Franciaország körülbelül 2 millió életet vesztett ezekben a háborúkban,

62 E. L. Jones, *The European Miracle* (Cambridge, London, New York: Cambridge University Press, 1981), 36. o. Dzsingisz kán több mint négyszáz évvel korábbi hódításai valószínűleg meghaladták az első világháborút is, a halálos áldozatok számában mérve. Harold Lamb történész azt mondja róla, hogy "amerre járt, ott gyakran a farkasok és a hollók voltak az egyedüli élőlények az egykor népes földeken. Az emberi életnek ez a pusztulása zavarba ejti a modern képzeletet, amely bár gazdagodott az utolsó európai háború fogalmaival". (Harold Lamb, Genghis Khan-The Emperor of All Men (London. 1929). 11, 12. o.). Dzsingisz kán Észak-Kína 1211-1218. évi meghódítása például állítólag 18 millió kínai életébe került! (The Swedish encyclopedia Nordisk Familjebok, 5. kötet. Malmö 1951. 795. v.).

63 Bodartipp, 30, 96.

64 Ibid., pp. 96, 97.

65 Ibid., pp. 36, 100.

ennek felét az első birodalom 1805-1815 közötti időszakában.[66] Ez alatt a tizenegy év alatt a becslések szerint 2 millió katona halt meg a konfliktusban.[67] Az 1792 és 1815 közötti 23 évre vonatkozó teljes halálozási számot 5-6 millióra teszik![68]

6. *A tajping lázadás* (1850-1864), "az egész 19. század talán legpusztítóbb háborúja".[69] Ez egy polgárháború volt Kínában, amely általában 20-30 millió emberéletet követelt.[70] Ezzel a háborúval kapcsolatban az *Ébredjetek!* magazin nyilvánvalóan figyelmen kívül hagyta saját korábbi állítását is, miszerint az I. világháború minden korábbi háborút felülmúlt pusztító erejében. A lap 1982. március 22-i számának egyik cikke, amely a vallás háborúban való részvételét próbálta kiemelni, azt állította, hogy az áldozatok száma "talán 40 millióra tehető", vagyis *majdnem négyszer annyi, mint ahányan közvetlenül az I. világháborúban haltak meg*.[71] Ez az egy háború önmagában is bizonyítja, hogy az I. világháború nem volt "a történelem addigi legvéresebb háborúja", ahogyan azt időnként állították. Az ok, amiért egyes történészek ilyen alaptalan állítást tesznek az, ahogy E. J. Hobsbawm magyarázza, hogy a Taiping-lázadást "az eurocentrikus történészek figyelmen kívül hagyták".[72]

7. *A Lopez-háború* (1864-1870), amelyben Paraguay Argentína, Uruguay és Brazília ellen harcolt, több mint 2 millió emberéletet követelt. A háború "a paraguayi népességet 1 400 000-ről mintegy 221 000-re csökkentette", azaz 84 százalékkal! A másik három ország "becslések szerint 1 000 000 embert veszített".[73]

66 Ibid., p. 156.
67 Ibid., p. 133.
68 Ibid., 181, 182. o.; *Ébredjetek!* 1961. február 22, 7. o. A veszteségeket természetesen nehéz megbecsülni. Csak Napóleon seregeinek becsült veszteségei 400 000 és 2 500 000 között mozognak. Lásd Beer, 330. oldal, 18. jegyzet.
69 Dupuy & Dupuy, page 864.
70 Paliner & Colton, *A History of the Modern World Since* 1815 (1978), p. 632.
71 *Ébredjetek!*, 1982. március 22, 7. oldal. Az *Új Encyclopedia Britannica* egyetért ezzel: "A 20,000,000-30,000,000 áldozatra vonatkozó korabeli becslés minden bizonnyal jóval kevesebb, mint a valós szám." (Macropaedia, Vol. 4, 15. kiadás 1980, 361. o.) Gunnar Hagglöf svéd történész (aki több évet töltött nagykövetként Kínában) azt mondja *Kína, ahogy én láttam* (*Kina som jag sag det*, Stockholm, 1978) című könyvében, hogy "a Taiping-lázadás, amely a XIX. század közepén alapjaiban rázta meg a kínai államot, több mint 40 millió emberéletet követelt, és tulajdonképpen a kínai birodalom végének kezdetét jelentette". (62. oldal)
72 E. J. Hobsbawm, The Age of Capital 1848-1875 (London, 1975). p. 127.
73 Dupuy & Dupuy, p. 911.

Hasonlítsuk össze a hét háború halálos áldozatainak számát az I. világháborúéval, amint az ezen a grafikonon látható:

Conflictus	*Becsült halálesetek*
The Thirty Years War	9-11 million
The Manchu-Chinese War	25 million
The War of the Spanish Succession	c. 1 million
The Seven Years' War	1-2 million
The Napoleonic Wars	5-6 million
The Taiping Rebellion	20-40 million
The Lopez War	2 million
Összes becsült halálos áldozat	63-87 million
Az I. világháború becsült halálos áldozatai	37.5 million

Látható, hogy csak e hét háborúban a halálozás körülbelül kétszerese a korábban említett 37 500 000 háborús halálesetnek. És sokszorosan meghaladná az I. világháború által közvetlenül okozott 10-12 millió halálos áldozat számát. Meg kell jegyezni, hogy ezek a nagy háborúk az 1914-et közvetlenül megelőző három évszázadból csak néhány fontosabb példa; az egymillió vagy annál több halálos áldozatot okozó háborúk listája jelentősen bővíthető lenne.[74] Ez a néhány példa is bemutatja, mennyire nevetséges az az elképzelés, hogy az 1914-et megelőző 2400 év nagy háborúiban mindössze 5 millió (vagy rosszabb esetben 1,5 millió) ember halt meg. Az egyszerű igazság az, hogy *ebben az időszakban több százmillió ember halt meg háborúkban!*

Összefoglalva, az 1914-1918-as konfliktus (I. világháború) elsősorban európai háború volt, amelyben mintegy tizenöt, azaz a Földön akkor létező nemzeteknek csupán a negyede vett részt aktívan. Nem volt szélesebb körű, mint számos korábbi háború, sőt, valójában szűkebb

74 Ugyanezen három évszázad alatt számos más háború is több százezer emberéletet követelt, például a Franciaország és Spanyolország közötti *spanyol háború* (1635-59). *A nagy török háború* (1683-99). *Az Augsburgi Liga háborúja* (1688-97), *Az osztrák örökösödési háború* (1740-48), *Az amerikai függetlenségi háború* (1775-83). *A krími háború* (1854-56). *Az amerikai polgárháború* (1861-65). *A francia-német háború* (1870-71). *Az orosz-török háború* (1877-78), századunk elején pedig *az orosz-japán háború* (1904-05) és *a balkáni háborúk* (1912-13). Csak két példa a halálos áldozatokra: Hobsbawm szerint a krími háborúban mintegy 600 000-en haltak meg, az amerikai polgárháborúban pedig több mint 630 000-en. (Hobsbawm, *The Age of Capital 1848-1875*. London. 1975. 76. és 78. oldal).

körű volt, mint ezek közül több, például a huszonhárom évig tartó napóleoni háborúk, amelyekben a Földön akkor létező nemzetek *fele* vett aktívan részt.

Az 1914-1918-as háború 10-12 millió közvetlen áldozatának mintegy 90 százaléka európai volt. Más korábbi konfliktusok, például a harmincéves háború halálos áldozatainak száma hasonló volt. A mandzsu-kínai háborúnak *kétszer* ennyi halálos áldozata volt, a tajping lázadásnak pedig körülbelül *háromszor* ennyi.

A háborút többnyire hagyományos fegyverekkel vívták. A harckocsik, a tengeralattjárók és a repülőgépek (amelyeket a jelek szerint először az első balkáni háborúban, 1912-1913-ban használtak) még kísérleti stádiumban voltak, és nem játszottak jelentős szerepet a háborúban. A géppuska – az előző században kifejlesztett és számos korábbi háborúban (például az amerikai polgárháborúban) használt fegyver – a veszteségek 80-90 százalékáért volt felelős. A szárazföldi szállítást továbbra is főként lovakkal végezték, mint a korábbi háborúkban.

Az 1914-1918-as konfliktus nem az első *totális* háború volt a történelemben, és nem is az első *világ*háború. Sőt, Montgomery tábornagy szerint, mivel alapvetően európai háború volt, még az is kérdéses, hogy megérdemli-e a világkonfliktus elnevezést.

Bárhogyan is mérjük tehát az 1914-1918-as háborút – kiterjedése, időtartama, a résztvevő nemzetek, harcosok vagy áldozatok száma alapján –, az az állítás, hogy hétszer nagyobb volt, mint az előző 2400 év összes nagy háborúja együttvéve, egyszerűen kitalációnak tűnik. Ez annyira távol áll az igazságtól, hogy lehetetlen bárkinek – aki alaposan megvizsgálta a történelmi adatokat – *komolyan* vagy *őszintén* állítani ilyet.

A mi évszázadunk a történelem legháborúsabb évszázada?

A II. világháború kétségtelenül minden tekintetben sokkal nagyobb volt, mint az I. világháború, és a nukleáris fegyverek bevetésével ért véget. Mégis, negyvenéves időszak következett, amelyben nem ismétlődött meg az ilyen fegyverek használata. Más háborúkat is vívtak, de ezek nem voltak kivételesek az elmúlt generációk számos nagy háborújához képest.

Igaz, hogy az emberiség nagy részét kiirtó háború *fenyegetése* ma nyilvánvalóan fennáll. Azonban pusztán egy ilyen háború *fenyegetése* vagy *lehetősége* önmagában nem teljesíti be a huszadik századunkban vagy konkrétan az 1914-es nemzedékre vonatkozó háborúkról szóló feltételezett próféciát. Mi történt valójában?

1816 és 1965 között a Földön élő független nemzetek száma megötszöröződött, az 1816-os 23-ról 1965-re 124 lett.[75] Ez a fejlődés természetesen megsokszorozta a nemzetközi és polgárháborúk számának növekedésére vonatkozó kilátásokat, különösen mivel a világ népessége ugyanebben az időszakban megnégyszereződött. Mit mutatnak a tények? Láttuk-e a háborúk *számának* jelentős növekedését ebben az évszázadban?

Azok, akik azt hirdetik, hogy a huszadik századunknak egyértelműen azonosító "jel"-e van, azt a gondolatot közvetítik, hogy a mai világ mérhetetlenül háborúsabb, mint a múltban volt. *A The Late Great Planet Earth* azt állítja (147. oldal), hogy **"a háborúk gyakorisága és intenzitása jelentősen megnőtt ebben az évszázadban"**. A szerző idézi a *US News and World Report* 1967. december 25-i számát:

> **A második világháború óta 12 korlátozott háború volt a világon, 39 politikai merénylet, 48 személyes lázadás, 74 függetlenségi lázadás, 162 társadalmi forradalom, politikai, gazdasági, faji vagy vallási.**

Hal Lindsey-hez hasonlóan az Őrtorony Társulat is úgy érzi, hogy századunkban a háborúk gyakorisága óriási mértékben megnövekedett. *Az Őrtorony* 1983. április 1-jei számának 3. oldalán James Reston újságírót idézi, aki szerint századunkban 59 államközi háborút és 64 polgárháborút, vagyis összesen *123 háborút* láttunk.

Ugyanebben a számban azonban azt állítják, hogy "a második világháború vége óta több mint 130 nemzetközi és polgárháborút vívtak". (7. oldal)

Két évvel korábban, az 1981. május 8-i *Ébredjetek!* című lapban azt állították, hogy a második világháború vége óta *150* háborút vívtak. (8. oldal)

De ezt a rekordot majdnem megduplázta a *Reasoning from the Scriptures* című 1985-ös kiadvány, amely Gene La Rocque nyugalmazott admirálist idézte, aki szerint a II. világháború vége óta 270 háborút vívtak! (235. oldal)

75 Singer & Small, pp. 24-28.

Természetesen nem helytelen megkérdezni: Mi az igazság?

Ahhoz, hogy erre a kérdésre választ találjunk, először tisztáznunk kell: Mi a háború? Minden fegyveres konfliktus két vagy több nemzet között háború, bármilyen kicsik is legyenek a fegyveres erők, bármilyen kevesen is haljanak meg? Minden fegyveres zavargás egy országon belül polgárháború? Nyilvánvaló, hogy a háborúk *száma* egy adott időszakban attól függ, hogy hogyan határozzuk meg a háborút.

Ahhoz, hogy a mai és a múltbeli háborúk között értelmes összehasonlítást lehessen végezni, a háborúkutatóknak valamiféle definíciót kellett adniuk a háborúnak. Quincy Wright a háborút olyan konfliktusként határozta meg, amelyben legalább 50 000 katona vesz részt.[76] Megállapította, hogy 1480 és 1964 között legalább 284 ilyen háború zajlott, vagyis átlagosan körülbelül 60 háború évszázadonként.[77] Nagyon érdekes azonban, hogy a huszadik században 1964-ig mindössze 30 ilyen háborút vívtak. Az idézett definíció szerint a korábbi évszázadokhoz képest egyértelműen nem növekedett a háborúk száma századunkban; a jelek inkább csökkenésre utalnak.[78]

Wright arra is rámutat, hogy bár századunkban a háborúk egyre pusztítóbbá váltak, nemcsak számuk, hanem *időtartamuk* is csökkent.[79]

Más háborús kutatók is megerősítik ezt a tendenciát. Singer és Small, akik a nemzetközi háborúkra (vagyis a nemzetek közötti háborúkra, szemben a polgárháborúkkal) korlátozzák a vizsgálódást, az ilyen háborút olyan konfliktusként definiálják, amelyben a résztvevő nemzetek közül legalább az egyiknek független nemzetnek kell lennie, és amely legalább 1000 háborús halottat követel.[80] Az 1816 és 1965 közötti 150 év alatt Singer és Small 93 ilyen nemzetközi háborút számolt össze. Ezek közül 35 az első 50 éves időszakban (1816-1864), 33 a másodikban (1864-1913), 25 pedig a harmadik 50 éves időszakban (1914-1965) zajlott. Ismét egy egyértelműen csökkenő tendencia![81] A háborúk gyakoriságának ez a csökkenő tendenciája még akkor is érzékelhető, ha a korszakban lezajlott polgári vagy belföldi nagy háborúkat is beleszámítjuk, ahogyan azt Beer megjegyzi.[82]

76 Beer, p. 22.
77 Quincy Wright, p. 11.
78 Wright, p. 11.
79 Ibid., 55, 89.
80 Singer & Small, pp. 30-37.
81 Ibid., p. 38.
82 Beer, 42. és 43. oldal. Singer & Small (201. oldal) inkább úgy érzi, hogy a polgárháborúk

A háborúk gyakoriságának csökkenő tendenciája különösen Európában mutatkozott meg, ahol a XIX. és XX. században kevesebb mint feleannyi háborút vívtak, mint a korábbi évszázadokban.[83] A második világháború vége óta Európában egy egész generációnyi béke uralkodott, ami az egyik leghosszabb békeidőszak a történelemben!

Vajon a háború ma nagyobb és pusztítóbb szerepet játszik az ember életben, mint az elmúlt generációkban?

Kétségtelen, hogy a legtöbb ember ma már habozás nélkül igennel válaszolna erre a kérdésre. A háborús kutatók azonban nem ilyen határozottak. Néhányan, mint például Wright háborús elemző, azt állítják, hogy “a háború egyre pusztítóbbá és bomlasztóbbá vált” századunkban, James Reston rovatvezető pedig úgy jellemzi századunkat, mint “az emberi faj történetének legvéresebb évszázadát”, bár az általa megadott számadatok ezt nem bizonyítják.[84] Figyelembe kell azonban venni azt a tényt, hogy az ilyen jellegű kijelentések mindig *abszolút*, nem pedig *relatív számokban* kifejezett háborús áldozatokra vonatkoznak. Vagyis nem veszik figyelembe azt a tényt, hogy mind az emberek, mind a nemzetek száma az elmúlt három évszázadban többszörösére nőtt.

Ennek fényében az igazi kérdés az: vajon századunkban a háborúk és a háborúk áldozatai *a nemzetek és a földön élő emberek számának növekedésével arányosan növekedtek-e?* Nagyobb szerepet játszik-e *ma a háború az emberiség életében* általában? Megnőtt-e az elesettek száma az *össznépesség százalékos arányában?*

A háborúk szerepe az emberiség múltjában sokkal nagyobb volt, mint azt a legtöbb ember gondolná. **“A Norvég Tudományos Akadémia 1969-es számításai szerint a világ Kr.e. 3600 óta mindössze 292 év békét ismert, miközben 14 531 háborút vívtak”** – jelentette ki *az Őrtorony* 1983. április 1-jei száma (3. oldal). Valamilyen oknál fogva

---

száma növekszik. Ha azonban a kétféle háborút – a polgári és a nemzetközi háborúkat – együttesen számoljuk, ahogyan Beer teszi, akkor a háborúk száma összességében csökken.

83 Beer, 43. o. Ahogy Michael Nordberg történész (*Den dynamiska rnedeltiden*, Stockholm, 1984, 12. o.) hangsúlyozza, “Európában a XVI. századtól 1815-ig szinte folyamatosan háborúk voltak, amelyek többsége olyan pusztító volt, mint a százéves háború, 1337-1453”.

84 *Az Őrtorony*, 1983. április 1., 3. oldal. Reston, 59 nemzetek közötti háborút említ, több mint 29 millió háborús áldozattal, és 64 polgárháborút, majdnem 6 millió áldozattal. De egyedül a tajpingi lázadás a múlt században majdnem hétszer annyi emberéletet követelhetett, mint ez a 64 polgárháború együttvéve!

a számításból a legijesztőbb számadat kimaradt. Ugyanezen jelentés szerint *több mint 3,6 milliárd (3 640 000 000) ember halt meg ebben a 14 531 háborúban!* Az említett számítást azonban nem a Norvég Tudományos Akadémia készítette. Norman Cousins-tól, a *Saturday Review* szerkesztőbizottságának elnökétől származik, aki a *St. Louis Post-Dispatch* 1953. december 13-i számában tette közzé. Bár hangsúlyozta, hogy számítása spekulatív, mégis gyakran idézték tudományos jelentésként.[85] De az is lehet, hogy nem áll messze az igazságtól.

Nemrégiben Francis Beer megpróbálta *ellenőrizni* Cousins adatait. Tanulmánya összességében megerősíti Cousins becsléseit. Beer arra a következtetésre jut, hogy **"i. e. 3600 óta több mint 14 000 kisebb-nagyobb háború és 3500 nagyobb háború volt a világon"**. Az áldozatokról azt mondja: **"Bizonyítékaink tehát arra utalnak, hogy a világ nagy háborúiban i. e. 3600 óta kevesebb mint 1 milliárd közvetlen háborús haláleset történt"**.[86] Ehhez a számhoz hozzá kell adni a civil halálesetek számát, beleértve a háborúk miatt közvetve bekövetkezett haláleseteket is, ami valószínűleg megháromszorozná a számot kb. 3 milliárdra.[87]

Ez azt az igazságot bizonyítja, hogy az emberi faj egészének történelmét minden korban szinte folyamatosan háborúk tarkították, egyik vagy másik területen, és általában folyamatos emberi vérontás folyik az ilyen konfliktusok során.

Mégis, *az Őrtorony* 1983. április 1-jei számának 7. oldalán azt állítja, hogy "a történészek feljegyezték az 1914 előtti békeéveket", de "azóta nem volt ilyen". Az állítás célja természetesen az, hogy "bizonyítsa", hogy a békét 1914-ben elvették a földről, a Jelenések könyve hatodik fejezetének 4. verse beteljesedésével.[88]

85 Brownlee Haydon, *The Great Statistics of Wars Hoax* (Santa Monica, 1962). (Ez egy mindössze 8 oldalas dokumentum.) Lásd még: Singer & Small, 10., 11. oldal és Beer, 20. oldal.

86 Francis Beer, *Mennyi háború a történelemben: Becslések, definíciók. Extrapolations and Trends* (Beverly Hills, 1974). 28, 30. o. Vö. Beer, *Peace Against War* (San Francisco, 1981). pp. 37-40, 48, 49.

87 *Az Őrtorony* 1983. április 1-jei számában Quincy Wrightot idézik: "A modern civilizáció haláleseteinek legalább 10 százaléka közvetlenül vagy közvetve a háborúnak tulajdonítható". (6. oldal) De az olvasónak nem mondják el, hogy Wright ugyanebben a szövegben azt mondja, hogy e halálesetek háromnegyede *közvetett* okokra, például éhínségekre és betegségekre vezethető vissza, és hogy valószínű, hogy "az ilyen veszteségek aránya Európán kívül és Európában a korábbi évszázadokban nagyobb volt". (Wright, 61. o.)

88 A *Reasoning from the Scriptures* (1985) című könyv például ezt írja: "Ahogyan a Jelenések 6:4-ben megjövendölték, »a békesség elveszett a földről«. Így a világ 1914 óta folyamatosan felfordulásban van". (235. oldal)

A probléma az, hogy ezt az állítást a háborús kutatók nem támasztják alá.

Beer kutatásai szerint 1480 és 1965 között mindössze 52 békeév volt, vagyis száz évenként valamivel több mint 9. Ebből az 52 békeévből nyolc esett az 1914 *utáni* fél évszázadra. Ahogy Beer rámutat: **"A béke elterjedésének és a háborúk koncentrálódásának általános tendenciája ma több békét és kevesebb háborút – tegnap kevesebb békét és több háborút jelentett"**.[89]

Egy olyan évszázadban, amely két pusztító "világháborút" látott, amely a technikai fejlődést új, még halálosabb megsemmisítő fegyverek sorozatában robbantotta ki, és egy olyan korban, amely ijesztő fegyverkezési verseny tanúja, nehéz lehet elhinni, hogy a háború és annak az emberi fajra gyakorolt tényleges hatása lényegében ugyanaz maradt, mint az elmúlt évszázadokban. A háborúk halálos áldozatainak száma századunkban kétségtelenül ijesztő.[90] De ez a múltban is így volt. Az igazi kérdés az, valóban elmondható-e, hogy századunkban *a népesség nagyobb százaléka* halt meg háborúkban, mint a korábbi évszázadokban?

A háborúkutatók szerint lehetetlen bizonyítani, hogy századunkban valóban nőtt volna a háborús cselekmények vagy a háborúk miatti halálozás száma. Még azok a tudósok is, akik hajlamosak ezt hinni, kénytelenek elismerni, hogy ez a következtetés nem bizonyított hipotézis. Francis Beer, aki korábban idézett kijelentései ellenére úgy véli, hogy századunkban emelkedő tendencia volt tapasztalható, azt írja:

> **Nem szabad elfelejtenünk, hogy ez a hipotézis nem teljesen igazolódott be, és lehet, hogy <u>valójában egyáltalán nincs is tendencia</u>. Bármilyen valószínűtlenül hangzik is, lehet, hogy az idők során nem történt jelentős változás a béke és a háborúk gyakoriságában és az erőszak áldozatainak számában. Lehet, hogy a béke és a háború ugyanolyan gyakran fordul elő és ugyanolyan hosszú ideig tart, mint valaha; az áldozatok száma is nagyon hasonló lehet ahhoz, ami mindig is volt.**[91]

89 Beer, 34. és 48. oldal. Mivel Beer a "békeéveket" "*nagyobb* háborúk nélküli éveknek" definiálja – amit ő Kr. e. 3600 óta 600-ra becsül – a békeévek valós száma a korábbi időkben még kisebb lehetett, "talán még a nullához közelítő szám is".

90 Az I. világháborúban elesettek számát nehéz meghatározni. A legjobb források szerint körülbelül 15 millió katona halt meg. A civil áldozatokra vonatkozó adatok 20 és 35 millió között mozognak. (Dupuy & Dupuy, 1198. o.; Singer és Small, 52, 48. o.)

91 Beer, pp. 46, 47.

MIT MONDANAK A TÖRTÉNÉSZEK A MAI ÉS A MÚLTBELI HÁBORÚKRÓL

“Az 1914-1918-as világháború sokak szerint új csúcspontot jelentett a katasztrófa és a nyomorúság tekintetében Európa azon részei számára, ahol a harcok dúltak. De ennek a korszaknak [itt a XVI. és XVII. századról van szó] a háborúi még ennél is pusztítóbbak voltak – valószínűleg soha nem tapasztaltak még olyan szörnyűséget, mint a harmincéves háború Németországban (1618-1648).” — Leo Huberman, *Man's Worldly Goods* (New York and London, 1968), 100. o.

“Még a második világháború sem volt olyan pusztító Németország számára, mint a harmincéves háború.” — R. R. Palmer történész, A *History of the Modern World* (New York, 1952), 133. oldal.

“Az 1914/18-as háború alapvetően európai háború volt. Később “világháborúnak” nevezték, mert a brit birodalom számos részéből származó kontingensek szolgáltak Európában, és mert az Egyesült Államok 1917-ben csatlakozott az antant hatalmakhoz. De a valóságban, mivel a tengeri hatalom szerepe többnyire passzív volt, ez kevésbé volt ‚világháború’, mint néhány korábbi konfliktus, például a hétéves háború.” — Viscount Montgomery of Alamein tábornagy, A *History of Warfare* (London, 1968), 470. o.

Dzsingisz kánról: “Amikor hadaival vonult, mérföldek helyett szélességi és hosszúsági fokokon haladt: az útjába eső városokat gyakran eltörölték, a folyókat eltérítették a folyásirányuktól; a sivatagokat menekülők és haldoklók népesítették be, és amikor elhaladt, gyakran farkasok és hollók voltak az egyetlen élőlények az egykor népes vidéken. Az emberi életeknek ez a pusztítása felülmúlja a modern képzeletet – bár a legutóbbi európai háború fogalmaival gazdagodott.” — Harold Lamb, Genghis Khan, *The Emperor of All Men* (London, 1929), 11., 12. oldal.

“Bármilyen valószínűtlennek is hangzik, lehet, hogy az idők során nem történt jelentős változás a béke és a háború előfordulási gyakoriságában és az erőszak áldozataiban.” — Francis Beer, *Peace Against War* (San Francisco, 1981), 46., 47. o. (San Francisco, 1981).

“Vajon növekszik-e a háború, ahogyan nemzedékünk sok tudósa és laikusa is hajlamos azt hinni? Úgy tűnik, hogy a válasz egyértelműen nemleges. Akár a háborúk számát, akár azok súlyosságát vagy nagyságát nézzük, az elmúlt 150 évben nem mutatható ki jelentős emelkedő vagy csökkenő tendencia.” — J. J. David Singer és Melvin Small, *The Wages of War* 1816-1965. A Statistical Handbook (New York, London, Sydney, Toronto, 1972), 201. o.

“Ma, a huszadik század közepén is, mindannak ellenére, ami a nem is olyan idős emberek életében történt. ... Még most is elmondható, hogy a XVIII. század végi francia forradalom volt a modern civilizáció nagy fordulópontja.” — R. R. Palmer történész George Lefebvre *The Coming of the French Revolution* (Princeton, 1947) című művének előszavában, v. p.

Ennek a kérdésnek a legpontosabb és legaprólékosabb vizsgálata valószínűleg a Singer és Small által publikált tanulmány. Következtetésüket a következőképpen foglalják össze:

> **Vajon sokasodnak-e a háborúk, ahogyan nemzedékünk sok tudósa és laikusa is hajlamos azt hinni? Úgy tűnik, a válasz egyértelműen nemleges. Akár a háborúk számát, akár azok súlyosságát vagy nagyságrendjét nézzük, az elmúlt 150 évben nem mutatható ki jelentős emelkedő vagy csökkenő tendencia. Még ha az intenzitásukat vizsgáljuk is, azt találjuk, hogy a későbbi háborúk nagyjából nem különböznek a korábbi időszakok háborúitól.**[92]

Bármilyen állításokat vagy ellenérveket is lehet felhozni, egy dolognak mindenképpen nagyon világosnak kell lennie számunkra: Jézus kijelentése a háborúkról beteljesedett – de nem csak ebben a huszadik században, nem csak 1914 vagy 1948 óta. Az ő kora óta *minden nemzedékben* valóra vált, egészen napjainkig.

Semmit sem mondott "intenzitásról", "eszkalációról" vagy valamilyen globális méretű holokauszt "fenyegetéséről". Egyszerű kijelentése az volt, hogy háborúk és háborúkról szóló hírek lesznek, nemzetek nemzetek ellen és királyságok királyságok ellen. Ez többször is megtörtént az emberi történelem során. Más tényezőt hozzáadni vagy más jelentést tulajdonítani a szavainak nem egyéb, mint emberi spekuláció vagy koholmány.

Ezért minden olyan kísérlet, amely Jézus háborúkra vonatkozó szavait úgy korlátozza, mintha csak erre a huszadik századra vonatkoznának, kudarcra van ítélve, mivel az állításoknak ellentmondanak a történelem megalapozott és elsöprő bizonyítékai, az ő korától kezdve egészen napjainkig.

92 Singer & Small, p. 201.

6

A “törvénytelenség növekedése” napjainkban példátlan?

A történelemben még soha nem volt ennyi híradás. És a hírmédia – a televízió, a rádió, az újságok – úgy tűnik, hogy a rossz hírekkel van elfoglalva. Az emberek elméjét minden nap elárasztják a világ különböző részein tapasztalható legújabb nyomorúságok és gonoszságok koncentrált beszámolóival.

“A mai hírek befogadása után” – jegyezte meg Barbara Tuchman történész – **“az ember azt várja, hogy egy olyan világgal szembesül, amely teljes egészében sztrájkokból, bűncselekményekből, áramkimaradásokból, vízvezeték-szakadásokból, elakadt vonatokból, iskolai leállásokból, rablókból, drogfüggőkből, neonácikból és erőszaktevőkből áll”. ... Ez vezetett arra, hogy megfogalmazzam Tuchman törvényét, a következőképpen: ‘A híradás ténye ötszörösére-tízszeresére növeli bármely sajnálatos fejlemény látszólagos mértékét’.”**[1]

Kétségtelen, hogy ez a “Tuchman-törvény” legalább részben megmagyarázza sokaknak azt az érzését, hogy a világ ma rosszabb, mint valaha, és hogy az emberiség ma a törvénytelenség soha nem látott mértékű növekedésével néz szembe világszerte.

A növekvő bűnözés egy másik jellemző, amelyet a próféciák egyes magyarázói az utolsó napok bizonyítékaként említenek. A *Viszlát, Föld bolygó*, adventista szerzője, Pierson azt mondja:

> **... a törvénytelenség legsúlyosabb járványának vagyunk tanúi, amelyet az emberiség valaha is tapasztalt. Városainkat nemi erőszak, gyilkosság, lázadás, fosztogatás és gyújtogatás sújtja.** (3. oldal)

Később ugyanebben a kiadványban (50. oldal) a szerző az elhunyt adventista vezető, Ellen G. White *Tanúságtételek* című művéből idéz, amelyben a következőket írja:

1 Barbara W. Tuchman, *A Distant Mirror* (London, 1978), p. xviii.

> **A világ dolgainak állapota azt mutatja, hogy nyugtalan idők járnak ránk. ... Gyakoriak a merész rablások. Gyakoriak a sztrájkok. Lopások és gyilkosságok mindenütt történnek. Démonoktól megszállt emberek veszik el férfiak, nők és kisgyermekek életét. Az emberek beleszerettek a bűnbe, és a gonoszság minden fajtája eluralkodott.** (9. kötet, 11. o.)

Az érdekes tényező itt az, hogy Ellen White több mint 75 évvel ezelőtt írta ezeket a szavakat – és az a kép, amit akkor (1910 körül) a bűnözésről festett, minden bizonnyal ugyanolyan sötét, mint amit a végidőkről szóló kijelentések jelenlegi főszereplői mutatnak.

A bűnözéssel gyakran foglalkoznak az Őrtorony Társulat kiadványaiban, amit igyekeznek a lehető legrosszabb arányokban bemutatni, mivel a Társulat Jézus szavait a jövőbeli "törvénytelenség növekedéséről" (Máté 24:12, NW) úgy magyarázza, mint ami a feltételezett "összetett jel" egyik jellemzője, amelynek beteljesedését csak 1914 óta látjuk.

Így az *Őrtorony* 1983. június 1-jei száma az 5-7. oldalon azt állítja, hogy az I. világháború utáni "környezet kedvezett a törvénytelenség olyan mértékű növekedésének, amilyet még soha nem láttunk", és hogy az emberiség 1914 óta "a törvénytelenség legnagyobb növekedését tapasztalja az egész történelemben".

Az Őrtorony Társulat nyilvánvalóan abban bízik, hogy az olvasónak nem okoz nehézséget elfogadni ezeket az állításokat, mert teljesen hiányoznak az érvek és bizonyítékok a törvénytelenség múltbeli mértékéről, és egyetlen történészt, kriminológust vagy más szaktekintélyt sem idéznek az állítás alátámasztására. Úgy tűnik, a Társulat természetesnek veszi, hogy a múltban a törvénytelenség valami meglehetősen jelentéktelen dolog volt a mi korunkhoz képest.

Az *Őrtorony* 1983. július 15-i száma például azt jelzi, hogy a gyilkossággal kombinált rablás hírértékű eseményei szinte csak századunkban fordulnak elő:

> **Volt idő, amikor a betörő vagy rabló csak értéktárgyakat vitt el. Ma már életeket is elvesznek.** (5. oldal)

Egy ilyen kijelentés természetesen nem más, mint a múlt idealizálása, hogy a mai törvénytelenségre különös hangsúlyt fektessen. Valójában a gyilkossággal kísért rablás minden korban előfordult, és különösen elharapózott az éhínségek és járványok idején. Amikor a

tizenhatodik században a szifilisz sújtotta Európát, a törvénytelenség és az erkölcstelenség mindenütt óriási növekedésnek indult. Rómában például “a gyilkosság és a rablás teljesen megszokottá vált”.[2] Hasonlóképpen, a tizennegyedik században a fekete halált túlélő nemzedék a törvénytelenség és az erőszak ugrásszerű növekedésének tanúja volt:

> **A tizennegyedik század utolsó felének szembetűnő jellemzője az akkoriban uralkodó járványméreteket öltő törvénytelenség, mind a népi, mind az értelmiségi tekintély ellen.**[3]

Az egyszerű igazság az, hogy az erőszak – a kollektív és az egyéni – mindig is szerves részét képezte az emberiség történelmének.

Charles Tilly szociológiaprofesszor az *Erőszak Amerikában* című munkájában rámutat, hogy **“a nyugati civilizáció és a kollektív erőszak különböző formái mindig is szoros kapcsolatban voltak”**.[4] A francia forradalmat követő időszakról például azt mondja:

> **A nyugati történelem jellemzője 1800 óta az erőszak, tele van forradalmakkal, puccsokkal és polgárháborúkkal, de számtalan kisebb léptékű konfliktussal is. Az a furcsa, hogy milyen gyorsan felejtünk.**[5]

Mi a helyzet ma? A legtöbb szakértő egyetért abban, hogy a súlyos bűncselekmények száma évek óta számos országban erőteljesen növekszik. De vajon ez a körülmény tényleg új és egyedülálló a mi korunkban? Lehet, hogy sokakban csak azért alakult ki ez a benyomás, mert az ember elfelejtette vagy nem ismeri a múltat?

Iparosodás, urbanizáció és bűnözés

A 18. század vége felé beinduló ipari forradalom gyökeresen megváltoztatta a nyugati társadalmat. Az új gépek és a tömeggyártási technikák alkalmazása számos országban növekvő jólétet eredményezett. Ennek egyik következménye a városok népességének gyors növekedése (urbanizáció) volt. A 19. században sokan, köztük szociológusok, jogászok, bírák stb. attól tartottak, hogy ilyen változások miatt felbomlanak az ember viselkedésének hagyományos erkölcsi és társadalmi

2 Matts Bergmark, *Från pest till polio*, 3rd ed. (Stockholm, 1983), p. 74.
3 A. M. Campbell, *The Black Death and Men of Learning* (New York, 1931), p. 129.
4 *Erőszak Amerikában: történelmi és összehasonlító perspektívák*. A National Commission on the Causes and Prevention of Violence (Az erőszak okainak és megelőzésének nemzeti bizottsága) számára készített jelentés, szerkesztette: H. D. Graham & T. R. Gurr, I. kötet, Washington D.C., 1969, 5. o. Erre a munkára a továbbiakban VIA-ként fogunk hivatkozni.
5 VIA, Vol I, p. 7

kontrolljai, és egyre nagyobb törvénytelenségekhez vezetnek majd. A 19. században ezért az volt az uralkodó nézet, hogy az iparosodás és a városiasodás szükségszerűen együtt jár a bűnözés növekedésével.

Az Őrtorony Társulat az iparosodás, az urbanizáció és a növekvő bűnözés közötti feltételezett összefüggésre támaszkodik, hogy bizonyítsa a törvénytelenség példátlan mértékű növekedéséről szóló tézisét. Nyilvánvalóan feltételezve, hogy ez a gondolat egy megalapozott igazság, az *Őrtorony* 1983. június 1-jei számának 5. oldalán azt állítja, hogy "az ipari forradalom és a növekvő városok" előkészítették "az utat a törvénytelenség 20. századi növekedéséhez", sőt azt állítja, hogy **"ezek a modern korunkban egyedülálló fejlemények hozzájárultak a törvénytelenség példátlan mértékű növekedéséhez a történelem során"**.

A tények azonban nem támasztják alá ezt az állítást. Bár látszólag hatásosnak és meggyőzőnek tűnik, a legújabb kritikai tanulmányok mégis elvetik.

A 19. században a két legnagyobb ipari ország Nagy-Britannia és Franciaország volt. Annak az elméletnek a tesztelésére, hogy az iparosodás és az urbanizáció a törvénytelenség növekedését eredményezi, alaposan megvizsgálták e két ország bűnözési rátáját az elmúlt évszázadban. 1973-ban A. Q. Lodhi és C. Tilly kriminológiatörténészek közzétették a 19. századi Franciaország bűnözéséről és erőszakosságáról szóló tanulmányukat. Vizsgálatuk egyértelműen kimutatta, hogy az ország növekvő iparosodását és urbanizációját *nem követte* növekvő bűnözés. Sőt, egyes bűncselekménytípusok még csökkentek is ebben az időszakban! A szerzők arra a következtetésre jutottak:

> **A bűnözés, az erőszak és a rendbontás összekapcsolása a városok növekedésével azon dolgok kategóriájába tartozik, amelyeket az emberek egyszerűen csak hinni akarnak, de ez a hiedelem nem támaszkodik semmilyen ellenőrzött tényen vagy szisztematikus elemzésen.**[6]

A 19. századi Nagy-Britanniában, a korszak legfejlettebb ipari társadalmában a bűnözési arányokról készült tanulmányok hasonló eredményeket mutatnak. **"A brit adatok elég egyértelműek a hivatalos bűnözési arányok csökkenését illetően a 19. század második felé-**

6 A. Q. Lodhi és C. Tilly, "Urbanization, Crime, and Collective Violence in 19th century France", *American Journal of Sociology*, Vol. 79, 1973, 296. o., (*Urbanizáció, bűnözés és kollektív erőszak a 19. századi Franciaországban*).

ben” – mondja Lynn McDonald kanadai szociológus e tanulmányok összefoglalójában.[7]

Azt, hogy a bűnözés nem emelkedik gyakorlatilag automatikusan a városi ipari élet elterjedésével, Roger Lane történészprofesszor is kimutatta a 19. századi Massachusettsben elkövetett bűncselekményekről szóló tanulmányában. Ahelyett, hogy emelkedne, a bűnözés inkább csökken az iparosodás és az urbanizáció növekedésével. Lane kifejti:

> **Minden bizonyíték arra utal, hogy a bűnözés hosszú távú csökkenése normatív, és az urbanizációval függ össze. A folyamat azonban nem volt teljes a gyors ipari fejlődés kísérőjelensége nélkül. Ez volt az, ami biztosította a nyers bevándorlók befogadását, beilleszkedésüket a “rendszerbe”, amely szocializálta és a kooperatívabb életmódra késztette őket.**[8]

Így azt az állítást, miszerint a múlt század növekvő iparosodása és urbanizációja előkészítette az utat a törvénytelenség soha nem látott mértékű növekedéséhez századunkban, cáfolják a valós tények. Az állítás egy olyan elméleten alapul, amelyről közelebbről megvizsgálva kiderül, hogy alig több, mint egy 19. századi mítosz.

A jelenlegi “bűnözési hullám”

A történelem jól mutatja a bűnözési hullámok ingadozó természetét, az emelkedésüket, majd lecsengésüket, majd újbóli hullámzásukat. A mintázat ritkán állandó vagy egységes minden országban. Számos országban a bűnözés néhány évtizede kétségtelenül növekszik.[9] Olaszországban 1965 óta folyamatosan nő a súlyos bűncselekmények száma, Franciaországban pedig 1970 óta. Nyugat-Németországban 1965 óta kisebb mértékű növekedés tapasztalható, míg Angliában és Walesben a bűnözés a második világháború óta folyamatosan növekszik. Más

7 Lynn McDonald, “Theory and evidence of rising crime in the nineteenth century,” *The British Journal of Sociology*, Vol. 33, 1982, p. 406.

8 Roger Lane, Urbanizáció és bűnügyi erőszak a 19. században: *VIA*, Vol2, 366. o. Így, ahogy Lane rámutat. “hosszú távon az urbanizáció az érintett lakosságot beolvasztotta, szó szerint civilizáló hatása volt”. (Ibid., 359. o.).

9 Gwynn Nettler, a kanadai Albertai Egyetem szociológiaprofesszora a következő átfogó képet adja: “A súlyos bűncselekmények száma az elmúlt egy-két évtizedben nőtt a gazdag országokban és a szegény, »fejlődő« országokban. ... Ez idő alatt a bűnözés valószínűleg csökkent vagy stabil maradt az országok két különböző kategóriájában: (1) azokban, amelyek friss totalitárius uralom alatt állnak, és (2) azokban, amelyek képesek voltak úgy becsatornázni a ‚nyugati befolyást’, hogy az elsődleges csoportkontroll fennmaradt.” — *Explaining Crime*, 2. kiadás, (New York, 1978). 20. o.

iparosodott országokban, például Japánban, Svájcban és Norvégiában még mindig viszonylag alacsony a bűnözés aránya.[10]

Mennyire új tehát a bűnözés jelenlegi növekedése? Annyira újszerű vagy egyedülálló, mint ahogyan azt a végidőkről szóló fejtegetések némelyike állítja?

Megkísérelve bizonyítani a bűnözés mai növekedésének rendkívüliségét, az 1983. június 1-jei *The Watchtower* a 7. oldalon Sir Leon Radzinowics és Joan King brit kriminológusokat idézi, akik *A bűnözés növekedése* című könyvükben azt állítják, hogy **"az egyetlen dolog, ami szemet szúr, amikor a bűnözést világméretekben vizsgáljuk, az a mindenütt tapasztalható, átható és tartós növekedés. Azok a kivételek, amelyek léteznek, tökéletesen elszigeteltek, és hamarosan eláraszthatja őket az emelkedő áradat"**.

Igaz, ezek a szerzők 1977-ben írtak, és azt állítják, hogy a bűnözés néhány évtizede valóban növekszik sok országban. Azt azonban nem mondják, hogy ez a növekedés példa nélküli a történelemben. A szerzők kommentálják azt az egyes modern kriminológusok által képviselt elméletet, miszerint "nem több az erőszak, hanem sokkal érzékenyebbek vagyunk az erőszakra, mint kevésbé civilizált őseink voltak", de azt is elismerik:

> **Ez mind szép és jó, ha az összehasonlítás messzire nyúlik vissza. ... Egy hosszabb távú, a középkorba vagy akár a tizennyolcadik századba visszatekintő szemlélet talán több tartalmat adna az elméletnek. <u>Minden bűnözésünk ellenére a mi társadalmunk egésze biztonságosabb, kevésbé vad, mint az övék</u>. ... Már az a puszta tény, hogy a városokat falakkal kellett körülvenni, hogy a váraknak menedéket kellett nyújtaniuk a környező falusiaknak és holmijuknak, hogy az utazóknak magukkal kellett vinniük a saját védőfelszerelésüket, a rablók állandó fenyegetéséről és a hadviselés szükségességéről tanúskodik. Sőt a kettőt gyakran nehéz volt megkülönböztetni".**[11]

10 Nettler, pp. 20, 21.

11 Sir Leon Radzinowics és Joan King, *The Growth of crime* (London, 1977), 10. és 11. o. Az amerikai kriminológus, J. S. Cockburn ugyanebben az évben írt cikkében hasonló módon kommentálja a jelenlegi "bűnözési hullámot": "A mi nemzedékünk számára a bűnözés mindennapossá vált. A bűnügyi "statisztikák" bombázásától kondicionálva hajlamosak vagyunk arra, hogy a növekvő bűnözési rátát és az ezzel járó vitákat a bűnüldözésről, a halálbüntetésről és a fegyvertartásról modern iparosodott társadalmunk sajátos monopóliumának és bizonyos mértékig természetes árának tekintsük. Tágabb történelmi perspektívából nézve azonban a bűnözéssel kapcsolatos vizsgálódásunk kevésbé tűnik újszerűnek. A legtöbb tizenkilencedik századi angol meg volt győződve arról, hogy a bűnözés úgy növekszik, mint még soha; a tizennyolcadik századi kommentátorok alaposan megijedtek attól, amit az erőszakos bűnözés növekvő áradatának láttak; a középkort pedig a törvény és a rend közelgő összeom-

Az ebben a könyvben idézett végidőt hirdetők, az Egyesült Államokban élnek. Kétségtelen, hogy a világról alkotott képüket az ottani helyzet befolyásolja. Az Egyesült Államokbeli állapotok azonban aligha jellemzőek a világ egészére. Talán a végidő hirdetői tisztában vannak vele, talán nem, de ma kevés ország hasonlít az erőszakos bűncselekmények tekintetében az Egyesült Államokhoz:

> **A politikai gyilkosságok, zavargások, politikai vonatkozású fegyveres csoportos támadások és tüntetések számát tekintve az Egyesült Államok 1948 óta a világ féltucatnyi legzavarosabb országa között van.**[12]

A *Science* magazin 1984. decemberi számában az emberölésről szóló cikkben megállapította, hogy az amerikai gyilkossági statisztikák magasabbak, mint a legtöbb más országé. Az amerikai fegyveres gyilkosságok például “50-szerese” Angliának, Németországnak, Dániának és Japánnak![13] Nem csoda tehát, hogy azok, akik jelenleg a “vég” közelségével kapcsolatos vallásos várakozásokat gerjesztik, elsősorban az amerikai bűnözésre összpontosítanak.

Hal Lindsey például 1970-ben az amerikai bűnözés növekedését az idők fontos jelének tekintette. *The Late Great Planet Earth* című könyvében a 100. és 101. oldalon ezt írta:

> **Nemrégiben láttunk egy grafikont egy hírmagazinban, amely azt mutatta, hogy 1960 és 1968 között mennyire emelkedett a súlyos bűncselekmények száma az Egyesült Államokban. Ha hangya lettél volna azon a lapon, akkor nagyon meredek lépcsőfokokat kellett volna megmásznod mind a nyolc évben. Miközben a bűncselekmények száma Amerikában 122 százalékkal nőtt, a lakosság száma csak 11 százalékkal emelkedett.**
>
> **Sokan már nem beszélnek a “bűnözési arányról”. Most már “bűnözési járványról” beszélnek.**

lásáról szóló panaszok jellemezték”. A bűnözés és a törvénytelenség növekedéséről, amelyet a XVI. század végén számos országból jelentettek, Cockburn megjegyzi, hogy “A tendenciák látszólag általánosak voltak”. (*Crime in England 1500-1800*, Princeton, New Jersey, 1977, 49. o.).

12 VIA, Vol. 11, p. 628.

13 *Tudomány*, December 1984, pp. 43, 46. Az Egyesült Államokban az emberölések (gyilkosságok és emberölések) kétharmadát fegyverrel követik el, ami azzal magyarázható, hogy “az amerikaiaknak egy főre vetítve több fegyverük van, mint bármely más népnek a világon”. (*Ibid*. 46. o.)

Hasonlóképpen, az Őrtorony Társulat kiadványaiban központi helyet foglal el az Egyesült Államokban elkövetett bűnözés. Valójában ez az egyetlen olyan ország, amelyről a Társulat egy évtizedre vagy annál hosszabb időre kiterjedő bűnözési statisztikákat és bűnözési görbéket tett közzé.[14]

Kevesen mondják el azonban őszintén az olvasóiknak, hogy a bűnözés – és sok más dolog – tekintetében az Egyesült Államok nem reprezentatív az egész világra nézve. De még önmagában véve is mennyire igaz a bűnözés állítólagos óriási mértékű növekedése ebben az országban? Mennyire megbízhatóak azok a bizonyítékok, amelyek alapján ezt állítják?

Az FBI egységes bűnügyi jelentései

Az Őrtorony Társulat által közzétett számok és görbék többsége állítólag az FBI, a Szövetségi Nyomozó Iroda által közzétett *Egységes Bűnügyi Jelentések*en alapul. Az a magazin, amelyből a T*he Late Great Planet Earth* idézett a bűnözéssel kapcsolatban (*U.S. News and World Report*), szintén erre a forrásra alapozta a számadatait. (Lásd az említett könyv 9. fejezetének 3. lábjegyzetét.) Ezek az FBI-jelentések 1933 óta évente jelennek meg, és a “súlyos bűncselekmények” statisztikáit tartalmazzák, nevezetesen a gyilkosság, erőszakos nemi erőszak, rablás, súlyos testi sértés, betöréses lopás, lopás és autólopás, 1979-ben pedig a gyújtogatás is hozzáadódott.

Ez ideális, megfellebbezhetetlen bizonyítékforrásnak tűnhet, amelyre az amerikai bűnözési statisztikákról szóló viták alapozhatók. Ezért sokakat meglephet, hogy milyen kínosan alacsonyra értékelik az FBI-jelentések megbízhatóságát számos hatóságnál.

Valójában az 1933. után, legalább az első három évtized FBI statisztikái messze nem megbízhatóak. Egészen a közelmúltig, és különösen 1967 előtt a szociológusok és kriminológusok gyakran cáfolták azokat, rámutatva az adatgyűjtés módszereinek számos hibájára.

14 Bár ezek ijesztő növekedést mutatnak, egy kicsit zavaróak is. Az 1960-69-es évtizedre vonatkozóan a január 22-i *Ébredjetek!* 1970. 9. oldalán azt állítja, hogy a *súlyos bűncselekmények* száma az Egyesült Államokban *88 százalék*kal nőtt. Az 1972. október 15-i *Watchtower* azonban *148 százalék*ra emelte az időszakra vonatkozó adatot (614. oldal). Még elképesztőbbek az *Őrtorony* 1983. június 1-jei számában szereplő táblázatok, amelyek szerint “a súlyos bűncselekmények száma az Egyesült Államokban 1935 és 1980 között több mint 1000 százalékkal nőtt” (6. oldal). Ennek az állítólagos növekedésnek a nagy része 1960 óta történhetett, mivel az Őrtorony Társulat által megadott számadatok szerint addig az évig csak 77 százalékos volt a növekedés!

Thornstein Sellint, “az amerikai statisztikusok dékánját” úgy idézték, hogy az Egyesült Államok bűnügyi statisztikáinak minősége “a legrosszabb a nyugati világ bármely nagyobb országa közül”, míg Lloyd E. Ohlin, a Harvard bűnügyi szakértője úgy jellemezte a statisztikai adatokat, hogy “szinte értéktelenek – de ez az egyetlen dolog, ami létezik”.[15] Tényleg ennyire rosszak voltak a statisztikák? Milyen hatással van megbízhatóságuk – vagy annak hiánya – a grafikonokra és a korábbi időszakok bűnözésével való összehasonlítására?

“A legnagyobb hibaforrás” – jegyzi meg a jól ismert szociológus, Charles E. Silberman – **“abból a tényből ered, hogy az egységes bűnügyi jelentések csak azokat a bűncselekményeket tartalmazzák, amelyeket a rendőrségnek jelentenek, és amelyeket a rendőrség rögzít és továbbít az FBI-nak”**.[16] A probléma itt az, hogy a bűncselekmények többségét soha nem jelentik a rendőrségnek. Ráadásul a rendőrség gyakran nem továbbított az FBI-nak minden olyan bűncselekményt, amelyről tudomásuk volt. Hogy ez hogyan teszi lehetővé a bizonyítékok manipulálását, és hogy ez milyen félrevezető hatást válthat ki, Ramsey Clark, az Egyesült Államok korábbi főügyésze magyarázza el:

> **A legtöbb bűncselekményt soha nem jelentik a rendőrségnek. Sok bűncselekményt pedig pontatlanul jelentenek be. A téves bűnügyi statisztikákat gyakran arra használják, hogy azt a benyomást keltsék, hogy az új rendőrfőnök jó munkát végez, vagy hogy támogassák a több rendőr felvételére irányuló indítványokat. Gyakran a bűnözés látszólagos növekedése valójában a bűnüldözés hatékonyságának javulását vagy magát a bűncselekmények bejelentését tükrözi.**[17]

A bűncselekmények bejelentésében bekövetkezett változások tehát a bűnözés statisztikai növekedését eredményezhetik, ami nem felel meg a valós tényeknek. Például az oregoni Portlandben 1973-ban és 1974-ben kétszer annyi betöréses lopást jelentettek a rendőrségnek, mint 1971-ben és 1972-ben. Ez azt jelentené, hogy a betöréses lopások száma *jelentősen megnőtt* ebben az időszakban. Egy vizsgálat azon-

15 *VIA*, 11. kötet, 372. o. Sophia M. Robinson, a Columbia School of Social Work munkatársa még azt is kijelentette, hogy “az FBI adatai nem érnek annyit, mint a papír, amire nyomtatják őket”. (*Ibid*., 372. o.).

16 Charles E. Silberman, *Criminal Violence, Criminal Justice* (New York, 1978), p. 448.

17 Ramsey Clark, *Crime in America* (Cassell & London, 1971), p. 45.

ban kimutatta, hogy a betörések száma valójában *csökkent* ezekben az években![18] Sok más hasonló esetet is lehetne említeni.[19]

A statisztikáit ért folyamatos kritikák miatt az FBI rendszeresen felülvizsgálta és szigorította adatgyűjtési rendszerét.[20] Ez azt eredményezte, hogy a rendőrségi tisztviselők egyre nagyobb hajlandóságot mutattak arra, hogy a bűncselekményekről jobb nyilvántartást vezessenek, és mindent elmondjanak az FBI-nak – így a statisztikák további "papíron történő növekedését" eredményezték.[21] Ezzel egyidejűleg azonban az FBI statisztikái fokozatosan megbízhatóbbá váltak. Különösen 1967 óta, amikor az Egyesült Államok kormánya elkezdett számos országos bűnügyi felmérést támogatni, amelyek az FBI statisztikáinak független teszteléseként szolgáltak, megváltozott az egységes bűnügyi jelentésekhez való hozzáállás. A kriminológusok ma már általában egyetértenek abban, hogy minden pontatlanság ellenére az elmúlt 25-30 évben az *egységes bűnügyi jelentések*ben leírt *általános tendenciák* lényegében helytállóak, és hogy a súlyos bűncselekmények számának növekedése az 1960-as évek óta valós.[22] Ha ez így van, ak-

18 Nettler, 70, 71. o. A bűncselekmények bejelentésére való *hajlandóság* növekedése legalábbis részben magyarázza a nemi erőszakok statisztikai növekedését az utóbbi években. A nők felszabadítási mozgalma feltehetően fontos szerepet játszott ebben. (Nettler, 56. o.; Silberman, 452. o.) Bár még mindig nagyszámú nemi erőszakot nem jelentenek be, arra is van bizonyíték, hogy sok nemi erőszakról szóló bejelentés *alaptalan*. Az 1968-ban bejelentett nemi erőszakok 18 százalékáról például a vizsgálat során kiderült, hogy alaptalan! (Clark, 46. o.)

19 A New York-i rendőrségi jelentések példája már-már klasszikussá vált: "A bűnözési számok – gondolta az FBI – feltűnően alacsonynak tűntek. Ellenőrzéskor kiderült, hogy 1950-ben például a rendőrség által bejelentett vagyon elleni bűncselekmények száma körülbelül fele volt a biztosítótársaságok által magánúton bejelentetteknek. ... Bruce Smith rendőrségi szakértő felmérése nyomán új központi nyilvántartási rendszert állítottak fel. ... A változást követő egy évben a támadások 200 százalékkal, a rablások 400 százalékkal, a betörések pedig 1.300 százalékkal emelkedtek az 1948-as adatokhoz képest. Ahogy Smith megállapította, "az ilyen megdöbbentő emelkedések ... önmagukban nem a bűnözés növekedését jelentik, hanem inkább a bűncselekmények bejelentésének hatalmas javulását". (Daniel Bell, *The End of Ideology*, Glencoe, Illinois, 1960, 138, 139. o.) A jelentési rendszer hasonló fejlesztései más "papírforma növekedést" eredményeztek: például Philadelphiában 1951 és 1953 között és Chicagóban 1960-ban. (Bell, 138. o.; Silberman, 449. o.) A mesterséges bűnözés növekedésének egy másik típusa a lopást érintette, amelyet ötven dollárnál nagyobb értékű vagyontárgyak ellopásaként definiáltak. E bűncselekmény növekedését sok éven át részben az *infláció* okozta. Sok olyan tárgy, amely eredetileg ötven dollárnál kevesebbet ért, előbb-utóbb átlépte az ötven dolláros határt, és így lopáskor bekúszott a statisztikába. (Clark, 53. o.) A rablás-lopást csak 1973-ban definiálták újra.

20 1958-ban például az egész statisztikai rendszert átdolgozták, ami után az Iroda "nem tekinti az 1958 előtti és utáni adatokat teljesen helyettesíthetőnek [felcserélhetőnek]". (*VIA*, II. kötet, 376. o.).

21 VIA, Vol. II, pp. 380, 381; Silberman, p. 449.

22 *VIA*. II. kötet, 381-385. o.; Silberman, 449. o. Az FBI jelentései és az országos bűnügyi felmérések között azonban még mindig nagy eltérések vannak, amelyeket nehéz megmagyarázni. (Lásd L. E. Cohen & K. C. Land. "A bűnügyi jelentések és a bűnügyi felmérések közötti eltérések". *Criminology*, Vol. 22, No. 4, November 1984, pp. 499-529.).

kor milyen jelentőséggel bír a korábbi, súlyos megbízhatatlanságuk? És mi a baj azzal, hogy az amerikai bűnügyi statisztikákat az utolsó napok egyes hirdetői használják?

A probléma az 1960 utáni évek bűnözési statisztikáinak az 1960 előtti évekkel való összehasonlításában rejlik. Ha nem ismerjük fel, vagy nem ismerjük el az olvasók előtt, hogy a két időszak statisztikáinak megbízhatósága mennyire különböző, az az olvasók megtévesztését eredményezi, akár akaratlanul, akár más módon.

Az Őrtorony kiadványaiban az FBI *nemzeti bűnügyi jelentése*ire többször is hivatkoztak vagy idézték azokat, egyetlen figyelmeztető szó nélkül. A statisztikákat még javították is vagy “kiigazították” – az 1983. június 1-jei *Őrtoronyban* –, hogy kimutassák, “a súlyos bűncselekmények száma az Egyesült Államokban 1935 és 1980 között több mint 1000 százalékkal nőtt” (6. oldal). Ez az állítás, és az ugyanezen az oldalon ennek igazolására bemutatott táblázat elrejt egy másik, rendkívül fontos tényt: *azt, hogy az 1960-as években megindult emelkedést megelőzően az Egyesült Államokban a bűnözési ráta egy teljes negyedszázadon keresztül stabil volt, sőt csökkent!* Ez az időszak valójában egyedülálló lehetett az amerikai bűnözés történetében. Ahogy Silberman, a bűnözéssel foglalkozó szakértő megállapítja:

> **Az Egyesült Államokban negyed évszázadon keresztül – talán történelme során először – olyan időszakot éltek meg, amikor a bűnözési ráta stabil vagy csökkenő volt, és amikor a bűnözéstől való félelem viszonylag alacsony volt. Az emberölések halálozási aránya 1933 és a 40-es évek eleje között 50 százalékkal csökkent; az FBI John Dillingerrel és más bűnözőkkel folytatott, nagy nyilvánosságot kapott fegyveres harcai ellenére az egyéb súlyos bűncselekmények (nemi erőszak, rablás, testi sértés és betöréses lopás) aránya egyharmadával csökkent.**[23]

Mit látunk, ha közelebbről megvizsgáljuk, ennek a csökkenésnek az egyik egyértelmű bizonyítékát, a “súlyos bűncselekmények” legsúlyosabbikát az emberöléssel kapcsolatban? Az emberölés valójában az egyetlen olyan bűncselekmény, amelyre vonatkozóan léteznek olyan hosszú távú országos statisztikák, amelyek *függetlenek* az FBI-adatoktól. Az Egészségügyi, Oktatási és Jóléti Minisztérium által gondosan

23 Silberman, p. 30.

vezetett statisztikák "meglehetősen pontosnak" tekinthetők, legalábbis az 1930-as évek elejétől kezdve.[24]

1933-ban, amint azt ezek az adatok mutatják, a gyilkosságok száma az Egyesült Államokban 100 000 lakosra vetítve 9,7 volt. Ezután csökkenni kezdett, mígnem az 1950-es évek végére elérte a 100 000 lakosra jutó 4,5-es szintet.[25] Az azóta bekövetkezett növekedés az emberölések számát évi 20 000 fölé emelte, vagyis az 1980-as évek elején 100 000 lakosra vetítve 9,8-ra. Nagy és minden bizonnyal hírértékű növekedés, igaz – *de ez majdnem pontosan ugyanaz az arány, mint 1933-ban!* Bár nagyon magas, a jelenlegi amerikai gyilkossági ráta nem egyedülálló akkor, hanem visszatérést jelent egy korábbi szintre.[26]

A vég közelségét hirdetők által használt statisztikai bizonyítékok nagy részének gyengesége egyértelmű. A bűnözés azonban elismerten magas számos országban. Ez tenné a mi huszadik századunkat különlegessé? Lehetséges, hogy az 1914 utáni időszak (vagy a Hal Lindsey által említett 1948 utáni időszak) ilyen magas bűnözési rátáinak nincs párhuzama a korábbi évszázadokban?

A bűnözés történelmi perspektívában

Míg a mai bűnözés nagy teret kap az Őrtorony kiadványaiban, addig a múltbeli bűnözés mértékének tárgyalása teljesen hiányzik. Ugyanez igaz a legtöbb magyarázóra is, akiknek írásai azt a benyomást keltik, hogy ezek messze a legrosszabb idők. Az a tény, hogy a bűnözés számos országban az 1920-as és 1930-as években, majd az 1960-as és 1970-es években is magas szintet ért el, nem bizonyítja, hogy századunkban több volt a törvénytelenség, mint a korábbi évszázadokban. A bizonyítékok szerint ugyanis a bűnözés mértéke a múltban nagyon gyakran magasabb volt, mint napjainkban.

Ahogyan Colin Wilson népszerű író megjegyezte, **"az emberiség története Kr. e. 2500 óta nem több, mint a gyilkosság, a vérontás és az erőszak megállás nélküli feljegyzése"**. Ebből azt a következtetést

24 Silberman, p. 28; VIA, Vol. 11, p. 375.
25 Ibid.
26 Az Egyesült Államokban a bűnügyi gyilkosságok száma már 1974-ben meghaladta a 20 000-et. Mivel ez kétszerese volt az 1965-ben meggyilkoltak számának, az 1975. november 22-i *Ébredjetek!* azzal számolt, hogy "az 1980-as évek elejére évente több mint 40 000 gyilkosság lesz". (3. oldal.) Semmi ilyesmi nem történt. A gyilkosságok száma az 1980-as évek elején még mindig nagyjából ugyanannyi volt, mint 1974-ben. Azóta csökkent!

vonja le, hogy **"az emberi történelem alapvetően a bűnözés története volt"**.[27]

Ezt a következtetést nemcsak a múltbeli bűnözés tanulmányozása támasztja alá, hanem a témában elmélyült történészek is arra a következtetésre jutottak, hogy ma valószínűleg kevesebb a bűnözés, mint a múltban. John Bellamy, a kanadai Ottawában található Carleton Egyetem professzora még azt is mondja:

> **A legtöbb modern nyugati országban a bűnözés szintje annyira lecsökkent, hogy a néhány gaztett inkább arra szolgál, hogy a hétköznapi polgárokat szórakoztassa, mintsem hogy félelmet keltsen bennük.**[28]

Azok számára, akik bűncselekmény áldozatai voltak, vagy akik most magas bűnözési arányú területeken élnek, a bűnözés valóban félelmet kelt. De tény, hogy az érintett lakosság tényleges aránya még mindig nem olyan nagy, mint az emberiség történelmének korábbi korszakaiban. Hogy a bűnözés a múltban gyakran milyen társadalmi gonoszság lehetett, azt Bellamy saját tanulmánya példázza, amely az 1290-1485 közötti angliai bűnözést vizsgálta:

> **A késő középkor Angliájában a közrend fenntartása gyakran a király legnagyobb problémája volt. ... Sem azelőtt, sem azóta nem domborodott ki a közrend kérdése ilyen nagy mértékben az angol történelemben.**[29]

A múltban úgy tűnik, hogy a bűnözés és a rendbontás ellenőrzése számos országban, időnként többé-kevésbé kicsúszott a kezünkből. A múlt században az iparosodás növekedésével a nyugati országokban fokozatosan javulni kezdett a helyzet:

> **A tizenkilencedik század első felében minden város veszélyes volt – Európa és az Egyesült Államok városai egyaránt. A második felében London, Párizs és más európai városok a bűnözést és a törvénytelen-**

27 Colin Wilson, *A Criminal History of Mankind* (London, 1985). pp. 4, 6. Igaz, Wilson a II. világháború kitörésével kapcsolatban azt is mondja, hogy a világ akkoriban "robbant a gyilkosság, a kegyetlenség és az erőszak páratlan korszakába" (5. oldal). Ez a kijelentés azonban nem a közönséges társadalmi bűnözésre vonatkozik, hanem elsősorban a háborús vérontásra. Amint a háborúkról szóló fejezetben bemutattuk, a második világháború alatti halálos áldozatok száma valószínűleg példátlan volt, ha abszolút számokban mérjük, de nem, ha *a teljes lakossághoz viszonyítva mérjük*.

28 John Bellamy, *Crime and Public Order in England in the Later Middle Ages* (London and Toronto. 1973). p. 1.

29 Ibid., p. 1.

séget kordában tartották, míg az amerikai városok nem – legalábbis a korabeli megfigyelőknek úgy tűnt.[30]

A huszadik század közepén az amerikai városok helyzete is megváltozott. Daniel Bell bűnözéskutató például 1960-ban úgy gondolta, **„a probléma józan vizsgálata azt mutatja, hogy ma valószínűleg kevesebb a bűnözés az Egyesült Államokban, mint száz, ötven vagy akár huszonöt évvel ezelőtt, és hogy az Egyesült Államok ma törvényesebb és biztonságosabb ország, mint azt a közvélemény gondolja"**.[31] Igaz, ez még a legutóbbi bűnözési hullám kezdete előtt, az 1960-as évek elején íródott. De még 1978-ban is Silberman, megjegyezve, hogy **"a bűnözés, az erőszak és a törvénytelenség visszatérő témák voltak az amerikai történelem során"**, arra a következtetésre jutott, hogy **"az ország a múltban veszélyesebb volt, mint most"**.[32] A bűnözési tendenciákról a közelmúltban végzett hosszú távú tanulmányok alátámasztják ezt a következtetést, amint azt a következő fejezetben bemutatjuk.

A hosszú távú vizsgálatok bizonyítékai: Az Egyesült Államok

Bár a kriminológusok gyakran rámutatnak arra, hogy ma valószínűleg kevesebb a bűnözés, mint például a múlt században, úgy tűnik, viszonylag kevés olyan alapos hosszú távú tanulmány készült, amely hosszabb időszakok tendenciáit mutatja be.[33] Azok, amelyek azonban léteznek, igen érdekes képet adnak a bűnözés általános tendenciáiról.

Úgy tűnik, hogy az Egyesült Államokra vonatkozóan nincs olyan hosszú távú *nemzeti* tanulmány, amely visszanyúlna az FBI egységes bűnügyi jelentései előtti időszakra. Számos megbízható *helyi* tanulmány készült azonban, amelyek egyes városokra és államokra terjednek ki. Ezek egyike sem utal arra, hogy a bűnözés napjainkban a tizenkilencedik századi szint fölé emelkedett volna.

1933 előtt nem gyűjtöttek átfogó bűnözési adatokat, de az egyes városokról készültek tanulmányok, amelyek azt mutatják, hogy a bűnözésnek jellemzően vannak hullámvölgyei, nem növekedett a népesség

30 Silberman. p. 23.
31 Bell, pp. 137, 155.
32 Silberman, pp. 21, 22.
33 A történeti kriminológia új tudományág. Az első konferenciát a témában még 1972 februárjában tartották. (*Nordisk Tidskrift for Kriminalvidenskab*, Vol. 61, Hefte 3-4, 1973, 285. o.).

növekedésével párhuzamosan. James Q. Wilson, a Harvard bűnügyi szakértője szerint a korai tanulmányok “egyetértenek abban, hogy a polgárháborút közvetlenül követő időszakban az erőszakos bűncselekmények aránya a nagyvárosokban magasabb volt, mint történelmünk bármely más időszakában”.[34]

A legfrissebb tanulmányok egyes helyeken még éles csökkenést is jeleznek:

Egyik sem utal a súlyos bűncselekmények egyértelmű arányos növekedésére az egyes városokban. A legfrissebb adatokból pedig éppen ellenkezőleg, olykor szembetűnő arányos csökkenés látható.[35]

A múlt századi bűnügyi statisztikák természetesen gyakran nagyon hibásak, de vannak fontos kivételek. Ilyen például Massachusetts, amelynek 19. századi bűnügyi nyilvántartása “valószínűleg jobb, mint amit bárhol máshol vezettek”.[36] Az ezekből levont következtetéseknek tehát nagy jelentőségük van:

Bár minden bűnügyi statisztikát megkérdőjelezhetünk, a massachusettsi adatokkal kapcsolatos központi következtetésről határozottan kijelenthető: a súlyos bűncselekmények száma Boston nagyvárosában a 19. század közepe és a 20. század közepe között jelentősen csökkent.[37]

A hely nem teszi lehetővé a 19. századi Egyesült Államokban a bűnözés mértékének részletes tárgyalását, de az alábbi, néhány városból származó idézetek általános képet adhatnak a helyzetről:

Washington, D.C., közvetlenül a polgárháború előtt:

A zavargások és a vérontás mindennaposak, ártatlan és vétlen személyeket lőnek le, szúrnak le, és más módon gyalázatosan bántalmaznak, és nem ritkán még csak le sem tartóztatják a bűnözőt.[38]

New Yorkban, az 1850-es években:

34 Attorney Fred P. Graham in VIA, Vol. II, pp. 374, 375.
35 History professor Roger Lane in VIA, Vol. II, pp. 359, 360.
36 Ibid., p. 360.
37 Ibid., 360. o. A legátfogóbb tanulmány; “amely az 1849 és 1951 közötti évekre terjed ki, közel kétharmados csökkenést mutat az FBI által »súlyosnak« minősített bűncselekmények tekintetében.” (P. 360.)
38 Silberman, 22. o. Az idézet egy amerikai szenátusi bizottság jelentéséből származik, amely a városi bűnözést vizsgálta.

Az 1850-es években New Yorkban a Broadwaytől egy kőhajításnyira volt a Five Points, a város leghírhedtebb helye. "A rendőrök csak párban, és fegyvertelenül soha nem léptek be a Five Pointsba. A tisztességes New York-iak nappal elkerülték a negyedet. ... Gyilkosok, tolvajok, prostituáltak és lopott holmik átvevőinek törzshelye volt".[39]

Chicago, 1860-1890-es évek:

A polgárháborút követő húsz évben a gyilkosságok száma megnégyszereződött, ami messze meghaladta a népesség növekedését, és a rablások mindennaposak voltak; 1893-ban minden tizenegyedik chicagói lakost letartóztattak valamilyen bűncselekmény miatt.[40]

Los Angeles az 1850-es években:

Az 1850-es években egyetlen tizenöt hónapos időszak alatt összesen negyvennégy gyilkosságot jegyeztek fel az akkoriban mindössze 8000 lakosú Los Angelesben — ez körülbelül negyven-ötvenszerese a város jelenlegi gyilkossági arányának.[41]

San Francisco és a Barbár-part, 1860-1880:

Az Annals of San Francisco, amely az 1860-as évek korabeli feljegyzéseiből készült összeállítás, arról számol be, hogy a belvárosi rakparti részeken "egyetlen tisztességes ember sem volt biztonságban, ha sötétedés után az utcán sétált; minden órában, éjjel és nappal, a tulajdonát gyújtogatás és betörés veszélyeztette. 1860 és 1880 között nem volt olyan éjszaka a Barbary-parton, amikor ne történt volna legalább egy gyilkosság és számtalan rablás.[42]

A hosszú távú tanulmányok, valamint a fent idézett példák egyértelműen azt mutatják, hogy az Egyesült Államok jelenlegi bűnözési rátája

39 Bell, p. 155.
40 Silberman, p. 23.
41 Silberman, 23. o. Ez évi 440 gyilkossági arányt jelent 100 000 lakosra vetítve! Ma, amikor az átlagos gyilkossági ráta az Egyesült Államokban 7,9 körül van, Detroitban a legmagasabb, 100.000 lakosra vetítve 39 gyilkosságot követnek el. Mivel ez a legmagasabbak közé tartozik a világon, Detroit a „világ gyilkossági fővárosa" címet kapta. (Nettler, 24. o.) Ez azonban nagyon is elmarad számos város és helység múltbeli arányától. Korzikán például 1680-1720 között 120 000 lakosra vetítve évente 900 gyilkosság történt, ami 100 000 lakosra vetítve évi 750 gyilkosságot jelent! (P. Arrighi, *Histoire de la Corse*, Toulouse, 1971, 275. o.) A 19. századi Amerika egyes államaiban a gyilkosságok aránya meghaladta a mai Detroitét. Az 1865 közepétől 1868 közepéig tartó texasi gyilkosságokról szóló tanulmányában. Barry A. Crouch kimutatja, hogy az állam az éves gyilkossági rátája ebben az időszakban legalább 40 volt 100 000 lakosra vetítve. (*Journal of Social History*, Pittsburgh, Pennsylvania, 1984., 218, 219, 229. oldal).
42 Bell, p. 156.

nem egyedülálló az amerikai bűnözés történetében. Amint Silberman kifejti, sok amerikai azért érezhette így, mert a jelenlegi bűnözési rátát az 1930-as, 1940-es és 1950-es évek *abnormálisan* alacsony, talán egyedülállóan alacsony bűnözési rátája előzte meg:

> **Mivel úgy tűnt, hogy a hazai nyugalom a normális, az 1940-es és 50-es években felnőtt amerikaiak nem voltak tudatában annak, hogy az Egyesült Államokban mindig is erőszakos és bűnözéssel teli volt az élet. Bár a detektívtörténetekben és a westernekben továbbra is romantikusan ábrázolták az erőszakot, egy egész generáció hozzászokott a békéhez mindennapi életében. A legtöbb amerikai számára ezért a bűnözés és az erőszak 1960 körül kezdődő fellángolása inkább tűnt a normától való eltérésnek, mintsem a normához való visszatérésnek.**[43]

Az biztos, hogy a legtöbb országban a bűnözés nem emelkedett olyan drámaian, mint az Egyesült Államokban az elmúlt évtizedekben. Ha az Egyesült Államokban még az ilyen magas bűnözési aktivitás sem példa nélküli, sőt, valószínűleg a XIX. században még a mait is meghaladta, akkor azt várhatjuk, hogy a jelenlegi bűnözési ráta sok más országban még jobban elmarad a XIX. századi szinttől. Léteznek olyan hosszú távú tanulmányok, amelyek ezt alátámasztják?

Mit bizonyítanak a hosszú távú vizsgálatok: Franciaország esete

Valószínűleg nincs még egy ország a világon, amely megbízhatóbb bűnügyi statisztikákat tudna felmutatni a 19. századra vonatkozóan, mint Franciaország:

> **Franciaországban ebből az időszakból rendelkezésre álló adatok az urbanizációra, a bűnözésre és a kollektív erőszakra vonatkozóan, rendkívül gazdagok és kivételesen egységesek, összehasonlítva a világ bármely részén, mai vagy múltbeli rendelkezésre álló adatokkal.**[44]

Amikor tehát Abdul Qaiyum Lodhi, a Waterloo-i Egyetem munkatársa és Charles Tilly, a Michigani Egyetem munkatársa 1973-ban bemutatták a franciaországi bűnözés hosszútávú tendenciáiról szóló, az 1826 és 1962 közötti időszakra vonatkozó alapos tanulmányukat, ered-

43 Silberman, p. 31. Compare also page 19.
44 Lodhi and Tilly, "Urbanization, Crime, and Collective Violence in 19th century France," *American Journal of Sociology*, Vol. 79, 1973, p. 297.

ményeiket nem lehetett egykönnyen figyelmen kívül hagyni. És az erre a 136 éves időszakra vonatkozó következtetéseik valóban meglepőek:

> **Hosszú távon úgy tűnik, hogy a vagyon elleni bűncselekmények [betöréses lopás, rablás-lopás] gyakorisága jelentősen csökkent, a személy elleni bűncselekmények [gyilkosság, testi sértés, nemi erőszak] enyhén ingadoztak tendencia nélkül, a kollektív erőszak pedig évről évre erősen változott.**[45]

Míg az erőszakos bűncselekmények aránya lényegében stabil maradt a 136 éves időszak alatt, a vagyon elleni bűncselekmények nagyon jelentős *csökkenést* mutattak. Amint azt a 173. oldalon látható görbe mutatja, a vagyon elleni bűncselekményekkel vádolt személyek száma drámai mértékben csökkent, az 1836-os 100 000 lakosra jutó 174-ről 1962-re 100 000 lakosra vetítve kevesebb mint 10-re.[46]

Bár a legtöbb ország esetében hiányoznak a 19. és a 20. századra vonatkozó hosszú távú tanulmányok, a franciaországi tendencia aligha lehet egyedülálló. A bizonyítékok azonban azt mutatják, hogy a tendenciák nem csak országonként, hanem a bűncselekménytípusonként is eltérőek voltak. Egyes országokban bizonyos bűncselekménytípusok száma hosszú távon növekszik, míg mások inkább stabilak maradtak, sőt csökkentek.[47]

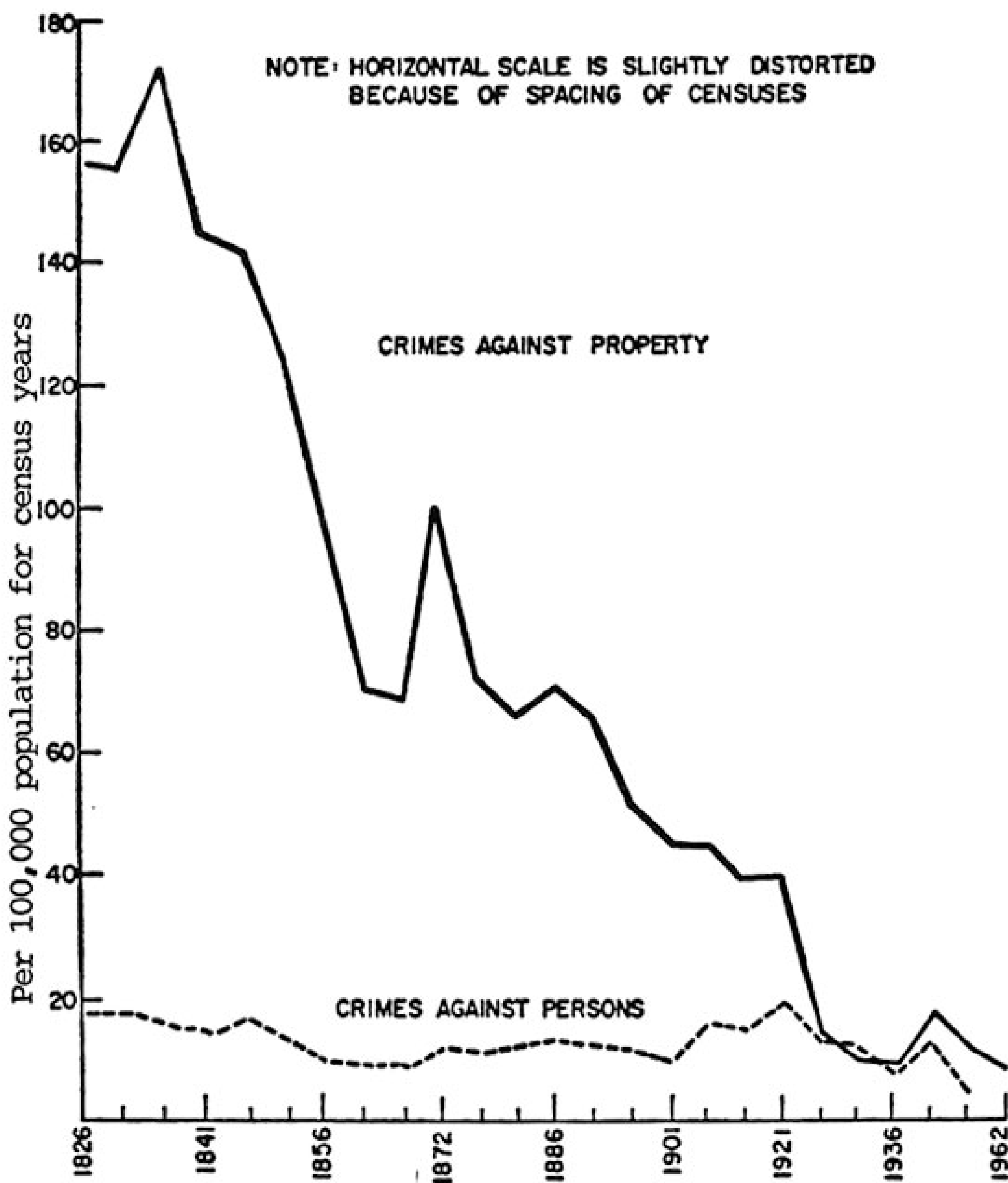
Néhány olyan országról, ahol ma alacsony a bűnözési ráta, például Japánról és Kínáról ismert, hogy a múltban sok volt a törvénytelenség, bár hosszú távú tanulmányok, amelyek ezt statisztikailag meg

45 Lodhi and Tilly, 296. o.

46 Lodhi and Tilly, 301. o. 1970 óta a súlyos bűncselekmények száma növekszik. (Nettler, 20. o.)

47 Svédországban a súlyos bűncselekmények száma 1950 után nagyon erőteljesen emelkedett. Hans von Hofer 1984-ben közzétett, az 1750-1980 közötti időszakra vonatkozó alapos tanulmányából kiderül, hogy a lopások 1950 körül meghaladták az 1850-es szintet, majd két évtizeden át meredeken emelkedtek. A gyilkosságok és emberölések száma Svédországban szintén emelkedett a második világháború óta, de még mindig sokkal alacsonyabb, mint a 19. század egyes időszakaiban. A múlt századhoz képest a testi sértések mutatják a legszembetűnőbb csökkenést. (Lásd Hanns von Hofer, *Brott och straff i Sverige*, SCB, Stockholm, 1984, 5:6. o. valamint 3:3 és 5:5 diagram). A lopások számának növekedése részben a fokozott bejelentésnek tudható be. Hofer rámutat arra, hogy a háztartási felelősségbiztosítások bevezetése után, különösen az 1950-es évektől kezdve, ezek a biztosítások elterjedtek. 1978-ban a svédországi háztartások 91%-át foglalták magukban. Mivel a biztosítótársaságok csak a rendőrségnek bejelentett lopások esetén fizetnek, a *bejelentett* lopások száma az 1950-es évek óta minden bizonnyal jelentősen megnőtt. Másrészt Hofer megjegyzi, hogy ma sokkal több a lopás, mint a múltban. Az 1981-ben Svédországban bejelentett 515.000 lopás mintegy *fele* gépjárművekre, kerékpárokra és bolti lopásokra vonatkozott. (von Hofer, 3:2, o. 9f.) A legújabb tanulmányok szerint az erőszakos bűncselekmények általában csökkennek a magasabb gazdasági fejlettséggel, míg a vagyon elleni bűncselekmények általában növekednek. (The *Development and Change* magazine, Vol. 13, No. 3, July 1982, pp. 447-462; *Sociology and Social Research*, Vol. 70, No. 1, 1985, pp. 96, 97.

BŰNÖZÉS FRANCIAORSZÁGBAN, 1826-1962

Személy és vagyon elleni bűncselekményekkel vádolt személyek: Franciaország 1826-1962. (A. Q. Lodhi és C. Tilly, "Urbanization, Crime, and Collective Violence", *American Journal of Sociology*, Vol. 79, 1973, 301. o.). A grafikon a The University of Chicago Press jóvoltából került felhasználásra.)

tudnák erősíteni, hiányoznak. Kínában, a Föld legnépesebb országában 1949 óta jelentősen csökkent a törvénytelenség.[48] Az elmúlt évszázadban a törvénytelenséget ebben az országban jelentősen súlyosbították a "fosztogató bandák", amelyek gyakran pusztítottak egyes tartományokban. Tevékenységük a Taiping-lázadás idején (1850 és 1864 között) nagymértékben felerősödött.[49]

A "Tuchman-törvény" hatása

Ahogy a bizonyítékok is mutatják, a bűnözésnek egyértelműen vannak "hullámvölgyei". A közelmúltbeli "bűnözési hullám" sem kivétel ez alól. Néhány országban a bűnözés most csökkenő tendenciát mutat, miután az 1970-es években vagy az 1980-as évek elején elérte csúcspontját.[50] Az Egyesült Államokban a bűnözési ráta 1980 óta folyamatosan csökken – az erőszakos bűncselekményeké igen meredeken. Gyakran úgy tűnik, hogy az emberek természetesnek veszik, hogy a bűnözésnek növekednie kell, még akkor is, ha ez nem így van. Amint arra Lynn McDonald kanadai kriminológus rámutatott, még a tudósok is gyakran annyira elkötelezettek a növekvő bűnözés elmélete mellett, hogy vakok voltak a tényszerű adatokkal szemben. McDonald a kanadai bűnözési rátákkal kapcsolatos saját kutatásairól szólva azt mondja:

> **Személyesen tudom, hogy milyen sokáig tartott, amíg arra a következtetésre jutottam, hogy a háború utáni bűnözési ráta Kanadában nem emelkedett (kivéve a kisebb bűncselekményeket); folyton újra rajzoltam a grafikonokat és újra kiszámítottam a meredekségeket, mert azt hittem, hogy hibáztam!**[51]

De miért veszik az emberek természetesnek, hogy a bűnözés aránya növekszik, még akkor is, ha nem így van? Kétségtelenül a szenzációs és néha torz újsághírek nagymértékben felelősek ezért. A svédországi utcai erőszakról, terrorizmusról, nemi erőszakról stb. szóló újságcímeket kommentálva Johannes Knutsson, a Svéd Bűnmegelőzési Tanács munkatársa úgy jellemezte **"a tavaly nyári** [1983-as] **erőszakrob-**

48 Az 1970-es évek végén kezdődött növekedést azóta szigorúbb intézkedésekkel sikerült megállítani. Lásd az *Ébredjetek!* 1974. július 8, 5-9. oldal, és 1984. március 8, 29, 30. oldal.
49 *Encyclopaedia Britannica, Macropaedia*, 15th ed, 1980, Vol. 4, p. 360.
50 *Time* magazin, 1985. április 8, 35. és 37. oldal. Svédországban a súlyos bűncselekmények görbéje 1970 körül kezdett csökkenő tendenciát mutatni. (von Hofer, 5:6. oldal és 5:5. diagram).
51 Lynn McDonald, p. 417. A növekedés 1966-ban kezdődött. (Nettler, p. 26.)

banást, mint “az újságírók agyszüleményét”... Az újságok kiforgatják a valóságot, és a politikusok – szándékosan vagy másképp – segítik őket ebben”. Hangsúlyozva, hogy számos bűncselekménytípus valóban csökkent az utóbbi időben, Knutsson azt mondta, hogy a társadalom korábban **“sokkal több mindennapi erőszakot élt át. ... A bűnügyi erőszak is elterjedtebb volt, például Svédországban a századfordulón, amikor sokkal magasabb volt az erős alkoholfogyasztás”**.[52]

Az újságokban a bűnözésről szóló, egyre terjedő tudósítások tehát nagyon félrevezetőek lehetnek a bűnözési ráta valódi állapotát illetően. A fejezet elején idézett “Tuchman-törvény” érvényességét nemrégiben Jason Ditton és James Duffy szociológusok tanulmánya mutatta ki. Megállapították, hogy az újságok “túlhangsúlyozzák az erőszakos bűncselekményeket”, és különösen a “szexuális bűncselekményekről szóló beszámolókat”.[53] Továbbá “egyre több bizonyíték utal arra, hogy az emberek növekvő aggodalma a bűnözéssel kapcsolatban nem áll arányban magának a bűnözésnek a növekedésével”, és hogy “a bűnözéstől való félelem jelenleg nincs arányban a bűnözés gyakoriságával”.[54] Ennek egyik példájaként egy másik tanulmányra hivatkoznak, amely kimutatta, hogy **“egy olyan időszakban, amikor az erőszakos bűncselekmények előfordulása 2,4 százalékkal csökkent, az erőszakos bűncselekményekről szóló újsághírek 11,1 százalékkal nőttek”!**[55] A törvénytelenség tehát gyakran csak az újságokban növekszik, és hozzátehetjük, hogy egyes vallási folyóiratokban és irodalomban, amelyek egy-egy prófétai “jel” állítólagos beteljesedése miatt igyekeznek izgatott lelkiállapotot teremteni.

Egyszerűen nem létezik bizonyíték annak az állításnak az alátámasztására, hogy századunkban világszerte “soha nem látott mértékű” törvénytelenséget tapasztalunk. Éppen ellenkezőleg, a történelmi tanulmányok, beleértve a bűnözési arányok hosszú távú vizsgálatát egyes városokban, államokban és országokban, azt mutatják, hogy a múltban sok helyen nagyobb volt a törvénytelenség, mint manapság.

52 *News & Views* (svédországi bevándorlóknak szóló információs lap), 28. sz., 1984. szeptember 14, 1. o.
53 Ditton and Duffy, “Bias in the newspapers reporting on crime news,” *The British Journal of Criminology*, Vol. 23, No. 2, April 1983, p. 162.
54 Ibid., p. 164.
55 Ibid., p. 164.

Ez az egész Földre kiterjedően is igaz lehetett, tekintettel arra, hogy a bűnözés rendszerint éhínség, dögvész és háború idején növekszik.

Ennél is több okunk van arra, hogy Jézus szavait a növekvő törvénytelenségről (Máté evangéliumának huszonnegyedik fejezetében) úgy értelmezzük, hogy azok nem általában a világra vonatkoznak, ahol a bűnözés mindig is elterjedt volt, hanem az Isten szolgái között uralkodó állapotokra, beleértve az általa alapított keresztény gyülekezetben élőket is. Előző szavai erre utalnak, mert leírja, hogy mi fog történni követőivel az üldözés miatt, majd így folytatja: **“sokan elfordulnak majd a hittől, elárulják és gyűlölik egymást, és sok hamis próféta jelenik meg, és sok embert megtévesztenek”**. Ilyen vallási kontextusban mondja aztán: **“A gonoszság [törvénytelenség] növekedése miatt a legtöbbek szeretete kihűl, de aki mindvégig kitart, az üdvözül”**. (Máté 24:9-13, *Új nemzetközi változat*) Jézus egyébként máshol is használta a “törvénytelenség” kifejezést, amikor nem a nyilvánvaló bűnözőket, hanem a vallásos személyek képmutató, becstelen magatartását írta le. (Máté 7:23; 23:28) A búzáról és a gyomról szóló példázatában a törvénytelenség ilyen cselekvőit a terjedő gyomhoz hasonlította, és azt mondta, hogy az ítélet napján angyalai **“összegyűjtenek az ő országából mindent, ami botránkozást okoz, és azokat a személyeket, akik törvénytelenséget cselekszenek.”** (Máté 13:38-41, *Új Világ Fordítás*).

Jézus apostolainak írásai bőségesen tanúskodnak a gonoszság és a törvénytelenség növekedéséről, amely az apostoli időszak későbbi éveiben a magukat kereszténynek vallók körében kialakult. (1 Timóteus 4:1; 2 Timóteus 3:13; 2 Péter 2:1-3, 10-14, 17-21) Amikor Pál “a törvénytelenség emberének” közelgő megjelenéséről beszél, ez nem a közönséges bűncselekményekre vonatkozik, például a fizikai tulajdon elrablására és nem a fizikai erőszak, például a gyilkosságok elkövetéséről beszél, hanem a legnagyobb törvénytelenségről, a hatalom bitorlásáról, amely jogosan csak a legfőbb uralkodót, Istent illeti meg, embertársai vallási megtévesztésével párosul. Pál arra is figyelmeztette kortársait, hogy “az [ilyen] törvénytelenség titkos ereje már működik” (2Thesszalonika 2:3-11, NIV). János apostol írásai különösen azt mutatják, hogy a törvénytelenség ilyen növekedése az első századi gyülekezetben valóban elhidegítette sokak szeretetét, szükségessé téve János erőteljes buzdítását a testvéri szeretet gyakorlása érdekében. (1János 2:9-11; 3:4, 10-18).

A szenzációhajhász újsághírek olyan félelmet keltenek a bűnözéstől, amely gyakran “nincs arányban a bűncselekmények gyakoriságával”. Az *Ébredjetek!* 1979. október 22-i számának címlapján látható fenti képhez hasonló képek azt a képzetet táplálják, hogy az egész világ olyan bűnözéssel fertőzött, mint New York City vagy az Egyesült Államok más nagyvárosi területeinek egyes utcái.

MIT MONDANAK A HATÓSÁGOK A TÖRVÉNY-TELENSÉGRŐL MA ÉS A MÚLTBAN

AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK:
"A bűnözés, az erőszak és a törvénytelenség visszatérő témák voltak az amerikai történelem során. ... az ország a múltban veszélyesebb volt, mint ma." — Charles E. Silberman, *Criminal Violence, Criminal Justice*, New York, 1978, 21., 22. oldal.

"Minden bizonyíték arra utal, hogy a bűnözés hosszú távú csökkenése normatív, és az urbanizációval függ össze." — Roger Lane in *Violence in America* (szerk. H. D. Graham & T. R. Gurr), Washington, D. C., 1969, 366. o.

FRANCIAORSZÁG:
"Hosszú távon [az 1826 és 1962 közötti időszakban] úgy tűnik, hogy a vagyon elleni bűncselekmények gyakorisága jelentősen csökkent, a személyek elleni bűncselekmények enyhén ingadoztak tendencia nélkül, a kollektív erőszak pedig évről évre élesen változott." — A. A. Q. Lodhi & C. Tilly, *American Journal of Sociology*, Vol. 79, 1973, p. 296.

FINNORSZÁG:
"Most épp a bűnözés fellendülésének időszakát éljük? Nos, a válasz erre a kérdésre a jövőben rejlik. De meg kell jegyezni, hogy Finnországban a lakosság már átélt lényegesen rosszabb időszakokat is." — Vaino Rantio, a helsingforsi bűnügyi osztály rendőrkapitánya; in *Nordisk Kriminalkronika 1982* (Skandináv bűnügyi krónika 1982), Goteborg, 1982, 21. o.

SVÉDORSZÁG:
"Valamit nagyon gyakran elfelejtünk, hogy a társadalom régen sokkal több mindennapi erőszakot tapasztalt. ... A bűnügyi erőszak is elterjedtebb volt, például Svédországban a századfordulón, amikor sokkal több volt az erős alkoholfogyasztás." — Johannes Knutsson kriminológus a *News & Views* (a svédországi bevándorlóknak szóló információs lap) 28. számában, 1984. szeptember 14., 1. o.

A NYUGATI VILÁG:
"A legtöbb modern nyugati országban a bűnözés szintje annyira lecsökkent, hogy a kevesek gaztettei inkább arra szolgálnak, hogy az átlagpolgároknak kikapcsolódást, szórakozást nyújtsanak, mintsem hogy félelmet keltsenek." — John Bellamy, *Crime and Public Order in England in the Later Middle Ages*, London and Toronto, 1973, 1. o.

A VILÁG:
Sir Leon Radzinowics és Joan King brit kriminológusok összehasonlítva modern társadalmunkat a középkor és a tizennyolcadik század társadalmával, megállapítják: **"Minden bűnözésünk ellenére társadalmunk egésze biztonságosabb, kevésbé vad, mint az övék."** — *The Growth of Crime*, London, 1977, 11. o.

Jézus szavainak előző értelmezése legalábbis összhangban van az ismert tényekkel, amelyeket maguk a szentírási beszámolók is megerősítenek. Ugyanez nem mondható el azok állításairól, akik szerint napjainkban a bűnözés bibliailag megjósolt, felülmúlhatatlan mértékű növekedését tapasztaljuk. Az ismert tények ennek az ellenkezőjét mutatják.

7

Az “összetett jel” mítosza

Eddig az emberi életnek és a körülményeknek azokat a jellemzőit vettük sorra, amelyeket a végidők hirdetői rendszeresen hangsúlyoznak: háborúk, éhínségek, dögvészek és földrengések. Egyenként véve nyilvánvaló, hogy ezek egyike sem különbözteti meg századunkat az elmúlt évszázadoktól, akár 1914, akár 1948, akár e század bármely más időpontja óta vizsgáljuk őket.

A földrengések nem gyakoribbak és nem nagyobbak, mint a korábbi évszázadokban. Még a háborúk sem érintik a népesség nagyobb százalékát, mint a múltban, annak ellenére, hogy a pusztítás lehetősége jelentősen megnövekedett. Minden ellenkező állítás ellenére a háborúk – a valódi háborúk – száma századunkban valójában csökkent. Az éhínség és a pestis pedig nem csak csökkent, hanem e század második évtizede óta meredeken csökkent. A csökkenés még drámaibb, ha az elmúlt évszázadokkal hasonlítjuk össze.

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a növekedés megítélésének tudományos szempontja – különösen az utolsó három jellemző esetében – az érintett **népesség százalékos aránya**. Egy 1000 lakosú faluban, ha közülük 600-an éheznek, akkor a falut éhínség sújtotta, súlyos éhínségnek neveznénk. Ez azt jelentené, hogy minden tíz emberből hat éhezik. De egy 100 000 lakosú városban, még ha 10 000 ember éhezik is, ez a szám, bár sokkal nagyobb, mint az előbb említett 600, azt jelentené, hogy minden tíz emberből csak *egy* hal éhen. A nagyvárosban átlagosan sokkal kisebb lenne az éhezés előfordulása, mint a faluban. Ebből a szempontból az lenne a jobb hely az életre.

Ez az, amit a világ színterét vizsgálva találunk. A világ népessége éppen ebben az évszázadban növekedett hatalmas mértékben, és így, bármilyen katasztrofális körülményre is gondoljunk, egyértelmű, hogy nagyobb számú ember érintett, mint néhány évszázaddal, vagy akár csak egy évszázaddal ezelőtt. Abban az időben, amikor a kereskedelmi célú repülőgépes repülések ritkák voltak, és naponta csak néhányra korlátozódtak, egy év alatt öt baleset joggal jelezhette a biztonság

alacsony fokát, joggal vonhatta le bárki azt a következtetést, hogy a repülés meglehetősen veszélyes módja az utazásnak. Ma, amikor csak egyetlen országban, például az Egyesült Államokban naponta több ezer repülés történik, az egy év alatt bekövetkezett balesetek számának háromszorosa sem változtatna azon a tényen, hogy a repülőgépes utazás az egyik legbiztonságosabb közlekedési móddá vált modern korunkban. Ugyanez az elv hasonlóan érvényesül a háború, az éhínség és a járványok korábban említett jellemzőinek, valamint a földrengések által érintett személyek számának világméretű becslésekor is. Ha szándékosan vagy egyszerűen csak felületesség miatt figyelmen kívül hagyjuk ezt a tényezőt, az a valóság eltorzítása és az igazság félremagyarázása.

Azok, akik azt akarják elhitetni velünk, hogy látható bizonyítékok állnak rendelkezésre, amelyek alapján nemzedékünket a prófécia által feltűnően megjelöltnek tekinthetjük – mivel állítólag valamilyen különleges módon ilyen csapások sújtják –, azt mondhatják, hogy állításuk nem az egyes jellemzőkön, hanem ezek *kombinációján* alapul, amelyek mind együttesen, egyetlen időszak alatt jelentkeznek.

Így Hal Lindsey vallási szerző ezeket a katasztrofális vonásokat egy **kirakós játék több darabjá**hoz hasonlította, amelyekről most azt mondják, hogy 1948 óta “gyorsan a helyükre kerülnek”. Billy Graham evangélista a mai eseményekben az Apokalipszis négy lovasának **együttes patadobogását** hallja vészjóslóan dübörögni. Az Őrtorony Társulat ezeket a vonásokat egy **“összetett jel”** egyes elemeiként mutatja be. A “jel”, mondják, nem önmagában bármelyik vonás, hanem azok kombinációja, amely világszerte egy nemzedékben fordul elő, egy összetett jel, amely állítólag csak az 1914-től és az utána élő nemzedékre jellemző.

Így, miközben a tények alapján el kell ismernünk, hogy e jellemzők egyike sem volt példa nélküli ebben az évszázadban, azt állíthatjuk: “Igaz, talán a múltban valamelyik évszázadban több éhínség volt, mint a miénkben, egy másik évszázadban több vagy nagyobb földrengés, egy másikban több katasztrofális dögvész, vagy nagyobb háború sújtott a miénknél. De ezek közül a dolgok közül nem külön-külön, hanem inkább mindezeknek *együttesen* kell megtörténniük ebben az egy évszázadban, a mi huszadik századunkban. Akkor fogja megkülönböz-

tetni ezt az időszakot, mint ami kétségkívül a végítélet előtti utolsó napokat jelenti.”

Van ennek az érvelésnek valami alapja?

A csapások szindróma

A végidőt hirdetők legtöbbje egyszerűen figyelmen kívül hagyja a múltbeli feljegyzéseket, így olvasóik többsége valószínűleg nem is tudja, hogy mit mutatnának ezek egy összehasonlításban. Az Őrtorony Társulat azonban időnként igyekszik a múlt bizonyítékait ellensúlyozni és jelentőségét tagadni. Ez azt jelzi, hogy felismerik, hogy az “összetett jelük” legalább néhány jellemzőjével problémák vannak, és hogy egyik nyomorúság sem új az emberiség számára. “Ezek közül egyik sem egyedülálló a mi századunkban” – írta az *Őrtorony* 1984. április 15-i száma az 5. oldalon. Hogyan lehetne tehát ilyen dolgok alapján azonosítani a vég idejét, mint ami 1914-ben kezdődött? Az *Őrtorony* ugyanebben a számában azt állítja, hogy “ezeknek valamilyen módon különbözniük kellene a korábbi idők hasonló körülményeitől”, magyarázva:

> Először is, a jel *minden jellemzőjét egyetlen generációnak kellene megfigyelnie*. ...
>
> Másodszor, a jel hatásának *világszerte érezhető*nek kell lennie. ...
>
> Harmadszor, az összetett állapotoknak vagy tüneteknek ez idő alatt *fokozatosan rosszabbodniuk* kell. ...
>
> Negyedszer, mindezek bekövetkeztével együtt járna az emberek *hozzáállásának és cselekedeteinek megváltozása*. Jézus figyelmeztetett: “A többség szeretete ki fog hűlni”.[1]

Így Jézus szavai beteljesedésének megítélésére olyan mércéket állítanak fel, amelyek legalábbis részben saját maguk alkotta mércék. Ez a négyszeres kísérlet az “összetett jel” összeomlástól való megmentésére azonban feltűnően gyenge. Az éhínségek és dögvészek például 1914 óta “fokozatosan rosszabbodtak”? Vajon ma “világméretekben” jelentősebbek, mint valaha? Az igazság az, hogy mindkét csapás kiterjedése és halálozási aránya fokozatosan csökkent századunkban! A földrengések sem lettek “fokozatosan rosszabbak” 1914 óta, és nem is érezték “világszerte” jobban, mint azelőtt. Ami a háborúkat illeti, igaz, hogy a

1 Ugyanez az érvelés megismétlődik *Az Élet – Hogyan jött létre?* az Őrtorony Társulat kiadása 1985-ben megjelent 226. oldalon.

potenciális veszélyük fokozatosan nőtt századunkban. Mégis figyelemre méltó tény, hogy a háborúk valójában több áldozatot követeltek az 1914 utáni első három évtizedben, mint az 1945 óta eltelt négy évtizedben! És bár néha rámutatnak, hogy az 1945 utáni négy évtized háborúi mintegy 30 millió emberéletet követeltek, ez mégis kevesebb, mint a múlt század hasonló időszakában (1845-1885) a háborúkban elesettek száma.

Egyedülálló generáció?

Mi a helyzet azzal az érvvel, hogy “a jel minden jellemzőjét egy generációnak kellene megfigyelnie”? Ez kiemeli az 1914-es nemzedéket – vagy e század bármelyik nemzedékét – mint e tekintetben egyedit? Semmiképpen sem. Bárki, aki a kérdés őszinte és alapos vizsgálatára vállalkozik, hamarosan felfedezi, hogy gyakorlatilag lehetetlen *egy* olyan nemzedéket találni az elmúlt 2000 év során, amely *ne tapasztalta* volna meg az állítólagos “összetett jel” különböző jellemzőinek kombinációját! És ezen valójában nem is kellene meglepődnünk, hiszen a Jézus által említett csapások többsége összefügg egymással, és ezért általában együtt járnak. Ez különösen igaz a háborúkra, az éhínségekre és a dögvészekre. Az *Éhínség és történelem* című könyvében E. P. Prentice megjegyzi:

> **Éhínség, háború és pestis – a világ jól ismeri ezt a hármat, és tudja, hogy nem egyenként jönnek, hanem együtt. Ahol hiány van, ott a pestis is otthonra lel, és a háború sincs messze tőle.**[2]

Ralph A. Graves még inkább hangsúlyozza ezt a közös vonást és az egyidejűséget:

> **A múlt áttekintése azt mutatja, hogy a háború, a dögvész és az éhínség mindig is összefüggött egymással, hol az egyik, hol a másik volt az ok, a másik kettő pedig a következmény. Ahol a hármasból az egyik bekövetkezett, ott a többi – néha külön-külön, de általában együtt – követte.**
>
> **A gonosz valóságos szentháromsága, mindhárom olyan, mint egy csapás, egyenlő pusztító erejükben és baljós egyetemességükben.**[3]

2 E. Parmalee Prentice, *Hunger and History* (Caldwell, Idaho, 1951), p. 137.

3 Ralph A. Graves, “Fearful Famines of the Past”, *The National Geographic* Magazine, 1917. július, 69. o. Walford hasonló kifejezésekkel fejezi ki magát: “Ezért a kard, a járvány és az éhínség most olyan, mint minden időben, az emberi faj három halálos ellensége.” C. Walford, “The Famines of the World: Past and Present”, *Journal of the Statistical Society*, Vol. XLII,

A múltban a “gonosz szentháromsága” még szorosabban kapcsolódott egymáshoz, mint napjainkban, amikor a jobb kommunikáció és a modern orvosi intézkedések nagymértékben csökkentették az éhínség és a járványok szerepét a háborúk idején.

Háború, éhínség és dögvész idején teljesen normális, hogy a bűnözés és az erőszak is növekszik. A történelem tele van példákkal arra, hogy ezek a csapások milyen demoralizáló hatással vannak az emberi elmére és viselkedésre. Sergius Morgulis professzor az éhínségekről szólva azt mondja:

> **Az éhínség nemcsak az egészséget és a fizikumot rombolja, hanem még nagyobb mértékben rombolja az erkölcsöket és a jellemet. Az élet fenntartásáért folytatott éles küzdelemben minden skrupulus legyőzetik, a szomszéd a szomszéd ellen harcol, és az erősek kegyetlenek a gyengékkel szemben.**[4]

Az éhínségek története tehát a demoralizáció, az erőszak, a rablás, a gyilkosság és a kannibalizmus története is, a törvénytelenség növekedésének és a szeretet kihűlésének története. És pontosan ugyanilyen degeneráció történik a dögvészek idején is. **“A járványok idején mindig az emberi természet bestiális és ördögi oldala kerekedik felül”** – jegyezte meg B. G. Niebuhr.[5] A háborúk, éhínségek, járványok vagy más katasztrófák és a bűnözés növekedése közötti összefüggést a modern kriminológia megállapításai is megerősítették. Hanns von Hofer svéd kriminológus például a svédországi bűnözésről 1750 és 1982 között írt alapos tanulmányában megállapítja, hogy az erőszak és a lopások történelmi fejlődését **“nagyon éles növekedések és csökkenések sorozata jellemzi, amelyek egybeesnek bizonyos történelmi eseményekkel, például éhínségekkel, alkoholkorlátozásokkal és háborúkkal.”**[6]

A mondás, miszerint “a szerencsétlenségek soha nem egyenként jönnek”, egyértelműen igaz a legtöbb olyan szerencsétlenségre, amelyre Jézus a világtörténelem jövőbeli menetéről szóló prófétai áttekintésében utalt. A háborúk, az éhínségek, a járványok és a bűnözés mind összefüggnek egymással, és általában együtt járnak. “Összetett” meg-

(London, 1879) 79, 80. o.

4 Idézi Prentice, 139. o. Néhány borzalmas példát említ Graves, 75-79. o.

5 Idézi Philip Ziegler: *The Black Death* (London, 1969). 259. o. Lásd még ugyanezen mű 83., 108, 109, 160, 192, 271. és 272. oldalát.

6 Hanns von Hofer, *Brott och straff i Sverige. Historisk kriminalstatistik 1750-1982*, Statistiska centralbyrån (Stockholm, 1984), p. 3:4 and diagram 1:3.

jelenésük tehát teljesen természetes és érthető, és semmi újdonságot nem jelent századunkban. Ellenkezőleg, *a csapásoknak ez a szindrómája* minden évszázadban része volt az emberiség történelmének, és Krisztus óta minden nemzedék megtapasztalta.

A tizennegyedik század — “távoli tükör”

Az emberiség története jelentős mértékben a válságok és katasztrófák története. Bár az Őrtorony Társulat ezt elismeri, más végidők hirdetőitől eltérően megpróbálja lekicsinyelni ezeket a múltbéli csapásokat, azt állítva, hogy századunkban sokkal nagyobb mértékű katasztrófák történtek. 1983. július 15-én az *Őrtorony* magazinban (7. oldal) ez a kijelentés olvasható:

> **Bizonyára igaz, hogy a korábbi generációk is átélték a csapást. A 14. század a fekete pestis ideje volt, amikor az emberek Európa-szerte rettegésben éltek a dögvész, az éhínség és a háborúk miatt. De hasonlítsuk csak össze a dolgok mértékét a mi századunkkal.**[7]

Eszerint az Őrtorony Társulat úgy érzi, hogy a XIV. század válságai semmiképpen sem mérhetők össze a mi századunk válságaival.

Igaz ez? Az Ön vagy általában az emberek élete sokkal zaklatottabb, mint a tizennegyedik században volt? Ha választhatnánk, az akkori körülményeket – a háborúk, éhínségek, dögvészek és földrengések tekintetében – jobbnak tartanánk-e, mint a mostani században uralkodókat? Barbara Tuchman történész volt az, aki a tizennegyedik századot a miénk “távoli tükréhez” hasonlította. Ha közelebbről megvizsgáljuk annak a korszaknak a különböző jellemzőit, kiderül, hogy mennyi – vagy mennyire kevés – igazság van az Őrtorony Társulat állításában.

Háborús idők

A történelem a középkori világot az “állandó háború világaként” mutatja be.[8] A tizennegyedik században számos hosszú és véres háborút vívtak a világ különböző részein. Nyugat-Európában 1337-ben kezdődött *a történelem leghosszabb háborúja*, az úgynevezett *százéves há-*

7 *Az Őrtorony*, 1983. július 15, 7. o. *Az Őrtorony* 1985. február 1-jei száma még határozottabban fogalmazott: “Igaz, voltak háborúk, élelmiszerhiány, földrengések és dögvészek a mi közös Korszakunk évszázadain keresztül egészen 1914-ig. (Lukács 21:11) Mindazonáltal semmi sem volt ahhoz fogható, ami azóta történt, hogy a pogányok ideje abban a sorsfordító évben véget ért”. (P. 15)

8 *Collier's Encyclopedia*, Vol. 4, 1974, p. 234.

ború Anglia és Franciaország között, amely valójában 116 évig tartott, és amely Tuchman történész szerint tönkretette a középkori egységet.[9]

Más háborúk és végtelen polgárháborúk is dúltak Európában, például a németországi fejedelemségek közötti háborúk és az itáliai kereskedelmi városok és fejedelemségek közötti háborúk.

Nemcsak Nyugat-Európa keveredett háborúba. Kelet-Európát és gyakorlatilag az egész ázsiai kontinenst az ádáz mongolok uralták, akik az előző évszázadban hódították meg ezeket a területeket.[10] A Kr. u. 1200 és 1400 közötti időszakról R. Ernest Dupuy és Trevor N. Dupuy történészek azt mondják:

> **E két évszázad [a 13. és 14. század] nagy részében az emberiség katonai és politikai történelmét egyetlen hatalom uralta. A mongolok – vagy tatár vazallusaik – az ismert világ minden nagyobb régióját meghódították vagy feldúlták, kivéve Nyugat-Európát.**[11]

A XIV. század folyamán ez a hatalmas birodalom fokozatosan széthullott. Évtizedeken át véres polgárháborúk dúltak a hatalmas mongol birodalom nyugati és keleti részén egyaránt. Kínában az idegen uralkodók végül az 1360-as években buktak meg, egy hosszan elhúzódó polgárháború után, amely nyilvánvalóan több millió emberéletet követelt.[12] Ugyanebben a században jelent meg a színen a Török Birodalom, amely előbb Kis-Ázsiát, majd a Balkán-félsziget nagy részét meghódította.

Aztán 1370 körül megjelent a színen a történelem egyik legkegyetlenebb világhódítója. Ő volt Tamerlán (vagy Timur Lenk), a XIV. század félelmetes "Führere". Miután 1370-ben a nyugat-turkesztáni Szamar-

9 See the "Epilogue" of B. W. Tuchman's *A Distant Mirror.*

10 A mongol hódításokról Dzsingisz kán és követői alatt lásd például E. D. Phillips, *The Mongols* (1969). R. Grousset. *Conqueror of the World* (1967). és J. A. Boyle, *The Mongol World Empire 1206-1370* (1977). Dzsingisz kán és követőinek háborúi több millió emberéletet követeltek, sokkal többet, mint a napóleoni háborúk és az első világháború, mivel a városok és országok civil lakosságát nagymértékben lemészárolták. Így, amint azt az ötödik fejezet 62. lábjegyzetében már említettük, Észak-Kína 1211-1218 közötti meghódítása a becslések szerint 18 millió kínai életébe került. Az 1218-1224-es nyugati hadjárat során pedig Perzsiában számos várost teljesen leromboltak, a lakosságot pedig gyakran teljesen lemészárolták. Egész országokat pusztítottak el és néptelenítettek el. Afganisztán sivataggá változott.

11 R. Ernest Dupuy and Trevor N. Dupuy, *The Encyclopedia of Military History* (New York and Evanston, 1970). p. 330.

12 Amint arra már korábban rámutattunk, a történészek általában a mongolokkal vívott háborúknak tulajdonítják a kínai népesség csökkenését a Kr. u. 1200 körüli 123 millióról 1393-ra 65 millióra. Azonban, ahogy McNeill (*Plagues and Peoples*, New York, 1976. 163. o.) felvetése szerint, a fekete halál "bizonyosan nagy szerepet játszott abban, hogy a kínaiak száma a felére csökkent".

kandot tette birodalma központjává, onnan indult Ázsia többi részének meghódítására. Khwarazm, Afganisztán, Beludzsisztán, Mongolisztán, Oroszország, Nyugat-Szibéria, Perzsia, Irak, India, Szíria és Anatólia országait a következő három évtizedben hihetetlenül kegyetlen és véres, milliók életébe kerülő diadalhullámban hódította meg.

Az előző évszázadban élt Dzsingisz kánhoz hasonlóan Tamerlán is könyörtelenül lemészárolt egész népeket – férfiakat, nőket és gyerekeket – minden olyan városban vagy területen, amely ellenállt neki. Így az egész közép-ázsiai Khwarazm országot a fővárosával, Urgentsjjel együtt teljesen eltörölte a térképről. Számos népes várost, köztük Tifliszt, Grúzia fővárosát, a perzsa Iszfahánt, az iraki Bagdadot és a szíriai Damaszkuszt feldúlták és kifosztották, lakosságukat pedig kiirtották. Az 1398-as indiai hódítások során a becslések szerint néhány hét alatt egymillió ember vesztette életét. Tamerlán végül 1405-ben halt meg a Kína elleni hadjárata során, miután ekkor már szinte egész Ázsiát meghódította nyugaton Európától a keleti kínai határig.[13]

A háború jellemzője – az ismert világ minden részén – a tizennegyedik században sem hiányzott.

Az éhínség ideje

A tizennegyedik századot az éghajlat megváltozása nyitotta, amely több éven át hideg időjárást, viharokat, esőzéseket, árvizeket, majd aszályokat – és terméskieséseket – okozott. Az eredmény számos nagyon súlyos éhínség volt. Úgy tűnik, ezek közül a legsúlyosabb az 1315-1317-es általános éhínség volt (egyes területeken 1319-ig tartott), egy olyan éhínség, amely **“a Pireneusoktól az Oroszországi síkságokig és Skóciától Itáliáig minden vidéket sújtott”**.[14] A következmények nagyon súlyosak voltak. A szegények szinte bármit megettek, “kutyákat, macskákat, galambok trágyáját, sőt még a saját gyermekeiket is”.[15] A Livóniából és Észtországból származó jelentések hangsúlyozzák, hogy “az éhező anyák megették gyermekeiket”, és hogy “az éhező férfiak

13 A Tamerlánról és hódításairól szóló egyik kiváló mű Herbert Melzig *Timur, Verhangnis eines Erdteils* (Zürich & New York, 1940). Hogy a meghódított területeket engedelmességre kényszerítse, Tamerlán hatalmas piramisokat és minareteket építtetett – a lemészárolt lakosság fejeit használta építőanyagként, habarccsal együtt. Számos ilyen piramis és minaret épült szerte Ázsiában.

14 Henry S. Lucas, “The Great European Famine of 1315, 1316, and 1317,” *Speculum*, October 1930. p. 343. (Published by the Mediaeval Academy of America)

15 Lucas, p. 355.

gyakran a sírokon haltak meg, miközben a holttesteket ásták ki élelemért".[16] A krónikások szerint más országokban is hasonló állapotok uralkodtak. Írországban "a gyötrelem 1318-ig elhúzódott, és különösen súlyosnak bizonyult, mert az emberek kiásták a templomkertekben a holttesteket, és élelemként használták fel, a szülők pedig még a gyermekeiket is megették".[17] A szláv országokban, például Lengyelországban és Sziléziában még 1319-ben is gyakori volt az éhínség, és a beszámolók szerint a szülők "megölték a gyermekeiket, a gyermekek pedig a szüleiket, a kivégzett bűnözők holttestét pedig mohón kapkodták le az akasztófákról".[18] Az éhínséggel együtt járt a pestis, amely nagy tömegeket söpört el.[19]

További nagy éhínségek következtek az 1330-as és 1340-es években. A fekete halál előzménye egy nagyon súlyos éhínség volt, amely a becslések szerint az emberiség egyötödét érintette. Itáliában például "a teljes éhínség a lakosok nagy részét elsöpörte".[20] A század hátralévő részében ismétlődő éhínségek sújtották Európa országait és a világ más részeit, és a kettő között "általános nélkülözés" uralkodott, amint azt a második fejezetben korábban bemutattuk. Minden jel arra mutat, hogy a XIV. századot sokkal inkább sújtották éhínségek és alultápláltság, mint a mi huszadik századunkat.

A pestis ideje

Nem szükséges megismételni a XIV. századi fekete halál leírását. A negyedik fejezetben láttuk, hogy ez a járvány minden tekintetben messze felülmúlta századunk spanyolnátháját. Emellett a század vége előtt többször is visszatért Európába – és állítólag a világ számos más részén is. Ugyanebben az időszakban az emberiséget ostorozó egyéb járványok voltak a vérhas és a lépfene; a század vége felé a Szent Vitus-tánc

16 Ibid., p. 364.
17 Ibid., p. 376.
18 Ibid., p. 376.
19 A korabeli krónikások gyakran beszámolnak arról, hogy egyes területeken a lakosság egyharmada meghalt. Még az óvatos becslések is azt mutatják, hogy az éhínség hatalmas áldozatokat követelt. Így Dr. Henry Lucas becslése szerint az Alpoktól és a Pireneusoktól északra fekvő Európában minden tizedik ember elpusztult. (Lucas. 369. és 377. o.)
20 Walford, 439. o. Vö. Ziegler, 44. o. Michael Nordberg svéd történész, miután megemlíti az 1315-18-as nagy éhínséget és az 1320-as évek más éhínséges éveit, azt mondja, hogy "az 1335-52-es évek szinte egész Európában a száraz nyarak és a nagyon csapadékos őszök szerencsétlen kombinációja miatt szinte folyamatos terméskiesést jelentettek". (*Den dynamiska medeltiden*, Stockholm, 1984, 35. o.)

néven ismert betegség több nagy járványa is kitört.[21] (Bár nem kimondottan fertőző és nem is feltétlenül halálos, a lepra a fekete halál előtti évtizedekben érte el legnagyobb kiterjedését Európában).

A tizennegyedik század járványai sokszorosan katasztrofálisabb hatással voltak az emberiségre, mint napjaink járványai, és sok történész 1348-at, a fekete halál kezdeti évét tartja a történelem egyik legfontosabb fordulópontjának. A. L. Maycock továbbá azt állítja, hogy “az 1348-as év a történelemben határozott fordulópont, amely valaha is bekövetkezett”.[22]

A földrengések ideje

Az ókorban általánosan elterjedt nézet volt, hogy a földrengések, valamint az égi jelenségek, mint például a napfogyatkozások, meteorok és különösen az üstökösök, nagy csapások, különösen háborúk, éhínségek és dögvészek előjelei.[23] Az ilyen baljós előjelek ezért általában nagy félelmet keltettek. Valószínűleg ez az oka annak, hogy amikor Jézus azokról a dolgokról beszélt, amelyek szerinte félrevezethetik a tanítványait, hogy elhitessék velük a vég közeledtét, a “félelmetes látványokat és nagy jeleket az égből” is hozzátette a Lukács evangéliuma huszonegyedik fejezetének 11. verse szerint (*A Jeruzsálemi Biblia*). Thuküdidész, Diodorosz Sziculosz, Livius és sok más ókori író azt állította, hogy a földrengések a pestis előjelei, és a római filozófus, Seneca, az apostolok kortársa, kifejezetten kijelentette, hogy “nagy földrengések után szokott pestis bekövetkezni”.[24] Nem csoda tehát, hogy a XIV. századi fekete halál előtti és azt kísérő nagy földrengéseket a korabeli krónikások a pestis előjeleként értelmezték.

Kínában a pestis kitörését megelőző éveket katasztrófák egész sorozata jellemezte: aszályok, árvizek, sáskajárás, éhínség és földrengések. Már az 1337-es pestisjárvány kitörése előtt is hatalmas lehetett a halálos áldozatok száma:

> **1334-ben Houdouangban és Honanban szárazság volt, amelyet sáskajárás, éhínség és dögvész követett. Egy földrengés a Ki-Ming-Chan**

21 Janken Myrdal, *Digerdöden* (Stockholm, 1975), 19, 22. o. A Szent Vitus tánca az idegrendszert támadta meg, és vagy halált vagy rokkantságot okozott.

22 A. L. Maycock, “A Note on the Black Death,” in the *Nineteenth Century*, Vol. XCW, London, January-June 1925, pp. 456-464. (Quoted by Campbell, p. 5.)

23 Fritz Curschmann. *Hungersnöte im Mittelalter* (Lipcsei tanulmányok a történelem területén) (Lipcse, 1900). pp. 12-17.

24 Raymond Crawfurd, *Plague and Pestilence in Literature and Art* (Oxford, 1914), p. 65.

hegységben egy több mint száz mérföldes tavat alakított ki. Tche-ben a halottak számát több mint öt millióra becsülték. A földrengések és árvizek 1337-től 1345-ig tartottak; a sáskák soha nem voltak még ilyen pusztítóak; Kantonban "föld alatti mennydörgés" volt.[25]

Úgy tűnik, hogy a pestis előtti és alatti években Európát is szokatlan csapások sorozata sújtotta, beleértve a katasztrofális földrengéseket, amelyeket ijesztő égi és földi jelek kísértek:

Évről évre jelek jelentek meg az égen, a földön, a levegőben, amelyek mind-mind – ahogy az emberek gondolták – valami szörnyű közelgő eseményre utaltak. 1337-ben egy nagy üstökös jelent meg az égen, amelynek messzire nyúló csóvája mélységes rettegést keltett a tudatlan tömegek elméjében. ... 1348-ban olyan ijesztő erejű földrengés következett be, hogy sokan a világvégének előjelét vélték benne. A pusztítás nagy kiterjedésű volt. Ciprust, Görögországot és Itáliát iszonyúan megrázta, és [a szeizmikus rengés] az Alpok völgyeire is kiterjedt.[26]

„Európa Dél-Olaszországtól Boszniáig, Magyarországtól Elzászig megrendült" – állítja Haroun Tazieff geológus. A földrengés számos várost és falut elpusztított, köztük az ausztriai Karintiában található Villach városát. Elie Bertrand tizennyolcadik századi írót idézve Tazieff azt mondja, hogy:

A földrengés harminchat várost vagy várat döntött le Magyarországon, Stájerországban, Karintiában, Bajorországban és Svábországban. A föld több helyen megnyílt. Úgy vélték, hogy a bűzös kilégzések, amelyeket ez a földrengés okozott, eredményezték azt a pestist, amely az egész világon elterjedt, három évig tartott, és amely a számítások szerint az emberi faj egyharmadát megölte.[27]

25 Ziegler, 13. o. Graves (89. o.) hozzáteszi, hogy "a kínai feljegyzések szerint csak Kiang környékén 4 000 000 ember halt éhen", H. H. Lamb klimatológus pedig azt mondja, hogy 1332-ben a rendkívüli nagy esőzések és folyóáradások által okozott kínai éhínség "állítólag 7 millió ember életébe került" (Climate, Present, Past and Future, Vol. 2, London és New York, 1977, 456. o.).

26 Charles Morris, *Történelmi mesék: The Romance of Reality*, Lippincott 1893, 162. o. f. A híres 14. századi író, Petrarca, aki az olaszországi Veronában lakott a megrázkódtatás idején, a következőket írta róla: "Alapjaink, amelyek alig szoktak mozogni, ahogy Vergilius mondja, január 25-én este remegni kezdtek. Pillanatok alatt Olaszország és Németország nagy része olyan hevesen rengett, hogy azok az emberek, akiket nem figyelmeztettek előre, és akik számára a dolog teljesen új és ismeretlen volt, azt hitték, hogy eljött a világvége." (Haroun Tazieff, *When the Earth Trembles*, London, 1964, 155. o.)

27 Tazieff, pp. 154, 155.

Tazieff, megállapítva, hogy “a XIV. századot különösen súlyosan érintették” a pusztító földrengések, másik példaként a svájci Bázel városát 1356-ban pusztító nagy földrengést említi:

> **1356. október 18-án este tíz órakor Bale [Bázel] városát és a körülötte tizenhét mérföldes körzetben fekvő városokat és falvakat szörnyű földrengés pusztította el, amelynek utórengései több mint egy évig tartottak. ...**
>
> **Nyolcvan vár, valamint a tőlük függő városok és falvak pusztultak el.**[28]

Ahogy Tazieff megjegyzi, úgy tűnik, hogy a XIV. században szokatlanul sok pusztító földrengés történt. Milne katalógusa, bár nagyon hiányos erre az időszakra vonatkozóan, és “gyakorlatilag a Dél-Európában, Kínában és Japánban történt eseményekre korlátozódik”, mégis 143 pusztító földrengést sorol fel csak a XIV. századra vonatkozóan.[29] A halálozási adatok természetesen általában hiányoznak, de semmi okunk sincs azt hinni, hogy a XIV. században a nagyobb földrengések kevésbé gyakoriak vagy kevésbé pusztítóak voltak az emberi életre nézve, mint napjainkban. Ha valami, akkor a rendelkezésre álló bizonyítékok éppen az ellenkező irányba mutatnak.

A bűnözés és a félelem ideje

Amint azt korábban bemutattuk, az olyan nagy csapások, mint a háború, az éhínség és a dögvész általában a bűnözés és az erkölcstelenség erőteljes növekedését okozzák. A. M. Campbell *A fekete halál és a tanult emberek* című könyvében megjegyezte, hogy a féktelen bűnözés “szembetűnő jellemzője volt a XIV. század utolsó felének”.[30] Tuchman történész híres tanulmányában (A *Distant Mirror*, 119. oldal) még azt is megállapítja, hogy a rablás olyan méreteket öltött, hogy hozzájárult a világ népességének folyamatos csökkenéséhez a 14. század végén! A bűnözés és a gyilkosság az 1315-1317-es nagy éhínség idején is általános volt:

> **E körülmények miatt nagymértékben megnőtt a bűnözés. Azok az emberek, akik rendes körülmények között tisztességes és tiszteletreméltó életet éltek, olyan törvénytelen magatartásra kényszerültek,**

28 Ibid., pp. 155. 156.
29 Lásd a harmadik fejezetben bemutatott információkat.
30 A. M. Campbell, *The Black Death and Men of Learning* (New York, 1931), 129. o.

> **amely bűnözővé tette őket. Úgy tűnik, hogy a rablók és csavargók ellepték Anglia vidékét, és mindenféle erőszakos cselekményt elkövettek. Írországban nagyon gyakoriak lettek a gyilkosságok. Gyakori volt a testi sértéssel járó rablás; tulajdonképpen mindent ami ehető volt elloptak, ... minden értékes dolgot is szívesen elvettek.**[31]

A kalózkodás, vagyis a nyílt tengeren elkövetett rablás, amely a korábbi évszázadokat is sújtotta, és gyakran szervezett módon, sok emberöléssel járt együtt, a tizennegyedik században szintén gyakori volt.[32] Nyilvánvaló, hogy abban a korban is megvolt a maga része a növekvő bűnözésnek – és a félelemnek –, ahogyan más korszakokban is, beleértve a miénket is.

A materializmus, a pesszimizmus, a szorongás és a világvégétől való félelem ugyanúgy jellemezte a XIV. századot, mint a mi századunkat, ha nem jobban. Napjaink problémái sokkal nagyobb mértékben, mint azt az emberek általában gondolják, lényegében a múlt ismétlődései. Ziegler idézi James Westfall Thompson történészt, aki összehasonlította a fekete halál és az első világháború utóhatásait, és megállapította, hogy a kortársak panaszai mindkét esetben ugyanazok voltak: **"gazdasági káosz, társadalmi nyugtalanság, magas árak, nyerészkedés, erkölcsök romlása, termelés hiánya, ipari tétlenség, féktelen vidámság, vad költekezés, fényűzés, kicsapongás, társadalmi és vallási hisztéria, kapzsiság, fösvénység, hivatali visszásságok, erkölcsök romlása"**.[33]

Lehet-e azt mondani, hogy a modern ember által átélt csapások rosszabbak, mint a középkori ember által átélt csapások? Ziegler, Thompson összehasonlítását kommentálva megállapítja:

> **A két tapasztalat megfelelően összehasonlítható, de az összehasonlítás világosan mutatja, hogy a fekete halál mennyivel pusztítóbb volt az áldozatok számára nézve, mint a Nagy Háború [1914-1918].**[34]

31 Lucas, pp. 359, 360.
32 A bűnözés e formájának múltbeli kiterjedése ma, amikor gyakorlatilag eltűnt, kevéssé ismert. A szaracén kalózok például hosszú ideig többé-kevésbé uralták az egész Földközi-tenger térségét, több mint ezer évig (8-19. század) tartó tengeri háborút vívtak, nemcsak a tengerparti városokat fosztogatták és pusztították, hanem messze Közép-Európában is pusztítottak. E pusztító hadjáratok során számtalan ember halt meg. (Erik-Dahlberg, *Sjörövare*, Stockholm 1980, 49-63. o.).
33 Ziegler, p. 277.
34 Ziegler, p. 278.

Barbara Tuchman, aki szintén Thompson összehasonlítására hivatkozik, egyetért. A XIV. századot “erőszakos, gyötrelmes, zavart, szenvedő és széteső korszaknak írja le, a Sátán diadalmaskodó korszakának, ahogy sokan gondolták”, és hozzáteszi:

> **Ha az elmúlt egy-két évtized, amikor a feltételezések alaptalannak bizonyultak, szokatlanul kellemetlen időszak volt, megnyugtató tudni, hogy az emberi faj már átélt rosszabbat is.**[35]

Következésképpen a történelmi bizonyítékok nem támasztják alá azt az állítást, hogy századunkban a háborúk, éhínségek, dögvészek, földrengések és így tovább sokkal nagyobb mértékű csapást jelentettek, mint a XIV. században. Éppen az ellenkezőjét mutatja. Összességében véve az állítólagos “összetett jel” a tizennegyedik században bizonyosan kézzelfoghatóbb volt, mint napjainkban. Az Apokalipszis lovasainak patadobogása ugyanolyan hangosan zengett, mint napjainkban.[36]

A “népességbomba” tanúsága

Talán egyetlen más tényező sem bizonyítja annyira a századunkkal kapcsolatos vészjósló állítások valótlanságát, mint a világ népességének növekedése. Miközben a végidők hirdetői gyakran használják ezt a tényt az ilyen állítások alátámasztására, valójában figyelemre méltó módon megcáfolja azokat.

Ezért nem meglepő, hogy az *Őrtorony* kiadványai vonakodtak elmondani a teljes igazságot erről a tényezőről.

Az *Ébredjetek!* magazin 1983. augusztus 8-i száma a következőképpen magyarázta a jelenlegi népességnövekedést:

> **A probléma gyökere a népesség növekedésének módjában rejlik. Nem egyszerű egymás utáni összeadással (1, 2, 3, 4, 5, 6, stb.), hanem exponenciális növekedéssel vagy szorzással (1, 2, 4, 8, 16, 32, stb.) növekszik. (5. oldal)**[37]

35 Tuchman, page xiii.

36 Hasonló összehasonlításokat lehetne tenni a múlt más korszakaival is, például a hatodik századdal, amikor a “jusztiniánusi pestis” pusztított a világban. Amint arra a negyedik fejezetben rámutattunk, a történészek úgy vélik, hogy a harmadik és a hatodik század pestisei hozzájárultak a Római Birodalom nyugati és keleti részének hanyatlásához egyaránt. Az éhínség hasonló szerepet játszott.

37 A geometriai növekedésként is leírt exponenciális növekedés a szám bizonyos időközönkénti megduplázódását jelenti. Fontos azonban, hogy ezek az intervallumok állandóak legyenek, különben a növekedés nem exponenciális. Lásd Erland Hofsten professzor értekezését a *Demography and Development* (Stockholm, 1977) 15-19. oldalán.

Megmagyarázza-e ez a szabály a népességnövekedést a távoli múltból a jelenbe? Megmagyarázza-e, hogy miért tartott évezredekig, amíg az emberiség 1850 körül egymilliárdra nőtt, majd az 1930-as években megduplázódott kétmilliárdra, és 1975-ben ismét megduplázódott négymilliárdra? Lássuk csak!

Jelenleg a népesség 35 év alatt megduplázódik, ami évi 2 százalékos növekedésnek felel meg.[38] Ha a népesség valóban exponenciálisan növekedett volna, 35 évenkénti állandó megduplázódási időközökkel, akkor kevesebb mint 1100 év kellett volna ahhoz, hogy két egyedről a jelenlegi 4,8 milliárdra nőjön![39] Még ha csak 1 százalékos éves növekedési rátával számolnánk is, ami 69,7 évenkénti megduplázódásnak felel meg, az exponenciális növekedés néhány ezer év alatt csillagászati számokhoz vezetne. Ahogy Alfred Sauvy professzor, Európa nagy demográfusa kifejti:

> **Ha például Kína lakossága, amely a becslések szerint Krisztus idején 70 000 000 fő volt, azóta évente 1 százalékkal növekedett volna, akkor ma már nem a közelmúltban becsült 680 000 000 [1984-ben több mint egymilliárd], hanem 21 millió milliárdot érné el! Ez a népesség az egész földgolyón szétterítve négyzetméterenként körülbelül 120 kínait jelentene.**[40]

Nyilvánvaló, hogy az exponenciális növekedés nem a helyes magyarázat a Föld népességfejlődésére. Valamilyen oknál fogva a múltban a megduplázódási időközök sokkal hosszabbak voltak. Hogy mennyivel hosszabbak, arra az 1967. szeptember 8-i *Ébredjetek!* 4. oldalán mutat rá:

> **Az első századtól a tizenhetedik századig tartott, amíg a világ népessége 250 millióról 500 millióra nőtt. Aztán alig több mint kétszáz év múlva, a tizenkilencedik században a népesség ismét megduplázódott, és elérte az ezermillió főt (1.000.000.000). De alig száz év múlva, a huszadik században ismét megduplázódott. És most? A mai növekedési ütem mellett a népesség mindössze harmincöt év alatt megduplázódna!**

38 Ez az elmúlt 35 év átlagos éves növekedése. A növekedés üteme azonban csökken. A későbbi években 1,8 százalék volt, a legutóbbi jelentés szerint mostanra 1,7 százalékra zsugorodott. Az ENSZ becslése szerint, ha ez a tendencia folytatódik, a népesség a jövő század végén 10 milliárd körül fog stabilizálódni." — *New Scientist*, 1984. augusztus 9, 12. oldal.

39 H. Hyrenius, *Så mycket folk* („So many People"] (Stockholm, 1970), pp. 9-11.

40 Jan Lenica és Alfred Sauvy, *Population Explosion, Abundance of Famine* (New York, 1962). Idézet a svéd kiadásból: *Befolkning Problem* (Stockholm, 1965), 17. o.

A megduplázódási időközök óriási csökkenésének mintázata – a múltban 1600 évről napjainkban mindössze 35 évre – azt mutatja, hogy a múltban kellett lennie valaminek, ami megakadályozta az exponenciális növekedést, és ami az elmúlt kétszáz évben fokozatosan megszűnt. Ahogy Thomas Malthus angol közgazdász, akit gyakran (de tévesen) az exponenciális (vagy geometriai) növekedés elméletének megalkotójaként tartanak számon, 1798-ban írta: **“A népesség, ha nem fékezik, geometriai arányban növekszik”**.[41]

Akkor most felmerül a kérdés: Miért nem nőtt exponenciálisan a világ népessége az elmúlt évszázadok során? Milyen tényező, vagy milyen tényezők fékezték a népességnövekedést a múltban? A válasz teljesen megsemmisítő az 1914 vagy 1948 óta tartó “összetett jel” elméletére, vagy minden olyan állításra nézve, hogy századunk a “világ legrosszabb évszázada”, a katasztrofális állapotok szempontjából.

Az elmúlt korok nagyon lassú népességnövekedésének oka éppen az, hogy *az emberiség akkoriban sokkal többet szenvedett a háborúktól, éhínségektől és dögvészektől, mint manapság*. Ebben ma már minden népesedési szakértő (demográfus) egyetért. Ezek a tényezők olyan magas halálozást okoztak, hogy a népességnövekedést hatékonyan megfékezték.

Gyakran a magas halálozás még népességcsökkenést is eredményezett, például pestisjárványok idején, amint azt korábban bemutattuk. “Egészen a modern időkig a járványok és az éhínségek rendszeresen csökkentettek minden népességnövekedést” – mondja Fernand Braudel történész.[42] Alfred Sauvy demográfus a múltbeli magas “halálozási tényezőről” szólva a következőképpen fejti ki az okokat:

> **Ez a halálozási tényező a múltban három rendkívül halálos kimenetelű, nővér révén volt aktív: Éhínség, betegség és háború. Közvetlen hatásai miatt az éhínség minden bizonnyal az első helyet foglalta el ebben a rémisztő hármasságban, amelyet szorosan követett közeli rokona, a betegség.**[43]

Ez a halálozási tényező az utóbbi időben jelentősen csökkent:

41 Thomas Malthus, *Esszé a népesedési elvről*, először névtelenül jelent meg 1798-ban. Idézi Hofsten (1977), 114. o.

42 Fernand Braudel, *Civilization & Capitalism 15th-18th Century: The Structures of Every day Life* (London. 1981). p. 35.

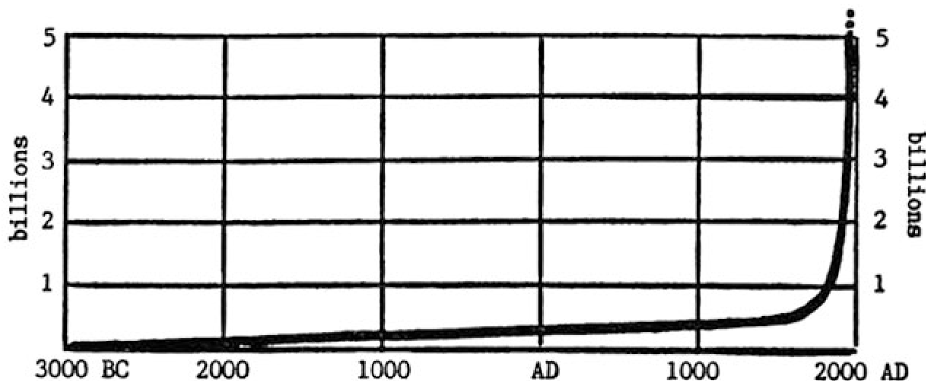
43 Lenica & Sauvy (1965), p. 12.

> **A végzetes három demográfiai testvér közül csak a háború folytatta töretlenül az útját. Itt a szó szoros értelmében vett háborúra gondolunk, mert a belőle eredő erőszak egyéb formái jelentősen csökkentek. ... Betegségek még mindig léteznek, de olyan járványok, amelyek korábban egész nemzeteket tizedeltek volna meg, már nem tombolnak. Az éhínség és az alultápláltság még mindig létezik, de az akut és reménytelen éhezés megszűnt, főként a jobb közlekedési eszközöknek köszönhetően.**[44]

Ezek ma már szilárdan megalapozott tények, amelyek nemcsak a szakértők körében ismertek, hanem még az iskolai tankönyvekben is megtalálhatók. Például a következő kijelentés zárja a svéd középiskolákban széles körben használt állampolgári ismeretek tankönyvben a népességrobbanásról szóló értekezést:

> **Összefoglalva elmondható, hogy olyan fejlődésnek vagyunk a tanúi, amely egyedülálló az emberiség számára. Az éhínség, a betegségek és a háborúk évezredeken keresztül hatékonyan fékezték a né-**

A VILÁG NÉPESSÉGE 3000 I.E.-A.D. 1985

A közös népességgörbe

> **pességnövekedés tempóját. A technika és az orvostudomány áttörése után azonban felborult az élet építő és romboló erői közötti korábbi egyensúly, ami a népességrobbanáshoz vezetett.**[45]

44 Lenica & Sauvy, pp. 20, 26.
45 Björkblom, Altersten, Hanselid & Liljequist, *Världen, Sverige och vi* (Uppsala, 1975). p. 31.

Következésképpen a háborúk, különösen az éhínségek és a pusztító járványok, *döntő szerepet* játszottak a múltban a Föld népességének ellenőrzésében. Az orvostudomány és a technika fejlődése együttesen megfékezte a dögvészek pusztítását, növelte az élelmiszer-ellátást és javította a szállítás eszközeit. Az eredmény a halandóság erőteljes csökkenése lett, és ez különösen igaz a gyermekhalandóságra. Ez a népességrobbanás valódi oka.[46]

Nézzük meg közelebbről a népességgörbét, ahogyan azt a különböző kiadványokban általában ábrázolják (lásd a fenti ábrát).

Amint azt a következőkben látni fogjuk, ez az idealizált görbe nem mutatja be a teljes képet. Ahhoz, hogy pontosabb képet kapjunk, először is figyelembe kell vennünk századunk népességrobbanásának valódi okait. Az ábrán látható hosszú, szinte vízszintes vonal tanúskodik azokról a hosszú korszakokról, amikor a pusztító éhínségek, dögvészek és háborúk miatt a népesség nagyon lassan növekedett. A jobb oldali meredeken emelkedő görbe arra utal, hogy az utóbbi időkben e csapások közül az első kettő hatása óriási mértékben csökkent.[47] Az egyszerű grafikonon látható görbe meglehetősen sematizált, és nem közvetíti a teljes igazságot erről a rendkívüli növekedésről.

Ahogy Erland Hofsten professzor rámutat:

> **... a népességfejlődésről alkotott szokásos kép téves. Eszerint a Föld népessége szabályos ütemben növekedett, először lassan, majd egyre gyorsuló ütemben, míg végül elérkeztünk ahhoz, amit ma népszerűen “népességrobbanásnak” neveznek. A dolgok azonban nem egészen ilyen egyszerűen alakultak. Minden jel szerint sok olyan időszak volt,**

46 Az Őrtorony Társulat nem teljesen tájékozatlan ezekkel az összefüggésekkel kapcsolatban. Az *Ébredjetek!* 1983. augusztus 8-i száma például azzal kezdte a témával foglalkozó cikkét, hogy a jelenlegi népességrobbanás “részben a halálozási arány világméretű csökkenésének köszönhető, amely a jobb orvosi ellátás, valamint a gazdasági és társadalmi feltételek javulásának következménye”, de aztán gyorsan továbblépett az exponenciális növekedés mint ok fejtegetésére. Egy jóval korábbi, az *Ébredjetek!* 1967. szeptember 8-i számában megjelent cikk sokkal egyenesebben fogalmazott, amikor azt állította, hogy “a betegségek elleni védekezés terén elért eredmények drasztikusan csökkentették a halálozási arányt a legtöbb országban,” és hogy »a fertőző betegségek tömeges ellenőrzése látványos csökkenést eredményezett a csecsemők és gyermekek halálozási arányában!« (4. és 5. oldal) Az Őrtorony Társulat természetesen nem hívta fel a figyelmet a “fertőző betegségek katasztrofális következményeinek tömeges leküzdésére” az “összetett jel” gondolatának magyarázatában.

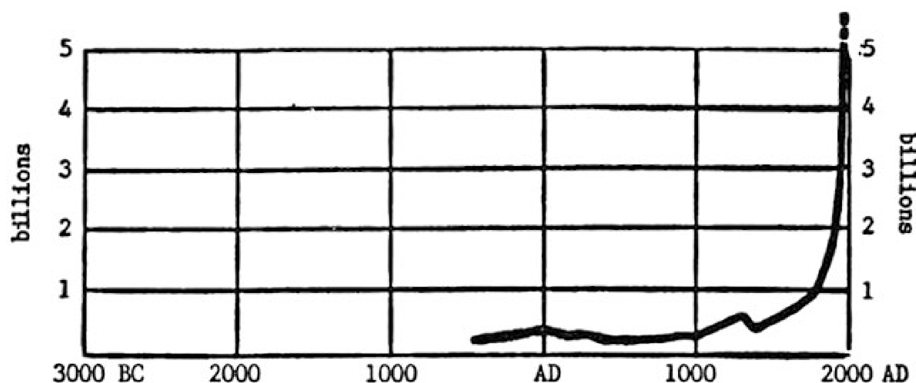
47 E. P. Prentice az éhségnek az emberi fajra gyakorolt hatására összpontosítva azt mondja, hogy “a lapos horizont a nélkülözés hosszúságát jelképezi, amelyet az ember oly jól ismert sok korszakon át”. Aztán “1850 körül jött a bőség, és ez a bőség az, ami miatt a csúcs olyan meredeken emelkedik ki egy olyan horizontból, amely addig a pillanatig nem sugallta egy ilyen változás lehetőségét”. — *Fejlődés*: *Egy epizód az éhezés történetében?* (New York, 1950). xx., xxi. o.

amikor a népesség stagnált, vagy akár csökkent is, és gyors növekedési időszakok váltották egymást.[48]

Kína lakossága tehát Kr. u. 1500-ban majdnem ugyanannyi volt, mint Krisztus idején. Az Indiai-félsziget lakossága a Krisztus előtti 46 millióról Kr. u. 1000-ben 40 millióra *csökkent*. Délnyugat-Ázsia lakossága pedig a Krisztus előtti 47 millióról Kr. u. 1900-ra 38 millióra csökkent.[49]

Jean-Noel Biraben francia demográfus szerint a Föld teljes népessége körülbelül ugyanannyi volt Kr. u. 1000-ben, mint Krisztus idején, miután a pusztító éhínségek, dögvészek és háborúk miatt ezekben az évszázadokban felfelé és lefelé változott.[50] Ez a nem-növekedés arról tanúskodik, hogy a csapásokban szó szerint *több ezer millió* ember,

A VILÁG NÉPESSÉGE 3000 I.E.-A.D. 1985

Felülvizsgált népességgörbe

köztük gyermekek és csecsemők haltak meg ezekben az évszázadokban. A XV. századtól a XIX. századig az éhínségek, polgárháborúk, járványok és gyermekgyilkosságok négy évszázadon keresztül gyakorlatilag változatlanul tartották Japán népességét.[51] Sok más példát is

48 Erland Hofsten, *Befolkningslära* (Lund, 1982), p. 14.
49 Ezek a Hofsten által idézett Jean-Noel Biraben francia demográfus adatai. (*Befolkningslära*, p. 17.)
50 Hofsten, Befolkningslära, p. 15.
51 Josue de Castro, *Geography of Hunger* (London, 1952). 162. és 163. o. A *csecsemőgyilkosság*, "az újszülöttek szándékos elpusztítása, kitettség, éhezés, megfojtás, mérgezés vagy valamilyen halálos fegyver használata által:" a születésszabályozás fő eszköze volt, mielőtt a fogamzásgátlók használata és a legalizált abortusz széles körben elterjedt volna. A huszadik

lehetne még említeni. T. H. Hollingsworth brit demográfus szerint “a népességnek ugyanolyan gyakran (vagy majdnem ugyanolyan gyakran) és ugyanannyit kellett csökkennie, mint amennyit emelkedett”.[52]

A modern demográfusok ezért olyan népességgörbéket mutatnak be, amelyek tükrözik ezeket az ingadozásokat. Az ábrán bemutatott példa egy Biraben által készített görbén alapul, amely a világ népességének változásait mutatja be i. e. 400 körül és 1985 között.[53] Azt mutatja, hogy a népesség Krisztus után 1000-ben ugyanannyi volt, mint Krisztus idején, valamint a fekete halálnak a világ népességére gyakorolt hatását Kr. u. 1348-tól kb. 1550-ig.

Ha az egyes országokra készített görbékre összpontosítjuk figyelmünket, a benyomás még figyelemre méltóbb. A következő ábrán látható görbe például Egyiptomra vonatkozik, és a Hollingsworth által készített adatokon és görbén alapul.[54] A növekedés és a csökkenés közötti drámai változások semmiképpen sem egyedülállóak. Számos más ország görbéi is hasonló ingadozásokat mutatnak. Az Egyiptomra vonatkozó görbe a háborúk és dögvészek miatt bekövetkezett nagyon erős népességcsökkenést mutat, de nem szabad elfelejteni, hogy a háborúkat és dögvészeket általában súlyos éhínségek kísérték, amelyek nagyban hozzájárultak ezekhez a csökkenésekhez.

A modern “népességrobbanás” tehát a kontraszt révén egy szörnyű történetet tár fel az emberiség múltjáról, az éhínségek, járványok és más csapások olyan mértékű történetét, amely – ha egészében tekintjük – napjainkban semmihez sem hasonlítható. Tanúságtétele mindenki számára látható, és lehetetlen megcáfolni. És ami a legfontosabb, megsemmisítő csapást mér arra az elképzelésre, hogy olyan “összetett jelet” láttunk, amely félreérthetetlen bizonyítéka Krisztus *parúziájának* 1914 óta, vagy valamilyen különleges 40 éves időszak kezdetének 1948 óta, vagy bármilyen más hasonló állításnak.

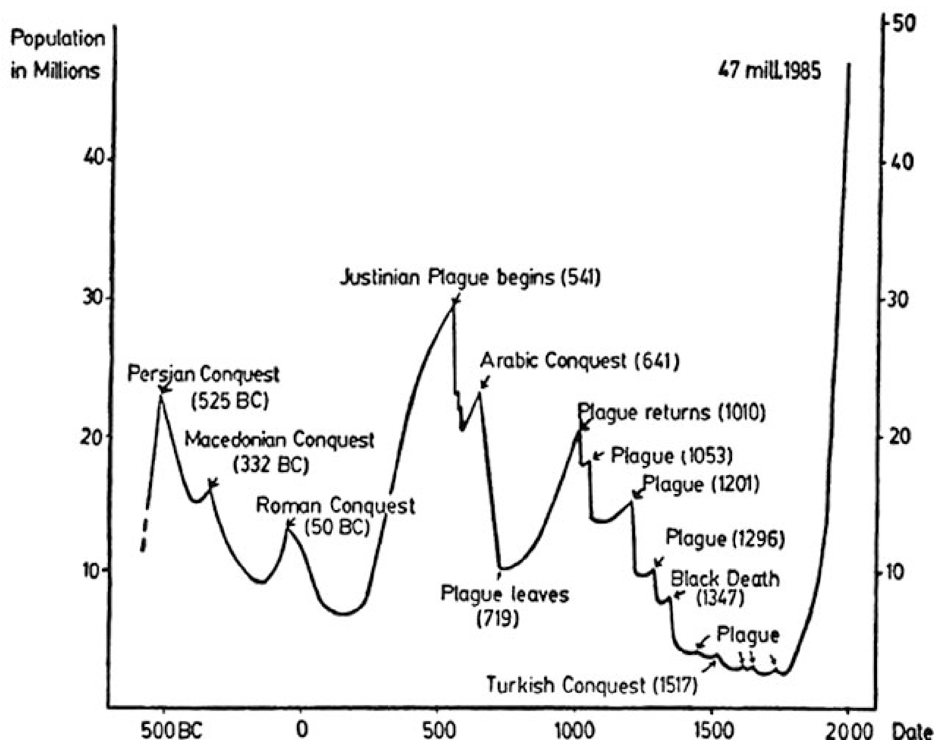
század előtt a gyermekgyilkosságot nagymértékben gyakorolták, nemcsak Japánban és Kínában, hanem az egész világon, beleértve Európát is, és évente sok millió emberéletet követelt. Ma ezt a módszert felváltotta az abortusz, amelyet bár sokan, köztük a szerzők is, keresztény szempontból elfogadhatatlannak tartanak, mégis egyértelműen humánusabb irányba mutató változást jelent. Lásd William L. Langer, “Infanticide: A Historical Survey,” *History of Childhood* Quarterly, Winter 1974, 1. kötet. No. 3. pp. 353-365; továbbá Ping-ti Ho, *Studies on the Population of China*, 1368-1953 (Cambridge, Massachusetts, 1959). 58-61. o. (Afrika és Dél-Amerika egyes területein még mindig előfordul gyermekgyilkosság. Lásd Barbara Burke, “Infanticide”, Science magazin. 1984. május, 26-31. o.)

52 T. H. Hollingsworth, *Historical Demography* (London and Southampton, 1969). p. 331.

53 Hofsten, *Befolkningslära*, p. 15.

54 Hollingsworth, 311. o. A görbét egy tudós barátunk rajzolta át és frissítette. Fred Sorensen, aki e munka más részeihez is nagyban hozzájárult.

EGYIPTOM LAKOSSÁGA, I.E. 664 – I.SZ. 1985

Népesedési görbe Egyiptomra vonatkozóan, Kr. e. 664-től Kr. u. 1985-ig (T. H. Hollingsworth *Historical Demography*, London és Southampton, 1969, 331. oldal, által összeállított adatok és görbe alapján).

Lehetőségek és a realitások

Magától értetődik, hogy a világkép mindig változik, néha nagyon hirtelen. Könnyen összeállíthatunk egy képzeletbeli forgatókönyvet arról, hogy mi történhet a huszadik század hátralévő éveiben. Nem nehéz megtalálni azokat a tényezőket, amelyekre egy ilyen feltételezett helyzetet lehet építeni. A világ növekvő népessége soha nem látott méretű és halálozású éhínségekhez vezethet. Mivel a szeizmológusok már jó ideje azt jósolják, hogy Japánban és Kaliforniában is várható néhány nagy földrengés, elképzelhető, hogy ezek bekövetkeznek, és ha nagyon sűrűn lakott területeket, például Tokiót, San Franciscót és Los Angelest érik, tízezrek halálát okozhatják. Éhínség és más nagy katasztrófák idején a járványok sokkal gyorsabban terjedhetnek. Tehát az ilyeneket

ellenőrizhetetlen arányban hozzátehetnénk a vészjósló látomáshoz.[55] És végül, de korántsem utolsósorban, a nukleáris háború kísértetét is be lehetne vonni a forgatókönyvbe, hiszen ha bekövetkezne, kétségtelenül milliók, sőt százmilliók halálát eredményezné.

Azért problémás, hogy a szörnyű katasztrófák ilyen forgatókönyvét vesszük alapul az évszázadunkkal az 1914 és 1948 óta eltelt időszakokkal kapcsolatos állításokhoz, mert mindezek a dolgok még mindig csak lehetőségek. Nem valóságok. Lehet, hogy *megtörténnek*, de *nem történtek meg*. Ezért nem szolgálhatnak bizonyítékként semmire, sem 1914, sem 1948, sem pedig századunk bármely más eddigi időszakára vonatkozóan. Még ha egy ilyen elképzelt forgatókönyv valóban bekövetkezne is, mondjuk, az 1990-es években, mit bizonyítana ez 1914-ről vagy 1948-ról? Az Őrtorony Társulatnak például még mindig meg kellene magyaráznia, hogy az 1914 óta eltelt első hetven évben – abban az időszakban, amikor az “összetett jel” állítólag megjelent Krisztus “láthatatlan jelenlétének” bizonyítékaként – miért nem növekedett az állítólagos “jel” bármelyik jellemzője. Hal Lindsey előrejelzései az 1948-ban, a zsidó állam izraeli megalapításával kezdődő negyvenéves időszakról továbbra is egy kirakós játék maradna egy ilyen lehetséges, feltételezett jövőbeli fejleményt megelőző további darabok nélkül.

Dr. Billy Graham kijelentései a négy lovas “közeledő, egyre hangosabb és hangosabb” patadobogásáról, szintén csak prófétai hallásnak tekinthető a jövőre nézve, mivel a tények jelenleg is azt mutatják, hogy a jelképes “négy lovas” egyike sem jelenik meg nagyobb mértékben napjainkban, mint az elmúlt évszázadokban.

Az a puszta tény, hogy valami *megtörténhet*, nem feltétlenül jelenti azt, hogy meg is fog történni. Már az atombomba kifejlesztése előtt a nemzetek ijesztő potenciállal rendelkező mérges gázokat és bakteriológiai hadviselést fejlesztettek ki. Mindazonáltal, míg az I. világháborúban szörnyű következményekkel járt a mérgesgáz alkalmazása, azóta, még a heves harcokkal teli II. világháborúban is, a nemzetek tartózkodtak a mérgesgáz minden ismert alkalmazásától, és soha nem folyamodtak a halálos bakteriológiai hadviselés félelmetes fegyvereinek bevetéséhez. Emlékezetes az is, hogy atomfegyvert utoljára 1945-ben,

55 A *The Watchrower* 1984. április 15-i száma a pestis vagy a betegség mint mai figyelemre méltó jelenség hangsúlyozására tett kísérletében idézte Dr. William Foege-t, az atlantai járványügyi központok munkatársát: “Teljes mértékben számítok arra, hogy talán még életünkben találkozunk egy másik influenzatörzzsel, amely olyan halálos, mint az 1918-as”. (P. 6)

immár négy évtizede vetettek be emberek ellen. Az emberi érvelésen és feltételezéseken alapuló jövőre vonatkozó jóslatok továbbra is csak találgatások maradnak, amelyeknek semmi közük az isteni prófécia tényleges megvalósulásához.

Egyszerűen fogalmazva, és félretéve a feltételezéseket és a képzelt körülményeket, a valóság az, hogy a mi nemzedékünket nem sújtja jobban az éhínség, a dögvész, a földrengés, a háború, a bűnözés vagy a félelem, mint más nemzedékeket a múltban, sőt bizonyos tekintetben még kevésbé.

8

“Mi lesz az eljöveteled jele?”

Amikor az emberek az “utolsó napok jeléről” beszélnek, az “utolsó napok” alatt általában azt az időszakot értik, amely közvetlenül megelőzi Jézus Krisztus eljövetelét, hogy végrehajtsa az isteni ítéletet. A hiedelem szerint egy ilyen jellegzetes időszak az eljövetel közelségét és az általa hozott ítélet végrehajtását jelzi. A Szentírás természetesen beszél az “utolsó napokról”. De vajon alátámasztják-e a leírt elképzelést? Létezik-e ilyen jelző eszköz, amely által az emberek előre tudhatják, hogy az a nap hamarosan rájuk tör?

Az idők során az emberek nemzedékről nemzedékre okot találtak arra, hogy korukat “az utolsó napokként” jellemezzék. Jóslataik és várakozásaik végül minden esetben kudarcba fulladtak, ami kiábrándulással járt. Egészen nyilvánvaló, hogy mindezen sikertelen várakozások és téves állítások mögött egy döntő hiba állt.

A bizonyíték az, hogy a háborúkról, éhínségekről, dögvészről, földrengésekről és hasonló jelenségekről szóló krisztusi szavakat pontosan ellentétesen értelmezték és alkalmazták, mint ahogyan azok szóltak.

Könyvünk első fejezetében rámutattunk arra, hogy az éleslátó bibliamagyarázók a Jézus beszéde elején felsorolt “jajok” alatt nem a tanítványok által kért *jelet* értik. Éppen ellenkezőleg, Jézus óva intette követőit attól, hogy az ilyen csapások *félrevezessék* őket. A következő fejezetben olyan bizonyítékokat mutatunk be, amelyek teljes mértékben megerősítik ezt az állítást. Mivel minden évszázadban voltak háborúk, éhínségek, dögvészek, földrengések és így tovább – gyakran nagyobb mértékben, mint a mi évszázadunkban –, nagyon zavaró lenne az ilyen dolgokra Krisztus *parúziájának* jeleként rámutatni. Ahogy M. Brunec római katolikus tudós találóan megjegyzi: **“Az ilyen típusú jelek felállítása nyilvánvalóan nem jelent mást, mint az örökös eszkatológiai delírium pszichológiai állapotának megteremtését”**.[1]

1 Idézet Brunec Máté 24, Márk 13, Lukács 17 és Lukács 21 című cikkének fordításából, amely latinul a Rómában kiadott *Verbum Domini* című folyóirat 30. (1952) és 31. (1953) kötetének egymást követő füzeteiben jelent meg.

Jézus, mielőtt válaszolt volna a hozzá intézett kérdésekre, valójában azoknak a dolgoknak a felsorolásával kezdte, amelyekről tudta, hogy *félrevezethetik* a követőit. Már a válaszának első szavai is erre utalnak. Ezzel a figyelmeztetéssel kezdte:

> **Vigyázzatok, hogy senki se vezessen félre benneteket.** — Máté 24:4, RSV.

Milyen eszközökkel vezethetik félre őket az eljövetelére vonatkozó állítások tekintetében? Számos dolgot felsorolt, kezdve a hamis vezetőkkel, hamis Messiásokkal:

> **Mert sokan jönnek majd az én nevemben, mondván: Én vagyok a Krisztus, és sokakat félrevezetnek.”** — Máté 24:5, RSV.

Krisztus *parúziája* vagy eljövetele, “hatalommal és nagy dicsőséggel” és “az összes angyalok kíséretében”, nem olyan lesz, mint egy emberi lényé, aki azzal az igénnyel jelenik meg, hogy ő Isten felkentje, és talán néhány követőt is megnyer. Bár nincs feljegyzés arról, hogy Jézus halála és Jeruzsálem pusztulása között személyek *kifejezetten* felvették volna a Krisztus vagy Messiás címet (mindkét kifejezés felkentet jelent), kétségtelenül voltak olyanok, akik Theúdáshoz és a galileai Júdáshoz hasonlóan vezetőnek mutatták magukat, és – legalábbis burkoltan – Isten által erre a feladatra felkentnek. (ApCsel 5:35-37; vö. ApCsel 21:38.) A későbbi történelem csak a zsidók körében több mint 50 hamis Messiást ismer, a második századi Bar Kochbától a tizenhetedik századi Sabbatai Zebhiig, és a keresztények között is számos hamis Krisztus jelent meg.[2]

A hamis Krisztusokon kívül a Lukács evangéliuma huszonegyedik fejezetének 8. versében található párhuzamos szöveg szerint Jézus sokakra figyelmeztetett, akik eljönnek és azt hirdetik, hogy “Eljött az idő”. Ez ismét arra utal, hogy Jézus az eljövetelét időben távoli dolognak tekintette, amelyet *sok hamis híresztelés előzött meg a közelségéről*.

Ez persze nem jelenti azt, hogy rossz lenne, ha egy keresztény Krisztus eljövetelét várva élne, remélve, hogy az közel van, és ennek megfe-

2 J. A. Alexander professzor. *Márk evangéliuma*, 1858, 348. oldal. (Újranyomtatta 1980-ban a Baker Book House, Grand Rapids, Michigan.) A Kr. u. 70-ig terjedő időszakból számos hamis próféta, hamis tanító és fanatikus szélhámos ismert, mint például Simon Magus, Elymas, Theudas, Júdás, a gaudonita, Dositheus, Menander és Cerinthus. Josephus zsidó történetíró (Ant. XX, viii, 5, 6) is azt mondja, hogy Júdea Néró császár uralkodása alatt. “tele volt rablókkal és szélhámosokkal, akik megtévesztették a sokaságot”.

lelően viselkedne. Éppen ellenkezőleg, az igazi keresztényeknek buzgón kell várniuk Krisztus mennyből való visszajövetelét, sőt "várni és siettetni [lábjegyzet: komolyan kívánni] az Isten napjának eljövetelét". (Filippi 3:20; 2Péter 3:12, RSV) Ez azonban nem ugyanaz, mintha kronológiai számításokra vagy dátummeghatározásokra, vagy az idő jeleinek értelmezésére hagyatkoznánk, és úgy tennénk, mintha tudnánk, és azt hirdetnénk másoknak, hogy "közel van az idő". Később, a beszéde során Jézus többször és nyomatékosan kizárta az ilyen előzetes tudás lehetőségét azzal, hogy kijelentette, az eljövetelének "órája", "napja" és "ideje" *még a saját követői számára is* teljesen ismeretlen lesz:

> **Így nektek is készen kell állnotok, mert az Emberfia olyan órában jön el, amikor nem számítotok rá."** — Máté 24:44, NIV.
>
> **Ezért vigyázzatok, mert nem tudjátok, hogy melyik napon jön el a ti Uratok.** — Máté 24:42, NIV.
>
> **Légy résen! Legyetek éberek! Nem tudhatjátok, mikor jön el az az idő.** — Márk 13:33, NIV.
>
> **Nektek is vigyáznotok kell tehát, mert nem tudjátok, mikor jön vissza a ház gazdája – este, vagy éjfélkor, vagy amikor a kakas kukorékol, vagy hajnalban."** — Márk 13:35, NIV.

Valójában az egész szakasz központi témája Máté evangéliumának huszonnegyedik fejezet 35. versétől a huszonötödik fejezet 13. verséig *a felkészültség szükségessége, mivel Krisztus eljövetele hirtelen és váratlanul következik be, és lehetetlen előre tudni bármit is az időpontjáról!*[3]

3 Az Őrtorony Társulat, hogy Jézus ezen egyértelmű tanítását felpuhítsa, az Ámósz 3:7-ben található kijelentésre hivatkozik: "A szuverén Úr Jehova nem tesz semmit, hacsak nem nyilatkoztatja ki bizalmas dolgait szolgáinak, a prófétáknak". (NW) Lásd a *The Watchtower* 1984. április 1-jei számának 7. oldalán, és különösen az 1974. március 15-i számának 163. oldalán található megjegyzéseket ehhez a szöveghez. Az Ámósz 3:7 azonban nem jelenti azt, hogy Jehova a királyság és a parúzia "idejét vagy évszakát" fogja kinyilatkoztatni a szolgáinak. Az ApCsel 1:7 azt szabályozza, hogy az ilyen tudás "nem tartozik" rájuk. De kinyilatkoztatta nekik a "bizalmas ügyét", vagyis a "tervét" (Ámosz 3:7, NIV, NAB) vagy "szándékát" (AT). Elmondja nekik, hogy *mit* fog tenni, de nem feltétlenül azt, hogy *mikor* fogja megtenni.

Egy másik szöveg, amelyből egyesek arra következtetnek, hogy Jézus jelzést akart adni *parúziájának* idejéről, a Máté 24:34: "Bizony, bizony mondom nektek, ez a nemzedék (görögül: *geneá*) nem múlik el, amíg mindezek meg nem történnek". Furcsának tűnik azonban, hogy először azt állítja, hogy az eljövetel egy bizonyos nemzedéken belül fog bekövetkezni, és rögtön utána hozzáteszi, hogy az eljövetel időpontja *teljesen ismeretlen, még magának az Emberfiának is*. (Vö. Márk 13:32) Mivel a *geneá* nemcsak "nemzedéket", hanem "fajt", sőt "kort" is jelent (lásd "*geneá*" a TDNT I. kötetében), a probléma megoldódna, ha feltételezzük, hogy Jézus a *zsidó fajra*, vagy talán a *jelenlegi korra* utalt: "Ez a zsidó faj (vagy, ez a kor) nem múlik el, amíg mindezek meg nem történnek". Másrészt sok tudós rámutat a kijelentés hasonlóságára a Máté 23:36-hoz, ahol egyértelműen a mai *zsidó nemzedékre* gondolnak, amely a templom lerombolását fogja látni. Ezért a Máté 24:34-ben Jézus kijelentését

A tanítványainak adott válaszában Jézus valóban utalt az eljövetelének “jelére”. Ez valóban olyan jel volt, amely jelzi az éber keresztényeknek, hogy “közel van az idő”, és lehetőséget kínál arra, hogy felkészüljenek erre az eljövetelre? Nem, nyilvánvalóan nem. Az egyetlen konkrét “jelre” való hivatkozásában Jézus bizonyos mennyei jelenségeket írt le, majd azt mondta:

> **Abban az időben megjelenik az Emberfiának jele az égen, és a föld minden nemzete [szó szerint: “törzse”] gyászolni fog. Látják majd az Emberfiát eljönni az ég felhőin, hatalommal és nagy dicsőséggel.” —** Máté 24:30, NIV.

Ezekkel a szavakkal jelzi, hogy ezt a jelet olyan szorosan követi majd maga az eljövetel, hogy akkor már túl késő lesz bármilyen további előkészületet megkezdeni. Ez a tíz szűzről szóló példabeszéd tanulsága is. (Máté 25:1-13) Az éber keresztény tehát az, aki mindig készen áll, bármikor is jöjjön el az ő Ura. Jézus vagy apostolai egyetlen szavában sem buzdítanak bennünket az éberségre kronológiai spekulációkkal vagy azzal, hogy megpróbálunk különleges értelmezéseket adni a világ eseményeinek. Sokkal inkább azáltal, hogy úgy éljük az életünket, hogy a Mesterünk az ő érkezésekor jóváhagyva találjon bennünket. Az a nap ugyanis hirtelen, váratlanul érkezik, mintha egy csapda csapódna be. — Luke 21:34-36; Róma 13:12, 13; 1Thesszalonika 3:12, 13.

Azt is meg kell jegyezni, hogy a Jézus által leírt valódi jel azonnal világossá teszi mindenki számára, hogy az eljövetel éppen rájuk vár. Nem lesz szükség az “idők jeleinek” “szakértőire”, hogy elmagyarázzák másoknak, mit jelent ez a jel. Ahogy Jézus mondta, amikor összehasonlította ezt a jelet a fügefa és más fák leveleivel: **“Amint levelet hajtanak, meglátjátok, és <u>magatok is tudjátok</u>, hogy most már közel van a nyár”**. (Lukács 21:30, NASB) Senkinek sincs szüksége arra, hogy valami szakértő megmondja neki, hogy a rügyező levelek azt jelzik, hogy közeleg a meleg évszak.[4] Hasonlóképpen, a Krisztus

a Máté 24:3-ra való visszautalásként értelmezik, hogy a tanítványok kérdésére válaszoljon „Mikor lesznek <u>ezek a dolgok</u> (a templom lerombolása, amiről az imént beszéltünk)?” Lásd Dr. F. F. Bruce kitűnő értekezését ezekről a gondolatokról a *The Hard Sayings of Jesus, Downers* Grove, Illinois, 1983, 225-230. o. Egy másik megjegyzendő pont az, hogy a „ez” (*haúte*) szó a „ez a nemzedék” kifejezésben azt mutatja, hogy Jézus a *géneá kortársáról beszélt*, mivel a *haúte* mindig valami *közeli* vagy *jelenlévő* dologra utal. Nem gondolhatott egy olyan nemzedékre, amely körülbelül 1900 évvel később jelenik meg a színen, ahogyan azt a Társulat állítja. Tehát a kortárs *geneá*-ról beszélt, vagy az akkor létező „nemzedékre” (vagy esetleg a „fajra” vagy a „korra”) utalt.

4 Azt gondolhatnánk, hogy Jézusnak ebben a szövegben inkább a “tavaszra” kellett volna utalnia, mint a “nyárra”. A palesztinai zsidók azonban csak két évszakról, nyárról és télről beszél-

eljövetelét ténylegesen és hitelesen megelőző jel jelentése mindenki számára nyilvánvaló lesz, nem szorul további magyarázatra.

Ez segít megérteni, hogy Jézus miért figyelmeztetett az eljövendő emberekre, akik úgy tesznek, mintha *tudnák* – talán valamilyen kronológiai képlet alapján, vagy mert azt hiszik, hogy képesek értelmezni az “idő jeleit” –, és biztosra veszik az izgalmas bejelentést: “Eljött az idő!”. (Lukács 21:8) Jézus figyelmeztetése ellenére és jóslatának beteljesedéseként alig volt olyan időszak a keresztény történelemben, amelyben ne jelentek volna meg olyan csoportok vagy személyek, akik kronológiai számításaik vagy az “idő jeleinek” értelmezése alapján azt állították, *tudják*, hogy “közel van az idő”, sőt gyakran még Krisztus eljövetelének pontos évét, a “pogány idők” lejártát, az ezredforduló kezdetét vagy más végidős eseményeket is megjósoltak. Az évszázadok során e *számtalan* “próféta” és prófétai mozgalom jóslatainak teljes kudarca bizonyítja, hogy a Jézus figyelmeztetéséhez fűzött tanács a legmegfelelőbb volt: “NE MENJETEK UTÁNUK!” (Lukács 21:8) Mindannyian félrevezető útmutatóknak bizonyultak, és a követésük mindig csalódással végződött.[5]

Ismétlődő, megalapozatlan jóslataik végső soron károsak. Gyakran azt eredményezik, hogy az emberek kételkedni kezdenek Isten Igéjének megbízhatóságában. Vagy az az állítás, hogy “mindent tudnak”, hamis biztonságérzetet, sőt önelégült magabiztosságot okozhat, mintha valaki úgy érezné, hogy jól informált, tudja hogy mire számíthat. Ez hozzájárulhat a másokkal, a “sötétben tapogatózókkal” szembeni kizárólagossághoz és táptalajául szolgálhat a fanatizmusnak. Az ilyen alaptalan jóslatokban bízó személyek hibás döntéseket hozhatnak az életben, olyan döntéseket, amelyek érintik az egészséget, a házasságot, a gyermekvállalást, az otthont, az oktatást, a foglalkoztatást és a biztonságot. Lehet, hogy idővel felépülnek, és az ilyen meggondolatlan döntések sebhelye begyógyul; de az is lehet, hogy nem – és így életük hátralévő részét szükségtelenül a hamis állításokon alapuló meggon-

tek, lényegében egy meleg, főként száraz évszakról és egy hideg, esős évszakról. A “tavaszi esőkre” és az “őszi esőkre” való hivatkozások olyan szövegekben, mint például az 5Mózes 11:14, héberül szó szerint “a korai esők” és “a késői esők” olvashatók. A levelek megjelenése a fákon tehát biztos és könnyen olvasható jele volt annak, hogy a meleg évszak hamarosan felváltja a hideg, esős évszakot.

5 *Ébredjetek!* 1968. október 8-án, a 23. oldalon elismerte, hogy a “meghatározott időpontot bejelentő” csoportok a múltban “hamis prófétálásban vétkeztek”, mivel a tervezett vég “nem jött el”.

dolatlan döntések immár megváltoztathatatlan következményei szerint kell leélniük. Jézus figyelmeztetése: "Ne menjetek utánuk", jó tanács.[6]

Bizonyos esetekben a Mester visszatérésének kiszámíthatatlansága és pillanatnyi voltának fel nem ismerése olyan szemléletet eredményez, amely lehetővé teszi, hogy az emberek – a vallásos emberek kivételével – kíméletlenül viselkedjenek másokkal szemben, mert azt hisztik viselkedésük büntetlen marad az isteni ítélet napján. Így nem különböznek attól a rabszolgától, akinek a gazdája nem az általa kiszámított menetrend szerint érkezett. Ebben a példázatban, nevezetesen, csak a gonosz rabszolga az, akinek úgy tűnik, hogy vannak kidolgozott elképzelései a gazdája visszatérésének egy bizonyos időpontját illetően. A szájával másokhoz szólva talán mást mondott, de "magának", a szívében úgy látta, hogy gazdája visszatérése "késik". Ezzel szemben a hűséges rabszolgáról nem említik, hogy bármilyen ismerete vagy tanítása lett volna arról, hogy ez az érkezés közel van-e vagy távol – egyszerűen csak hűségesen végezte gazdája akaratának teljesítését és igazságosan bánt a rabszolgatársaival, abban a hitben, hogy az ő ura a maga idejében visszatér. (Máté 24:48-50; vö. 1Péter 4:7-10.) Nem "uralkodott mások felett", hanem munkatársként szolgálta szükségleteiket, ahogyan az apostol is kifejezte saját hozzáállását:

> **Nem vagyunk diktátorok a hitetek felett, hanem munkatársak vagyunk veletek a ti boldogságotokért; a hitben elég szilárdak vagytok.**
> — 2 Korinthus 1:24, JB.

Egyéb "nem-jelek", amelyekkel tisztában kell lennünk

Nincs okunk arra, hogy Jézus bevezető figyelmeztetését a félrevezetéssel kapcsolatban kizárólag a hamis Krisztusokra és hamis prófétákra korlátozzuk. Máté evangéliuma huszonnegyedik fejezetének 6. versé-

6 *Az Őrtorony* 1984. december 15-i száma úgy magyarázta a keresztény éberséget, hogy az két dologra való odafigyelést jelent, nevezetesen 1) "az időelemre" és 2) "az összetett jelre". De ennek a mozgalomnak a több mint 100 éves sikertelen időpontok és sikertelen jóslatok nyilvántartása azt mutatja, hogy ez nem lehetett az a fajta éberség, amit Jézus ajánlott. Mégis, ahelyett, hogy elítélné és elmarasztalná ezt a fajta prófétálást és időpontmeghatározást, az Őrtorony Társulat ugyanebben a számban megpróbálja keresztény erénnyé emelni azt, mondván: "Igaz, néhány várakozás, amelyet a bibliai kronológia alátámasztani látszott, nem a várt időben valósult meg. De vajon nem sokkal jobb-e néhány hibát elkövetni, mert túlbuzgósággal várjuk Isten szándékának beteljesedését, mint lelkileg elaludni a bibliai próféciák beteljesedését illetően?" (15., 18. oldal) Jézus azonban mind a "lelki álmosságtól", mind az elbizakodott jövendöléstől óvott. *Mindkettő helytelen volt.* Helyettük Jézus olyan éberségre biztatott, amely *mindenkor* irányítja az ember életmódját, mivel az ő *parúziájának* idejét nem lehet előre meghatározni.

ben más dolgokra is kitért, amelyekről tudta, hogy könnyen téves következtetésekre vezethetik követőit. Így szólt:

> **Háborúkról és háborúkról szóló hírekről fogtok hallani; ne ijedjetek meg, mert ennek meg kell történnie, de a vég [*télos*] még nem lesz meg.** — *Jeruzsálemi Biblia.*

A tanítványok a *korszak befejezésének* (görögül *suntéleia*) jelét kérték. Jézus azt mondja, hogy “háborúk és háborúkról szóló hírek” nem lennének a vég jelei. Egyesek, akik megpróbálják megkerülni ezt az egyértelmű kijelentést, azt állítják, hogy a korszak “vége” (*télos*) nem azonos a korszak “befejezésével” (*suntéleia*). Így, miközben egyetértenek azzal, hogy a *télos* itt Krisztus beavatkozására utal az utolsó ítéletkor, az Őrtorony Társulat azt állítja, hogy a *suntéleia* egy hosszabb időszakra utal, egy olyan időszakra, amely jelenleg több mint hetven éve tart, és 1914-ben kezdődött.

Ez a megkülönböztetés azonban teljesen mesterséges. A *suntéleia* és a *télos* gyakran felcserélhetőek. A LXX-ban (Septuaginta változat), amely Jézus korával egyidős volt, mindkét szó időnként ugyanazt a héber “vég” szót, a *qéts*-t fordítja.[7] Azt is hangsúlyozni kell, hogy Jézus válaszában egyáltalán nem használja a *suntéleia* szót, helyette nyilvánvalóan a *télos*-t használja szinonimaként. Amint Dr. Brunec a korábban idézett cikkében (lásd az 1. lábjegyzetet) kifejti, “a *télos* kifejezésnek ezen a helyen nem lehet más jelentése, mint *hé suntéleia tou aiónos* [‘a korszak befejezése’] vagy a *parúzia*. A *télosz* kifejezés valójában a *suntéleia* szó szinonimája”.[8]

Jézus tanítványainak nem kellett “megijedniük”, amikor háborúkról hallottak. A “riadalom” itt nyilvánvalóan nem a katonai harcok veszélyei miatti természetes aggodalomra utal. A Máté beszámolójában

7 Hasonlítsuk össze például a 2Sámuel 15:7 és a 2 Királyok 8:3 (*qéts*=*télos*) és a Dániel 12:4, 13 (*qéts*=*suntéleia*) verseket. Az utolsó versben a LXX (a Septuaginta változat) kétszer is *suntéleia*-val fordítja a *qéts*-t: “Te pedig menj a te utadon, amíg a vég (*suntélia*) meg nem lesz; mert megpihensz, és megállsz a sorsodban, a napok végén (*suntéleia*).”

8 Azt, hogy a *suntéleia* nem az “utolsó napok” hosszú időszakát jelöli, ahogyan azt az Őrtorony Társulat állítja, az is bizonyítja, ahogyan a szót a Máté 28:20-ban használja. Jézus ott megígérte, hogy segíteni fogja tanítványait “a dolgok rendszerének befejezéséig (*suntélia*)”. (NW) Ha a “befejezés” 1914-ben kezdődött, akkor Krisztus segítsége a Királyság prédikálásában “addig” az időpontig tartott volna, és akkor érte volna el a végpontját, akkor ért volna véget. Hogy ez a “befejezés” ehelyett a legvégére vonatkozik, és nem egy 1914-ben kezdődő és évtizedekkel azután is tartó életre, az annyira nyilvánvaló, hogy *Az Őrtorony* 1977. május 1-jei száma kénytelen volt elismerni: “Mivel az előre megjövendölt vég még nem jött el, a tanítványképzés parancsa továbbra is érvényben marad”. (276. o.) Így a Máté 28:20-ban szereplő “a dolgok rendszerének befejezése” szorosan párhuzamba állítható a Máté 24:14-ben szereplő “véggel” (*télos*)!

használt szó ugyanaz a görög szó, amelyet Pál is használt, amikor a thesszalonikaiaknak írt levelében sürgette őket:

> **Ne hagyjátok magatokat könnyen elbizonytalanítani vagy megijeszteni [izgatni, RSV; felizgatni, AT] valamilyen prófécia, jelentés vagy levél miatt, amely állítólag tőlünk származik, és azt mondja, hogy az Úr napja már eljött. Ne hagyjátok, hogy bárki bármilyen módon megtévesszen benneteket.”** — 2Thesszalonika 2:2, 3, NIV.

Ahelyett, hogy a háborúk által keltett természetes félelemből eredne, a riadalom, amelytől Jézus óva intett, inkább az az izgalom és izgató ösztönzés, amely abból a hamis következtetésből ered, hogy az ilyen háborúk a vég “jelét” jelentik.

Jézus elmagyarázta, hogy miért nem szabad a “háborúkat és a háborúkról szóló híreszteléseket” a vég jeleinek tekinteni, majd így folytatta:

> **Mert nemzet támad nemzet ellen, és ország ország ellen, és lesznek éhínségek és földrengések sokfelé.** — Máté 24:7, RSV.

Az előző verssel (6. vers) összefüggésben olvasva ennek a magyarázatnak csak ez lehet az értelme: “Mivel háborúk, éhínségek, földrengések és más bajok rendszeresen jellemezni fogják az emberiség történelmét a jövőben (ahogyan a múltban is), ezeket a dolgokat nem szabad az én eljövetelem és a korszak végének jeleiként értelmezni”. Amint arra korábban rámutattunk, a vezető bibliamagyarázók általában így értelmezik Jézus szavait:

Carl F. Keil professzor:

> **Jézus válasza a második kérdésből indul ki, amely a <u>parúziára</u> utaló jelekre vonatkozik, hogy figyelmeztesse a tanítványokat, <u>ne hagyják magukat félrevezetni az ilyen események által</u>. (***Commentar Uber das Evangelium des Matthaus,*** Lipcse 1877, 458. oldal).**

Dr. B. C. Butler:

> **A Máté xxiv. 5-14. versei egyenesen előrevetítik az egész jövőbeli történelmet (a korszak beteljesedésére vonatkozó kérdésre utalva), és figyelmeztetik a tanítványokat, hogy a világi katasztrófákat nem szabad a történelem közelgő végének jeleként értelmezni.** (*The Originality of St. Matthew,* 1951, 80. oldal).

Nagyon érdekes megjegyezni, hogy az Őrtorony Társulat első elnöke, Charles Taze Russell pontosan így értelmezte a Máté 24:6-8-at. *Írástanulmányok* című művében (4. kötet, 1916-os kiadás, 566. oldal) Russell azt mondta:

> **Urunk így foglalta össze röviden a világi történelmet és tanította a tanítványokat, hogy ne várják nagyon hamar az ő második eljövetelét és dicsőséges országát. És milyen találóan: a világ történelme bizonyára csak ennyi, háborúk, intrikák, éhínségek és dögvészek beszámolója — semmi más.**

Sajnálatos, hogy az Őrtorony Társulat nem tartotta magát ehhez az első elnök által adott magyarázathoz, hanem – nyilvánvalóan az első világháború és a spanyolnátha izgató hatása alatt – 1920-ban elhagyta azt, és így engedték, hogy félrevezessék őket, éppen az történt, amitől Jézus óvott beszéde bevezetőjében.[9]

A hetednapi adventista forrásokból két teljesen eltérő nézetet kapunk. Amint azt a *Viszlát, Föld bolygó* című könyvéből vett idézetekből láthatjuk, Robert Pierson adventista, Jézus háborúra, éhínségre és földrengésekre vonatkozó kijelentéseit olyan jelekként mutatja be, amelyek azt hivatottak bizonyítani, hogy eljövetele közel van, olyanynyira nyilvánvaló jelek, hogy az ebben kételkedőket a Péter apostol által leírt gúnyolódók közé kell sorolni. Előadásának alátámasztására idézi Ellen G. White-ot (akinek hasonló pozíciója volt az adventisták körében, mint Charles Taze Russellnek az Őrtorony hívei között), és úgy beszél róla, mint “egy íróról, akiről ezrek hiszik, hogy ihletett”. Részben idézi őt, amint írja:

> **A vég idejét éljük. Az idők gyorsan beteljesedő jelei azt hirdetik, hogy Krisztus eljövetele közel van. ... A szárazföldi és tengeri szerencsétlenségek, a társadalom nyugtalan állapota, a háborús riadalmak előjelek. A legnagyobb horderejű közelgő eseményeket jelzik előre. ...**
>
> **A világ dolgainak állapota azt mutatja, hogy nyugtalan idők járnak ránk. A napilapok tele vannak a közeljövőben bekövetkező szörnyű konfliktusra utaló jelzésekkel. Gyakoriak a merész rablások. Gyakoriak a sztrájkok. Lopásokat és gyilkosságokat követnek el mindenütt.**[10]

9 See *Millions Now Living Will Never Die*, 1920, pp. 17-19.
10 Ellen G. White, *Testimonies*. Vol. 9, p. 11. Quoted in *Good-bye, Planet Earth*, p. 50.

A *Good-bye, Planet Earth* című könyvben kifejtett nézettel erősen ellentétben a neves adventista író, C. Mervyn Maxwell Jézus szavait idézi a Máté evangéliuma huszonnegyedik fejezet 6-8. verséből, és azt állítja, hogy Krisztus ott arra figyelmeztette tanítványait, hogy "ne hagyják magukat összezavarni a nem-jelek zűrzavarával". A "*Jelek, amelyek nem jelek*" alcím alatt azt írja:

Krisztus azt akarta mondani, hogy a katasztrófák, vereségek, háborúk és éhínségek nem "jelei" a közelgő végnek, sem Jeruzsálem, sem a világ végének. A mi bűnnel átitatott bolygónk számára sajnálatos, de az ilyen szomorúságok a mindennapok részei.[11]

Mivel Maxwell 1985-ben írta ezeket a szavakat, talán aktuálisabb adventista álláspontot képviselnek, mint Pierson 1976-os írása. Egyébként az adventisták két, egymással szögesen ellentétben álló felfogással szembesülnek.

Talán különös oka van annak, hogy Jézus óva intette követőit attól, hogy háborúkat, éhínségeket, földrengéseket, dögvészeket és hasonlókat tekintsenek az ő *parúziájának* közeledtére utaló jeleknek. A korabeli zsidó apokaliptikus írásokban ezeket az azonos dolgokat gyakran említették a Messiás eljövetelének és a korszak vége közeledtének előjeleként.[12] Azt mondták, hogy a Messiás dicsőséges megjelenését és Izrael szabadságra vezetését nagy csapások előzik meg, amelyeket "a Messiás nyomorúságainak" neveztek.

E zsidó apokaliptikus nézeteket a következő szakaszok szemléltetik az úgynevezett "Baruk szíriai apokalipszséből". Úgy tartják, hogy az ortodox zsidók által az első század második felében szerkesztett és összeállított írások gyűjteménye, és tartalma "a korabeli zsidó tanítások és hitnézetek feljegyzéseit tartalmazza". Tekintsük meg jóslatait a nyomorúságokról, amelyek a Messiás földi uralma megkezdésének "jelét" jelentik:

Megmaradsz addig az időpontig, amíg meg nem lesz az a jel, amelyet a Magasságos a napok végén a föld lakosai számára tesz. Ez lesz tehát a jel. Amikor kábulat fogja elragadni a föld lakóit, és sok nyomorúságba esnek, és ismét, amikor nagy kínokba esnek.

11 C. Mervyn Maxwell, *God Cares*, 1985, Vol. 2, pp. 20, 21.

12 Néhány példa: 2-8; 99:4-8; Jubileumok 23:13-25; Mózes mennybemenetele 8:1 és 10:5. Lásd továbbá: D. S. Russell, *The Method & Message of Jewish Apocalyptic,* London. 1964. 271-276. o.

Az első részben a zavargások kezdődnek. A második részben (lesznek) a nagyok megölései. A harmadik részben sokak elesése a halál által. A negyedik részben a kard küldése. Az ötödik részben éhínség és az eső elmaradása. És a hatodik részben földrengések és rémségek...

És Ő válaszolt és így szólt hozzám: "Bármi is fog történni akkor az egész földön; ezért mindenki, aki él, meg fogja tapasztalni (azokat). Mert abban az időben csak azokat fogom megóvni, akik azokban az öntörvényű napokban ezen a földön [Palesztinában] találhatók. És akkor fog bekövetkezni, amikor minden beteljesedik, ami azokon a részeken eljön, hogy a Messiás akkor kezdi el kinyilatkoztatni magát.[13]

A tanítványok tehát efféle hagyományos nézetekre és megjósolt csapásokra gondolhattak, amikor a "jel" felől érdeklődtek. Nyilvánvaló, hogy Jézus nem osztotta e zsidó apokaliptikus írók nézeteit. Ahelyett, hogy a korszak végének vagy lezárásának jelei lettek volna, ő úgy magyarázta, hogy ezek a csapások csak az *eljövendő bajok kezdete*:

De mindezek a dolgok csak a szülési fájdalmak kezdetei. — Máté 24:8, NASB.

A "szülési fájdalmakat" (görögül *ödines*) néha a korabeli zsidó rabbik és apokaliptikus írók nézeteire való újabb utalásnak tekintették, akik időnként úgy beszélhettek a Messiás eljövetelét megelőző nyomorúságokról, mint "a Messiás szülési fájdalmairól", amelyekből az új messiási korszaknak kellett megszületnie. A görög *odín* szó azonban nem kizárólag a *szülési* fájdalmakra vonatkozott. Gyakran használták metaforikusan "bármilyen vajúdásra, gyötrelemre" (Liddell & Scott), anélkül, hogy a szülés értelme is benne rejlett volna. Így az Apostolok Cselekedetei második fejezetének 24. verse a Krisztus által átélt "halál gyötrelméről (*ödines*)" beszél.[14]

Az, hogy Jézus a *többes* számot használja ("szülési fájdalmak"), azt mutatja, hogy tudta, az ő eljöveteléig és a korszak végéig tartó időszak *sok* bajjal lesz tele, amelyek közül az imént említettek – háborúk, éhínségek, dögvészek és földrengések – csak a *kezdetet* jelentik.[15] Ennek

13 2 Baruch 251-4; 27:2-8; 29:1-4.

14 Az Ószövetségben is gyakran használják metaforikusan a "szülési fájdalmakat" mindenféle gyötrelemre és nyomorúságra, például a 2Móz 15:14-ben, a Péld. 48:6; 73:4; Ézs 26:17; Jer 13:21; 22:23; 49:24; Hóseás 13:13 és Mikeás 49:10-ben.

15 Nagyon is lehetséges, hogy Jézus a "szülési fájdalmak" kifejezés használatával egyáltalán nem a rabbinikus használatot tükrözte. A kifejezés legkorábbi ismert rabbinikus használata Elieser rabbié (Kr. u. 90 körül). Emellett a zsidó rabbik mindig egyes számban beszéltek a Messiás "szülési fájdalmáról", míg Jézus többes számot használt. Lásd a Máté 24:8-hoz

kijelentésével jelezte, hogy a jövő sok más és még rosszabb dolgokat tartogat. Dr. Brunec így zárja mondandóját:

> **Ezért a háborúk és a lázadások, a dögvészek, az éhínségek és a földrengések nem a vég vagy a parúzia jeleként jelennek meg, hanem mint a különös szenvedések hosszú sorának bizonyos kis kezdete és minimális része.**[16]

Megerősítve ezt a felfogást, Jézus a továbbiakban egyéb gonoszságokat írt le, amelyek közvetlenül és kizárólag a tanítványokat érintik.

A tanítványokra nehezedő megpróbáltatások

Miután általános áttekintést adott a csapásokról, amelyeket nem a korszak végének jeleként kell felfogni, hanem amelyek általában véve a világ egész jövőbeli történelmét jellemzik, Jézus ezután rátér azokra a bajokra, amelyekkel különösen a saját követőinek kell majd találkozniuk és elviselniük a jövőben:

> **Akkor nyomorúságnak adnak majd át, és megölnek téged, és minden nemzet gyűlölni fog téged az én nevem miatt. És abban az időben sokan elesnek majd, és átadják egymást, és gyűlölni fogják egymást. És sok hamis próféta támad majd, és sokakat félrevezetnek. És mivel a törvénytelenség növekszik, a legtöbb ember szeretete kihűl. De aki mindvégig kitart, az üdvözül.”** — Máté 24:9-13, NASB.

A “nyomorúság” szó ebben a szakaszban a görög *thlipsis* szót fordítja. Ez ugyanaz a szó, amelyet a 21. versben a “nagy nyomorúság” szóra használunk, ahol Kr. u. 66-70-ben a zsidó nemzetre nehezedő nyomorúságot jelöli. A görög kifejezés a “szorongás”, “baj”, sőt “üldözés” jelentéssel bír, és gyakran használják az ÚSZ-ben a keresztények

fűzött kommentárt H. L. Strack és P. Billerbeck, *Kommentar zum Neuen Testament am Talmud und Midrasch*, I. kötet , München 1922-28.

16 Dr. David Hill Máté 246-8. fejezetéhez fűzött megjegyzése kiválóan összefoglalja a fenti vitát: “A háborúkat, a háborúkról szóló híreszteléseket és az azokat kísérő katasztrófákat a zsidó apokaliptikában a közelgő vég jeleinek tekintették. Az izgatott várakozások megfékezése érdekében Máté két fontos megjegyzést tesz: először is, ezeknek a nyugtalanító eseményeknek Isten szándéka szerint kell megtörténniük (vö. Dán 2:28), és mivel a történelem Isten irányítása alatt áll, a hívőknek nyugodtnak kell maradniuk; másodszor pedig, ezek az események csak a *szenvedések kezdete* lesznek, lit. “szülési fájdalmak”, ami szinte szakkifejezés a korszak végét megelőző nyomorúságokra, amelyeket a kiválasztottak közösségének kell elviselnie. A bekövetkező katasztrófák csak az előjelek így a lázas apokaliptikus várakozás nem helyénvaló.” (*Máté evangéliuma*, Eerdmans, 1981). Ami a “szülési fájdalom” kifejezést illeti, Pál apostol is jelképként használja, amikor az 1Thessz 5:3-ban “az Úr napjára” utal. De meg kell jegyeznünk, hogy ezt a “szülési fájdalmat” (egyes számban!) *magával a hirtelen pusztulással* kapcsolatban használja, nem pedig az azt megelőző “jelekkel”.

által elszenvedett szenvedések jelölésére. János apostol például úgy ír magáról, mint aki “részese a nyomorúságnak [*thlipsis*], az országnak és a kitartásnak, amely Jézusban van”. (Jelenések 1:9) Pál apostol a 2Thesszalonika első fejezetének 4-10. verseiben mutatja be, hogy a keresztényeknek egészen az Úr Jézusuk kinyilatkoztatásáig ilyen nyomorúságokat vagy szenvedéseket kell elviselniük. Abban az időben Isten “nyomorúsággal [*thlipsis*] fog megfizetni azoknak, akik titeket nyomorgatnak, és ... enyhülést ad nektek, akiket nyomorgattak, és nekünk is, amikor az Úr megjelenik a mennyből az ő hatalmas angyalaival együtt, lángoló tűzben”. Így a *thlipsis* szót használhatjuk **1.)** a “nagy nyomorúságra”, amely a zsidó nemzetet sújtotta Kr. u. 66-70-ben., **2.)** a szenvedésekre és üldöztetésekre, amelyeket Krisztus követőinek ebben a világban kell elviselniük Krisztus eljöveteléig, és **3.)** a pusztulásra, amelyet Isten népének ellenségei szenvednek el Krisztus eljövetelekor. 2Thesszalonika 1:7-9.[17]

Jézus szerint Krisztus követőit nemcsak “minden nemzet” gyűlölte, hanem olyanok is, akik saját hívőtársaiknak vallották magukat. Ez különösen a későbbi évszázadokban vált igazzá, miután az egyház hierarchikus rendszerré szerveződött, amelyet egy központi vallási testület irányított, amely isteni felhatalmazásra hivatkozva magának követelte az isteni tekintélyt. A későbbi évszázadokban a másként gondolkodó keresztényeket, mint például a waldenseket és a wycliffitákat, hitehagyottként üldözték, rágalmazták, kiátkozták vagy betiltották, sőt saját állítólagos keresztény testvéreik meg is ölték őket. Hogy miért? Mert úgy vélték, hogy “a Biblia a vallási igazság egyetlen forrása”, és ezért “az egyházi hivatalokat vagy hierarchiákat Isten szavával szemben kell megvizsgálni”.[18] Bár a római katolikus egyház már régen megváltoz-

17 Amint az olyan szövegek, mint a János 16:33, az Apostolok Cselekedetei 14:22 és az 1Thesszalonika 3:23 mutatják, ezek a szenvedések szükségszerűen a keresztények előtt állnak ebben a világban. A Jelenések könyve, amely a keresztény egyház számára a nagy nyomorúság idején íródott, többször is ezekre a szenvedésekre összpontosít (1:9; 2:9, 10; 3:10; 6:9-11; 12:17; 13:7), és előre mutat arra az időre, amikor a keresztények győztesen “kijöttek” az ilyen “nagy nyomorúságból”, és élvezik kitartásuk jutalmát. (Jel 7:9-17)

18 *Az Őrtorony*, Aug. 1, 1981. 14. o.; *Ébredjetek!* 1982. március 8., 8. o. Figyelemre méltó, hogy a vallási szervezetek milyen gyakran ugyanazt a hozzáállást mutatják a saját soraikban lévő másként gondolkodókkal szemben, amit más felekezetekben állandóan elítélnek. Így az Őrtorony Társulat, miközben határozottan elítéli azt, ahogyan a római katolikus egyház az elmúlt évszázadokban a másként gondolkodókkal bánt, és rendszeresen keresztény hősként dicsőíti ezeket a másként gondolkodókat, saját másként gondolkodóival a legnagyobb vallási kegyetlenséggel bánik: Az egyetlen ok gyakran az, hogy ezek a másként gondolkodók, akárcsak a waldensek, a wycliffiek és a korai reformátorok, úgy vélik, hogy a Biblia a “vallási igazság egyetlen forrása”, amelyhez képest minden eszmét, értelmezést és a vallási tekintélyre vonatkozó állítást meg kell vizsgálni. Az is tény, hogy az Őrtorony Társulat, akárcsak a ró-

tatta az ilyen másként gondolkodókkal szembeni politikáját, sok más vallási szervezet is megjelent, amelyek szorosan követték ugyanezt a mintát a saját soraikban lévő másként gondolkodókkal való bánásmódban.

“Az örömhírt először minden nemzetnek hirdetni kell”

Az ilyen jellegű gyűlöleten és üldözésen kívül Jézus a hamis prófétákra, a félrevezető tanításokra, valamint a növekvő gonoszságra és szeretetlenségre mutatott rá, mint a szellemi hanyatlás egyéb bizonyítékaira, amelyekről előre látta, hogy a jövőben egyre növekvő számú hívő követői között fognak bekövetkezni. Mégis, e dolgok egyike sem volt úgy értelmezendő, mint a *parúziájának* és a korszak végének közelgő jele. Először egy másik, világméretű munkát kellett elvégezni:

> **És az országnak ezt az evangéliumát hirdetik majd az egész világon, bizonyságul minden nemzetnek; és akkor eljön a vég.** — Máté 24:14, RSV.

Igaz, már az apostolok idejében is elmondható volt, hogy az evangélium vagy a jó hír gyümölcsöt hozott “az egész világon”, és hirdették “az egész teremtésben az ég alatt”. (Kolossé 1:6, 23) Ezt azonban kétségtelenül általánosságban mondták, hiszen az evangéliumot abban az időben (Kr. u. 60 körül) a római világ számos különböző részébe elvitték, és néhány helyre a római határokon kívülre is. Az évszázadok során az örömhírt a világ számos más részébe is elvitték, és emberek százmillióihoz jutott el. Az 1982-ben kiadott *Keresztény Világenciklopédia* szerint a vallásos keresztények száma ma világszerte megközelíti a 1,5 milliárdot, ami a világ népességének 32,8 százaléka, és a jelenlegi növekedés évente mintegy 25 millió fő. (Ez a növekedés persze részben a keresztények között születéseknek köszönhető.) Bár ezek a számok óriásiak, a kereszténységet nagyon nagy mértékben jellemzi a Jézus által megjósolt lelki hanyatlás is: gyűlölet, az ebből fakadó igazságtalansággal és vérontással, hamis tanításokkal, gonoszsággal és szeretetlenséggel. Erre utal az a tény is, hogy – a fent említett enciklo-

---

mai katolikus egyház, saját szervezetét a Biblia mellett külön isteni tekintélynek tekinti. Így azt tartják, hogy “ha nem kerülünk kapcsolatba ezzel a kommunikációs csatornával, amelyet Isten használ, *nem fogunk előrehaladni az élet útján, bármennyit is olvasunk a Bibliából*”. (Az *Őrtorony* [H], 1982. augusztus 1. 16. o. 4.bek.); (*The Wathctower* Dec. 1, 1981, p. 27.)

pédia szerint – a kereszténységen belül a szekták és felekezetek száma eléri a 20 800-at![19]

A magukat kereszténynek vallók nagy száma a mai világban tehát nem feltétlenül teszi lehetővé, hogy meggyőzően kijelentsük, az örömhírt már “az egész világon” hirdették, és hogy “minden nemzetnek” alapos tanúságot tettek, hogy bármelyik nap kijelenthetnénk, “a végnek el kell jönnie”. Senki sem tudja megmondani, hogy milyen mértékben kell még hirdetni az örömhírt. Csak azt tudjuk, hogy az idő meghosszabbodása azt mutatja, hogy Isten szempontjából még mindig van tennivaló, és hogy ez a meghosszabbodott idő több lehetőséget kínál számunkra, hogy megosszuk keresztény reménységünket másokkal. — 2Péter 3:9.

Jeruzsálem pusztulása

A világ és az egyház jövőbeli történelmét jellemző csapásokról és bajokról szóló áttekintésében Jézus világossá tette, hogy ezeket a dolgokat nem szabad félreértelmezni úgy, mint a vég látható jeleit. Miután először megmutatta, hogy milyen téves nézetektől kell óvakodni, Jézus a tanítványok kérdéseire válaszolt.

Két dolgot kértek: **1)** a jeruzsálemi templom lerombolásának *idejét* (Márk és Lukács változatai szerint) *jelét*, valamint **2)** Jézus *parúziájának* és a korszak végének jelét.

Jézus e két kérdés közül az elsőre kezdett válaszolni, leírva azokat az eseményeket, amelyek Jeruzsálem és a templom elpusztulásához vezetnek majd, és ugyanakkor megfelelő utasításokat és figyelmezteté-

19 Úgy tűnik, hogy az Őrtorony szervezet gyakorlatilag minden evangélium hirdetést elutasít, ami az apostolok halála óta eltelt évszázadok során történt, és azt állítja, hogy a 20.800 felekezet közül ő az egyetlen, amely ma az igaz evangéliumot hirdeti! Mi tehát a legfontosabb különbség a Tanúk evangéliuma és a többi keresztény evangéliuma között? *Az Őrtorony* 1981. május 1-jei száma a 17. oldalon megmagyarázza: “Az őszinte szívű ember hasonlítsa össze, hogy a kereszténység vallási rendszerei milyen módon hirdették a Királyság evangéliumát az évszázadok során, és Jehova Tanúi milyen módon hirdették az első világháború 1918-as befejezése óta. Ezek nem egy és ugyanaz a fajta. A Jehova Tanúié valóban „evangélium” vagy „jó hír”, mint Isten mennyei királysága, amelyet Fia, Jézus Krisztus trónra lépése hozott létre a pogány idők végén, 1914-ben. Ha azonban ez az 1914-es trónra kerülés – amelyről ebben a műben bebizonyosodik, hogy téveszme – az evangéliumuk legjellegzetesebb eseménye, akkor a világméretű hirdetésének aligha lehet bármi köze Jézus jövendöléséhez. Sőt, amikor Jézus “erről” az országról szóló evangéliumról beszélt, csakis arra az evangéliumra utalhatott, amelyet ő és az apostolai akkoriban hirdettek. Hasonlítsuk össze a Máté 26:13-at, ahol szintén előfordul az “ez az evangélium” kifejezés. Azzal az állítással, hogy a Máté 24:14 kis mértékben beteljesedett Kr.u. 70 előtt, az Őrtorony Társulat tulajdonképpen elismeri ezt. Jézus tehát nem valami új, meghökkentő evangéliumra gondolt, amelyet ebben a 20. században kellett volna bevezetni. A Galata 1:6-8 valójában elítéli az “új” evangéliumokat, amelyek elhomályosítják vagy sértik az első században hirdetett eredeti, valódi “jó hírt”.

seket adott, amelyeket a követőinek ebben az időszakban be kell tartaniuk. Beszélgetésünk szempontjából nem szükséges, hogy részletesen megvizsgáljuk ezt a részt, Jeruzsálem pusztulását, amely a 15-22. versekben található. Mindez az első században betű szerint beteljesedett, Josephus *Zsidók háborúi* című műve tulajdonképpen a legjobb kommentárja és megerősítése Jézus jóslatának. Nincs tehát semmi ésszerű ok arra, hogy e próféciának *kettős* beteljesedését feltételezzük, ahogyan azt egyesek tették, az egyiket az első században, a másikat pedig a korszak végén. Ezt az elméletet a prófécia kontextusa nem támasztja alá, és semmilyen más körülmény sem teszi szükségessé. Jelenlegi célunkhoz elegendő néhány megjegyzés egyes szakaszokhoz.

Jeruzsálem, Júdea fővárosa, "a nagy király városa" volt. (Máté 5:35) Az általános zsidó hit az volt, hogy a Messiás, amikor megkezdi uralkodását, ezt Jeruzsálemben, Júdeában fogja tenni. Arra számítottak, hogy a Messiás eljövetele a város *szó szerinti* és *fizikai* megszabadulását hozza majd el. (Vö. Lukács 2:38.) Mivel Jeruzsálemet a valóságban a pusztulás fenyegette, ez egy újabb veszélyes tévhit volt, amelytől Jézus óvta tanítványait. Amikor rámutatott, hogy mi lesz a bizonyítéka a templom közelgő pusztulásának, Jézus Dániel prófétára hivatkozott:

> **Amikor tehát meglátjátok a szent helyen állni "a pusztulást okozó utálatosságot", amelyről Dániel próféta által beszélt – értse meg az olvasó –, akkor azok, akik Júdeában vannak, meneküljenek a hegyekbe.** — Máté 24:15, 16, NIV.[20]

Lukács, aki gyakran parafrazálja a Jézus által használt és a többi szinoptikus által közölt zsidó kifejezéseket és ószövetségi utalásokat, hogy megmagyarázza nem zsidó olvasóinak, világosan megmutatja, hogy mi lenne ez a "pusztulás utálatossága", amikor úgy fogalmaz:

> **De amikor látjátok Jeruzsálemet seregekkel körülvéve, akkor tudjátok, hogy közel van a pusztulása. Akkor meneküljenek a hegyekbe, akik Júdeában vannak, és akik a városban vannak, menjenek el, és akik kint vannak a vidéken, ne menjenek be oda."** — Lukács 21:20, 21, RSV.

Kr. u. 66 májusában zsidó lázadások törtek ki Cézáreában és Jeruzsálemben. Ennek hatására a római seregek Cestius Gallus vezetésével még az év novemberében ostrom alá vették Jeruzsálemet. Amikor

20 Az utalás valószínűleg a Dániel 9:27-re vonatkozik, ahol a LXX-ban ugyanaz a kifejezés szerepel, mint a Máté 24:15-ben: *bdélygma tes eremóseós* („a pusztító utálatosság").

Gallus hirtelen visszavonult, a jeruzsálemi és júdeai keresztények lehetőséget láttak arra, hogy "a hegyekbe meneküljenek", amit nyilvánvalóan meg is tettek.[21] A római csapatoknak Jeruzsálemből és Júdeából való hirtelen és váratlan kivonulása Jézus azon jóslatának beteljesedéseként tekinthető, hogy "azok a napok megrövidültek ... a választottak kedvéért", lehetőséget adva nekik a menekülésre és így az életük megmentésére. (Máté 24:22, NASB) Ezzel megmenekültek a "nagy nyomorúságtól", amely akkor kezdődött, amikor néhány hónappal később Vespasianus tábornok vezetésével a római erők visszatértek, hogy leigázzák a lázadó zsidókat. (Lukács 21:23) 67 tavaszától őszéig Galileát meghódították, 68 tavaszára pedig Pereát és Júdea nyugati részét is leigázták. A 69. évben Vespasianus, miután csapatai császárrá kiáltották ki, a parancsnokságot fiára, Titusra bízta. Titus 70 áprilisában ostromolta Jeruzsálemet, szeptemberben pedig a rómaiak elfoglalták a várost, és templomával együtt lerombolták. Josephus szerint, (aki szemtanúja volt a pusztításnak, és aki mintegy öt évvel később tette közzé részletes leírását), a katasztrófában 1 100 000 zsidó halt meg, míg körülbelül 97 000 zsidó élte túl. (Megjegyzendő azonban, hogy a legtöbb tudós ezeket a számadatokat erősen eltúlzottnak tartja). Összhangban Jézus kijelentésével, miszerint ez a zsidókat sújtó nyomorúság rosszabb lesz, mint bármelyik másik "a világ kezdete óta mindmáig", Josephus azt mondja, hogy "soha egyetlen más város sem szenvedett ilyen nyomorúságot, és egyetlen korszak sem szült olyan nemzedéket, amely a gonoszságban termékenyebb lett volna, mint ez, a világ kezdete óta." (Máté 24:21).[22]

Azok, akik e prófécia kettős alkalmazására törekednek, gyakran a legelképesztőbb spekulációknak adják át magukat, hogy a mai esemé-

21 Euszebiosz (*Egyháztörténet* III,v,3), aki valószínűleg a második századi Hegesipposztól kapta az információt, azt mondja, hogy a jeruzsálemi keresztények a pereai Pellába, a mai *Tabakát Fahilba* menekültek. Bár ez a hely a Jordán völgyében van (valójában a tengerszint alatt), az oda vezető út hegyi dombokon keresztül vezetett. Euszebiosz története *csak a jeruzsálem*i keresztényekre vonatkozik. A többi júdeai keresztény más hegyvidéki helyekre menekülhetett.

22 Josephus, *A zsidók háborúi*, V,x,5. Egyesek szerint az "olyan, amilyen még nem volt ... és nem is lesz soha" kifejezést talán a hangsúlyozás céljából használták, és talán nem kell túlságosan szó szerint venni. (Mt 24:21; Dán 12:1; vö. például 2Móz 10:14 és Jóel 2:2.) Az is lehetséges, hogy az "olyan, amilyen még nem volt" (Mt 24,21) kifejezés nem a "nagy nyomorúság" *súlyosságának mértékére* utal, hanem annak *egyedülálló jellegére*, amelynek jelentése és következményei semmi máshoz nem hasonlítanak Isten népével való bánásmódjában. (Hasonlítsuk össze a Jeremiás 30:7: "Jaj, mert nagy az a nap, *nincs hozzá hasonló*, és Jákob nyomorúságának ideje, de megmenekül belőle". [NASB]). Másrészt lehetséges, hogy a történelemben egyetlen város sem szenvedett olyan intenzíven, mint Jeruzsálem Kr. u. 66-70-ben.

nyekben egy úgynevezett “nagyobb beteljesedésre” mutassanak rá. Így egyesek úgy vélik, hogy Heródes templomát hamarosan helyreállítják Jeruzsálemben, és egy bálványt vagy az Antikrisztus képét helyezik el benne, hogy beteljesedjen a “pusztulás utálatosságáról” szóló jövendölés.[23] Az Őrtorony Társulat a “pusztulás utálatosságát” az Egyesült Nemzetek Szervezetével azonosítja, amely előrejelzésük szerint hamarosan el fogja pusztítani a kereszténységet, az ókori Jeruzsálem állítólagos megfelelőjét. Minden ilyen alkalmazás teljesen indokolatlan, és nincs alátámasztva magában a szövegben. Lukács beszámolójából kiderül, hogy ez a “pusztulás utálatossága” olyan seregekre utalt, amelyek Jeruzsálemet fogják körülvenni, hogy elpusztítsák azt, és Josephus, aki valószínűleg egyáltalán nem ismerte Jézus próféciáját, bemutatja, hogy a jóslat minden részlete hogyan vált valóra a Kr. u. 66-70-es években. A napjainkban történő további beteljesedés gondolata tehát nemcsak hogy idegen a bibliai kontextustól, hanem az első században történt teljes és részletes beteljesedés fényében teljesen feleslegesnek is bizonyul.

A parúzia láthatósága

Az úgynevezett “kétlépcsős eljövetel” hívei szerint egy láthatatlan eljövetel utáni jelenlétet, egy látható hatásokkal járó kinyilatkoztatás követ. Hitük bizonyítékát Máténál, a tanítványok kérdéséről szóló beszámolóban használt kifejezésben, – nevezetesen a görög *parúsia* – látják Arra az elfogadott tényre összpontosítanak, hogy a kifejezés elsődleges jelentése “jelenlét”. Ugyanilyen elfogadott tény azonban az is, hogy a bibliai időkben ez a kifejezés az “eljövetel” vagy “érkezés” megfelelője volt, különösen a királyi vagy császári látogatással kapcsolatban, amely látogatást gyakran ítélethozatal kísért. A Krisztus eljövetelével kapcsolatos beszámolók egyszerű összehasonlítása megmutatja, hogy a *parúsia* kifejezést gyakorlatilag felcserélhetően használják a görög “kinyilatkoztatás” (*apokálypsis*), “megnyilvánulás” (*epiphánéia*) és “eljövetel” (*éleusis*) szavakkal. (Vö. a Máté 24:39 [parúszia] a Lukács 17:30 [*apokálypsis*]; az 1Thesszalonika 4:15, 16 és a 2Thesszalonika 2:1 [*parúsia*] a 2Timóteus 4:8 [*epiphánéia*]-val, a Máté 24:3 [*parúsia*] a Lukács 21:7 [*eleusis*, a Codex Bezae Cantabrigiensis (D)] szövegével). Mindezek a kifejezések ugyanannak az eseménynek, egy uralko-

23 Oral Roberts, *How to be Personally Prepared for the Second Coming of Christ*, page 38.

dó, Krisztus Jézus királyi látogatásának az aspektusaira vonatkoznak. E téma teljes körű tárgyalása a B. függelékben bemutatott részletes anyagban olvasható. Amint az ott található bizonyítékokból kiderül, a Krisztus eljövetelére vonatkozó “kétlépcsős” elméletet először egy angol bankár dolgozta ki az 1820-as években. Később ebben a században sok millenarista átvette, akik közül néhányan, köztük Russell lelkész és társai, kényelmes eszközként használták, hogy megmentsék a kronológiai feltételezéseken alapuló, meghiúsult előrejelzéseket, és ezzel próbálták megmagyarázni azok kudarcát.

Mit árul el tehát a Szentírás Jézus megígért *parúsiájának* láthatóságáról vagy láthatatlanságáról?

Nagy válságok idején mindig megnő az érdeklődés Krisztus második eljövetele és a világvége iránt. A 66-74-es nagy zsidó válság logikusan nem lehetett kivétel. Nyilvánvalóan emiatt, a zsidó katasztrófára vonatkozó előrejelzése után, Jézus jónak látta megismételni korábbi figyelmeztetését, hogy senki ne hagyja magát félrevezetni hamis Krisztusok és hamis próféták által:

> **Ha tehát valaki azt mondja nektek: “Íme, itt van a Krisztus!” vagy “Ott van!”, ne higgyétek el. Mert hamis Krisztusok és hamis próféták fognak felkelni, és nagy jeleket és csodákat fognak mutatni, hogy félrevezessék, ha lehet, még a választottakat is.**
>
> **Íme, előre megmondtam nektek. Ha tehát azt mondják nektek: “Íme, a pusztában van”, ne menjetek ki; ha azt mondják: “Íme, a belső szobákban van”, ne higgyétek el. Mert ahogyan a villám keletről jön, és nyugatig világít, úgy lesz az Emberfiának eljövetele is.”** — Máté 24:23-27, RSV.

A 23. versben szereplő “akkor” (görögül: *tóte*) szó összekapcsolja a figyelmeztetést, Jézus a Jeruzsálemet sújtó “nagy nyomorúságról” szóló korábbi beszédével. Josephus, amikor leírja a templom rómaiak általi felgyújtását, azt mondja, hogy “akkor nagyszámú hamis próféta volt, akiket a zsarnokok felbéreltek, hogy a népre erőltessék, a szabadulás várását Istentől”, és hogy “a nyomorult népet meggyőzték ezek a csalók”. (*A zsidók háborúi*, VI,v,2,3) Bármilyenek is voltak a körülmények, Jézus tanítványait nem lehetett félrevezetni a Messiás ilyen időben való megjelenésére vonatkozó jóslatokkal; nem lehetett rávenni őket, hogy Jeruzsálembe, de még csak Júdeába is bemenjenek, és ha

már ott voltak, akkor el kellett hagyniuk, a hegyekbe menekülve. Az ilyen hamis próféták és hamis Messiások elleni figyelmeztetés minden jövőbeli korra is vonatkozna.

Az eljövendő hamis próféták “nagy jeleket és csodákat fognak mutatni”. Ez természetesen utalhat arra is, hogy ténylegesen valamilyen csodát tesznek. De valószínűbb, hogy a *hamis prófétálás*ra utal. A “mutatni” görög szó fordítása valójában azt jelenti, hogy “adni”, és nem feltétlenül azt, hogy valamit *elő kell adni*. Amint Henry Barclay Swete bibliamagyarázó és mások rámutattak, a szavak az 5. Mózes tizenharmadik fejezetének 1-3. versein alapulnak, ahol a jelek és csodák adása *jóslatok* adására utal, nem pedig csodák véghezvitelére.[24] A “hamis próféták” közé tartoznak tehát az évszázadok során mindazok, akik Krisztus második eljövetelével kapcsolatban hamis prófétálásnak szentelték magukat, például azáltal, hogy indokolatlanul nagy figyelmet fordítottak az “időelemre”, dátumokat határoztak meg az eljövetelre és a kapcsolódó eseményekre, és azt állították magukról, hogy képesek megbízhatóan értelmezni “az idő jeleit”, ahogyan ők nevezik.

Van egy másik tanulság is az előttünk lévő szakaszból, amely Krisztus eljövetelének *módjával* kapcsolatos. Egy emberi lényt, aki Krisztusnak adja ki magát, nem könnyen fogadnának el vagy ismernének fel ilyennek. A követőinek el kellene mondaniuk másoknak, hogy *hol* van és ki ő, és ezzel tulajdonképpen azt mondanák: “Itt van a Krisztus”, vagy “Ott van”. “A pusztában van”, vagy “A belső kamrákban van”. Jézus azonban óva intett a színlelőktől, akikre így kell rámutatni: “Ne higgyétek el!”

Az Ő eljövetele nem ilyen lesz. Amikor eljön, a személyazonossága vagy a tartózkodási helye nem fog problémát jelenteni. Ellenkezőleg, az ő *parúziája* azonnal nyilvánvaló lesz mindenki számára. Ezt hangsúlyozandó, Jézus az ő eljövetelét a *villámhoz* hasonlította, amely “keletről jön, és nyugatig világít”. Az égboltot megvilágító villámot a keleti horizonton át a nyugati horizontig mindenki egyszerre látja. Senkinek sem kell megmondania, hogy mi az és hol van, és senkinek sem kell “üldözőbe venni”. (Lukács 17:23, NEB) Hasonlóképpen, Krisztus *parúziája* azonnal és közvetlenül fog megnyilvánulni minden egyes ember számára a földön. Ez természetesen kizár minden olyan elképze-

24 H. B. Swete. *Commentary on Mark*, az 1913-as kiadás 1977-es újranyomása, kiadó: Kregel Publications, Grand Rapids. Michigan, 310. oldal. Alexander Jones professzor is megjegyzi: “*Mutatni*: azaz hirdetni, prófétálni (vö. 5Móz 13:1-3), nem pedig »előadni«”. (*The Gospel of Sf. Mark*, London-Dublin 1963, 1965, 197. o.).

lést is, amely egy titkos, észrevétlen eljövetelről szól, és minden olyan magyarázatot, amely szerint egy bizonyos "bibliai kronológia" és/vagy bizonyos "jelek" azt mutatják, hogy ő már eljött, és egy bizonyos év óta "láthatatlanul jelen van". A *parúziáról* alkotott ilyen felfogás teljesen ellentétes azzal a leírással, amelyet maga Jézus ad róla, aki nagyon is észrevehető eseményként mutatja be.[25]

Hogy méginkább hangsúlyozza tanítványainak, hogy eljövetele nem a föld egy adott földrajzi helyén lesz, vagy nem korlátozódik a föld egy adott földrajzi helyére, Jézus, közmondásosan szólva, hozzátette:

> **Ahol a test van, ott gyűlnek össze a sasok.** — Máté 24:28, RSV.

Abból a tényből, hogy a rómaiak sast viseltek a zászlajukon, sok magyarázó arra következtet, hogy Jézus ezzel a kijelentéssel visszautal a Jeruzsálem pusztulásáról szóló korábbi beszédére. A gondolat tehát az lenne, hogy a zsidó nemzet, miután olyan lett, mint egy élettelen, ítéletre kész holttest, magához vonzotta Róma "hulla-sasait" (dögevőit). De egy ilyen gondolat hirtelen behozása a *parúzia* módjának tárgyalásakor nemcsak teljesen indokolatlannak tűnik; a Lukács evangéliumának tizenhetedik fejezetében, a 34-37. versekben található párhuzamos szövegből kiderül, hogy téves is. Lukács beszámolója szerint Jézusnak a sasokról és a tetemről szóló kijelentését megelőzte a *parúziánál* bekövetkező ítélet leírása: **"Azon az éjszakán ketten lesznek egy ágyban; az egyiket elveszik, a másikat meghagyják. Két asszony lesz, akik együtt őrölnek; az egyiket elveszik, a másikat pedig elhagyják"**. Ez arra késztette a tanítványokat, hogy megkérdezzék: **"Hová, Uram?"**. Jézus válaszolt: **"Ahol a test van, ott gyűlnek össze a sasok"**.

25 Nem azt állítjuk, hogy Krisztus eljövetelekor a földről *szó szerinti* alakként lesz megfigyelhető, aki egy *szó szerinti* felhőn ül vagy áll az égen, ahogyan azt egyesek állítják, akik szó szerint veszik a Jelenések 1:7-et. A hangsúlyt arra a tényre helyezzük, hogy a Biblia Krisztus *parousiáját*, dicsőséges megjelenését olyan eseményként mutatja be, amelyet *az egész emberiség azonnal látni és érteni fog, mint az emberi ügyekbe való isteni, természetfeletti beavatkozást*. Így nem szükséges eldönteni, hogy ez az esemény magában foglalja-e egy szó szerinti alak látomását egy szó szerinti felhőn, vagy sem. Annak az elképzelésnek az alátámasztására, hogy Krisztus parúziája láthatatlan az emberiség számára, az Őrtorony Társulat Jézus, János 14:19-ben tett kijelentésére hivatkozik: "Még egy kis idő, és a világ nem lát engem többé!" (*Örökké élhetsz a földi paradicsomban*, 1982, 142. o.) A "többé nem" (görögül *oukéti*) kifejezésnek abszolút értelmet adva, "soha többé": azt állítják, hogy Krisztus még a jövőbeli "megjelenésekor" is láthatatlan lesz. Ez az érvelés azonban tarthatatlan annak fényében, amit Jézus a János 16:16-ban mondott: "Egy kis idő, és többé nem láttok engem (oukéti); ismét egy kis idő, és látni fogtok engem". (Hasonlítsuk össze a 10. verset is.) Itt a "nem látom többé" azt jelenti, hogy csak *egy kis ideig nem látom többé*. A "soha többé"-t nem abszolút értelmében használták. A János 14:19-ben szereplő "többé nem" tehát hasonló, korlátozott értelemben is használható, Krisztus távollétének a *parúziáig* tartó időszakára utalva.

Ami tehát valójában a sasokról és a holttestről szóló közmondásos kijelentést kiváltotta, az a tanítványok azon kérdése volt, hogy hol fog megtörténni az ítélet, az igazak és a hamisak szétválasztása. A korabeli zsidók általános nézete szerint a Messiás az eljövetelekor Jeruzsálemben foglal majd helyet, sőt egyesek szerint ez a templom csúcsán lesz, és onnan tölti be bírói hivatalát.[26] De ha az a templom elpusztul, ahogyan Jézus az imént elmagyarázta, akkor az ítéletet onnan nem tarthatja meg. Ez járhatott a tanítványok fejében, amikor megkérdezték: “Hol, Uram?”. Mindenesetre Jézus a közmondásos kijelentésével egyértelműen hangsúlyozta, hogy az ítélet nem egy adott földrajzi helyen fog bekövetkezni, hanem hogy “bárhol” legyenek is a bűnösök a földön az ő eljövetelekor, az ő bosszúálló erői meg fogják találni őket, ahogyan a sasok is odarepülnek egy testhez, bárhol is legyen az. Jézus ezzel a kijelentésével ismét visszautasította azt a nézetet, hogy eljövetelekor a föld egy meghatározott helyén jelenne meg, például a pusztában, vagy Jeruzsálemben, vagy – ahogyan sokan még ma is hiszik – az Olajfák hegyén. Az ilyen elképzelésekkel szemben Jézus úgy írja le a *parúziáját*, mint az isteni hatalom és dicsőség megnyilvánulását, amelyet a földön mindenhol azonnal látni és érezni fog mindenki.

Miután válaszolt a templom lerombolásának jelére vonatkozó kérdésre, az eljövetelének *módjáról* szóló, ezzel kapcsolatos fejtegetései természetes átmenetet képeznek a tanítványai következő kérdéséhez, amelyben arról érdeklődtek, hogy milyen *jele* lesz az eljövetelének és a korszak végének.

“Az ember Fiának jele”

A múltbeli isteni ítéletekkel foglalkozó ószövetségi szövegeket idézve Jézus úgy mutatja be eljövendő eljövetelét, hogy azt félelmetes kozmikus felfordulások kísérik:

> **Közvetlenül azoknak a napoknak nyomorúsága után a nap elsötétedik, és a hold nem adja fényét, és a csillagok lehullanak az égről, és az egek erői megrendülnek; akkor megjelenik az Emberfiának jele az égen, és akkor a föld minden nemzetsége gyászolni fog, és meglátják az Emberfiát az ég felhőin jönni hatalommal és nagy dicsőséggel.”** — Máté 24:39, 30, RSV.

26 Brunec, *ad loc*. Brunec viszont J. P. Bonsirven francia tudós tanulmányára hivatkozik.

Az első probléma, amellyel szembesülünk ebben a szövegben, az “azonnal” (görögül: *euthéös*) szó. Ha “azoknak a napoknak a nyomorúsága” a 21. versben szereplő “nagy nyomorúságra” utal vissza, akkor első pillantásra úgy tűnik, mintha Jézus (legalábbis Máté változata szerint; Márk és Lukács egyaránt elhagyja az *euthéös* határozószót) a *parúziáját* közvetlenül Jeruzsálem Kr. u. 70-ben bekövetkezett pusztulása utánra helyezte volna. Ha ez így lenne, akkor kénytelenek lennénk arra a következtetésre jutni, hogy vagy tévedett, vagy a *parúziája* valóban Kr. u. 70-ben történt. Az utóbbi esetben egy láthatatlan és lényegében észrevétlen eljövetelt kellene feltételeznünk, hasonlóan ahhoz, ami az Őrtorony Társulat állítása szerint 1914-ben történt.[27]

Az, hogy Jeruzsálem lerombolása Kr. u. 70-ben Isten “látogatása” volt, bizonyára igaz. A lakodalomról szóló példázatban Krisztus leírta a vendégek érdektelenségét, akiket a király a példázatban meghívott, és azt, hogy a király által hozzájuk küldött néhány küldöttet bántalmaztak, sőt megöltek. Azt állítja, hogy ennek következtében “a király megharagudott, és elküldte csapatait, és elpusztította azokat a gyilkosokat, és felégette városukat”. Ezután kiküldte szolgáit, hogy hívjanak meg másokat “az utcáról jövők közül”, hogy legyenek a vendégei a fia lakodalmán. (Máté 22:1-10) Mivel a király itt Istent, Jézus Krisztus Atyját jelképezi, ami Jeruzsálemben történt, bizonyos értelemben Isten királyi látogatásának, tehát ebben az értelemben *parúziának* is nevezhető. De még ha a Kr. u. 70-ben Jeruzsálemben történteket *parúziának* is kellene tekinteni, számos probléma merül fel azzal kapcsolatban, hogy azt *A parúziának*, Jézus Krisztus megígért eljövetelének tekintsük, a Máté evangéliumának huszonnegyedik fejezetében és a párhuzamos szövegekben említett *parúziának*.

Egy ilyen következtetés nehezen egyeztethető össze Jézus előző beszédének számos pontjával. Az egyik legnagyobb nehézség az, hogy ha a parúzia valóban Kr. u. 70-ben történt, akkor az első feltámadásnak és az élő keresztények átváltozásának, Krisztussal való egyesülésnek is ekkor kellett megtörténnie. (1Thesszalonika 4:15-17; 1Korinthus 15:50-52) A Római Birodalomban szétszórt több száz gyülekezetből

27 Valójában számos kommentátor úgy véli, hogy a *parúzia* valóban Kr. u. 70-ben történt. Ennek az elképzelésnek a legátfogóbb bemutatása J. Stuart Russell *The Parousia*. című, először 1878-ban megjelent művében található. Lásd még Max R. King, *The Spirit of Prophecy*, Warren, Ohio, 1971 (2. kiadás 1981). E nézet szerint a *parúzia* azonos a zsidó nyomorúsággal, amely Jeruzsálem Kr. u. 70-ben történt lerombolásával tetőzött. Bár ez minden bizonnyal “isteni látogatás” és ítélet volt, maga Krisztus mondta, hogy eljövetele “azoknak a napoknak nyomorúsága után” fog bekövetkezni. (Mt 24:29)

származó keresztények ezreinek hirtelen eltűnése minden bizonnyal nyomot hagyott volna az első két-három keresztény évszázadból fennmaradt, biblián kívüli keresztény írásokban. Azonban teljesen hiányzik minden ilyen jellegű bizonyíték. Ellenkezőleg, azt találjuk, hogy Kr. u. 70 után még az eseményhez közel eső keresztény írásokban, például Kelemen és Barnabás leveleiben és Justinus Mártír írásaiban is úgy tekintenek Krisztus eljövetelére és a feltámadásra, mint ami még a jövőben van.

A Jelenések könyvének János általi megírása, akárcsak három levelének megírása, az általános vélekedés szerint az első század vége felé, Domitianus uralkodásának vége felé történt. János halála a feltételezések szerint körülbelül a századfordulón, Domitianus utódjának, Traianusnak az uralkodása idején következett be. Nehéz elhinni, hogy ha Krisztus *parúziája* a Kr. u. 70-es események után következett volna be, János ne tett volna legalább némi utalást erre az írásaiban. Természetesen, ha ez akkor történt volna (Kr. u. 70-ben), akkor azt kellene feltételeznünk, hogy János ekkor fejezte be földi életét, és ezt követően Isten Fiával osztozott a mennyei életben. Ez azt jelentené, hogy János a Jeleníseket és a három levelét mintegy harminc évvel korábban írta (vagyis korábban, mint amire a meglévő bizonyítékok utalnak), tehát Kr. u. 70 előtt, ahogy egyes tudósok állítják. (Lásd John A. T. Robinson, *Redating the New Testament*, London 1976, 221-311. o.).

Végül, Krisztus *parúziájának* olyan eseményként való bemutatása, amely olyan látható, mint a villámlás, ellentétben néhány hamis Krisztus eljövetelével (akiket néha *rejtett* helyeken, “a pusztában” vagy “a belső kamrákban” kell bemutatni), szintén úgy tűnik, hogy ez ellen az elmélet ellen szól. Mi más magyarázat van tehát az “azonnal” kifejezés használatára a vizsgált szakaszban?

Egyes kommentátorok rámutatnak, hogy Máté valószínűleg a “azonnal” (*euthéös*) szót a megszokottól eltérő értelemben használta. Általánosan elismert tény, hogy Márk az evangéliumában nagyon gyakran használja a majdnem azonos *euthús* határozószót, de nem a szokásos “azonnal” értelemben, hanem “gyengített” értelemben.[28] Amint Dr. David Tabachovitz Márk *euthús* használatának alapos tanulmányában rámutat, az *euthús* célja gyakran az volt, hogy felhívja az olvasó figyelmét valami újdonságra, és ezért a legjobb fordítás ilyen esetekben az

28 A két határozószó gyakorlatilag azonos, mindkettő az *euthús* melléknévből képződik, és pontosan ugyanúgy használják. (Lásd Liddell & Scott)

lenne, hogy “Íme, ... ”[29] Ezért a *The New Bible Commentary Revised* a Máté evangéliuma huszonnegyedik fejezetének 29. verséhez fűzött kommentárjában azt javasolja, hogy “ ‘azonnal’ (görögül *euthéos*) lehet gyengített értelemben (*euthys*), ahogy Márknál gyakran előfordul”.[30]

Dr. Brunec hasonlóképpen rámutat arra, hogy ennek a görög kifejezésnek az egyik jelentése a “sorban”, és hogy bár általában az egyik esemény és a következő közötti *idő*intervallum rövidségének hangsúlyozására használják, de arra is használható, hogy *a közbeeső esemény hiányát jelezze*. Így – állítja –, ha azt mondjuk, hogy “az x esemény után “azonnal” következik az y esemény”, az kétféle dolgot jelenthet: Először is, hogy az y esemény az x esemény után következik be, mindenféle közbeeső *idő*szak nélkül; vagy másodszor, hogy az y esemény az x esemény után következik be, mindenféle közbeeső vagy köztes *esemény* nélkül – az eltelt időre nem helyezve hangsúlyt.[31] Ez utóbbi esetben Jézus azt mondaná, hogy *a megjövendölt események során* (olyan események, amelyekről a tanítványok érdeklődtek) Jeruzsálem pusztulása után nem lesz más ilyen típusú megjövendölt esemény az általa leírt égi jelenségek bekövetkezéséig. E zsidó katasztrófa után, a *sorrendben következő* az előre megjövendölt “az Emberfiának jele” lenne. Ez azt jelentené, hogy bármi történjék is az évszázadok során, amelyek az említett esemény és az ő eljövetele között eltelt évszázadok alatt történnek, azokat nem szabad úgy tekinteni, mint az isten által megjövendölt messiási jelentőségű események közé tartozó, vagy úgy értelmezni, mint amelyek isteni jelet alkotnak. A valóságban a történelem bebizonyította az ilyen köztes események hiányát.

Bár ez a felfogás teljes összhangban van az “azonnal” görög kifejezés nyelvtani és bibliai használatával, elismerten nem ez Jézus kijelentésének egyetlen lehetséges jelentése. A probléma egy másik lehetséges és viszonylag egyszerű megoldása is megfontolást érdemel.

Azzal, hogy azt mondta, hogy “közvetlenül a nyomorúság után következő napokban”, Jézus csak a Kr. u. 66-70-es években a zsidók nyomorúságára gondolt? Nem szabad elfelejteni, hogy nem ez volt

29 David Tabachovitz, *Die Septuaginta und das Neue Testament*, Lund 1956, pp. 29-35. Ahogy Tabachovitz mutatja, az Ószövetség ókori görög fordításai, mint például a LXX és *Symmachus* fordítása, a héber “nézd” szót néha az idou („lásd”) helyett euthlis-szal adják vissza. Az *euthús*-t és az *idou*-t néha a szinoptikusok is felváltva használják. (Hasonlítsuk össze a Márk 7:25-öt a Máté 15:22-vel, a Márk 14:43-at a Máté 26:47-tel és a Lukács 22:47-tel).

30 *The New Bible Commentary Revised*, ed. by D. Guthrie and J. A. Motyer. Grand Rapids, Michigan, 1971, p. 845.

31 Brunec, ad loc.

az egyetlen nyomorúság, amelyről próféciájában beszélt. Valójában *az egész beszéd a zsidókat sújtó nyomorúság említése előtt nem volt más, mint a különböző típusú nyomorúságok felsorolása*, nevezetesen a háborúk, éhínségek, dögvészek és hasonlók, amelyeket “a gyötrelem kezdetének” nevezett (8. vers), valamint a gyűlölet, az üldözés és más bajok – amelyeket a 9. versben “nyomorúságnak” (*thlipsis*) nevez –, amelyek a jövőben a követőit fogják érni. Továbbá, a zsidókra megjósolt “nagy nyomorúság” nem biztos, hogy Jeruzsálem Kr. u. 70-ben bekövetkezett pusztulásával ért véget. Erre utal Lukács párhuzamos beszámolója. Míg Máté és Márk egyaránt idézi az eljövendő “nagy nyomorúságról” szóló kijelentést Dániel tizenkettedik fejezetének 1. verséből, Lukács részletesebb magyarázatot ad a nem zsidó olvasóinak a jóslatról:

> **Mert nagy nyomorúság lesz az országban és szörnyű ítélet e népen. Kard által fognak elesni, fogságba hurcolják őket minden országba, és Jeruzsálemet idegenek tapossák el, amíg el nem telik a napjuk.”** — Lukács 21:23, 24, NEB.

Lukács párhuzamos beszámolója tehát azt mutatja, hogy a zsidókat sújtó nyomorúság nem ér véget közvetlenül Jeruzsálem Kr. u. 70-ben bekövetkezett pusztulása után. Idegen országokba való fogság következne (ahogy az a pusztulást túlélő zsidók esetében valóban így is történt), és Jeruzsálem városát meghatározatlan ideig idegenek taposnák el, illetve uralnák, “amíg a napjuk le nem jár”.[32]

Ezért minden bizonnyal lehetséges, hogy Jézus, amikor azt mondta, hogy eljövetele “közvetlenül azoknak a napoknak nyomorúsága után” következik be, nem csak a Jeruzsálem pusztulásával végződő nyomorúságra gondolt, hanem a nyomorúság egész időszakára, amely nemcsak a zsidókra, hanem saját követőire is vonatkozik.[33] Krisztus eljövetele teljesen természetesen véget vet vagy “megrövidíti” a nyomorúság

32 Azok, akik szerint a *parousía* Kr. u. 70-ben történt, kénytelenek Jeruzsálem eltiprásának a pogány idők végéig tartó időszakát azzal az öt hónappal azonosítani, amikor a rómaiak Jeruzsálemet ostromolták, vagy a város és a templom tényleges lerombolásával. De furcsának tűnik azt mondani, hogy a rómaiak “eltiporták” Jeruzsálemet abban az időszakban, amikor a *városon kívül* tartózkodtak. Emellett egyértelműnek tűnik, hogy Lukács azt mondja, hogy a zsidók idegen országokban való fogsága párhuzamosan zajlik azokkal az időkkel, amikor a pogányok Jeruzsálemet taposták, ami azt jelzi, hogy ez a “pogányok ideje” hosszú ideig tartó időszak lesz.

33 Dr. Basil E. C. Atkinson például azt mondja a *The New Bible Commentary* (2. kiadás, London 1954, 800. oldal): “A »nyomorúság« nem Jeruzsálem pusztulásával ért véget. Véleményem (jelen író) szerint magában foglalja az azt követő keresztény korszakot is”.

ezen időszakát.[34] (Máté 24:22) A nyomorúságnak ez a lerövidítése állítólag “a választottakért” történik. Ha a nyomorúságot úgy értelmezzük, mint olyasvalamit, ami a *parousía*-ig tart, akkor a kijelentés, hogy “a választottak kedvéért, akiket kiválasztott, megrövidítette a napokat”, teljesen érthető, mert Krisztus eljövetelének egyik fontos célja többször is kijelentve az, hogy megszabadítsa választottjait a nyomorúságból.” Márk 13:20; 2Thesszalonika 1:4-10; 1Thesszalonika 4:17, 18; 1Péter 4:12, 13.

E nézet szerint tehát Krisztus szó szerint “közvetlenül” a nyomorúság után jön el, mivel eljövetele ténylegesen megszakítja vagy véget vet annak.

Bármi is legyen a helyzet, az eljövetel közelségének jele, annak félelmetes aspektusai ellenére, reményt fog ébreszteni a hívő keresztényekben, mert emlékezni fognak Jézus szavaira: **“Amikor mindez elkezdődik, álljatok egyenesen, és emeljétek fel a fejeteket, mert közel van a szabadulásotok”**. (Lukács 21:28, NEB) Mit fog jelenteni ez a szabadulás Krisztus hűséges követői számára? Amint azt az Újszövetség számos szakasza mutatja, ez csak azt jelentheti, hogy *összegyűjtik őket Krisztushoz, hogy azután örökre vele legyenek*. (1Thesszalonika 4:15-17; 2:1; János 14:3; Filippi 3:20) Nyilvánvalóan erre az eseményre gondolt Jézus, amikor azt mondta, hogy eljövetelekor, “közvetlenül azoknak a napoknak nyomorúsága után”, “elküldi angyalait nagy harsonaszóval, és azok összegyűjtik választottait a négy szélről, az ég egyik végétől a másikig”.[35] Beszéde további részében Jézus

34 Tévedés azt a következtetést levonni, hogy a nyomorúság “lerövidülése” azt jelenti, hogy az szükségszerűen rövid ideig tartana. A görög *koloboö* szó jelentése “kikötni, megrövidíteni, amputálni” stb. és sehogyan sem utal az időszak hosszára a megrövidítésig, csupán a megrövidítés nélkül hosszabb lett volna.

35 Bár az Őrtorony Társulat 1973 óta azt vallja, hogy a Máté 24:30-ban említett “mennyei felhőkön” való eljövetel még mindig *a jövőben van*, azt állítja, hogy a választottaknak a következő versben (31. v.) említett “összegyűjtése” már 1919 óta folyik a mozgalom által végzett igehirdetési munka által! (*Isten ezeréves országa elérkezett*, 1973, 327-329. o.) A Jézus által meghatározott eseménysorrendnek ezt a felcserélését azonban lehetetlenné teszi Márk párhuzamos szövege, amely az “akkor” (*tote*) szóval határozottan a felhőkön való eljövetel idejére, nem pedig az azt megelőző időre teszi a választottak összegyűjtését. (Márk 13:27) Az Őrtorony Társulat azon nézete, hogy az 1919 óta végzett igehirdetési munkája a “betakarítás”, amelyet a gyomról és a búzáról szóló példabeszédben említettek (Máté 13:24-30, 36-43) a földre zuhan, amikor felismerjük, hogy a “gyomok” elválasztása a “búzától”, valamint a jó “halak” elválasztása a rosszaktól a vonóhálóról szóló példázatban (Máté 13:47-52) összefügg azzal az ítélettel, amely Krisztus jövőbeli eljövetelekor fog bekövetkezni »a felhőkön« az összes angyalával együtt. A vonóhálóról szóló példázatban a Krisztus névleges követői által végzett prédikációt a tengerben fekvő háló szemlélteti, amely “mindenféle halat” gyűjt. A lényeg az, hogy a jó halak és a rossz halak *szétválasztása* nem történik meg, *amíg a háló még halakat gyűjt a tengerben* (ahogy a búza és a gyomok szétválasztása sem a növekedésük közben történik, hanem az aratás idején). Továbbá, a jó halak edényekbe való összegyűjtését

rámutatott, hogy abban a pillanatban "két férfi (lesz) a mezőn; az egyiket elragadják, és a másik megmarad; két asszony őröl a malomban; az egyiket elragadják, és a másik megmarad". (40., 41. vers) Ugyancsak ennél az eljövetelnél Jézus meg fogja áldani "hűséges és megfontolt" szolgáit, kinevezve őket "minden vagyona fölé", de a gonosz szolgáknak a képmutatókkal együtt osztja ki a részüket.[36] (Máté 24:45-51) Tehát, míg az eljövetel Krisztus hűséges szolgái számára felszabadulást és felmagasztalást jelent majd, addig hűtlen szolgái számára ítéletet és büntetést is.

Az "utolsó napok" – mik azok?

Amint arra már korábban rámutattunk, az "utolsó napok" népszerű elképzelése szerint egy olyan időszakra utalnak, amely megelőzi Krisztus ítéletre való eljövetelét, és amely annak jelzésére szolgál, hogy ez az esemény küszöbön áll, hamarosan bekövetkezik. Bár népszerű, de valóban ezt tanítja a Szentírás?

Maga Jézus soha nem használta az "utolsó napok" kifejezést a jövőről szóló beszélgetései során. Utalt ugyan az "utolsó napra" (egyes számban), de ez annak leírására szolgált, hogy mit fog tenni, miután ténylegesen eljött és megkezdte az utolsó ítéletet. (Vö. János 6:39, 40, 44, 54; 7:37; 11:24; 12:48.) Továbbá a tanítványainak adott összes tanácsa határozottan kijelenti, hogy az emberi események menetében nem lesz semmi olyan figyelemre méltó, annyira más és egyedi, ami lehetővé tenné számukra, hogy az ilyen körülményekből állapítsák

és a rossz halak kidobását "az angyalok" végzik, nem pedig emberek (ahogyan ez a búza és a gyomok esetében is igaz). A keresztények logikusan nem vehetnek részt ebben a szétválasztó munkában, *hiszen ők azok, akiket szétválasztanak*.

36 Azon nézet alapján, hogy Krisztus *parousiája* 1914-ben kezdődött, az Őrtorony Társulat azt állítja, hogy Krisztus (a példázatban az "Úr") az akkori vallásos keresztények ellenőrzése során csak az Őrtorony mozgalom felkent tagjait találta "hűségesnek és megfontoltnak", akik "a megfelelő időben" adták meg a "háznép" tagjainak a szellemi táplálékot. Ezért 1919-ben úgy gondolják, hogy őket nevezte ki "minden vagyona fölé". (*Isten ezeréves királysága elközeledett*. 1973. 349-357. o.) Ezt a nézetet arra használják, hogy igazolják az isteni hatalomgyakorlásukat a szervezetük tagjai felett. 1973 óta azonban a Társulat "akaratlanul is aláássa saját tekintélyének teológiai alapját. Egészen addig az évig azt tnították, hogy a példabeszéd (45-51.) a 42-44. versek magyarázata ugyanarra az eseményre vonatkozik, nevezetesen Krisztus "templomba jövetelére" 1918-ban. (*Vindication*, 3. kötet, 121, 122. o.) Aztán 1973-ban a Társulat a *42-44. versekben említett "eljövetelt" a jövőbeli "nagy nyomorúságra" halasztotta*. (*Isten országa* ... 336, 337. o.) Kontextuálisan azonban nem lehet elválasztani a 42-44. versek "eljövetelét" a következő versektől (45-51. o.). Ezért, ha a 42-44. versek "eljövetele" jövőbeli, akkor a 45-51. versekben a gazda "eljövetele" is jövőbeli, csakúgy, mint az, hogy a "hűséges és megfontolt szolgát minden vagyona fölé" nevezi ki. Ezért az 1973 óta megjelent *Őrtorony*-kiadványok időnként jelezték, hogy a "rabszolga" felemelése még mindig a jövőbe tekint, és akár egyéni alkalmazással is rendelkezhet. (*Az eljövendő világkormányunk – Isten országa*. 1977, 158f. o.).

meg, hogy az ő eljövetele hamarosan bekövetkezik. Valójában éppen az emberi események és körülmények hétköznapisága, egyformasága és ismétlődő jellege jelentené azt a veszélyt, hogy lelkileg elálmosodnak, önelégültekké válnak – és ez éppen az ellenkezője annak, ahogyan olyan időszakban kellene viselkedni, amikor nagyon szokatlan körülmények és megdöbbentő események vannak, amelyek az izgatottság és a felfokozott várakozás állapotát idézik elő.” — Máté 24:43, 44; 25:1-6, 13; Lukács 12:35-40; 17:26-30; 21:34-36.

Mit találunk az apostolok és tanítványok írásaiban? Péter, Pál, Jakab és Júdás mind utaltak az “utolsó napokra”. Pétert először pünkösd napján, ötven nappal Jézus halála és feltámadása után találjuk “az utolsó napokról” beszélni. Az összegyűlt tömeghez szólva elmondta nekik, hogy amit látnak – a tanítványok szentlélekkel való beteljesedését és a különböző nyelveken való beszédet –, az Joel próféciájának beteljesedése, majd ezt mondta:

> **Isten azt mondja: “Ez fog történni az utolsó napokban: És fiaitok és leányaitok prófétálni fognak, ifjaitok látomásokat látnak, és öregeitek álmokat álmodnak. Igen, még rabszolgáimat is, férfiakat és nőket is, felruházom szellemem egy részével, és prófétálni fognak. És jeleket fogok mutatni fent az égen, és jeleket lent a földön – vért, tüzet és szálló füstöt. A nap sötétséggé változik, és a hold vérré, mielőtt eljön a nagy, ragyogó nap, az Úr napja. És akkor mindenki, aki az Úr nevét segítségül hívja, üdvözül.”** — ApCsel 2:17-21, NEB.

Péter tehát úgy alkalmazta az “utolsó napokat”, mint amelyek akkoriban voltak érvényben. Ezt a tényt megkerülendő, egyesek azt állítják, hogy Péter ezt a kifejezést csak Izrael nemzetének utolsó napjaira használta, amelyek Jeruzsálem Kr. u. 70-ben bekövetkezett pusztulásáig vezettek.[37] Péter azonban nem ezt mondja, és aligha indokolt, hogy szavakat adjunk a szájába, vagy feltételezzünk egy olyan jelentést, amelyet sehol sem mondott ki. Tény, hogy Péter egyértelműen olyan összefüggésben használja a kifejezést, amely magában foglalja az “Úr napjának” eljövetelét és az üdvösséget, amelyet az a nap hoz. Az “utolsó napokat”, amelyekről beszélt, nem korlátozza a Kr. u. 70-ig tartó néhány évre, hanem nyilvánvalóan egészen Isten Krisztus általi ítéletének napjáig terjed.

37 Ez a szokásos magyarázat, amelyet a modern *Őrtorony* kiadványok kínálnak.

Pál második levelében, amelyet Timóteusnak írt, miután tanácsot adott neki a nehéz körülményekről és problémákról, amelyekkel keresztény társai szolgálatában szembe kell néznie, Pál ezt mondta:

> **De értsétek meg, hogy az utolsó napokban stresszes idők jönnek. Mert az emberek önszeretők lesznek, pénzszeretők, büszkék, gőgösek, gyalázkodók, szüleiknek engedetlenek, hálátlanok, szentségtelenek, embertelenek, könyörtelenek, rágalmazók, kicsapongók, vadak, a jót gyűlölők, árulók, vakmerők, önhittségtől duzzadóak, inkább az élvezetek szerelmesei, mint Isten szerelmesei, a vallás formáját megtartva, de annak erejét megtagadva. Kerüld az ilyen embereket.** — 2 Timóteus 3:1-5, RSV.

Vajon Pál olyan körülményekről beszélt, amelyek nem fognak uralkodni egy távoli időszakig, a mi huszadik századunkig? Saját írásai mást mutatnak. A rómaiakhoz írt levelében arról ír, ahogyan az emberek akkoriban viselkedtek, és ezeket az embereket azonos kifejezésekkel írja le, mint:

> **... tele mindenféle gonoszsággal, kapzsisággal, rosszindulattal. Tele irigységgel, gyilkossággal, viszálykodással, álnoksággal, rosszindulattal, pletykálók, rágalmazók, Isten gyűlölők, szemtelenek, gőgösek, hencegők, gonoszság kitalálói, a szülőknek engedetlenek, ostobák, hitetlenek, szívtelenek, könyörtelenek. Bár ismerik Isten rendeletét, hogy akik ilyen dolgokat tesznek, halálra érdemesek, de nemcsak teszik, hanem helyeslik is azokat, akik ezeket gyakorolják."** — Róma 1:29-32, RSV.

Mi a különbség a két leírás között? A szélsőségesség és a túlzás mértékét tekintve nyilvánvalóan megegyeznek. Mivel ez így van, megérthetjük, hogy Pál miért mondhatta – *jelen időben* –, hogy Timóteusnak "kerülnie kell az ilyen embereket", amikor az "utolsó napok" (vagy ahogy az *Új Angol Biblia* visszaadja: "e világ végső korszaka") körülményeiről írt neki. Ezzel összhangban Pál későbbi szavai az "ilyen emberek" közül való személyekkel foglalkoznak, akik már akkor is megfertőzték a keresztény testvériséget, és ezt ismét *jelen időben teszi*. (2Timóteus 3:6-9) Pál máshol használt kifejezései és a Timóteushoz írt levelének kontextusa szerint az "utolsó napokra" való utalása egy már folyamatban lévő időszakra vonatkozott, arra az időszakra, amelyben Timóteus élt, és azokkal a körülményekkel, magatartásokkal és emberfajtákkal állt összefüggésben, amelyekkel Timóteus már szembesült,

és amelyekkel szolgálata során találkoznia kellett. Az ezen bizonyítékok megkerülésére tett erőfeszítések ismét azt eredményezik, hogy olyan jelentést tulajdonítunk Pál szavainak, amely nincs benne, olyan jelentést, amelyet egy előre kialakított elképzelés alátámasztására tett erőfeszítéssel illesztünk be, és olyan jelentést, amely nem egyezik a szövegkörnyezettel.

Jakab levelében azoknak a gazdag embereknek szól, akik “kincset gyűjtöttek az utolsó napokra”. (Jakab 5:1-3, RSV) Ez a kifejezés többféle értelmezést is megenged. Így egyes fordítások arról beszélnek, hogy vagyonukat “az utolsó napokban” (NIV; NW), “ezekben az utolsó napokban” (Phillips; TEV), “egy olyan korban, amely a végéhez közeledik” (NEB) halmozzák fel. A használt görög prepozíció (*en*) szó szerint azt jelenti, hogy “benne”. Bármelyik fordítást is részesítjük előnyben, ez a kijelentés bizonyosan nem nyújt erős alapot ahhoz, hogy az “utolsó napok” fogalmát úgy építsük fel, mint amely egy azonosítható időszakot jelent, amely közvetlenül Krisztus eljövetelét előzi meg és jelzi azt. A szövegkörnyezetének iránya és tartalma nagyban hasonlít ahhoz, amit Péter és Pál korábban tárgyalt kijelentéseiben találunk.

Péter és János is figyelmeztet a gúnyolódókra, akik “az utolsó napokban jönnek el”, és megkérdőjelezik Isten ítéletnapjának bizonyosságát. (2Péter 3:4; Júdás 17, 18.) Ismétlem azonban, mindkét író jelzi, hogy az ilyen gúnyolódások éppen azok életében fognak előfordulni, akiknek írnak; gúnyolódásukat olyan magatartásként mutatják be, amellyel már most is szembe kell nézni, és ahogy Júdás fogalmaz, az ilyen lelketlen és önző személyektől éppen akkor kell óvakodni, mint “olyan emberektől, akik megosztanak titeket” (Júdás 19, NIV).

Péter megmutatja, hogy éppen az a tény, hogy az emberi élet és az emberi körülmények általános mintázata lényegében változatlanul fennmarad, az alapja annak, hogy ezek a személyek ilyen hitetlenséget fejeznek ki; nem azt mondja, hogy rendkívüli, soha nem tapasztalt körülményeket látnak, majd nem hajlandók “jelként” elismerni azokat. Inkább ahhoz hasonlítja hitetlen hozzáállásukat, amely az emberek pusztulását eredményezte az özönvízben. Amint Jézus már elmondta, az akkori embereket nem valami szokatlan körülmény figyelmeztette előre; a számukra normális életet éltek, “ettek, ittak, házasodtak és házasságot kötöttek”, és semmi sem szolgált figyelmeztetésként a pusztulásra, amely gyorsan, minden előzmény nélkül rájuk tört. (Máté 24:38, 39) Az ilyen hitetlenség és az ebből fakadó gúnyos szemlélet az

évszázadokon keresztül egészen napjainkig fennállt. Nem csak a mi korunkban fordul elő.

Van tehát okunk azt hinni, hogy Jézus Krisztus apostolai és tanítványai az “utolsó napok” kifejezést az emberi történelemnek a Messiás megjelenésétől, halálától és feltámadásától a végső ítélet idejéig tartó időszakra alkalmazták. Így a Zsidókhoz írt levél is ezzel a kijelentéssel kezdődik:

> **Isten régen sokféle módon szólt atyáinkhoz a próféták által; de ezekben az utolsó napokban [ebben az utolsó korban, NEB] szólt hozzánk egy Fiú által, akit mindenek örökösévé rendelt, aki által a világot teremtette.** — Héberek 1:1,2, RSV.

Az emberi történelem hosszú panorámája a kezdetektől fogva egy háromfelvonásos drámához hasonlítható. Egy ilyen drámában az első és a második felvonás a fináléhoz vezet, és amikor a harmadik felvonás függönye felemelkedik, az ember tudja, hogy a dráma az utolsó részéhez érkezett, és amikor a függöny lehull, a dráma a végéhez ér. A szentírási bizonyítékok alapján az emberi történelem drámája a Messiás eljövetelével, halálával és feltámadásával a végső szakaszába, a “harmadik felvonásba” lépett. Ezek a csúcspontot jelentő események megteremtették a színpadot, és jelezték e világ utolsó korszakának, az utolsó napoknak a kezdetét.

Az igazi jel és annak jelentése

Jézus kijelentette, hogy az emberiség, az egész emberiség jelet fog látni az eljövetelével kapcsolatban. Mi ez a jel, amely az ő eljövendő ítéletét és a hívő keresztények hőn áhított szabadulását hirdeti? (1Korinthus 1:7; 1Thesszalonika 1:10) Egészen nyilvánvalóan a Máté evangéliumának huszonnegyedik fejezetében, a 29. és 30. versekben leírt kozmikus felfordulás. Az isteni hatalomba és dicsőségbe öltözött Emberfia közeledtére a természet megremeg, és a menny elsötétül. Lukács párhuzamos szövege további részleteket tartalmaz, amelyeket érdemes figyelembe venni:

> **És lesznek jelek [görögül: *semeia*, a *semeion* többes száma] a napban, a holdban és a csillagokban, és a földön megdöbbenés a nemzetek között, a tenger és a hullámok zúgása miatti zavarodottságban, az emberek elájulnak a félelemtől és a világra eljövendő dolgok várásától;**

mert az ég hatalmai megrendülnek. És akkor meglátják majd az EMBER FIÁT FELHŐBEN JÖVŐT, hatalommal és nagy dicsőséggel.”
— Lukács 21:25-27, NASB.

Amikor ezek a dolgok elkezdenek történni, Jézus azt mondta, “közel van a felszabadulásotok”, “az ajtóknál”. Ez a kozmikus felfordulás tehát *az a jel*, amelyről a tanítványok érdeklődtek. Érdekes, hogy Lukács közvetlenül a nap, a hold és a csillagok *jeleit* említi, míg Máté ezeknek az égitesteknek az elsötétüléséről stb. beszél, és hozzáteszi, hogy “akkor megjelenik az Emberfiának jele (*sémeíon*) az égben”. Ebből az összehasonlításból egyértelműnek tűnik, hogy az “Emberfiának jele” ez a kozmikus felfordulás, a “jelek a napban, holdban és csillagokban”, az “égi hatalmak” megrendülése, amelyet a “tenger és a hullámok zúgása” stb. kísér.[38]

Amint korábban említettük, az itt használt nyelvezet tükrözi a múltbeli isteni ítéletekkel foglalkozó számos ószövetségi próféciában használt nyelvezetet. Világos, hogy ezeknek az ősi prófétáknak a nyelvezete erősen szimbolikus volt, és fizikai jelenségeket használtak a társadalmi és szellemi világban bekövetkező katasztrofális változások leírására, mint például dinasztiák felbomlása és Izraellel ellenséges nemzetek elpusztítása. Ézsaiás próféciája az ókori Babilon bukásáról például azt a jövendölést tartalmazza, hogy “az ég csillagai és csillagképei nem adják fényüket; a nap elsötétül, amikor kimegy, és a hold nem világít”. (Ézsaiás 13:10) Az ősi próféták hasonló módon jövendölték meg Idumea és Egyiptom pusztulását. (Ézsaiás 34:4; Ezékiel 32:7,8) A “tenger és a hullámok zúgása” szintén gyakori jelenség az ószövetségi szövegekben, amelyek az ember világába való isteni beavatkozással foglalkoznak. (Ézsaiás 51:15; Habakuk 3:8; Aggeus 2:6; Zsoltárok 77:17-19)[39] A Krisztus eljövetelével kapcsolatos kozmikus felfordulásokat

38 Sok bibliamagyarázó arra a következtetésre jutott, hogy a Máté 24:29, 30 tartalmazza a választ a tanítványok Krisztus eljövetelének jelére vonatkozó kérdésére. Dr. J. C. Fenton például megjegyzi: “*akkor majd megjelenik az Emberfia jele a mennyben*, ez Máté kiegészítése, és választ ad a 3. v. *kérdésére, hogy mi lesz eljövetelének jele?*” —*The Gospel of St. Matthew* (Penguin Books).

39 A természet ilyen módon történő ábrázolása, mint amely megremeg az isteni erők vagy hatalmas hódítók “láttán”, az ókori keletről származó biblián kívüli irodalomban is gyakori. Az asszír királyok például azzal dicsekedtek, hogy támadásaik során “megremegett” a világ. III. salmaneszer (i. e. 858-824) azt állította, hogy “hatalmas harci támadására a világ végei nyugtalanná válnak, a hegyek megremegnek”, I. Sargon (i. e. 721-705) pedig azzal dicsekedett, hogy támadása során “az ég és a föld megremegett, a hegyek és a tenger vonaglott”. (Samuel E. Loewenstamm, “A természet remegése a teofánia alatt”, in: *Összehasonlító tanulmányok a bibliai és az ókori keleti irodalomban.* Neukirchen-Vluyn 1980, 183. o.)

vizsgálva gyakran mutatnak rá az ilyen párhuzamokra – és joggal – figyelmeztetésként, hogy ne vegyük túlságosan szó szerint a leírást.[40]

Másrészt fennáll a veszélye annak, hogy a *parúziát* úgy spiritualizáljuk, hogy az nem jelent mást, mint nagy változásokat a vallási vagy politikai világban. Más szövegek, mint például a 2. Péter könyve harmadik fejezetének 4-13. versei, nem könnyen magyarázhatók úgy, mint ilyen felfordulások puszta szimbólumai.[41] Vitathatatlan, hogy századunkban nagy társadalmi és politikai felfordulások voltak, beleértve két világháborút is. De vajon ezek a dolgok okozták-e azt, hogy az emberek "elgyengültek a félelemtől és a világra eljövendő dolgok várásától"? (Lukács 21:26) A szerzők nem tagadják, hogy a mai világban nagy a félelem. Különösen az Őrtorony Társulat állítja, hogy ez a félelem valami új dolog, és hogy ez egyedülálló módon beteljesíti Jézus próféciáját.[42] Amint azonban e könyvben találóan bemutattuk, a múltban voltak más időszakok is, amelyeket ugyanúgy jellemzett a széles körű félelem, mint például a 14. században a fekete halál idején. Sőt, Russell lelkész, az Őrtorony Társulat alapítója úgy vélte, hogy a megjövendölt "félelem" a 19. század második felében egyértelműen megmutatkozott![43]

Ma elég csak körülnézni, a szomszédokra, az emberekre az utcán, az emberekre a munkahelyükön, a mindennapi ügyeikben és a szabadidejükben, és megkérdezni: hányan adnak tanúbizonyságot valamilyen nagy, félelmetes izgalomról? Tény, hogy az atombombák és hidrogénbombák, a látványos űrtevékenységek és holdutazások, a politikai vagy gazdasági felfordulások ellenére az emberek túlnyomó többsége ugyanúgy halad, mint a múltban, elméjét a mindennapi hétköznapi

40 Krisztus eljövetele "a felhőkön" (vagy "a felhőkben" vagy "a felhőkkel", Lukács 21:27 és Jelenések 1:7) nem a *láthatatlanságot* jelenti, ahogy az Őrtorony Társulat állítja (*The Watchtower*, 1974. december 15, 751. o.), hanem az *isteni hatalom és dicsőség* jelenlétét. Az Ószövetségben – a Dániel 7:13-ban szereplő "Emberfián" kívül – csak magát Istent ábrázolják úgy, mint aki felhőkön vagy felhőkben jön. (Jer 19:1; Zsolt 104:3) (Lásd Gustaf Dalman értekezését a The Words of Jew, Edinburgh 1902, 241-243. o.).

41 Péter apostol egyértelműen szembeállítja „a jelenlegi eget és földet" azokkal, amelyek az özönvíz előtt léteztek, és amelyeket Isten a második és harmadik teremtési „napon" formált. (2Pét 3:5, 7; 1Móz 1:8, 10) Azok, akik a parúziát Kr. u. 70-re datálják, még arra is következtetnek, hogy a Péter által említett „jelenlegi ég és föld" *Izrael nemzetére* utal, amelynek világi és szellemi intézményei Kr. u. 70-ben elpusztultak és felbomlottak. (J. S. Russell, *The Parousia*, 320. o.) Péter azonban világosan jelzi, hogy a „jelenlegi ég és föld" a vízözön előtt létezők helyébe lépett. Joggal merül fel a kérdés, hogy miként lehet azt az ősi világot úgy tekinteni, hogy csak a palesztinai Izrael népe lépett a helyébe? Nyilvánvalónak tűnik, hogy a Péter által leírt ítélet és pusztulás egyetemes jellegű lesz, az egész emberiséget felöleli.

42 *The Watchtower*, July 15. 1983, pp. 3-7.

43 *The Watchtower* Reprints, pp. 26, 253.

gondok és a jövőre vonatkozó tervek foglalkoztatják.[44] A bűnözéstől, a háborútól, a betegségtől vagy bármilyen más csapástól való félelem ritkán okoz többet a nyugtalanság tompa érzésénél, nem jelenti a próféciákban leírt szélsőséges izgatottságot, és ezeket a félelmeket általában elnyomják a hétköznapi ügyek. Jézus megjövendölte, hogy nem lesz ez másként akkor sem, amikor villámgyorsan becsapódik a "csapda", amikor az isteni ítélet ideje elérkezik, és valóban félelmetes körülményeket hoz." — Máté 24:36-39; Lukács 17:26-30; 21:34-36.

Bármilyen félelmet is éreztek a múltban és a jelenben, az eltörpül az egyetemes pánik mellett, amely ténylegesen beteljesíti a próféciát. Jézus nem arról a félelemről beszélt, hogy mi *történhet*, hanem arról, amit az emberek megértettek, hogy mi *fog* történni a "mennyei erők" megrendülése miatt. (Lukács 21:26) Ez egyértelműen arra az időre utal, amikor "az Emberfiának jele" láthatóvá válik, amikor a Máté evangéliuma huszonnegyedik fejezetének 30. versében található párhuzamos szöveg szerint "a föld minden népe a mellét fogja verni [jajveszékelve]". (NEB) Ez a helyzet nem úgy van bemutatva, mintha bármi köze lenne az emberiség belső ügyeihez, például az emberek időszakos ijesztgetéséhez. Inkább olyan mértékű *kozmikus felfordulások* fogják okozni, hogy az emberek "meghalnak a rémülettől, ami a földre jön". (NAB)[45] Bármilyenek is lesznek tehát a *parúziát* bevezető kozmikus

44 Dr. Peter Bourne, a Global Water, Incorporated elnöke egy, a múltbeli pestisekről szóló művet áttekintve megjegyzi, hogy az ilyen ellenőrizhetetlen és gyakran széles körben elterjedt katasztrófák állandó fenyegetése akkoriban sokkal nagyobb félelmet keltett, mint manapság az atomháború fenyegetése. Azt mondja: "A könyv emlékeztet bennünket valamire, amiről túl könnyen megfeledkezünk, nevezetesen arra, hogy a járványos betegségek a történelem folyamán, egészen az elmúlt évekig folyamatosan fenyegetést jelentettek az emberekre. Társadalmi helyzettől, jövedelemtől vagy hatalomtól függetlenül mindenkit a hirtelen és irracionális haláltól való állandó félelem fenyegetett. Napjainkban csak a nukleáris háború fenyegetése közelíti meg távolról azt, amit ez a félelem jelenthetett." — *A Shift in the Wind,* 18. szám, 1984. május, 8. o. (a The Hunger Project által kiadott tanulmány, P. 0. Box 789, San Francisco, California 94101, USA).

45 A riasztó kozmikus jelek okozta rémületről lásd továbbá Norval Geldenhuys, *Commentary on the Gospel of Luke* (12. kiadás, Grand Rapids, Michigan, 1979). 537-540. o. Az *oikouméné* szó, "a lakott föld, a világ" használatával Lukács az egész földet bevonja az eljövendő ítéletbe. Néha, mint például a Lukács 2:1-ben, az *oikouméné* a római birodalomra vonatkozott, "amely a császárokra [utalva] általánosan használt túlzó nyelvezet szerint az egész világgal volt egyenlő". (Bauer's *Greek-English Lexicon of the New Testament*, 561. o.) Néhány korábbi tudós, a Lukács 2:1-re és az ApCsel 11:28, 29-re összpontosítva, azt állította, hogy az *oikouméne* így *metimes* csak Palesztinára vonatkozott. Ezt a nézetet jelenleg nem támogatja a modern tudomány. Így az ApCsel 11:28, 29-ben említett "nagy éhínség" ma már a Római Birodalom Palesztinán kívüli más részeire is dokumentált. (K. S. Gapp, "The Universal Famine under Claudius", *Harvard Theological Review*, Vol. 28, 1935, 258-265. o.). Hasonlóképpen, a Lukács 2:1-ben említett népszámlálás nem csak Palesztinában volt jellemző, mivel ismert, hogy Augustus idején számos más tartományban is tartottak hasonló népszámlálást. (Lásd a tárgyalást I. Howard Marshall, *The Gospel of Luke*. Grand Rapids, Michigan, 1978, 98-104. o.).

jelenségek, egy dolog világosnak tűnik a szövegkörnyezetből. A *parúzia* félreérthetetlen *jele*i minden bizonnyal olyan eseményekre vonatkoznak majd, amelyekről a földön mindenki fel fogja ismerni, hogy egyértelműen és tagadhatatlanul *isteni* eredetűek, és ezért teljesen különböznek a háborúval, éhínséggel, dögvészekkel és földrengésekkel kapcsolatos évszázados, általános emberi tapasztalatoktól.

Mivel ilyen természetűek, Krisztus követői úgy fogják felismerni a kozmikus felfordulásokat, mint amelyek az emberiség történelmének legfőbb és végső fordulópontját jelzik előre: Krisztus eljövetelét, hogy örökre véget vessen a jelenlegi gonosz korszaknak, a háborúkkal, éhínségekkel, dögvészekkel és számos más bajjal, és egy új korszakot, “az eljövendő korszakot” hozzon el, amelynek ő lesz az Ura. (Márk 10,30) Legyünk “méltóknak tartva arra, hogy elérjük azt a korszakot”, hogy annak Ura megáldjon bennünket örökkévaló élettel, békével, boldogsággal és szabadsággal! (Lk 20,35) E kor eljöveteléig úgy kell élnünk életünk minden egyes napját, hogy mindig szem előtt tartsuk azt a sürgető felhívást, amellyel Márk változata szerint Jézus befejezte beszédét:

> **Vigyázzatok, legyetek résen, mert nem tudjátok, mikor jön el a kijelölt idő.**
>
> **Olyan ez, mint egy ember, aki elutazik, és amikor elhagyja a házát, és a rabszolgáira bízza a feladatot, és mindenkinek kijelöli a feladatát, a portásnak is megparancsolja, hogy maradjon éber.**
>
> **Ezért legyetek résen – mert nem tudhatjátok, mikor jön a ház ura, akár este, akár éjfélkor, akár kakasszóra, akár reggel –, nehogy hirtelen jöjjön, és alvónak találjon benneteket.**
>
> **És amit nektek mondok, azt mondom mindenkinek: “Legyetek résen!”** — Márk 13:33-37, NASB.

Függelék A

Szeizmológusokkal folytatott levelezés

Létezik-e akár egyetlen olyan, a történelmi szeizmológiában jártas szakember, aki egyetért a mai végidők magyarázóival, és különösen az Őrtorony Társulattal, hogy századunkban egyedülállóan nagyszámú pusztító földrengés történt?

A szerzők a világ számos elismert szeizmológusának írtak, hogy ezt kiderítsék. A kapott válaszok meglepően egybehangzóak voltak. Valójában egyetlen olyan szeizmológust sem találtunk, aki azt állította volna, hogy szerinte a földrengések száma drámaian megnőtt volna ebben az évszázadban.

A történelmi szeizmológiával kapcsolatos több mint százéves kutatás a jelek szerint általános konszenzust teremtett a szaktekintélyek között abban, hogy a Föld szeizmológiája ma nem különbözik jelentősen attól, ami évezredek óta mindig is volt.

Helyszűke miatt a beérkezett levelekből csak egy válogatást tudunk közzétenni, de a nem közölt levelek is ugyanazt az üzenetet közvetítik. Általánosságban elmagyaráztuk vizsgálatunk jellegét, és feltettünk néhány kérdést. A következők voltak a legjellemzőbbek:

1 Úgy érzi, hogy ebben az évszázadban a korábbi évszázadokhoz képest óriási mértékben megnőtt a nagy földrengések száma?

2 Úgy érzi, hogy a földrengés-tevékenység ebben az évszázadban valamilyen módon egyedülálló?

3 Ismer-e olyan szeizmológust, aki szerint korunkban szokatlanul sok földrengés történt?

Az itt közölt első, Båth professzor által írt levél Howard D. Burbank "Lesznek földrengések" című cikkére hivatkozik. Ez a cikk a *Review* című adventista folyóirat 1977. decemberi számában jelent meg. Tartalmazott egy grafikont, amely azt hivatott bemutatni, hogy a földrengések száma robbanásszerűen megnőtt, különösen a huszadik szá-

zadunkban. Megkértük Båth professzort, hogy kommentálja Burbank állításait, amit válaszában meg is tesz:

SEISMOLOGICAL SECTION
BOX 12019
S-750 12 UPPSALA
SWEDEN

Uppsala, 17th June 1983

Mr. Carl Olof Jonsson
Box 281
433 25 Partille

Szívből köszönöm a június 6-i levelét és a mellékelt cikket: "Lesznek földrengések", írta Howard D. Burbank. – Teljesen világos, hogy Önnek igaza van a cikkel kapcsolatos kifogásaiban. A szerző elköveti azt a katasztrofális hibát, hogy csak a rengések számát számolja. Ehelyett a Richter-magnitúdók és így a felszabaduló energia alapján kellett volna próbálkoznia. Az eredmény akkor egészen más lett volna.

Amint arra Ön nagyon helyesen rámutat, csak az utóbbi időkben lett jobb a szeizmográfiai állomások hálózata, és ezáltal jobb megfigyeléseket tudunk végezni. Valójában a megbízható műszeres adatok csak körülbelül 1900-ig léteznek. De az azóta eltelt időszakot statisztikai szempontból vizsgálhatjuk.

Ehhez mellékelek egy tanulmányt – Tectonophysics, 54 (1979) T1-T8 –, amelyben a 2. ábra az energiafelszabadulást és a 7,0 vagy annál nagyobb erősségű rengések számát mutatja. Az első 20 évben (kb. 1920-ig) évente körülbelül kétszer akkora volt az energiakibocsátás, mint az azt követő teljes időszakban. A 7,0 vagy annál nagyobb erősségű rengések száma sem mutat jelentős növekedést a későbbi évek felé.

A korábbi évszázadokra vonatkozóan nem rendelkezünk ugyanilyen megbízható statisztikákkal, de egyáltalán nincs jele annak, hogy az idő múlásával az aktivitás növekedett volna. – A legkisebb habozás nélkül el kell utasítani a cikket (Burbank).

Eredeti lefordítva

Markus Båth

Markus Båth

A következő meglehetősen részletes levelet kaptuk Wilbur A. Rineharttól, a Colorado állambeli Boulderben található World Data Center A-tól:

SOLAR-TERRESTRIAL PHYSICS
(303) 497-6324

SOLID EARTH GEOPHYSICS
(303) 497-6521

WORLD DATA CENTER A
BOULDER CENTERS

National Geophysical Data Center
National Oceanic and Atmospheric Administration
325 Broadway
Boulder, Colorado 80303 U.S.A.
TELEX: 45897 SOLTERWARN—BDR

MARINE GEOLOGY AND GEOPHYSICS
(303) 497-6487

GLACIOLOGY (SNOW AND ICE)
(303) 492-5171

August 8, 1985

Drs. Wolfgang Herbst &
Carl O. Jonsson
Box 14037
S-14037
S-400 20 Goteborg, Sweden

Dear Drs. Herbst and Jonsson:

Dr. Ganse körülbelül három évvel ezelőtt hagyta el az Adatközpontot, és engem kértek meg, hogy válaszoljak az Önök 1985. július 7-i levelében feltett kérdésekre.

A műszeres szeizmológia a századforduló körül kezdődött. Ezt megelőzően mind a kisebb, mind a nagyobb földrengésekről szóló jelentések a lakosságra, egy szűk tudományos közösségre és a médiára hárultak. A ritkán lakott területeken bekövetkező nagy földrengések észrevétlenek maradtak, és ritkán katalogizálták őket.

A földrengések szisztematikus helymeghatározását 1913-ban Herbert Hall Turner kezdte meg az angol szeizmológia atyjának tekintett John Milne nyomán az angliai Nemzetközi Szeizmológiai Felmérés keretében. Munkájukat sokan mások is folytatták, köztük Miss Ethel Bellamy és Sir Harold Jefferys, akik 1918 óta folytatták az ISS által lokalizált földrengések éves és ötéves összefoglalóinak közzétételét. E földrengések helyének meghatározásához műszeres adatokat használtak. Abban az időben kevesebb mint kétszáz szeizmológiai obszervatórium volt a világon, és a műszerek mind alacsony, 100-200-as nagyságrendű erősítésűek voltak. Még a megfigyelési szeizmológiához való e jelentős hozzájárulás ellenére is a műszerek túlságosan érzéketlenek voltak ahhoz, hogy a világ távoli területein néhány nagyobb földrengést is meghatározhassanak.

A műszeres szeizmológia csak az 1960-as évek elején ért el igazi áttörést, amikor az Egyesült Államok Parti és Geodéziai Felmérése 111 pontosan egyforma műszerből álló hálózatot telepített a "szabad" világban,

WORLD DATA CENTERS CONDUCT INTERNATIONAL EXCHANGES OF GEOPHYSICAL OBSERVATIONS IN ACCORDANCE WITH THE PRINCIPLES SET FORTH BY THE INTERNATIONAL COUNCIL OF SCIENTIFIC UNIONS THROUGH THE ICSU PANEL ON WDC'S. INITIATED FOR THE INTERNATIONAL GEOPHYSICAL YEAR 1957-58. THE DATA EXCHANGE CONTINUES ACCORDING TO RECOMMENDATIONS OF VARIOUS ICSU SCIENTIFIC ORGANIZATIONS. WDC-A IS ESTABLISHED IN THE UNITED STATES UNDER THE AUSPICES OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES.

elsősorban a föld alatti atombombák detonációjának kimutatására. Ezeknek a műszereknek a válasza azonos volt; az erősítésük a helyszínen lévő talajzajtól függően változott. Ekkorra már elérték a küszöbértéket, amely minden nagy és jelentős földrengés észlelését lehetővé tette, és valószínűleg egyetlen földrengés sem marad észrevétlen a világon.

A levelében idézett statisztikai adatokkal való visszaélés gyakori, ha valaki bizonyítani akar valamit. A földrengések előfordulása köztudottan nem egyenletes időben, de senki sem tudja biztosan, hogy milyen az időbeli eloszlás. A nagy földrengések statisztikai időszaka egyszerűen túl kicsi ahhoz, hogy ismerjük az ismétlődési arányokat, vagy hogy azt sugalljuk, hogy bármelyik időszakban több földrengés van, mint egy másik időszakban. Konkrét területeket vizsgálva úgy tűnik, hogy időben nagy földrengések csoportosulnak, majd az adott területen nem jelennek meg továbbiak a feljegyzésekben. Erre tökéletes példa az Egyesült Államok középső részén, a New Madrid térségében bekövetkezett 1811-1812-es, valószínűleg 8+ erősségű földrengések csoportja. Még a mi híres San Andreas-törésünk is 1906 óta zárva van, pedig voltak nagy rengések 1838-ban, 1857-ben és 1866-ban.

A kérdésére válaszolva, nem értek egyet azzal, hogy a "Jelentős földrengések katalógusa 2000 Kr.e. — 1979" című kiadványban szereplő földrengések számát a földrengések előfordulási vagy ismétlődési arányának bizonyítására használjuk. A szerzők bizonyára egyetértenének azzal, hogy a katalógusok teljessége az idő múlásával változik, és a műszeres szeizmológia előtti években rosszabb volt. Nem ismerek olyan hozzáértő szeizmológusokat vagy statisztikusokat, akik az idézett számokat úgy használnák, ahogyan az Őrtorony Társulat használta őket. Minden bizonnyal egyetértek Båth és Richter professzorok értékelésével, miszerint sem ebben, sem más évszázadban nem volt jelentős növekedés a földrengések számában. És Mark Twain híres idézetével zárnám a mondandómat.

"Háromféle hazugság van - hazugság, átkozott hazugság és statisztika."

Eredeti lefordítva

Sincerely yours,

Wilbur A. Rinehart
Seismologist

Mivel az Őrtorony Társulat, 1983. május 15-én megjelent *Az Őrtorony* című kiadványának 6. oldalán kifejezetten hivatkozott a Dél-kaliforniai Egyetem geológiai tudományok tanszékének professzora, Keiiti Aki véleményére, az alábbi levelezés kétszeresen is jelentős. Miután megkaptuk Aki professzor levelét, egy 1985. szeptember 22-én kelt udvarias levelet küldtünk az Őrtorony Társulatnak, melyben Aki teljes nyilatkozatának másolatát kértük. Nem meglepő módon nem voltak hajlandóak ilyen másolatot adni. Így kénytelenek vagyunk arra a következtetésre jutni, hogy nem kívánják, hogy mások megismerjék a nyilatkozat pontos tartalmát, amelyre a magazinjukban hivatkoztak.

Ennek ellenére itt bemutatjuk Aki professzornak az Őrtorony Társulathoz írt levelének egy másolatát, amelyet maga Aki professzor szívesen továbbított nekünk, és ezt követi az Aki professzor és e jelen munka szerzői közötti további levelezés. (Arról, hogy Aki professzor nézetét miként torzították el az Őrtorony Társulat kiadványaiban, lásd a 3. fejezet 66. és 67. oldalát.)

54-526

30 September 1982

Watchtower Society
25 Columbia Heights
Brooklyn, NY 11201

Dear Sir:

Ez válasz a földrengésekkel kapcsolatos megkeresésére /EC:ESH szeptember 24, 1982/. A nagy földrengések intenzitásának és gyakoriságának az elmúlt száz évben tapasztalt nyilvánvaló megugrása minden valószínűség szerint a földrengések jobb regisztrálásának és az emberi társadalom földrengéskárokkal szembeni fokozott sebezhetőségének köszönhető. A fő ok a jól megalapozott lemeztektonika, amely az elmúlt sok millió év során nagyon egyenletes törésmozgást jelez.

A földrengések erősségének a veszteségeknél objektívebb mérőszáma a Richter-skála. Általában nehéz a Richter-skálát a 100 évnél régebbi földrengésekhez rendelni. Kínában azonban kísérletet tettek erre, ahol a történelmi feljegyzések jobban megmaradtak, mint más régiókban. A mellékelt ábra a kb. 2000 éves kínai földrengések Richter-skáláját (M) mutatja. Az elmúlt 100 év minden bizonnyal aktív, de voltak hasonlóan aktív időszakok, például 1500 és 1700 között.

Eredeti lefordítva

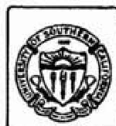
Sincerely yours,

Keiiti Aki

KA:jnb
encl.

Az Őrtorony Társulat a fenti levél egy kiválasztott részletét felhasználta az *Őrtorony* című folyóiratában, ami a jelen könyv szerzői és Aki professzor közötti levélváltást eredményezte. Ezt a levelezést mutatjuk be a továbbiakban:

DEPARTMENT OF GEOLOGICAL SCIENCES
TELEPHONE (213) 743-2717

5 September 1985

Messrs. W. Herbst & C. O. Jonsson
Box 14037
S-400 20 Goteborg
SWEDEN

Dear Messrs. Herbst and Jonsson:

Köszönöm érdeklődését a Jehova Tanúinál tett kijelentésemmel kapcsolatban. Határozottan úgy érzem, hogy a szeizmikus aktivitás évezredek óta stacionárius. Megpróbáltam meggyőzni Jehova Tanúit a szeizmicitás állandóságáról a Kínában az 1500 és 1700 közötti időszakra kapott adatok segítségével, de csak gyenge hangsúlyt fektettek erre a közzétett nyilatkozatban. A stacionaritás kiváló geológiai bizonyítékát Kerry Sieh professzor (Caltech) szerezte meg a San Andreas-törésre vonatkozóan.

Eredeti lefordítva

Sincerely yours,

Keiiti Aki

:jl

Wolfgang Herbst and
Carl Olof Jonsson
Box 14037
S-400 20 Göteborg
Sweden

Professor Keiiti Aki
Department of Geological Sciences
University of Southern California
University Park
LOS ANGELES
California 90089-0741
U.S.A.

April 19, 1986

Dear Sir,

Köszönjük szeptember 5-én kelt értékes levelét, amelyben válaszolt az Őrtorony Társulat által a nagy földrengések gyakoriságára vonatkozó állítással kapcsolatos megkeresésünkre.

Szerettük volna megtudni, hogy az Őrtorony Társulat milyen mértékben torzította el az Ön szakmai véleményét, ezért én, Wolfgang Herbst, írtam az Őrtorony Társulat brooklyni központjába, és kértem az Ön teljes nyilatkozatának fénymásolatát.

Furcsa módon ahelyett, hogy elküldték volna nekünk a meghatározott információt, elküldték azt a svédországi fiókirodájuknak, amely viszont elküldte azt egy Börje Silfverberg nevű helyi Tanú vénnek Göteborgba. Ez a helyi képviselő írt nekem, és találkozni akart velem az egyik Királyság-termükben, ahol megmutatták volna nekem a kért információt. Mivel ez akkoriban nem volt lehetséges, azt javasoltam neki, hogy egyszerűen küldje el az Önnel folytatott levelezésük másolatát, rámutatva, hogy "amikor írtam Aki professzornak, ő nem javasolt egy kellemetlen találkozót", hanem "azonnal elküldte az általam kért információkat".

Silfverberg úr azonban az Őrtorony irodával konzultálva továbbra sem küldte el az információt. A dolgokat kiforgatva azt írta, hogy mivel én már rendelkezem az Öntől kapott információkkal, nincs szükség többé "a szóban forgó levelezés bemutatására", és hogy ezért visszaküldi az információkat a fiókirodának.

Természetesen ez a furcsa eljárásmód arra enged következtetni, hogy leleplezõdött az Ön nyilatkozatával való visszaélésük, és ezt felismerve most megpróbálják elhallgatni az egész ügyet. Az Őrtorony Társulat még a legújabb kiadványaiban is azt állítja, hogy a súlyos földrengések gyakorisága 1914 óta hússzorosára nőtt!

Mivel megpróbáljuk bemutatni a valós tényeket az ügyről az emberi történelem szerencsétlenségeiről szóló következő írásunkban, szeretnénk tudni, hogy van-e még másolata az Őrtorony Társulattal folytatott levelezésének, és lehetséges lenne-e, hogy fénymásolatokat kapjunk belőle Öntől? Mint azt bizonyára megérti, az Őrtorony Társulat nem kíván segítséget nyújtani. Többek között azt szeretnénk megtudni, hogy mit értett azon, amikor azt írta, hogy "a nagy földrengések intenzitása és gyakorisága az elmúlt száz évben láthatóan megugrott" — ha egyáltalán írt ilyesmit. Ha igen, akkor a "látszólagos" szót a "látszólagos" (nem valós), vagy a "nyilvánvaló, érezhető" értelemben használta, ahogyan azt az Őrtorony Társulat jelzi, és még egyértelműbben a más nyelvekre való fordításokban, A svéd *Őrtorony* például a "feltűnő" jelentésű szót használja.

Már vannak nyilatkozataink a kollégáktól, Båth, Ambraseys, Person, Kanamori és másoktól, amelyek egyetértenek azzal, amit már írtak nekünk. De az Őrtorony Társulat visszaélése a nekik tett nyilatkozataiddal véleményedet különleges módon teszi jelentőssé. Ha még egyszer segíteni tudsz nekünk, szívesen küldünk neked egy példányt a könyvünkből, amikor még ebben az évben megjelenik Atlantában, Georgia államban.

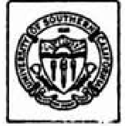
Eredeti lefordítva

year.

Yours sincerely,

Wolfgang Herbst

Carl Olof Jonsson

DEPARTMENT OF GEOLOGICAL SCIENCES
TELEPHONE (213) 743-2717

16 June 1986

Wolgang Herbst
Carl Olof Jonsson
Box 14037
S-40020 Goteborn
SWEDEN

Dear Sirs:

Mellékelten küldöm az Őrtorony Társulatnak írt levelem másolatát. Bár az első bekezdés némileg hiányos (a fő ok, amiért úgy gondolom, hogy a földrengés-tevékenység állandó, rövidítve "A fő ok"), egyértelmű, hogy a kívánt részt idézték, kirekesztve a fő mondanivalómat.

Eredeti lefordítva

Sincerely yours,

Keiiti Aki

Keiiti Aki

Mivel a Földközi-tenger térsége a világ egyik legnagyobb földrengésveszélyes területe, különösen érdekes az alábbi levél, amelyet N. N. Ambraseys professzor, a londoni Imperial College of Science and Technology (London, Anglia) professzora írt a terület szeizmicitásáról:

IMPERIAL COLLEGE OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

N.N. Ambraseys
DSc(Eng) FGS FRGS FICE
Professor of Engineering Seismology

Department of Civil Engineering
Imperial College Road
London SW7 2BU
Telephone 01-589 5111 Ext.4718
Telex 261503

9th August 1985

Dear Messrs Herbst and Jonsson,

Köszönöm augusztus 5-i levelüket. Általános válaszom az Önök kérdéseire az, hogy a válaszok egy része részletesen megtalálható a C. Melville-lel közösen írt könyvemben, melynek címe "A history of Persian earthquakes", Cambridge University Press, 1982.

Az biztos, hogy ebben az évszázadban nem nőtt a Földközi-tenger szeizmikus aktivitása. Éppen ellenkezőleg, a Földközi-tenger keleti részén a 10-12. és a 18. századhoz képest az aktivitás ebben az évszázadban szokatlanul alacsony volt. Nem hiszem, hogy az elmúlt 24 évszázadban bármilyen nagy eseményt kihagytunk volna az említett régióban.

Mellékelek néhány kiadványt, amelyek talán segítségére lehetnek könyve elkészítésében,

Eredeti lefordítva

Yours sincerely

N. N. Ambraseys

cve/NNA

Az 1984. június 8-i számában, a 29. oldalon, a "Jelentős" földrengések címszó alatt az Őrtorony Társulat *Awake!* magazinja Waverly Person geofizikusra hivatkozott az Egyesült Államok Földtani Intézeténél. Dr. Person, aki a Colorado állambeli Denverben működő Nemzeti Földrengésinformációs Szolgálat vezetője, a következő választ adta megkeresésünkre:

United States Department of the Interior
GEOLOGICAL SURVEY
BOX 25046 M.S. 967
DENVER FEDERAL CENTER
DENVER, COLORADO 80225

IN REPLY REFER TO:

Branch of Global Seismology & Geomagnetism
National Earthquake Information Center

October 8, 1985

Dr. Carl Olof Jonsson
Box 14037
S-400 20
Goteborg, Sweden

Dear Dr. Jonsson:

A Dr. Frank Pressnek írt levelét, amely a nagy földrengések jelentős növekedésére vonatkozik ebben az évszázadban, hozzám továbbították válaszadás céljából.

Nem vagyok biztos a nagy földrengések osztályozásában, de számunkra a nagy földrengések 8,0 vagy annál nagyobb erősségűek.

A mi feljegyzéseink nem mutatják a nagy földrengések számának jelentős növekedését. Mellékelem az összes 8,0 vagy annál nagyobb erősségű földrengés listáját.

Ha további segítségére lehetünk, kérjük, lépjen velünk ismét kapcsolatba.

Eredeti lefordítva

Sincerely yours,

Waverly J. Person

Waverly J. Person
Chief, National Earthquake Information Service

Enclosures

Dr. Person a levelével együtt elküldte a “nagy földrengések”, azaz “az összes 8,0 vagy annál nagyobb erősségű földrengés” teljes listáját, amely az aktában szerepel. Ez a lista tartalmazza az összes “nagy földrengést” 1897-től kezdődően, valamint hét elszórt földrengést azt

megelőzően.[1] A lista valójában azt mutatja, hogy a nagy földrengések száma fokozatosan csökken ebben az évszázadban, és arányaiban a legnagyobb számuk az 1914 előtti időszakban volt. Ez összhangban van más neves szeizmológusok következtetéseivel, amint azt a földrengésekről szóló fejezetünkben bemutattuk.[2]

A Dr. Person által szolgáltatott listát az alábbiakban 17 éves szakaszokban foglaljuk össze:

17-éves szakaszok	Nagy földrengések száma	Éves átlag
1897-1913	49	2.9
1914-1930	28	1.6
1931-1947	28	1.6
1948-1964	14	0.8
1965-1981	10	0.6

1982-től 1985-ig bezárólag csak egy “nagy” földrengés történt, az 1985. szeptember 19-i mexikói. Természetesen a nagy földrengések számának ez a fokozatos csökkenése ebben az évszázadban egyszerűen csak egy normális változást jelent, ha hosszabb távon nézzük. A tendencia tehát a rengések ciklikus jellegének megfelelően bármikor gyorsan átfordulhat ellentétes irányba.

Mivel az Isten Világegyháza kiadványa, a *The Good News of the World Tomorrow* azt a megdöbbentő állítást tette, hogy 1901 és 1944

1 Nem véletlen, hogy 1897-et választottuk kiindulópontnak. Az 1890-es években kezdték el használni a távoli földrengések regisztrálására alkalmas szeizmográfokat. Így csak 1897-től kezdődően áll rendelkezésre a Föld minden részéből származó nagy földrengések meglehetősen teljes körű feljegyzése.

2 Seweryn J. Duda szeizmológus az 1897-1964-es periodus alapos tanulmányában arra a következtetésre jutott: „Így a világ éves szeizmikus energiakibocsátása egyértelműen csökkenésre utal az 1897-1964 közötti időszakban. ... Az 1897 óta eltelt 68 év alatt az évi szeizmikus energiakibocsátás jelentősen csökkent a Csendes-óceán körüli és a Csendes-óceánon kívüli régiókban”. (Tectonophysics, Vol. 2, 1965, 424. o.) E 68 év közül az 1905-1907-es években volt a legtöbb földrengés. Haroun Tazieff geológus így magyarázza: „Az 1905-1907-es időszak volt a legzavarosabb a modern időkben, egy olyan időszak, amelyet tizenegy 8-as vagy annál nagyobb magnitudójú földrengés jellemzett; és csak az 1906-os év során a világ, ezeket az egymást követő földrengéseket szenvedte el: Honshu, Japán. 8-as erősségű. . Kolumbia és Ecuador határa, 8,6 magnitudó; San Francisco, 8,2; Aleuták, 8; Valparaiso Chilében, 8,4; Új-Guinea, 8,1; Sinkiang, Kína, 8 magnitúdó. Gutenberg és Richter szerint az 1906-os földrengések által felszabaduló energia ötször nagyobb volt, mint a huszadik század átlaga, az 1904-1952 közötti évek alapján.” (*When theEarlh Trembies*, London 1964, 134. o.)

között „mindössze három földrengés volt 7-es vagy annál nagyobb erősségű”, levelet írtunk Dr. Seweryn J. Duda-nak, a Hamburgi Egyetem geofizika professzorának, és kértük, hogy kommentálja a helyzetet. Duda professzor válaszát itt közöljük:

UNIVERSITÄT HAMBURG

INSTITUT FÜR GEOPHYSIK

Institut für Geophysik
Bundesstraße 55, D 2000 Hamburg 13

Mr.Wolfgang Herbst
Carl Olof Jonsson
Box 14037
S-400 20 Göteborg
Sweden

Fernsprecher: (040) 41 23 - 4918 } Durchwahl
Behördennetz: 9.38. (.)
Telex-Nr.: 2 14732 unihhd

Datum und Zeichen Ihres Schreibens

Aktenzeichen (bei Antwort bitte angeben) SJD/ro

Datum 7 July 1986

Betreff

Dear Mr. Wolfgang Herbst,

dear Mr. Carl Olof Jonsson,

Tisztelt Wolfgang Herbst úr, kedves Carl Olof Jonsson úr, ez Wolfgang Herbst úr 1986. június 7-én kelt levelére vonatkozik. Az Ön kérdéseire az alábbiak szerint lehet válaszolni:

ad 1) Az 1901-1944 közötti időszakban világszerte körülbelül 1000 (ezer) 7-es vagy annál nagyobb erősségű földrengés történt.

ad 2) Nem jogos az az állítás, hogy a nagy földrengések száma drámaian megnövekedett az ötvenes évektől napjainkig. Vannak arra utaló jelek, hogy a világméretű szeizmikus aktivitás - ha a 7-es vagy annál nagyobb erősségű földrengésekben fejezzük ki - folyamatosan csökkent a 20. század elejétől napjainkig terjedő időszakban. A mintázatot azonban spekulatív lenne bármilyen módon a jövőre extrapolálni.

ad 3) Nincs arra utaló jel, hogy a XX. század a globális szeizmikus aktivitás tekintetében jelentősen eltérne a korábbi évszázadoktól.

Ami azonban különbözik, az a nagyobb népsűrűség (a földrengésveszélyes területeken, és így a földrengés esetén az emberi életek nagyobb potenciális vesztesége, amit azonban általában a házépítés jobb színvonala kompenzál. Emellett a jobb kommunikáció növeli a tájékozottságot a természeti katasztrófákról.

Köszönöm, hogy megkérdezte a véleményemet a fenti problémákról.

Eredeti lefordítva

Sincerely yours,

Seweryn J. Duda
Professor of Geophysics

A neves földrengésügyi szaktekintélyek mindezen levelei tehát szöges ellentétben állnak a különböző végidőkről szóló, napjainkban megjelenő szélsőséges, gyakran felelőtlen állításokkal.

Függelék B

“Eljövetel” vagy “jelenlét” — mit mutatnak a tények?

A Máté evangéliuma huszonnegyedik fejezetének 3. versében Jézusnak feltett kérdésben: “Mi lesz eljöveteled jele”, az “eljövetel” szó a görög *parousía* szót fordítja. A *parousía* elsősorban “*jelenlétet*” jelent, de ma már jól ismert, hogy Jézus idejében más értelemben is használták. Ennek ellenére az Őrtorony Társulat ragaszkodik a “jelenlét” kifejezéshez, mint a kifejezés egyetlen helyes bibliai jelentéséhez. Ebben nyilvánvalóan “érdekeltségük” van.

Állításuk, miszerint Krisztus *jelenléte* 1914-ben kezdődött, és hogy azóta ennek jelét látjuk a világ eseményeiben, azt sugallja, hogy Jézus tanítványai olyan jelet kértek, amely jelzi, hogy *Krisztus eljött és láthatatlanul jelen van*, nem pedig olyan jelet, amely *megelőzi* az eljövetelét és jelzi, hogy az küszöbön áll. Következésképpen a Társulat *New World Translation of the Holy Scriptures* a kérdést Máté evangéliuma huszonnegyedik fejezetének 3. versében így adja vissza:

> **Mondd meg nekünk: Mikor lesznek ezek a dolgok, és mi lesz a jelenléted jele és a dolgok rendszerének befejezése?**

A fordítás alapgondolata az, hogy Krisztus második eljövetele két szakaszból áll, az első egy *láthatatlan jelenlét* egy ideig, míg a második szakaszban, az armageddoni csatában Krisztus véglegesen kinyilatkoztatja jelenlétét a világnak. Ez az elképzelés nem az Őrtorony Társaságtól származik. Az 1820-as évekre vezethető vissza, amikor először a jól ismert londoni bankár és bibliamagyarázó *Henry Drummond* vetette fel, aki később Edward Irving *Katolikus Apostoli Egyházának* egyik alapítója lett. A “láthatatlan jelenlét” vagy a “kétlépcsős eljövetel” elméletét, amely ma inkább a “titkos elragadtatás” elméleteként ismert, gyorsan átvették más prófécia magyarázók is. Nemcsak az irvingiak, hanem John Nelson Darby követői, a *Plymouthi Testvérek* is,

akik révén széles körben elterjedt Angliában, az Egyesült Államokban és más országokban. Különösen a millenaristák, azaz a földi, szó szerinti, jövőbeli millenniumban hívő keresztények körében vált nagyon népszerűvé.[1]

A “kétlépcsős eljövetel” gondolatának számos védelmezője számára a görög parúzia szó a vita döntő pontjává vált. Általánosan elterjedt nézet volt, hogy ez a szó Krisztus eljövetelének első szakaszára, a “levegőben” való láthatatlan jelenlétére utal. A görög *ephiphania*, “megjelenés” és *apokalypsis*, “kinyilatkoztatás” szavakról viszont általában azt mondták, hogy az eljövetel második szakaszára vonatkoznak, Krisztusnak a világ eseményeibe való beavatkozására az armageddoni csatában. A *parúsia* fordításának megváltoztatása “eljövetelről” “jelenlétre” gyökeresen megváltoztatja nemcsak a tanítványok kérdésének, hanem Jézus válaszának értelmét is. Ezt jól szemléltetik azok az érvek, amelyeket Robert Govett tiszteletes, a titkos elragadtatás eszméjének legjelentősebb brit bajnoka terjesztett elő a múlt században 1866-ban:

> **Ha azt kérdezzük: “Mi a jele a te eljövetelednek?” (Mt. xxiv. 3), akkor ... a Megváltónak a legmagasabb égből való jövőbeli elmozdulásának jelét kutatjuk. Ha azt mondjuk: “Mi a jelenléted jele?”, akkor Jézusnak a levegőben való titkos létezésének bizonyítékát kutatjuk, miután a föld felé irányuló mozgása egy időre megállt.**
>
> **A tanítványok megkérdezik: “Mi lesz a te jelenléted jele?” (3. vers). Ez tehát arról biztosít bennünket, hogy azt képzelték, hogy Jézus titokban lesz jelen. Nincs szükségünk jelre, ha már nyíltan jelen van.**[2]

Ezeket az 1866-ban megfogalmazott érveket sok más magyarázó is átvette, köztük Charles Taze Russell. 1876-ban az adventista Nelson H. Barbour és társai hatására Russell átvette a “jelenlétet” mint a parúzia egyetlen elfogadható jelentését, hogy megmagyarázza, hogyan jöhetett el Krisztus 1874-ben (ahogy Barbour megjósolta) anélkül, hogy bárki is észrevette volna. E nézet elfogadása tehát egy meghiúsult előrejelzés

1 A “láthatatlan jelenlét” gondolatának eredete és fejlődésének részletes vizsgálatát, valamint azt, hogy miként fogadta el Russell és követői, lásd: C. O. Jonsson, “*The Theory of Christ’s Parousía As An ‘Invisible Presence*’”, *The Bible Examiner*, Vol. 2, No. 9, 1982, and Vol. 3, No. 1, 1983, Box 81, Lethbridge, Alberta, Canada TIJ-3Y3.

2 A *The Rainbow* című brit millenáris folyóirat 1866. júniusi száma 265. o. és 1866. júliusi száma 302. o. A *The Rainbow* minden más angliai millenarista folyóiratnál nagyobb teret biztosított a titkos elragadtatás eszme leleplezőinek, és Govett számos cikket publikált benne. Govett fő műve a témában az 1852-ben megjelent 357 oldalas The Saints’ Rapture to the Presence of the Lord Jesus (*A szentek elragadtatása az Úr Jézus jelenlétébe*) című munkája volt. Az egész könyvben az egész vita azon alapul, hogy Govett az “eljövetel” szót “jelenlét”-re változtatta!

miatt történt, és ezt használták fel az 1874-es kudarcuk magyarázataként. Ezt a magyarázatot Russell követői egészen az 1930-as évek elejéig megtartották, amikor hirtelen “felfedezték”, hogy Krisztus “láthatatlan jelenléte” 1874 helyett 1914-ben kezdődött!

A “jelenlét” mint a *parúzia* egyetlen helyes bibliai jelentése azonban úgy tűnik, hogy a bibliafordítók körében nagyon kevés támogatást talál. Valójában nagyon kevés bibliafordítót kivéve mindegyik az “eljövetel”, “advent”, “érkezés” vagy hasonló kifejezéseket részesíti előnyben a “jelenlét” helyett. Egy tanúkutató és bibliagyűjtő, William J. Chamberlin (Clawson, Michigan, Egyesült Államok) gondosan ellenőrizte, hogy a Máté evangéliuma huszonnegyedik fejezetének 3., 27., 37. és 39. versében a parúziát hogyan adják vissza több száz helyen, különböző bibliafordításokban, William Tyndale 1534-es Újszövetségétől kezdve egészen az 1980-ban megjelent fordításokig, és átfogó listát készített az ebből az időszakból származó 137 fordítás visszaadásairól. E listák vizsgálata igen érdekes eredményeket hozott.

“Parúzia” a bibliafordításokban

A tizenkilencedik század közepe előtt nyilvánvalóan kevés bibliafordító volt hajlandó a parúziát “jelenléttel” fordítani. Az Újszövetség angol fordításai közül a XVI. századi Tyndale-től az 1862-es Robert Younggig Chamberlin csak egyetlen fordítót talált, Wakefieldet, aki az Újtestamentumában (1795) a “presence” kifejezést használta a parousia fordításaként Máté evangéliuma huszonnegyedik fejezetének 39. versében. De Wakefield mégis inkább “eljövetel”-nek adta vissza ugyanezen fejezet 3., 27. és 37. versében. Továbbá Daniel Scott az 1741-ben megjelent Máté-fordításában (*New Version of St. Matthew’s Gospel*) a “presence”-t adja a jegyzetekben, míg a folyó szövegben megtartja a “coming”-t.

A tizenkilencedik században az első fordító, aki a Máté huszonnegyedik fejezetében a parúziát “jelenlét”-nek fordította, valószínűleg Dr. Robert Young volt a *Literal Translation of the Holy Bible* (1862) című művében, aminek oka, amint a cím is jelzi, az, hogy a görög szavak szigorúan szó szerinti jelentését próbálta megadni a modern idiómában kifejezett jelentés helyett. Két évvel később Benjamin Wilson, a ma Isten Egyháza Általános Konferencia néven ismert kis vallási testület egyik korai vezetője kiadta *The Emphatic Diaglott* (1864) című mű-

vét, amely szintén "jelenlét"-ként adja vissza a *parúziát* az Újszövetség mind a 24 előfordulása során.[3]

Aztán 1868-1872-ben Joseph B. Rotherham kiadta *The Emphasized New Testament* című művét. De csak az 1897-ben megjelent harmadik, átdolgozott kiadásban változtatta meg Rotherham a *parousia* fordítását "érkezés"-ről "jelenlét"-re. Hogy miért? A harmadik kiadás *függelékében* megadott indoklás azt jelzi, hogy legalábbis részben elfogadta a "kétlépcsős eljövetel" gondolatát. Megmagyarázza, hogy Krisztus *parousiája* nemcsak egy esemény lehet, hanem "egy többé-kevésbé elhúzódó időszak is, amely alatt bizonyos dolgok meg fognak történni". Kétségtelen, hogy Rotherhamet e témáról való gondolkodásában befolyásolta a *The Rainbow* magazin néhány munkatársával való szoros barátsága, amelynek Rotherham maga is szerkesztője lett a magazin fennállásának utolsó három évében.[4]

Más múlt századi fordítók, akik a "jelenlétet" használták a *parousia* helyett Máté huszonnegyedik fejezeténél, W. B. Crickmer (*The Greek Testament Englished*, 1881), J. W. Hanson (The New Covenant, 1884) és Ferrar Fenton voltak, aki az 1880-as években kezdte kiadni *The Bible in Modern English* című fordításának első részeit.

Századunk fordításai, amelyek Máté evangéliumának huszonnegyedik fejezetében a parousia-t "jelenlét"-ként adják vissza: A. E. Knoch *A Concordant Version* (1926), Ivan Panin's *Bible Numerics* (2nd ed., 1935), a Watch Tower Society's *New World Translation of the Christian Greek Scriptures* (1950), James L. Tomanek's *New Testament* (1958), a *Restoration of Original Holy Name Bible* (1968), Donald Klingensmith's *Today's English New Testament* (1972) és Dr. Dymond's *New Testament* (1972; csak kéziratban).[5] Más fordítások alkalmanként a lábjegyzetekben a *parousia* szó szerinti jelentésében a "jelenlétet" adják meg, de a főszövegben inkább az "eljövetelt", "érkezést" (vagy hasonlót) részesítik előnyben.

3 Lásd az Isten *Egyházak történelmi útjelzői* című könyvet, amelyet 1976-ban adott ki a mozgalom központja Oregonban Illinois, 61061. A csoport a Christadelphiánusokhoz és Jehova Tanúihoz hasonló nézeteket vall olyan tanokat illetően, mint a szentháromság, a lélek és a pokol tüze.

4 Lásd a korábbi 2. lábjegyzetet. Rotherham 1885 és 1887 között a *The Rainbow* szerkesztője volt. Lásd alsó Rotherham's *Reminiscences*, összeállította fia, J. George Rotherham (London, röviddel 1906 után), 76-79. o.

5 Azt, hogy e fordítók közül legalábbis néhányat befolyásolt a "láthatatlan jelenlét" tantételhez való ragaszkodásuk, jól mutatja Dymond fordítása a Máté 24:3-ról: "De addig is mondd el, milyen egyéb események jelzik, hogy visszatértél a földre, hogy láthatatlanul jelen legyél."

E viszonylag kevés kivételtől eltekintve tehát mind a régebbi, mind a modern fordítók a “jelenlét” helyett inkább a “jövetel”, “advent”, “érkezés” vagy valami hasonló kifejezéssel adják vissza a *parousiát* a Krisztus második eljövetelével foglalkozó szövegekben. Teszik ezt annak ellenére, hogy mindannyian egyetértenek abban, hogy a “jelenlét” a szó *elsődleges* jelentése. Hogy miért? Logikus azt hinni, hogy az Újszövetség eredeti nyelvének oly sok szakértője valahogy nem értette meg ennek a görög kifejezésnek a valódi értelmét?

Mi a helyzet az Újszövetség *legkorábbi* változataival, a latin, a szír, a kopt és a gót változatokkal, *amelyek akkor készültek, amikor az Újszövetség eredeti koine görögje még élő nyelv volt?* Mit árulnak el ezek arról, hogyan értették ezek az ókori fordítók a parúszia szót?

“*Parousía*” az Újszövetség legkorábbi változataiban.

Mint ismeretes, a latin Vulgata változatot a negyedik századi Hieronymus, a ma inkább Szent Jeromos néven ismert nagy tudós készítette. Fordítási munkáját a negyedik század vége felé végezte, az evangéliumokkal kezdve Kr. u. 383-ban. Érdekes, hogy az Újszövetségben a *parúzia* 24 előfordulása közül 20-ban Jeromos a latin *adventus* szót választotta az “eljövetel” szóra, amelyből az angol “advent” szó származik. A négy kivétel az 1Kor 16:17; 2Kor 10:10; Filippi 2:12 és a 2Pt 1:16. Ezekben az esetekben a Vulgata a latin “jelenlét” szót, a *praesentia*-t használja. Figyelemre méltó, hogy e négy szöveg közül csak az utolsó foglalkozik Krisztus *parúziájával*. Az összes többi tizenhat esetben, ahol a *parúzia* Krisztus eljövetelére utal, Jeromos a latin *adventus* szót részesítette előnyben. Hogy miért? Nyilvánvalóan úgy érezte, hogy a Jézus Krisztus *parúziájával* foglalkozó szövegekben a szó inkább “eljövetelt” jelent, mint “jelenlétet”. Tévedett ebben a felfogásban?

Valójában a latin *Vulgata* nem a Biblia legkorábbi latin nyelvű változata volt. Számos más latin nyelvű fordítás előzte meg, amelyek közül néhány már a második században elkészült. Jeromos Vulgatája valójában nem fordítás, hanem ezeknek a korábbi latin változatoknak az átdolgozása volt (bár az eredeti héber, arámi és görög szövegekkel összehasonlítva), egy olyan átdolgozás, amelyet azért készítettek, hogy a régi latin változatok sokféleségéből egy hiteles latin változatot hozzanak létre. Ezeket a régebbi változatokat közös néven *Régi Latin*

Bibliának vagy (latinul) *Vetus Latinának* nevezik. A *Vulgatához* hasonlóan ezek is általában *adventusszal* adják vissza a *parousia* szót. Az öt kivétel (2Kor 10:10; Fil 2:12; 2Tessz 2:9; 2Pt 3:4, 12) csak két olyan szövegrészletet tartalmaz, amely Krisztus *parúziájával* foglalkozik. A *Vulgatához* hasonlóan tehát a régi latin változatok is inkább az *adventus* szóval adják vissza a *parúziát*, a Krisztus parúziájával foglalkozó 17 szövegből 15-ben.[6] (Lásd a mellékelt táblázatot a 255. oldalon.)

A latin *adventus* szó, szó szerint “eljövetelt” jelent, bár néha a “jelenlét” értelmében is használható. A fent említett latin változatokban azonban az *adventus* egyértelműen az “eljövetel” értelmében használatos, szemben a *praesentia*, a “jelenlét” latin szavával.

A szíriai *Peshitta* változat az ötödik században készült, de a latin *Vulgatához* hasonlóan ezt is megelőzték régebbi változatok, amint azt például a kuretói és a szinaiti szíriai kéziratok mutatják.[7] Ha – ahogyan azt általában feltételezik – Jézus és apostolai anyanyelve az *arámi* volt, akkor ezek a szír változatok valójában olyan szavakat tükrözhetnek, amelyeket maga Jézus és az apostolok használtak, beleértve a Máté evangéliumának huszonnegyedik fejezetében a *parúziá*ra használt szír szót, a *me’thitha*-t![8] A latin *adventus* szóhoz hasonlóan a *me’thithá* szó szerint “eljövetelt” jelent, mivel a “jön” jelentésű igéből származik.

A *Gótikus Változatot* Wulfila készítette a negyedik század közepén, tehát valamivel korábbi, mint a latin Vulgata-fordítás. Ez a változat a *parousía*-t a gót *cums* főnévvel fordítja, amely szó az angol “come” szóval rokon. Ez egészen természetesen azt jelenti, hogy “eljövetel”.[9]

A figyelemre méltó következtetés tehát az, hogy az Újszövetség legkorábbi változatai – amelyeket akkor készítettek, amikor a *koiné* görög még élő nyelv volt, és olyan fordítók, akik közül néhányan gyermekkoruk óta alaposan ismerték ezt a nyelvet – a Krisztus második eljövete-

6 Lásd D. Petri Sabatier, *Bibliorum Sacrorum Latinae Versiones Antiquae*, eredetileg 1743-ban jelent meg. Az 1974-ben Münchenben kinyomtatott fakszimile-t használtuk a jelen értekezéshez.

7 Lásd Bruce M. Metzger: *The Early Versions of the New Testament*, Oxford 1977, 3-82. o., és Matthew Black: *Die alten Übersetzungen des Netten Testaments*, K. Aland, editor, Berlin, New York, 1972, 120-159. o., részletes tárgyalását.

8 Pieter Leendert Schoonheim, *Een Semasiologisch onderzoek van Parousía met betrekking tot het gebruik in Mattheus 24* („Egy szemasiológiai kutatás a parúziáról, különös tekintettel annak használatára a Máté 24-ben”), Aalten, Hollandia, 1953, 20-22. o., 259. o.). A curetói kéziratról általában úgy vélik, hogy a korábbi szinaiti szír szöveg átdolgozása, amely viszont eredetileg az észak-szíriai Antiochiában készült. E kéziratok szíriai nyelvezete tehát, amely az arámi nyelv egyik dialektusa, valószínűleg nagyon közel áll a Jézus és apostolai által használt palesztinai arámi nyelvjáráshoz.

9 A korai kopt, etióp és örmény változatokat nem vizsgálták.

PAROUSIA IN THE OLDEST LATIN TRANSLATIONS OF THE NEW TESTAMENT

Texts using parousia:		Vulgate (4th century)	Old Latin (2nd century)	*Church fathers (1st–5th centuries)* Adventus	Praesentia
Matthew	24:3	adventus	adventus	many	none
	24:27	adventus	adventus	many	none
	24:37	adventus	adventus	many	none
	24:39	adventus	adventus	many	Victorinus, d. 303
1 Cor.	15:23	adventus	adventus	many	Augustinus, d. 430
	16:17	*praesentia*	adventus	none?	Ambrosiaster, 5th century, *et al*
2 Cor.	7:6	adventus	adventus	Ambrosiaster	none
	7:7	adventus	adventus	Ambrosiaster	none
	10:10	*praesentia*	*praesentia*	none?	Ambrosiaster
Phil.	1:26	adventus	adventus	Ambrosiaster	none
	2:12	*praesentia*	*praesentia*	none?	Ambrosiaster
1 Thess.	2:19	adventus	adventus	Tertullianus d. after 220 Ambrosiaster	none
	3:13	adventus	adventus	Tertullianus Ambrosius, d. 397 Ambrosiaster	none
	4:15	adventus	adventus	many	none
	5:23	adventus	adventus	Irenaeus, d. after 190 Tertullianus, in many places, *et al*	Tertullianus, in one place
2 Thess.	2:1	adventus	adventus	Tertullianus	none
	2:8	adventus	adventus	Tertullianus Ambrosiaster *et al*	Irenaeus Hilarius, d. 367 *et al*
	2:9	adventus	*praesentia*	many	Augustinus
James	5:7	adventus	adventus	none	none
	5:8	adventus	adventus	none	none
2 Peter	1:16	*praesentia*	(missing)	none	none
	3:4	adventus	*praesentia*	none	none
	3:12	adventus	*praesentia*	(Pelagius)	(Auctor)
1 John	2:28	adventus	adventus	none	none

(Az egyházatyák változatai Sabatier lábjegyzeteiből származnak.)

lével kapcsolatos részekben a görög *parúziát* inkább “eljövetel”, mint “jelenlét” jelentésű szavakkal adták vissza. Tették ezt annak ellenére, hogy a *parúsia* elsősorban “jelenlétet” jelent, és más helyeken így is fordították. A kérdés az: miért “eljövetel”-ként adták meg a szót, amikor Jézus Krisztus *parúzíájára* vonatkozott, de “jelenlét”-ként, amikor például Pál apostol *parúzíájára* vonatkozott (2Korinthus 10:10; Filippi 2:12)? Évszázadokon át ez némileg rejtély maradt, amíg – a mi huszadik századunk hajnalán – az új felfedezések lehetővé nem tették, hogy az újszövetségi görög nyelv modern szakértői megtalálják a választ erre a rejtélyre.

A parousia szó technikai használata

Az elmúlt évszázad során a görög-római világ ókori településeinek lelőhelyein végzett ásatások kőre és fémre írt feliratok *százezreit*, valamint papiruszra, pergamenre és cserépdarabokra írt szövegeket hoztak napvilágra.

Ezek az új leletek forradalmasították az Újszövetség eredeti görög nyelvének tanulmányozását. Felfedezték, hogy az Újszövetség görögje nem egy különleges “bibliai görög”, ahogyan egyesek hitték, és nem is a kortárs szerzők által használt irodalmi, archaizáló görög, hanem nagymértékben a hétköznapi emberek által otthon és másutt használt görög népnyelv, a mindennapi élet hétköznapi nyelve, a *koine* görög beszélt formája, árnyalata.

E felfedezés következményeit a Biblia eredeti görög nyelvének megértése szempontjából először Adolf Deissmann, a Heidelbergi Egyetem (később a Berlini Egyetem) professzora vizsgálta meg részletesen, aki 1895-ben kezdte publikálni eredményeit. Más tudósok, akik felismerték a felfedezés jelentőségét, hamarosan csatlakoztak az újonnan felfedezett szövegek vizsgálatához. Új megvilágításba került az, ahogyan sok görög szót használtak és értettek az Újszövetség megírásának idején.

Az egyik olyan szó, amelynek jelentését az új szövegek megvilágították, a *parúsia* szó volt. Az új felismeréseket Deissmann professzor 1908-ban foglalta össze a ma már klasszikusnak számító *Licht vom Osten* (*Fény keletről*) című művében. A *parúzia* szóról szóló, több oldalas értekezése a következő magyarázattal kezdődik:

A legrégebbi keresztény istentisztelet egy másik központi gondolata is világos lett az új szövegekből, nevezetesen az παδουσια [*parusía*], ‘megérkezés, eljövetel’, Szent Pál legbuzgóbb reményeit kifejező szó. Most már elmondhatjuk, hogy a parúziához fűződő őskeresztény reménység legjobb értelmezése a régi adventi szöveg: “Íme, eljön hozzád a te királyod”. [Máté 21:5] A ptolemaioszi időszaktól kezdve egészen a Kr. u. 2. századig nyomon követhetjük a szót keleten, mint a király vagy a császár érkezésére vagy látogatására vonatkozó szakkifejezést.[10]

Deissmann professzor ezután számos példát hoz fel a kifejezés használatára. Egy ilyen hivatalos, királyi látogatás alkalmával, mint például amikor a római császár *parúziát* tett a keleti tartományokban, “az utakat rendbe hozták, tömegek özönlöttek, hogy hódoljanak, fehér ruhás alattvalói felvonultak, trombitaszó, éljenzés, beszédek, kérvények, ajándékok és ünnepségek voltak”.[11] Gyakran új korszakot számoltak a király vagy császár *parúziájától*, és ennek emlékére érméket vertek. Néró császár látogatásakor vagy *parúziájakor* például, akinek uralkodása alatt Pál apostol megírta korinthusi leveleit, Korinthosz és Patras városai “adventi érméket” vertek. Ezeken az érméken az *Adventus Aug(usti) Cor(inthi)* felirat szerepelt, ami azt bizonyítja, hogy a latin adventus kifejezést a görög parousia kifejezés megfelelőjeként használták ezeken az alkalmakon.[12]

Azóta számos tudós – például George Milligan és James Hope Moulton professzorok – további kutatásai megerősítették Deissmann következtetéseit, aki először mutatta be a *parúziának* ezt a technikai használatát.[13] A kifejezésnek ez a használata egyértelműen megmagyarázta, hogy az Újszövetség korai változatai miért adták vissza a kifejezést “eljövetel” jelentésű szavakkal a Jézus Krisztus *parúziájával* foglalkozó szövegekben. A mai görög lexikonok és szótárak mind rámutatnak a szónak erre az értelmére, az elsődleges jelentése („jelenlét”) mellett, és

10 Idézem L. R. M. Strachan angol fordítását a 4. kiadásból, *Light from the Ancient East*, reprinted by Baker Book House, Grand Rapids, Michigan, 1978, p. 368.

11 B. M. Nolan, “Some Observations on the parousía,” *The Irísh Theological Quarterly*, Vol. XXXVI, Maynooth 1969. p. 288.

12 Deissmann, 371. o. Figyelemre méltó, hogy a görög *epipháneia*, “megjelenés” szó, amelyet általában a következőkre alkalmaznak Krisztus eljövetelének második szakaszára a titkos elragadtatás eszméjének hívei, szintén időnként a görög “adventi érméken” is használták a latin *adventus* megfelelőjeként! (Deissmann. p. 373.)

13 A parousía kifejezés legátfogóbb nyelvészeti tanulmánya Pieter Leendert Schooheim: *Een semasiologisch onderzoek van Parousía*, Aalten, Hollandia, 1953. Ez a munka mintegy 300 oldalt tesz ki, beleértve egy 33 oldalas angol nyelvű összefoglalót is.

a modern tudósok között általános konszenzus van abban, hogy a *parúziát* az Újszövetségben, amikor Krisztus második eljövetelére használják, a királyi látogatás technikai értelmében használják.[14]

Vajon az ő eljövetele “egy király látogatása” lesz? Minden bizonnyal az lesz. A Biblia többször is úgy mutatja be Krisztus *parúziáját*, mint eljövetelét “hatalommal és nagy dicsőséggel”, amikor “dicsőségének trónján” fog ülni, “összes angyalai” kíséretében. (Máté 24:30; 25:31) Egy arkangyal hatalmas “hangja”, “nagy trombitaszó” és más feltűnő jelek is hozzájárulnak ahhoz, hogy Krisztus *parúziáját hivatalos*, *királyi látogatás*ként írják le, amelyet mindenki észrevesz, és amelynek láttán “a föld minden törzse” “jajveszékeléssel veri magát”. Jövetele semmiképpen sem úgy van bemutatva, mint egy láthatatlan, titkos jelenlét, amelyet az emberiség nagy többsége nem vesz észre.” — Máté 24:27, 29-31; 1Thesszalonika 4:15, 16; Jelenések 1:7.

Állítólagos tudományos támogatás

Az Őrtorony Társulat a “jelenlét” mint a parúzia egyetlen elfogadható bibliai jelentése mellett való kitartásának alátámasztására néha idéz néhány bibliafordítást és egy-egy görög tudóst. Jelzésértékű azonban, hogy ezen hivatkozások többsége elavult, abból az időből származik, amikor a kifejezés technikai használata még ismeretlen volt.

Így a parúzia szóról szóló legutóbbi *értekezés*, amely 1984-ben jelent meg a *Szentírás átdolgozott Új Világ Fordítása hivatkozásokkal* című kiadvány 1576. és 1577. oldalán (5b. függelék), négy olyan bibliafordítás idézésével kezdődik, amelyek a parúziát “jelenlét”-ként adják vissza Máté evangéliuma huszonnegyedik fejezetének 3. versénél, amelyek közül három (Wilson *The Emphatic Diaglott*, Rotherham *The Emphasized Bible* és Fenton *The Holy Bible in Modern English*) még Deissmann és munkatársai felfedezése előtt készült. A negyedik a Társulat saját, 1950-ben készült *New World Translation of the Christian Greek Scriptures!* A következő cikket teljes egészében egy idézet uralja, amely Dr. Israel P. Warren *The Parousia* című művéből származik, aki a “jelenlét” mint a *parúzia* helyes bibliai jelentése mellett érvel. Sajnos Dr. Warren munkája 1879-ből származik![15]

14 Lásd például Kittel/Friedrich, *Az Újszövetség teológiai szótára*. V. kötet, 858-871. o., valamint a *francia Dictionnaire de la Bible, Supplément,* szerkesztette L. Pirot, A. Robert és H. Cazelles, Paris-VI, 1960, 1332-1420. o. terjedelmes cikkét. Egy másik érdekes tanulmány J. T. Nélis tanulmánya a *Bibel-Lexikon*ban, Tubingen 1968, pp. 1304-1312.

15 Israel P. Warren, D.D., The Parousia, Portland, Maine, 1879, pp. 12-15.

A cikk azonban három modern görög lexikonra is utal. Rámutatnak arra, hogy Liddell és Scott A Greek-English Lexicon és Kittel/Friedrich TDNT (*Theological Dictionary of the New Testament*) című műve egyaránt a “jelenlétet” adja meg a *parúzia* jelentésében. De miért nem mondják el az olvasóknak, hogy ugyanez a két lexikon továbbmegy, és elmagyarázza, hogy a parúziát a “király látogatása” technikai értelemben is használták? Miért nem mondják el nekik, hogy ugyanezek a lexikonok hangsúlyozzák, hogy az Újszövetségben így használják a szót, amikor Jézus Krisztus parúziájára utal? A két lexikon közül az utolsó, a *TDNT* valójában csak néhány mondatot tölt a “jelenlét” elsődleges jelentésével. *A cikk többi része, amely összesen 14 oldalt tesz ki, a kifejezés technikai használatának tárgyalása, amely bizonyítja, hogy a szót így használják az újszövetségi szövegekben, amelyek Jézus Krisztus parúziájával foglalkoznak!* Az *Őrtorony* kiadványának olvasója ezt soha nem tudná meg, és valószínűleg nem is lenne eszköze arra, hogy kiderítse. Az olyan érvelés, amely a bizonyítékok ilyen nyilvánvalóan ferde felhasználását tartja szükségesnek, bizonyára nem sok jóval kecsegtet.

Végül Bauer lexikona idézi, hogy a *parúsia* “egy magas rangú személy, különösen a tartományt meglátogató királyok és császárok látogatásának hivatalos kifejezésévé vált”. Érdekes módon ezt a kijelentést úgy idézik, mintha további támogatást adna annak az állításnak, hogy a Biblia a parúziát csak a “jelenlét” értelmében használja, annak ellenére, hogy Bauer lexikona itt a *kifejezés technikai használatát* adja meg, egy király vagy császár (vagy egy magas rangú személy) hivatalos látogatását.

Van azonban egy modern görög-angol szótár, amely úgy tűnik, hogy némi támogatást nyújt az Őrtorony Társulat azon felfogásának, miszerint Krisztus parúziája a “láthatatlan jelenlét” időszaka, amelyet e jelenlét végső “kinyilatkoztatása” követ az armageddoni csatában. Ez a W. E. Vine’s *Expository Dictionary of New Testament Words*, amely a következőképpen határozza meg a parúzia kifejezést:

A PARÚZIA ... egyszerre jelöli az érkezést és az azt követő jelenlétet. ... Amikor Krisztus visszatérésére használják, akkor nem csupán a pillanatnyi eljövetelét jelenti a szentjeiért, hanem a velük való jelenlétét attól a pillanattól kezdve, egészen a világnak való kinyilatkoztatásáig és megnyilvánulásáig.

A *parúziának* ez a leírása nagyon hasonlít az Őrtorony Társaságé-ra. Ezért nem meglepő, hogy Vine definícióját hosszan idézik a Társulat *Aid to Bible Understanding* című bibliai szótárának 1335. oldalán. Meglepő lehet azonban néhányak számára, ha megtudják, hogy Vine a “titkos elragadtatás” tanának egyik legbuzgóbb szószólója volt századunkban. Nyilvánvalóan ez késztette arra, hogy a parúzia szót úgy határozza meg, hogy az alátámassza teológiai nézeteit. Ez azonban csak elősegítette, hogy konfliktusba kerüljön a modern tudományosság eredményeivel.

Mint korábban említettük, a “titkos elragadtatás” eszméje John Nelson Darby követői, az úgynevezett *Testvérek* között találta meg legbuzgóbb szószólóit. 1847-ben Darby és George Muller, az angliai Bristolban működő Testvérek egy csoportjának vezetője közötti szakadás kettéválasztotta a mozgalmat: a Darby által vezetett *Exkluzív Testvérek* és a Muller mellé álló *Nyílt Testvérek*. Bár Muller maga elutasította a “titkos elragadtatás” koncepcióját, a Nyílt Testvérek mozgalom ragaszkodott az elképzeléshez, és továbbra is hirdette azt. W. E. Vine, aki 1873-ban született, a Nyílt Testvérekhez kapcsolódott, és úgy tűnik, hogy már fiatal korától fogva az volt. Nagy tudós volt, és *Szótára* felbecsülhetetlen értékű kézikönyv az Újszövetség tanulmányozásához. A *parúzia* szó meghatározását azonban egyértelműen befolyásolta a “titkos elragadtatás” tantételhez való ragaszkodása, amely tantétel már fiatal kora óta kedves lehetett számára. Ezt több művében is megvédte, amelyeket egy hittársával, C. F. Hogg úrral közösen írt, mint például a Pál apostol levelei a thesszalonikaiakhoz (1914), *az Úr eljövetelének várása* (1919) és a *The Church and the Tribulation* (1938). Az utóbb említett könyvet válaszként adták ki Alexander Reese tiszteletesnek a “titkos elragadtatás” eszméje elleni, az előző évben (1937) megjelent *The Approaching Advent of Christ* (Krisztus közelgő adventje) című írására. A jól ismert exegéta és bibliamagyarázó, F. F. Bruce professzor, bár ugyanolyan vallási háttérrel rendelkezik, mint Dr. Vine, a következő kritikai megjegyzéseket teszi Vine és Hogg *parúzia* szó használatára eszkatológiai rendszerükben:

> **A *Touching the Coming* talán legjellegzetesebb vonása a parúzia szóval való bánásmódjuk volt. Ragaszkodtak a “jelenlét” elsődleges értelméhez, és a szót eszkatológiai használatában úgy értelmezték, hogy az Krisztus jelenlétét jelenti az elragadtatott egyházával a dicső-**

ségben való megjelenését megelőző időintervallumban...

Megkérdőjelezhető, hogy a *parúsia* ezen értelmezése kellőképpen megfelel-e annak az értelemnek, amelyet a szó a hellenisztikus görög nyelvben hordoz. Az írók valóban Cremer lexikonjára hivatkoztak nézetük alátámasztására; de Cremer jóval azelőtt írt, hogy a népnyelvi papiruszok tanulmányozása forradalmasította a hellenisztikus köznyelvről való ismereteinket.[16]

Az Őrtorony Társulat hivatkozása Dr. Vine *parúzia* definíciójára tehát nem bír nagy súllyal. Közelebbről megvizsgálva ez lényegében ugyanolyan elavultnak bizonyul, mint a többi hivatkozásuk.

Mit mutat a bibliai kontextus?

Amikor egy szónak több jelentése van, mindig a szövegkörnyezetet kell figyelembe venni annak meghatározásakor, hogy hogyan kell érteni. A Máté evangéliuma huszonnegyedik fejezet 3. versének szövegkörnyezete arra utal, hogy Máté a *parúziát* a technikai értelemben vagy az elsődleges értelemben használta? Az Őrtorony Társulat azt állítja, hogy a szövegkörnyezet az utóbbi értelmet, a "jelenlétet" jelzi. *Az Őrtorony* 1949. július 1-jei száma a 197. oldalon ezt mondta:

Az a tény, hogy egy király vagy császár érkezése vagy látogatása volt a *parusía* egyik technikai jelentése, nem tagadja vagy cáfolja, hogy a Szentírásban a jelenlét jelentése Krisztus Jézussal kapcsolatban. A szó jelentésének bemutatásához a szentírási szövegkörnyezet erősebb, mint a szó bármely külső papiruszon kívüli, technikai értelemben vett használata.

Egyetértek, a szentírási kontextus sokkal erősebb ilyen körülmények között. A kérdés az, hogy a Máté evangéliuma huszonnegyedik fejezet 3. versének szövegkörnyezete valóban azt mutatja-e, hogy a tanítványok olyan jelet kértek, amely jelzi Krisztus *jelenlétét*, és nem olyan jelet, amely jelzi *eljövetelét*? Van-e okunk azt hinni, hogy valóban úgy gondoltak Krisztus eljövetelére, mint egy "láthatatlan jelenlétre", amelyet csak látható jellel lehet felismerni?

Amikor ezt a kérdést feltették az Őrtorony Társulatnak, be kellett ismerniük, hogy a tanítványoknak "fogalmuk sem volt arról, hogy ő [Krisztus] dicsőséges szellemként fog uralkodni a mennyekből, és

16 F. F. Bruce in Percy O. Ruoff, *W E. Vine, His Life and Ministry*, London 1951, pp. 75, 76.

ezért nem tudták, hogy második jelenléte láthatatlan lesz”.[17] Ha a tanítványoknak fogalmuk sem volt arról, hogy Krisztus a jövőben láthatatlanul lesz jelen, hogyan kérhettek volna jelet egy ilyen láthatatlan jelenlétről? Már ez is mutatja, hogy Máté nem használhatta a *parúziát* a “jelenlét” értelmében. Nyilvánvalóan azt kérték Jézustól, hogy adjon nekik egy jelet, amely bejelenti, hogy Krisztus megígért eljövetele vagy érkezése küszöbön áll. Jelet akartak, de nem azért, hogy valami olyasmiről értesítse őket, ami már bekövetkezett, hanem egy olyan jelet, amely *előre* jelzi, hogy a kívánt esemény hamarosan bekövetkezik, valóban közel van. A nyelvezetük, a szavak, amelyekkel kifejezték a kérdésüket, összhangban álltak volna ezzel a kívánsággal.

Hogy ez a helyes felfogás, azt egyértelműen igazolja az a mód, ahogyan Márk feljegyezte a kérdésüket. Márk változatában a “jel” iránti kérdés csak *a templom lerombolására* vonatkozik. Bizonyára lehetetlen azt gondolni, hogy valamilyen “jelre” lett volna szükségük ahhoz, hogy meggyőződjenek arról, hogy a templom elpusztult, vagy hogy a templom elpusztulása folyamatban van. Valamilyen jelzést akartak az eseményt *megelőzően*![18]

Az, ahogyan Jézus válaszolt a kérdésükre, teljes mértékben megerősíti ezt. Miután áttekintette a jövőbeli eseményeket, amelyek Jeruzsálem pusztulását is magukban foglalták, Jézus a 29. és 30. versben leírta azt a jelet, amely a “felhőkön” való jövőbeli eljövetelét fogja kísérni, és hozzátette:

> **Tanuljátok meg most a fügefa illusztrációból ezt a pontot: Amint fiatal ága megpuhul, és levelet hajt, tudjátok, hogy közel a nyár. Hasonlóképpen ti is, amikor mindezt látjátok, tudjátok, hogy közel van az ajtóknál.”** — Máté 24:32, 33, NW.

Meg kell jegyeznünk, hogy Jézus nem azt mondta, hogy amikor látják, hogy a fügefa fiatal ága zsenge lesz és leveleket hajt, akkor tudják, hogy “itt a nyár”. Ezek a jelek megelőznék a nyarat, és bizonyítanák, hogy *közel* van. Hasonlóképpen, az Emberfia eljövetelének jele is azt bizonyítaná, hogy “közel van az ajtók előtt”, nem pedig láthatatlanul jelen van. Az összehasonlítás *a nyár közelsége*, és *Krisztus közelsé-*

17 Az *Őrtorony*, 1964. szeptember 15., 576. o. Ugyanezt a következtetést vonta le az 1974. január 15-i *Őrtorony* az 50. oldalon: “Amikor megkérdezték Jézust: ‚Mi lesz jelenléted jele?’, nem tudták, hogy jövőbeli jelenléte láthatatlan lesz.” Az *Őrtorony* 1974. január 15-i számában ugyanezt a következtetést vonták le.

18 Ez megcáfolja az Őrtorony Társaság által néha használt érvet, miszerint “nem lenne szükség jelre, ha a parúzia látható és kézzelfogható lenne”. See *Awake!* 1967. december 8., 27. o.

ge között van. Világos, hogy Jézus azt mondta a tanítványainak, hogy olyan jelet keressenek, amely *megelőzi* az érkezését vagy "királyi látogatását", nem pedig olyan jelet, amely *követi* az eljövetelét és amely megmutatja, hogy láthatatlanul jelen van. A Máté evangéliuma huszonnegyedik fejezet 3. versének *szövegkörnyezetéből* tehát teljesen világos, hogy a tanítványok Krisztus közelgő *eljövetelének* jelét kérték, nem pedig a *jelenlétének* jelét. A szövegkörnyezet határozottan alátámasztja azt a következtetést, hogy Máté a *parusía* szót annak technikai értelmében használta, egy király vagy magas rangú személy érkezését vagy látogatását értve alatta.[19]

Figyelemre méltó az is, hogy a négy evangélista közül egyedül Máté használja a *parúzia* szót, és csak a huszonnegyedik fejezetben. A kifejezést tartalmazó négy versnek (3., 27., 37. és 39.) van párhuzama Lukácsnál, de Lukács a *parúzia* helyett általában a "nap" vagy "napok" szót használja. Amikor Jézus az ő eljövetelét a villámláshoz hasonlítja, amely egy villanással azonnal bevilágítja az egész látható eget kelettől nyugatig, és Máté huszonnegyedik fejezetének 27. verse szerint hozzáteszi: "Így lesz az ember Fiának eljövetele (*parúzia*)", Lukácsnál ehelyett a tizenhetedik fejezet 24. versében ez áll: "így lesz az ember Fia az ő napján". Így Krisztus parúziája és Krisztus *napja* (*hemera*) felcserélhetően használják Krisztus megjelenésének vagy kinyilatkoztatásának idejére. Ez még világosabban kiderül abból, hogy Krisztus az ő eljövetelét az özönvíz eljövetelével hasonlítja össze Noé napjaiban, amikor az emberek "nem tudták, amíg az özönvíz el nem jött; így lesz az ember Fiának eljövetele [*parúziája*] is". (Máté 24:37, 39) Lukács változata hozzáteszi még Szodoma pusztulását Lót napjaiban, és azt mondja: "ugyanígy lesz <u>azon a napon is, amikor az Emberfia megjelenik.</u>" — (Lukács 17:26-30).

Nyilvánvaló, hogy Jézus itt nem az özönvizet és Szodoma pusztulását *megelőző* időszakokhoz hasonlítja a *parúziát*. Így magyarázza ezt az Őrtorony Társulat, hivatkozva az "Emberfiának <u>napjai</u>" ki-

19 *Az Isten ezeréves országa elközeledett* (1973) című könyvben a 169. oldalon a Watch Tower Society kísérletet tesz arra, hogy a *parousía* szó technikai használatát a "láthatatlan jelenlét" tanához igazítsa, amikor azt állítja, hogy "A 'visit' többet jelent, mint egy 'érkezés'. Ez egy 'jelenlétet' is magában foglal". Ez minden bizonnyal igaz. De megpróbálják elfedni a *parousía* két használata közötti nyilvánvaló különbséget. Egy királyi visít alkalmával a király vagy császár érkezése volt a visit leglátványosabb fázisa az, ami mindenki figyelmét magára vonta. Ha a tanítványok, amint azt a bizonyítékok mutatják, *Krisztus hivatalos, királyi, látható látogatásának jelét kérték*, akkor valami olyasmire kellett gondolniuk, ami megelőzi a látogatást. Értelmetlen lenne olyan jelet kérni, amely azt mutatná, hogy a király már megérkezett.

fejezésre Lukács evangéliuma tizenhetedik fejezetének 26. versében. Ezzel szemben Jézus egyértelműen az özönvíz meglepő eljöveteléhez és Szodoma hirtelen pusztulásához hasonlítja az ő jövőbeli eljövetelét. E két eseményhez hasonlóan az ő parúziája is forradalmasító esemény lesz, olyan isteni beavatkozás, amely azonnal, a legérezhetőbb módon megváltoztatja az egész emberiség helyzetét. A Máté evangéliuma huszonnegyedik fejezetének 39. verse és a Lukács evangéliuma tizenhetedik fejezetének 30. verse közötti összehasonlításból kiderül, hogy a *parúzia* "azt a napot jelöli, amelyen az Emberfia megjelenik". A "Noé napjainak" és "az Emberfia napjainak" összekapcsolása a Lukács evangéliuma tizenhetedik fejezetének 26. versében tehát csak azt jelenti, hogy ahogyan Noé napjaiban az embereket a napi elfoglaltságaik közepette hirtelen váratlanul érte, úgy lesz ez azokban a napokban is, amikor az Emberfia megjelenik. Hirtelen beavatkozása úgy fog bekövetkezni, hogy az embereket semmi sem figyelmezteti majd előre, sokkolja őket a helyzet valósága.

Első pillantásra azt a következtetést vonhatnánk le, hogy a Máté evangéliuma huszonnegyedik fejezetének 3. versében található "Mi lesz eljöveteled (*parúzia*) jele" tételnek nincs egyértelmű párhuzama Lukács evangéliumában. A tanítványok kérdése, ahogyan azt Lukács evangéliuma huszonegyedik fejezetének 7. verse visszaadja, úgy tűnik, csak a templom lerombolásával kapcsolatos: "Mi lesz a jel, amikor ezek [a templom lerombolása, 5. és 6. vers] bekövetkeznek?". Az evangéliumok korai szövegének egyik legfontosabb kéziratos tanúja, a *Codex D* (*Bezae Cantabrigensis*) azonban másként fogalmazza meg a kérdést, és egy fontos kivétellel szoros összhangba hozza a Máté 24:3 olvasatával:[20]

Máté 24:3: **"Mi lesz a te eljöveteled [*parusía*] jele?".**
Lukács 21:7: **"Mi lesz a te eljöveteled [*eleuseos*] jele?"**

Mint látható, az egyetlen különbség az, hogy Lukács e kézirat szerint nem a *parúziát*, hanem az *eleuszisz*-t használja, az "eljövetel" általános görög szavát. Dr. Schoonheim e párhuzamok alapos vizsgálata

20 Bár a kézirat csak a Kr. u. 5. vagy 6. századból származik, szövegváltozatai gyakran találnak támogatást a második századi atyáknál, valamint a régi latin és szír változatoknál. Egyes tudósok szerint még a Vaticani és a Sinai kéziratnál is jobban adja vissza az eredeti szöveget. Amint azt A. J. Wensinck kimutatta, gyakrabban színezik arámi szerkezetek és idiómák, mint a Vaticanus és a Sinaiticus, és Dr. Matthew Black szerint ezért „a szinoptikus hagyomány arámi nyelvű hátterét hűségesebben képviseli, mint a nem nyugati kéziratok — Matthew Black, *An Aramaic Approach to the Gospels and Acts*, 2nd ed., 1954, 26-34., 212., 213. old.

után még arra a következtetésre is jut, hogy “a Lukács 21:7 a D szerint az eredetibb hagyományt mutatja be”, mivel a szír vagy akár az arámi *me’thitha’* (“eljövetel”) fordítása.[21]

A bibliai kontextus tehát nem támasztja alá azt az állítást, hogy a parúziát “jelenlét”-nek kell fordítani Máté evangéliumának huszonnegyedik fejezetében. Az a tény, hogy a tanítványok nem “láthatatlan jelenlétként” képzelték el Krisztus eljövetelét, az a mód, ahogyan Jézus válaszolt a kérdésükre, valamint a Lukács evangéliumában található párhuzamos szövegek mind azt mutatják, hogy ez a fordítás tarthatatlan. Lukács evangéliumában Krisztus *parúziájáról* úgy beszélnek, mint Krisztus “napjáról”, vagy akár úgy, hogy “a nap, amelyen az Emberfia megjelenik”. És, amint azt a D-kódex mutatja, a *parusía* szót a “eljövetel” általános görög főnévvel, az *éleusis*-szal is fel lehetne cserélni. Hasonló párhuzamokat találhatunk más, Krisztus *parúziájával* foglalkozó szövegekben is, amelyekben Jézus megjelenésével vagy kinyilatkoztatásával kapcsolatos kifejezések szerepelnek. Így János apostol az 1Jn 2:28-ban arra buzdítja a keresztényeket, hogy “maradjanak benne (Krisztusban), hogy ha megjelenik [görögül *phaneróö*], legyen bátorságunk, és ne szégyenkezzünk előtte az ő eljövetelekor [*parúzia*]”. János itt egyértelműen párhuzamba állítja Krisztus *parúziáját* az ő megjelenésének vagy megnyilvánulásának napjával. Hasonlóképpen imádkozik Pál apostol azért, hogy a thesszalonikai keresztények szíve “szentségben feddhetetlen legyen a mi Istenünk és Atyánk előtt, a mi Urunk Jézus eljövetelekor [*parusía*] az ő összes szentjeivel együtt”. (1Thesszalonika 3:13) Az Úrnak az összes szentjeivel vagy angyalaival való eljöveteléről Júdás 14. versében és Máté tizenhatodik fejezetének 27. és 28. versében is szó van, de a *parusía* helyett Júdás és Máté is az *erchomai* alakját használja, amely a “jön” leggyakoribb ige, és rokon az *eleusis* főnévvel. Mindhárom szöveg egy és ugyanazon alkalomra utal, az Úr eljövetelére az ő összes szentjével az ítélet végrehajtására, és a *parousia* “jelenléttel” való fordítása az 1Thesszalonika harmadik fejezetének 13. versében, ahogyan az Őrtorony Társulat teszi, figyelmen kívül hagyja ezt az összefüggést más, párhuzamos szövegekkel.

21 Schoonheim, 16-28., 259., 260. oldal. Ez megcáfolná az 1984-ben átdolgozott *Új Világ Fordítás* 1577. oldalán található állítást, miszerint “A *paroúsia* és *éleusis* szavakat nem felcserélhetően használják”.

Megjegyezhetjük, hogy azokban a példázatokban, amelyekben Jézus hangsúlyozta, hogy szolgáinak ébernek kell lenniük, úgy mutatja be az ítéletét, mint ami a gazdának a házához való visszatérését követi. A gazda *eljövetelét* vagy *érkezését* írja le, nem pedig valamilyen “láthatatlan jelenlétet”. Nem arról van szó, mintha a gazda besurranna a területre, és láthatatlanul ítélkezne arról, amit a szolgái csinálnak, és csak később fedné fel magát nekik. Éppen ellenkezőleg, a mester visszatérése, bár talán váratlanul, de gyorsan nyilvánvalóvá válik minden szolgája, a hűségesek és a hűtlenek számára, kezdettől fogva nyilvánvaló, és az ítélete nem valamilyen láthatatlan rejtekhelyről, hanem a legnyíltabban történik. — Vö. Matthew 24:45-51; 25:14-30; Mark 13:32-37; Luke 12:35-48; 19:12-27.

A legkorábbi fordításokból, valamint a görög nyelv modern fordításaiból és lexikonjaiból, és különösen a szövegkörnyezetből és a kapcsolódó részekből származó bizonyítékok tehát mind arról tanúskodnak, hogy a *parúzia* szó használata Máté evangéliuma huszonnegyedik fejezetének 3. versében nem utalhat a “kétlépcsős eljövetel” “láthatatlan jelenlétére”, hanem Krisztus jövőbeli érkezésére és megjelenésére utal, amikor “hatalommal és nagy dicsőséggel”, szent angyalai kíséretében királyként ítéletet tart.

Függelék C

Az Apokalipszis négy “lovasa”

A Jelenések könyvében is találkozunk háborúval, éhínséggel és döghalállal, három lovas képében, akik egy vörös, egy fekete és egy fakó (szó szerint sárgászöld) lovon ülnek, élükön egy negyedik lovassal, egy íjásszal fehér lovon. — Jelenések 6:1-8.

A fő kérdés itt az, hogy az e négy lovast érintő látomás egy végidőkre vonatkozó leírást jelent-e, amely valamilyen, az utolsó ítélet napját közvetlenül megelőző időszakra vonatkozik, és ezért annak a napnak a közelségét jelzi.

Magának a beszámolónak az olvasása során nem derül ki semmi olyan, ami e lovasok lovaglását valamilyen meghatározott időszakhoz kötné. Igaz, hogy e lovasok látomása az összesen hét felnyitott “pecsét” sorozatának része és hogy a hatodik pecsét felnyitása után, amely egy nagy földrengéssel foglalkozik, az emberek igyekeznek elrejtőzni, felismerve, hogy “eljött Isten haragjának nagy napja.” (Jelenések 6:12-17) De ez önmagában nem ad szilárd alapot arra, hogy az előző “pecsétek” mindegyike az ítélet napját közvetlenül megelőző bizonyos időkeretbe illeszkedik. Semmi sem utal arra, hogy ezek a pecsétek egy olyan “jel” részét képezik, amelynek célja, hogy figyelmeztesse az embereket az isteni ítélet közelségére. A háború, az éhínség, a dögvész, mint már bemutattuk, minden korszakban rendszeres kísérője volt az emberi életnek. A mi korunkban nem jobban, mint a korábbi nemzedékek esetében.

Az Őrtorony Társulat arra törekedve, hogy e lovasok lovaglását egy meghatározott időszakhoz rendelje, a figyelmet a fehér lovon ülő lovasra összpontosítja. Azt állítják, hogy ő Krisztus Jézust jelképezi, és az a tény, hogy úgy beszélnek róla, mint akinek “koronát adtak”, a prófécia idejét az 1914-től kezdődő és az azt követő időszakra határozza meg, amikor az Őrtorony tanítása szerint Krisztus Jézus trónra került

a mennyben, és elkezdte gyakorolni királyi uralmát az egész földön. Mennyire megalapozott ez a tanítás?

Ki a fehér lovon ülő lovas?

A lovasok természetesen nem szó szerinti személyeket jelentenek. Ők szimbólumok, akárcsak a lovaik és a lovak színei.[1] Három közülük könnyen azonosítható. A kommentátorok között általános konszenzus van abban, hogy a második lovas, aki nagy kardot visel, a háború, legygyakrabban a *polgárháború* szimbóluma, amit találóan illusztrál lovának vörös színe, amely a vérontásra emlékeztet.[2] A harmadik lovas az *éhínség* szimbóluma, és ezt a nyomorúságot jól szemlélteti lovának színe is, a fekete ugyanis a harcmezőn megfeketedett termés színe. A negyedik lovas a *pestis* okozta halált jelképezi, és lovának sápadt vagy sárgászöld színe a beteg, pestisben szenvedő ember színét jelképezi. Ezeket az azonosításokat az egyes lovasoknak adott küldetések is megerősítik. De ki az az íjász, aki fehér lovon lovagol?

Itt kezdődnek a problémák, és a különböző kommentátorok különböző javaslatokat tettek. Egyesek úgy vélik, hogy ez a lovas a kereszténység szimbóluma, vagy a keresztény evangélium diadalmenetét jelképezi. Mások szerint a katonai hódítást jelképezi, ellentétben a második lovassal, aki ezen értelmezés szerint a polgári vagy belháborút

1 Amint azt a legtöbb kommentátor megjegyezte, ezek a szimbólumok párhuzamban állnak a Zakariás 6:1-8-ban található szimbólumokkal, bár néhány részletük eltér. A színeknek nyilvánvalóan más jelentésük van a két látomásban. Zakariás látomásában a négy, különböző árnyalatú lócsoportot az angyal úgy értelmezi, mint “az ég négy szelét, amelyek az egész földön álló Úr előtt indulnak el”. (5. vers, ASV) Ezek a szelek viszont nyilvánvalóan Isten haragját jelképezték, amelyet Zakariás napjaiban Isten népének ellenségei ellen küldött ki. — Vö. Ezsaiás 66:15; Jeremiah 4:13; 23:19; 30:23; 49:36.

2 A vörös ló lovasának “adatott, hogy elvegye a békét [szó szerint: “a békét”] a földről, és hogy megöljék egymást”. (ASV) Volt-e valaha is egyetemes béke a földön? Amint az ötödik fejezetben érvelünk, a történelem során aligha volt teljes békeév a földön. Mégis, abban az időben, amikor János leírta látomásait, valóban volt egyfajta “béke”. Ez volt a jól ismert *Pax Romana*, a “római béke”, a béke és stabilitás időszaka a római határokon belül, amely Kr. e. 29-től körülbelül Kr. u. 162-ig tartott. Igaz, a hatalmas birodalom határain állandóan háborúk dúltak, északon a teutonokkal (germánokkal), keleten pedig különösen a parthusokkal, mivel a parthus királyság volt az egyetlen megmaradt nagyhatalom Rómán kívül. Ezeket a határ menti háborúkat azonban nem tekintették fenyegetésnek a római határokon belül uralkodó békére nézve. Amikor tehát János leírásában azt olvassuk, hogy a vörös lovon ülő lovasnak az a feladata, hogy “elvegye *a békét* a földről”, akkor természetesen ez a *Pax Romana* vagy római béke juthat eszünkbe. Továbbá, amint arra J. M. Ford a Jelenések könyvéhez írt kommentárjában (*The Anchor Bible*, Vol. 38, New York 1975, 106. o.) rámutat: “Az *allelous sphaxousin*, ‘egymást megölni’ kifejezés polgári viszályra utal”. A római határokon belüli polgárháborúk természetesen „elvennék a békét a földtől”, a „föld” alatt természetesen a Római Birodalmat értve. Bármi legyen is a pontos alkalmazás, magától értetődik, hogy a polgárháborúk és a nyugtalanságok világszerte, gyakran vérontással kísérve, a keresztény korszak minden évszázadában lerombolták a békét..

jelképezi. Dr. Graham bemutatja érveit amellett, hogy a lovas a megtévesztést szimbolizálja, mivel a felszíni megjelenése megtévesztő, és kapzsi hódításra törekszik.[3] Megint mások, köztük az Őrtorony Társulat, magával Jézus Krisztussal azonosítják. Mivel az Őrtorony Társulat az egész látomást a Jézus által Máté evangéliuma huszonnegyedik fejezetének 6-8. verseiben leírt látogatások párhuzamának tekinti, és mivel azt hirdetik, hogy ezek a versek 1914-től kezdve érvényesek, állításuk szerint a négy lovas abban az évben kezdte meg pusztító galoppját a Földön. Ennek különösen erős bizonyítékát az első lovasnak adott koronában vélik felfedezni:

> **E gyorsasági eszköz lovasa egy újonnan beiktatott királyt jelentett, mert királyi koronát adtak neki. ... Megkerülhetetlen tehát, hogy a fehér ló győztesen továbblovagló lovasa Jézus Krisztus legyen a mennyei koronázásakor, a pogány idők végén, 1914-ben.**[4]

Ez az értelmezés azonban nem lehet helyes, mert *súlyos nyelvi tévedésen alapul*. A görög nyelvben két különböző szó volt a "korona" kifejezésre. Az egyik a *stephanos*, a másik a *diádéma*. A *diádéma* a "királyi koronát" jelenti. Ezt használják például a Jelenések könyve tizenkilencedik fejezetének tizenkettedik versében Jézus által viselt valamennyi koronára:

> **És az ő szemei tűzlángok, és az ő fején sok diadém [*diadémata*] van.**

Ezek a koronák nyilvánvalóan Krisztus minden más királyok feletti királyi hatalmát jelképezik, amit a 16. vers szerint a ruhájára és a combjára írt név is hangsúlyoz: "KIRÁLYOK KIRÁLYA ÉS URAK URA"

A *diádéma* szónak ezt a jelentését minden görög szótár kihozza. Így például a Vine's *Expository Dictionary* a 260. oldalon ezt írja:

> **A DIADÉMA... soha nem úgy használatos, mint a *stephanos*: mindig a királyi vagy császári méltóság jelképe, és az R.V. 'korona' helyett 'diadémának' fordítja, a Sárkány kijelentéseiből, Rev. 12:3; 13:1; 19:12.**

De a "korona", amelyet a fehér ló lovasa kapott a Jelenések könyve hatodik fejezetének 2. versében, nem *diádéma*. Az egy *sztefanosz* volt.

3 *Approaching Hoofbeats*, pp. 78-81.
4 *The Watchtower*, May 15, 1983, pp. 18, 19.

Mit jelent tehát ez a szó, hiszen nem ugyanúgy használták, mint a *diádémá*-t? Vine ugyanazon az oldalon tovább magyarázza:

> **A STEPHANOS ... a) a győztes koronája, a játékok vagy más hasonló versenyek győzelmének jelképe; ezért metonímiaként jutalom vagy díj; b) a közmegbecsülés jele a kiváló szolgálatért, katonai hősiességért stb. vagy a nászöröm, illetve az ünnepi öröm jele, különösen a királyok parúziáján.**

A *Stephanos* tehát általában a győzelem koronáját jelölte, és ez igaz az Újszövetségben is, ahol az atlétikai versenyek alakjával kapcsolatban használják. (Vö. 1Korinthus 9:25; 2Timóteus 2:5.) Ezt a fajta koronát kapják a keresztények isteni jutalmukként Istentől az ő királya, Krisztus Jézus által, ahogyan az egyének is egy királyi látogatáskor vagy egy király vagy császár *parúziájakor* a *sztefanosz* adományozásával lettek megtisztelve. — 2Timótheus 4:8; Jakab 1:12.

Érdekes módon a *sztefanosz* nemcsak győzelem után adták jutalomként. A fehér lovon ülő íjászhoz hasonlóan a harcosoknak is adták a csata *előtt*, a győzelem ígéreteként. Így a spártaiak *stephanosszal* koronázták meg magukat, amikor csatába indultak, az ígért győzelem jeleként. Így tettek a római hadvezérek is. A korona vagy koszorú állítólag befolyásolta a csata kimenetelét. Mind a görögöknél, mind a rómaiaknál a *stephanos* volt a győzelem jelképe, és Nike-t, a győzelem istennőjét úgy ábrázolták, mint aki a győzelem koronájával a kezében érkezik.[5]

Amikor a fehér ló lovasa megkapja a *sztefánoszt*, akkor nem "királyi koronát" kap, ahogy az Őrtorony Társaság állítja. A jelenet nem ír le semmilyen mennyei koronázási szertartást, és bizonyosan nincs okunk arra, hogy a lovas íjász megkoszorúzását az 1914-es évhez kössük. A látomás egy fegyveres harcost ábrázol, aki csatába lovagol, és e csatában aratott győzelem ígéreteként koronát kap, nem királyi koronát, hanem *győztes koronát*. Az ezt követő szavak – "és hódítóan és győzedelmeskedve jött ki" – azonnal megmagyarázzák a neki adott korona célját. Ahogy a második lovas egy *nagy kardot* kapott küldetésének jelképeként – hogy békét vigyen a földről –, úgy ez az első lovas egy

5 Kittel/Friedrich, *Theological Dictionary of the New Testament*, Vol. VII, 620., 621. o. Az Őrtorony Társulat természetesen tudja, hogy a *stéphanos* a győzelem koronáját jelenti, és valójában elismeri ezt, amikor a Jelenések 6:2-től eltérő szövegekkel foglalkozik. A Jakab 1:12-t kommentálva az 1979. július 1-i *Őrtorony* 30. oldalán, kijelenti, hogy a *stéphanos* "előtt a ‚körbekeríteni' jelentésű szót jelenti, és így olyan koronára, koszorúra, díjra vagy jutalomra használják, melyet a verseny győztese megkap."

győztes koronát kapott küldetésének jelképeként: hogy hódítson. Az íjász tehát a *győztes hódítást* szimbolizálhatja vagy jelképezheti. És ez összhangban lenne a lova színével. Hogyan?

Bizonyára igaz, hogy a fehér gyakran a tisztaság és az igazságosság szimbóluma, mint például a Jelenések könyve tizenkilencedik fejezetének 8. versében. De ez nincs így automatikusan. Zakariás hatodik fejezetének 1-8. versében, ahol négy lócsoport által vontatott szekereket találunk, amelyek közül háromnak azonos a színe a Jelenések könyvében szereplő megfelelőikkel, a fehér lovak által vontatott szekérnek nem tulajdonítanak különösebb erényt. Éppen ellenkezőleg, a fekete lovak által vontatott szekérről mondják, hogy ezek "nyugalmat adtak Lelkemnek az északi földön" — Zakariás 6:6-8.

A fehér a diadal és a győzelem ősi szimbóluma is volt. "**Amikor egy római hadvezér diadalt ünnepelt**" – mondja William Barclay bibliamagyarázó – "**vagyis amikor egy nagy győzelem után seregeivel, foglyaival és zsákmányával végigvonult Róma utcáin, szekerét fehér lovak vontatták, mert ezek voltak a győzelem jelképei**".[6] A Jelenések könyve hatodik fejezetének 2. versében tehát a ló fehér színe jól jelképezheti a katonai győzelmet és diadalt, a lovasának adott küldetésnek megfelelően.

Lehetne azzal érvelni, hogy még ha a lovas íjász a győzedelmes hódítás szimbóluma is, akkor is lehet Jézus Krisztus szimbóluma, különösen annak fényében, hogy Krisztus a Jelenések könyve tizenkilencedik fejezetének 11. versétől kezdve szintén fehér lovon lovagolva van ábrázolva. Meg kell azonban jegyezni, hogy a két látomás teljesen más, és a két lovas is különbözik. A tizenkilencedik fejezetben a lovas nem íjat, hanem kardot tart; sok diadémot vagy királyi koronát (*diademata*) visel, nem pedig *stephanost* vagy győzelmi koszorút. Amint arra néha rámutattak, "a két lovasban a fehér lovon kívül semmi közös nincs".[7]

Még ennél is jelentősebb, hogy a Jelenések könyve hatodik fejezetének másik három lovasa mind *szerencsétlenségek* vagy *csapások* (háború, éhínség, dögvész) szimbóluma, nem pedig konkrét személyeké. Logikus és következetes lenne tehát az első lovast is hasonló módon értelmezni, ahogyan azt javasolták, esetleg a katonai hódítás fogalmát

6 William Barclay, *The Revelation of John*, Vol. 2, 2. kiadás, Philadelphia 1960, p. 4. H. B. Swete, szintén a *Commentary on Revelation* (1977-es reprint of Revelation, 1911, 3. kiadás, Grand Rapids, Michigan, 86. o.) megerősíti, hogy "a fehér volt a győzelem színe", és erre számos példát ad ókori római forrásokból.

7 Swete. p. 86.

ábrázolva. Valójában a jól ismert kommentátorok többsége is erre a következtetésre jutott. Dr. Otto Michel például a következőképpen magyarázza az első két lovast:

> **A fehér ló a hódítót jelképezi, aki kívülről jön idegen sereggel, és elnyomja az országot. Őt követi a tüzes vörös ló, amely elveszi a békét és polgárháborút szabadít el.**[8]

A hely nem teszi lehetővé ennek a víziónak a részletesebb vizsgálatát. A fent bemutatott információk azonban világosan megmutatják, hogy az Őrtorony Társulat azon kísérlete, hogy ezt a látomást az 1914-es dátumhoz kösse, nincs alátámasztva magában a szövegben. Értelmezését a *stephanos* szó hibás fordítására alapozva megpróbálja az íjász koszorúzását *koronázási szertartássá* változtatni, ami teljesen idegen a kontextustól. Ha Jézusra vonatkoztatnánk, akkor a legésszerűbb, ha a *stephanos* vagy a győzelem és a hódítás koronájának átvételét a feltámadásának idejére vonatkoztatnánk, arra az időre, amikor a legnagyobb győzelmeit aratta, miután hűséges pályájával legyőzte a világot, a bűnt, a halált és az ördögöt – nem pedig valamikor tizenkilenc évszázaddal későbbre. (Vö. János 16:33; Jelenések 3:21; 5:5.) A lovasok látomásának szimbolikus nyelvezete az Ószövetség különböző szövegeiből származik, mint például a Zakariás 6:1-8; Ezékiel 5:12-17; 14:21 és a Jeremiás 49:36, 37, olyan szövegekből, amelyek az ókori Izrael ellenségei ellen hozott isteni ítéletekkel foglalkoznak. Jelenlegi célunk szempontjából nem szükséges belemennünk annak magyarázatába, hogy a Jelenések könyve hatodik fejezetében leírt szimbolikus ítéletek mikor és hogyan sújtják a János látomásaiban szereplő elnyomó hatalmakat. Elegendő, ha felismerjük, hogy a négy lovasról nem mutatható ki, hogy több köze van 1914-hez, vagy éppenséggel ehhez a huszadik századhoz, mint a történelem bármely korábbi időszakához.

8 Otto Michel a TDNT-ben, 4. évf. III, p. 338. Egy lábjegyzetben még hozzáteszi: “Félre értjük a lovasok pusztító tevékenységét, ha az elsőt a 19:11-16 bosszúálló vagy harcoló Messiással, vagy az evangéliummal a világba való behatolásában azonosítjuk (Mk. 13:10).”

Köszönetnyilvánítás

E munka elkészítése során sok segítséget kaptam tudós barátoktól és kollégáktól, építő jellegű kritika, javítási javaslatok, valamint további megállapítások és információk formájában. Egyikük az illusztrációk egy részének kidolgozásában is segített. Ezúton szeretnénk megragadni az alkalmat, hogy hálásan megköszönjük segítségüket.

A földrengésekről szóló fejezet elkészítésekor számos vezető szeizmológussal konzultáltunk. Külön köszönetet mondunk N. N. Ambraseys professzornak Londonban és Markus Båth professzornak a svédországi Uppsalában, a világ két legelismertebb szeizmológusának. Mindketten nagylelkűen megosztották tudásukat és kutatási eredményeiket, és fontos forrásanyagot szolgáltattak. Båth professzor is gondosan átnézte a földrengésekről szóló teljes fejezetet, és fontos észrevételekkel és javításokkal egészítette ki.

Az éhínségekről szóló fejezet megírása során sokat profitáltunk a Hunger Projecttel (Global office: One Madison Avenue, New York, 10010, U.S.A.) való kapcsolatunkból. A világszerte emberek milliói által támogatott mozgalom célja, hogy a századfordulóra ténylegesen megszüntesse az éhezést a Földön. A mozgalom tisztviselői nagylelkűen megosztották információikat és anyagaikat.

Végül, és ami a legfontosabb, szeretnénk köszönetet mondani annak, akinek útmutatását folyamatosan kerestük és akire támaszkodtunk: az igazság Istenének. Mindketten erősen érezzük, hogy Ő áldotta meg az igazság és a tények keresését.

A szerzők

A Commentary Press további vagy jövőbeli kiadványaival kapcsolatos információkért küldje el nevét és teljes címét a következő címre:

Commentary Press
Postafiók 43532
Atlanta, Georgia 30336

MIT MONDANAK BIZONYOS HANGOK KORUNKRÓL:

Dr. Billy Graham a *Közeledő patadobogás – Az apokalipszis négy lovasa* című könyvében:

> "A Biblia azt tanítja, hogy a korszak végéhez közeledve számos olyan jel lesz, amelyek íve könnyen felismerhető. Jelenleg úgy tűnik, hogy e jelek mindegyike a fókuszba kerül. Jézus a Máté 24-ben azt mondta, hogy éhínségek, dögvészek és földrengések lesznek különböző helyeken ... Az egyik fő jel, amire utalt, a háborúk növekvő intenzitása."

Hal Lindsey a *The Late Great Planet Earth* című könyvében:

> "Jézus Krisztus a visszatérésének általános időpontját is pontosan meghatározta, amikor a tanítványai megkérdezték tőle.... ‚Mi lesz a korszak végének jele?'. Válaszában Jézus számos általános jelet adott, amelyek a világ állapotaira vonatkoztak. ... Azt mondta, hogy ezek a jelek, mint például a vallási hitehagyás, háborúk, éhínségek stb. gyakoriságukban és intenzitásukban növekedni fognak, akárcsak a gyermek születése előtti szülési fájdalmak".

Jehova Tanúi *Az Őrtorony* 1985. február 1-jei számában:

> "A Közös Korszak évszázadain keresztül 1914-ig voltak háborúk, élelmiszerhiány, földrengések és dögvészek. (Lukács 21:11) Mindazonáltal semmi sem volt ahhoz fogható, ami azóta történt ... abban a sorsfordító évben".

Robert H. Pierson hetednapi adventista szerző *Good-Bye, Planet Earth* című könyvének egyik alcímében:

> "A háború példátlan növekedése, bűnözés, erőszak és félelem Jézus második eljövetelének jelei!"

Az Isten Világegyháza a *Plain Truth* magazin előfizetőinek írt levelében:

> "MINDEN jel arra mutat, hogy a jelenlegi civilizáció VÉGÉNEK IDEJÉT éljük"!

IGAZAK EZEK A FORRÁSOK?

VAJON JÉZUS AZT MONDTA-E KÖVETŐINEK, HOGY FIGYELJENEK AZ ILYEN ESEMÉNYEK ELSZAPORODÁSÁRA?

A HUSZADIK SZÁZADUNKBAN MINDEN EDDIGINÉL NAGYOBB INTENZITÁSSAL TÖRTÉNTEK ILYEN KATASZTRÓFÁK?

EBBEN AZ EGYEDÜLÁLLÓ KÖNYVBEN ALAPOSAN DOKUMENTÁLT BIZONYÍTÉKOK SZOLGÁLTATJÁK A MEGLEPŐ VÁLASZOKAT EZEKRE A SÚLYOS KÉRDÉSEKRE. EZEK A VÁLASZOK NAGYBAN BEFOLYÁSOLHATJÁK KORUNK MEGÍTÉLÉSÉT, A JÖVŐRE VONATKOZÓ TERVEINKET ÉS DÖNTÉSEINKET.

ISBN &914675-09-5
$7.95